నృసింహ ప్రయోగపారిజాతానుసారి
ఆశ్వలాయన పూర్వప్రయోగః
సస్వరమన్త్రసహితః

|| ఓమ్ ||

శ్రీః

నృసింహ ప్రయోగపారిజాతానుసారి

ఆశ్వలాయన పూర్వప్రయోగః

సస్వరమన్త్రసహితః

విద్వద్వరేణ్యైః పరిశోధితం

విద్వద్వరేణ్య ఇతి విఖ్యాత
గోమఠం రామానుజజ్యోతిషికవర్య తనూజేన

గోమఠం నారాయణ జ్యోతిషికేణ

మైసూరు నగర్యాం కారోనేషన్ ముద్రణాలయే
ముద్రాపితో విజయతేతరాం

2010

గోమఠం శ్రీనివాస జోస్యర్ అండ్ సన్స్

నం. 712, త్యాగరాజ రోడు, (రెండవ క్రాస్)

కె.ఆర్. మొహల్లా, మైసూరు - 570 024

విషయ సూచికా

శ్రీ రామ

శ్రీః

నారసింహీయః

ఆశ్వలాయనపూర్వప్రయోగః

శుక్లామ్బరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ ।
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్సర్వవిఘ్నోపశాన్తయే ॥
వాగీశాద్యాస్సుమనసస్సర్వార్థానాముపక్రమే ।
యం నత్వా కృతకృత్యాస్స్యుస్తం నమామి గజాననమ్ ॥
సత్యజ్ఞానసుఖస్వరూపమమలం క్షీరాబ్ధిమధ్యస్థితమ్
యోగారూఢమతిప్రసన్నవదనం భూషాసహస్రోజ్జ్వలమ్ ॥
త్ర్యక్షం చక్రపినాకసాభయవరాన్ బిభ్రాణమర్కచ్ఛవిమ్
ఛత్రీభూతఫణీన్ద్రమిన్దుధవళం లక్ష్మీనృసింహం భజే ॥

అథ పుణ్యాహప్రయోగః

తదేవ లగ్నం సుదినం తదేవ
తారాబలం చన్ద్రబలం తదేవ ॥
విద్యాబలం దైవబలం తదేవ
లక్ష్మీపతే తేఽఙ్ఘ్రియుగం స్మరామి ॥

దైవీం వాచమజనయన్త దేవాస్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదన్తి । సా నో మన్ద్రేషమూర్జం దుహానా ధేనుర్వాగస్మానుపసుష్టుతైతు ॥ ధ్రువం తే రాజా వరుణో ధ్రువం దేవో బృహస్పతిః । ధ్రువం త ఇన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ రాష్ట్రం ధారయతాం ధ్రువమ్ ।

సుముహూర్తోఽస్తు సుప్రతిష్ఠితమస్తు ॥

నమో మహద్భ్యో నమో అర్భకేభ్యో నమో యువభ్యో నమ ఆశినేభ్యః । యజామ దేవాన్ యది శక్నవామ మా జ్యాయసశ్శంసమా వృక్షి దేవాః ॥

సుముహూర్తోఽస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్తు ।
సుముహూర్తోఽస్తు ॥

నవోనవో భవతి జాయమానోఽహ్నాం కేతురుషసామేత్య-గ్రమ్ । భాగం దేవేభ్యో విదధాత్యాయన్ప్ర చన్ద్రమాస్తిరతే దీర్ఘమాయుః ॥

అథ హేమాద్రౌ దానకాణ్డే బహ్వృచగృహ్యపరిశిష్టోక్తసకల-సాధారణశిష్టాచారపరిప్రాప్తపుణ్యాహవాచనవిధిరభిధీయతే—

యజమానః కృతాభ్యఙ్గాదిక్రియః స్వలంకృతో దర్భపా-ణిశ్శుచిస్స్నాత్వా, మఙ్గళసంభారాన్ సంభృత్య, స్వలంకృతే గృహే సోత్తరచ్ఛదే భద్రాసనే ప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య, స్వస్య దక్షిణతః ప్రాఙ్ముఖీం పత్నీముపవేశ్య, సంస్కార్యానప్యుపవేశ్య, మనసేష్ట-దేవతాం ధ్యాత్వా,

ప్రారిప్సితస్య కర్మణః నిర్విఘ్నేన ఉత్తరోత్తరాభివృద్ధ్యర్థం ఆదౌ శ్రీమహాగణపతిపూజాం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య ॥

ఓమ్॥ సుముఖశ్చైకదన్తశ్చ కపిలో గజకర్ణకః ।
లమ్బోదరశ్చ వికటో విఘ్నరాజో గణాధిపః ॥

ధూమకేతుర్గణాధ్యక్షః ఫాలచన్ద్రో గజాననః ।
ద్వాదశైతాని నామాని యః పఠేచ్ఛృణుయాదపి ॥
విద్యారమ్భే వివాహే చ ప్రవేశే నిర్గమే తథా ।
సంగ్రామే సర్వకార్యేషు విఘ్నస్తస్య న జాయతే ॥
శుక్లామ్బరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ ।
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్సర్వవిఘ్నోపశాన్తయే ॥
అభీప్సితార్థసిద్ధ్యర్థం పూజితో యస్సురైరపి ।
సర్వవిఘ్నచ్ఛిదే తస్మై గణాధిపతయే నమః ॥

గణానాం త్వా గృత్సమదో గణపతిర్జగతీ । గణపత్యావాహనే వినియోగః :—

గణానాం త్వా గణపతిం హవామహే కవిం కవీనాముపమశ్రవస్తమమ్ । జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత ఆ నశ్శృణ్వన్నూతిభిస్సీద సాదనమ్ ॥

అస్మిన్మణ్డలే భూః గణపతిమావాహయామి । భువః గణపతిమావాహయామి । స్వః గణపతిమావాహయామి । భూర్భువస్స్వః గణపతిమావాహయామి ॥ మహాగణపతయే నమః ధ్యానావాహనాదిషోడశోపచారపూజాస్సమర్పయామి ॥

వక్రతుణ్డ మహాకాయ సూర్యకోటిసమప్రభ ।
అవిఘ్నం కురు మే దేవ సర్వకార్యేషు సర్వదా ॥
మనసాఽభీష్టప్రార్థనాం సమర్పయామి ॥

అనయా పూజయా శ్రీమహాగణపతిస్సుప్రీతస్సుప్రసన్నో భవతు,
ఇతి గణపతిపూజాం కుర్యాత్.

హవిర్భిః । అహేళమానో వరుణేహ బోధ్యురుశంస మాన ఆయుః ప్రమోషీః ॥ ఇతి వరుణమావాహ్య,

ఉత్తరకలశే దేవతా ఆవాహయేత్ ॥

కలశస్య ముఖే విష్ణుః కణ్ఠేరుద్రస్సమాశ్రితః ।
మూలే తత్ర స్థితో బ్రహ్మా మధ్యేమాతృగణా స్మృతాః ॥
కుక్షౌ తు సాగరాస్సర్వే సప్తద్వీపా వసుంధరా ।
ఋగ్వేదోఽథ యజుర్వేదస్సామవేదో హ్యథర్వణః ॥
అఙ్గైశ్చ సహితాస్సర్వే కలశాంబు సమాశ్రితాః ।
గాయత్రీ చాత్ర సావిత్రీ శాన్తిః పుష్టికరీ తథా ॥
సర్వే సముద్రాస్సరితస్తీర్థాని జలదా నదాః ।
ఆయాన్తు మమ శాన్త్యర్థం దురితక్షయకారకాః ॥

ఇత్యావాహ్య, వరుణాదిదేవతాభ్యోనమః ఇతి షోడశో-
పచారైస్సంపూజ్య, ॥

సర్వేషు కాలేషు సమస్తదేశే-
ష్వశేషకార్యేషు తథేశ్వరేశ్వరః ।
సర్వస్వరూపీ భగవాననాదిమా-
న్మమాస్తుమాఙ్గల్యవివృద్ధయే హరిః ॥

యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః ।
తత్ర శ్రీర్విజయో భూతిర్ధ్రువా నీతిర్మతిర్మమ ॥
అనన్యాశ్చిన్తయన్తో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే ।
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్ ॥
సర్వేష్వారబ్ధకార్యేషు త్రయస్త్రిభువనేశ్వరాః ।
దేవా దిశన్తు మే సిద్ధిం బ్రహ్మేశానజనార్దనాః ॥

స్మృతే సకలకల్యాణభాజనం యత్ర జాయతే ।
పురుషస్తమజం నిత్యం వ్రజామి శరణం హరిమ్ ॥
సర్వమఙ్గళమాఙ్గల్యే శివే సర్వార్థసాధికే ।
శరణ్యే త్ర్యమ్బకే దేవి నారాయణి నమోఽస్తు తే ॥
తదేవ లగ్నం—స్మరామి ॥

కలశయోః, లక్ష్మీనారాయణాభ్యాం నమః। ఉమామహేశ్వరాభ్యాం నమః। వాణీహిరణ్యగర్భాభ్యాం నమః। శచీపురన్దరాభ్యాం నమః। అరున్ధతీవసిష్ఠాభ్యాం నమః। సీతారామాభ్యాం నమః। స్వాహావైశ్వానరాభ్యాం నమః। దుర్గాయై నమః। గణపతయే నమః। క్షేత్రపాలకాయ నమః। వాస్తుపురుషాయ నమః॥ మాతృభ్యో నమః। పితృభ్యో నమః। గురుభ్యో నమః। ఆచార్యేభ్యో నమః। ఇష్టదేవతాభ్యో నమః। కులదేవతాభ్యో నమః॥ గ్రామాధిదేవతాభ్యో నమః। సర్వేభ్యో మహాజనేభ్యో నమః॥ ఇత్యుక్త్వాఽఽచమ్య, ప్రాణానాయమ్య, దేశకాలౌ కథయిత్వా, అముకకర్మ కర్తుమాదౌ శుద్ధివృద్ధ్యభ్యుదయసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం వ్రతనియమతపస్స్వాధ్యాయక్రతుదమదానవిశిష్టైర్బ్రాహ్మణైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కరిష్యే॥ పుణ్యాహాఙ్గం చతురో బ్రాహ్మణాన్వరయిష్యే॥

తతః ఉక్తలక్షణలక్షితాన్, ప్రశస్తాన్, ప్రతివచనసమర్థాన్ద్వివసనే, పైతృకాదిష్వభుక్తవతో, యతోఽశుక్త్యాఽప్యనిషిద్ధప్రతిగ్రహీతౄన్, శుచీంశ్చ స్తరీయాన్వర్థపవిత్రపాణీన్న్యగ్నాన్ప్రాఙ్ముఖానుదఙ్ముఖానుపవేశ్య, (తాన్గన్ధపుష్పాక్షతాదిభిరభ్యర్చ్య, తామ్బూలదక్షిణాదిభిరుపతోష్య)

తతో, మాతృపితృగుర్వాచార్యాదీంత్సంపూజ్య, ప్రణమ్యావనికృతజానుమణ్డలో వా, యథాఽఽచారం ప్రణతిముద్రాం శిరస్యాధాయ, ఆశిషః ప్రార్థయామీత్యుక్త్వా,

సత్యా ఏతా ఆశిషస్సన్తు, దీర్ఘా, నాగా నద్యో గిరయః త్రీణి విష్ణుపదాని చ। తేనాయుఃప్రమాణేన పుణ్యాహం దీర్ఘమాయురస్త్విత్యుక్త్వా పునస్తాన్ సంప్రార్థయేత్ :—

(శివా ఆపస్సన్తు। సౌమనస్యమస్తు। అక్షతం చారిష్టంచాస్తు। గన్ధాః పాన్తు। సౌమఙ్గల్యం చాస్తు। అక్షతాః పాన్తు। ఆయుష్యమస్తు పుష్పాణి పాన్తు। సౌశ్రియమస్తు। తామ్బూలానిపాన్తు। ఐశ్వర్యమస్తు। దక్షిణాః పాన్తు। బహు దేయంచాస్తు। దీర్ఘమాయుశ్శాన్తిః పుష్టిస్తుష్టిశ్చాస్తు॥)

అస్త్వితి బ్రాహ్మణాస్సర్వత్ర బ్రూయుః॥

(యమాదిం కృత్వా, సర్వవేదయజ్ఞక్రియారమ్భాశ్శుభాః ప్రవర్తన్తే, తమహమోఙ్కారమాదిం కృత్వా, భవద్భిరనుజ్ఞాతః పుణ్యం పుణ్యాహం వాచయిష్యే॥)

వాచ్యతామితి బ్రాహ్మణాఃప్రతిబ్రూయుః॥

తతః కర్తా సర్వైస్సహ భద్రం కర్ణేభిర్ద్రవిణోదా-స్సవితాపశ్చాతాన్నహాన్నమాభవతీత్యాది పఠేత్ :—

(భద్రం కర్ణేభిశ్శృణుయామ దేవా భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః। స్థిరైరఙ్గైస్తుష్టువాంసస్తనూభిర్వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః॥ ద్రవిణోదా ద్రవిణసస్తురస్య ద్రవిణోదాస్స-

సనరస్య ప్రయంసత్ । ద్రవిణోదా వీరవతీమిషం నో ద్రవిణోదా రాసతే దీర్ఘమాయుః ॥ సవితా పశ్చాతాత్సవితా పురస్తాత్సవితోత్తరాత్తాత్సవితాఽధరాత్తాత్ । సవితా నస్సువతు సర్వతాతిం సవితా నో రాసతాం దీర్ఘమాయుః ॥

నవోనవో భవతి—మాయుః ॥

ఆప ఉన్దన్తు జీవసే దీర్ఘాయుత్వాయ వర్చసే ॥ యస్త్వా హృదా కీరిణా మన్యమానోఽమర్త్యం మర్త్యో జోహవీమి । జాతవేదో యశో అస్మాసు ధేహి ప్రజాభిరగ్నే అమృతత్వమశ్యామ్ ॥ యస్మై త్వం సుకృతే జాతవేద ఉ లోకమగ్నే కృణవస్స్యోనమ్ । అశ్వినం సపుత్రిణం వీరవన్తం గోమన్తం రయిం నశతే స్వస్తి ॥ సం త్వా సిఞ్చామి యజుషా ప్రజామాయుర్ధనం చ ॥

మనస్సమాధీయతామ్ । ఇతి తాన్ సంప్రార్థ్య । సమాహితమనసస్స్మః । ప్రసీదన్తు భవన్తః ఇతి పునర్వదేత్ ప్రసన్నాస్స్మః ఇతి తే ప్రతిబ్రూయుః ॥

అథాచార్య ఏకస్మిన్ పిత్తలసౌవర్ణాదిభాజనే అక్షతాన్నిక్షిప్యోత్తరకలశమాదాయ, తదుపరిస్థితపాత్రం భూమౌ నిధాయ, తత్కలశం సపల్లవం శఙ్ఖముద్రయా గృహీత్వా, తస్మిన్పాత్రే ప్రతిమన్త్రం సిఞ్చేత్తత్ర మన్త్రాః :—

శాన్తిరస్తు। పుష్టిరస్తు। తుష్టిరస్తు। వృద్ధిరస్తు। అవి-
ఘ్నమస్తు। ఆయుష్యమస్తు। ఆరోగ్యమస్తు। స్వస్త్యస్తు। శివం
కర్మాస్తు। కర్మసమృద్ధిరస్తు। ధర్మసంవృద్ధిరస్తు। పుత్రసమృ-
ద్ధిరస్తు। వేదసమృద్ధిరస్తు। శాస్త్రసమృద్ధిరస్తు। ధనధాన్యసమృ-
ద్ధిరస్తు। ఇష్టసమ్పదస్తు। తత్పాత్రస్య బహిరైశాన్యాం అరిష్టనిర-
సనమస్తు। యత్పాపం తత్ప్రతిహతమస్తు। ఇతి ద్వాభ్యాంనిషిచ్య॥

పునః పూర్వవద్యచ్ఛ్రేయస్తదస్తు। ఉత్తరే కర్మణ్యవి-
ఘ్నమస్తు। ఉత్తరోత్తరమహరహరభివృద్ధిరస్తు। ఉత్తరోత్తరాః
క్రియాః శుభాః శోభనాః సమ్పద్యన్తామ్। తిథికరణముహూర్తనక్షత్ర
లగ్నసమ్పదస్తు। తిథికరణముహూర్తనక్షత్రలగ్నాధిదేవతాః ప్రీయ-
న్తామ్। అగ్నిపురోగా విశ్వేదేవాః ప్రీయన్తామ్। ఇన్ద్రపురోగా మరు-
ద్గణాః ప్రీయన్తామ్। వసిష్ఠపురోగా ఋషిగణాః ప్రీయన్తామ్। మా-
హేశ్వరీపురోగా మాతరః ప్రీయన్తామ్। శ్రీవిష్ణుపురోగాస్సర్వే
దేవాః ప్రీయన్తామ్। ఋగ్యజుశ్ఛన్దాంస్యాచార్యా వేదా యజ్ఞా ద-
క్షిణాశ్చ ప్రీయన్తామ్। బ్రహ్మా చ బ్రాహ్మణాశ్చ ప్రీయన్తామ్। బ్రహ్మ-
విష్ణుమహేశ్వరాశ్చ ప్రీయన్తామ్। శ్రీసరస్వత్యౌ ప్రీయేతామ్।
శ్రద్ధామేధే ప్రీయేతామ్। భగవతీ శాన్తికరీ ప్రీయతామ్। భగవతీ
పుష్టికరీ ప్రీయతామ్। భగవతీ తుష్టికరీ ప్రీయతామ్। భగవతీ
వృద్ధికరీ ప్రీయతామ్। భగవతీ ఋద్ధికరీ ప్రీయతామ్। భగవత్యో త్రి-
లోకమాతరః ప్రీయతామ్। భగవాన్మహాదేవస్సపత్నీకస్ససుతస్సపా-
ర్షదః ప్రీయతామ్। సర్వే స్వస్థానగతాః ప్రీయన్తామ్। హరిహర
హిరణ్యగర్భాః ప్రీయన్తామ్। సర్వా గ్రామదేవతాః ప్రీయన్తామ్।
సర్వాః కులదేవతాః ప్రీయన్తామ్॥

తతో బహిః ప్రదేశే నైఋత్యాం హుతా బ్రహ్మాదిభ్యః । హుతాః పరిపన్థినః । హుతా అస్య కర్మణో విఘ్నకర్తారః । శత్రవః పరాభవం యాన్తు । శామ్యన్తు ఘోరాణి । శామ్యన్తు పాపాని । శామ్యన్త్వీతయః । ఇతి సప్తభిర్నిషిచ్య ॥

అథ పూర్వవచ్ఛుభాని వర్ధన్తామ్ । శివా ఆపస్సన్తు । శివా ఋతవస్సన్తు । శివా ఓషధయస్సన్తు । శివా వనస్పతయస్సన్తు । శివా అగ్నయస్సన్తు । శివా ఆహుతయస్సన్తు । శివా అతిథయస్సన్తు । అహోరాత్రే శివే స్యాతామ్ । నికామే నికామే నః పర్జన్యో వర్షతు ఫలిన్యో న ఓషధయః పచ్యన్తాం యోగక్షేమో నః కల్పతామ్ । శుక్రాఙ్గారకబుధబృహస్పతిశనైశ్చరరాహుకేతుసోమసహితా ఆదిత్యపురోగాస్సర్వే గ్రహాః ప్రీయన్తామ్ । ప్రీయతాం భగవాన్నారాయణః । ప్రీయతాం భగవాన్పర్జన్యః । ప్రీయతాం భగవాన్స్వామీ మహాసేనః । ఇతి కిఞ్చిత్కిఞ్చిజ్జలం నిషిచ్య, తత్కలశం పూర్వవన్నిధాయ,

పుణ్యాహకాలాన్ వాచయిష్యే ఇతి వదేత్ । పుణ్యాహకాలా వాచ్యన్తామితి బ్రాహ్మణైః ప్రత్యుక్తే :—

ఉద్గాతేవ శకునే సామ గాయసి బ్రహ్మపుత్ర ఇవ
సవనేషు శంససి । వృషేవ వాజీ శిశుమతీరపీత్యా
సర్వతో నశ్శకునే భద్రమావద విశ్వతో నశ్శకునే
పుణ్యమావద ॥

యాజ్యయా యజతి ప్రత్తిర్వై యాజ్యా పుణ్యైవ లక్ష్మీః పుణ్యామేవ తల్లక్ష్మీం సంభావయతి పుణ్యాం లక్ష్మీం సంస్కురుతే

యత్పుణ్యం నక్షత్రమ్। తద్బట్కుర్వీతోపవ్యుష-
మ్। యదా వై సూర్య ఉదేతి। అథ నక్షత్రం
నైతి। యావతి తత్ర సూర్యో గచ్ఛేత్। యత్ర
జఘన్యం పశ్యేత్। తావతి కుర్వీత యత్కారీ
స్యాత్। పుణ్యాహ ఏవ కురుతే॥

ఓం-తాని వా ఏతాని యమనక్షత్రాణి। యాన్యేవ
దేవనక్షత్రాణి। తేషు కుర్వీత యత్కారీ స్యాత్॥
పుణ్యాహ ఏవ కురుతే॥

మహ్యం సహకుటుమ్బాయ మహాజనాన్నమస్కుర్వాణాయ ఆశీర్వచనమపేక్షమాణాయ అముకకర్మణః పుణ్యాహం భవన్తో బ్రువన్తు॥

ఇతి మన్ద్రస్వరేణోక్త్వా తతో మధ్యమస్వరేణ తత ఉత్తమస్వరేణైవం త్రిర్వదేత్॥ ఓం పుణ్యాహమితి విప్రాస్తథైవ ప్రతివదేయుః॥

స్వస్తయే వాయుముపబ్రవామహై సోమం స్వస్తి
భువనస్య యస్పతిః। బృహస్పతిం సర్వగణం స్వస్త-
యే స్వస్తయ ఆదిత్యాసో భవన్తు నః॥

ఆదిత్య ఉదయనీయః పథ్యామేవైతత్స్వస్త్యా ప్రయన్త్యేవ పథ్యాం స్వస్తిమభ్యుద్యన్తి స్వస్త్యైవేతః ప్రయన్తి స్వస్త్యుద్యన్తి స్వస్త్యుద్యన్తి॥

స్వస్తి న ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాః స్వస్తి నః పూషా
విశ్వవేదాః । స్వస్తి నస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః స్వ-
స్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు ॥

అష్టౌ దేవా వసవస్సోమ్యాసః । చతస్రో దేవీరజ-
రాశ్శ్రవిష్ఠాః । తే యజ్ఞం పాన్తు రజసః పురస్తాత్ ।
సంవత్సరీణమమృతం స్వస్తి ॥

మహ్యం సహ కుటుమ్బాయ మహాజనాన్నమస్కుర్వాణాయ ఆశీర్వచనమపేక్షమాణాయ అముకకర్మణే స్వస్తి భవన్తో బ్రువన్తు । ఇతి పూర్వవత్త్రివారముక్త్వా తైస్తథైవ ఓం కర్మణే స్వస్తీత్యుక్తే :—

ఋధ్యామ స్తోమం సనుయామ వాజమా నో మ-
న్త్రం సరథేహోపయాతమ్ । యశో న పక్వం మ-
ధు గోష్వన్తరా భూతాంశో అశ్వినోః కామమప్రాః ॥

సర్వామృద్ధిమృధ్నుయామితి తం వై తేజసైవ పురస్తాత్ప్ర-
యజ్ఞ భవచ్ఛన్దోభిర్మధ్యతో ఉత్తరైరుపరిష్టాద్గాయత్ర్యా పర్యస్తో-
ద్వాదశాహం పరిభూయాత్సర్వామృద్ధిమార్ధ్నోత్సర్వామృద్ధిమృ-
ధ్నోతి య ఏవం వేద ॥

ఋధ్యాస్మ హవ్యైర్నమసోపసద్య మిత్రం దే-
వం మిత్రధేయం నో అస్తు । అనూరాధాన్ హ-
విషా వర్ధయన్తః శతం జీవేమ శరదస్సవీరాః ॥

త్రీణి త్రీణి వై దేవానామృద్ధాని। త్రీణి ఛన్దాంసి। త్రీణి సవనాని। త్రయ ఇమే లోకాః। ఋద్ధ్యామేవ తద్వీర్యః ఏషు లోకేషు ప్రతి తిష్ఠతి॥

మహ్యం సహకుటుమ్బాయ మహాజనాన్నమస్కుర్వాణాయ ఆశీర్వచనమపేక్షమాణాయ అముకకర్మణ ఋద్ధిం భవన్తో బ్రువన్తు ఇతి పూర్వవత్త్రిర్వదేత్॥ తేచోమృధ్యతామితి ప్రతివదేయుః।

శ్రియె జాతశ్శ్రియ ఆనిరియాయ శ్రియం వయో జరితృభ్యో దధాతి। శ్రియం వసానా అమృతత్వం మాయన్భవన్తి సత్యా సమిథా మితద్రౌ॥ శ్రియ ఏవైనం తచ్ఛ్రియమాదధాతి సన్తతమృచా వషట్కృత్యం సంతత్యై సంధీయతె ప్రజయా పశుభిర్య ఏవం వేద॥ ఋచస్సామాని యజూంషి। సా హి శ్రీరమృతా సతామ్॥ శుక్రేభిరఙ్గైరజ ఆతతన్వాన్క్రతుం పునానః కవిభిః పవిత్రైః। శోచిర్వసానః పర్యాయురపాం శ్రియో మిమీతె బృహతీరనూనాః॥

మహ్యం సహకుటుమ్బాయ మహాజనాన్నమస్కుర్వాణాయ ఆశీర్వచనమపేక్షమాణాయ అముకకర్మణః శ్రీరస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్తు॥ ఇతి వదేత్। అస్తు శ్రీః ఇతి ప్రత్యుక్తే। కర్మదేవతాత్మకో భగవాన్ ప్రజాపతిః ప్రీయతామితి భవన్తో బ్రువన్తు

ఇతి పునర్వదేత్ ॥ బ్రాహ్మణాశ్చ-ప్రీయతాం భగవాన్ కర్మ-దేవతాత్మకః ప్రజాపతిః। వర్షశతం సమ్పూర్ణమస్తు। గోత్రా-భివృద్ధిరస్తు। శివం శివమస్తు।) ఇతి ప్రతిబ్రూయుః ॥

తత ఉత్తరకలశం దక్షిణేన హస్తేన, దక్షిణకలశం, వామ-హస్తేన గృహీత్వా, తాభ్యామేకధారాభ్యాం, పూర్వస్మిన్పాత్రే వాస్తోష్పతే ప్రతిజానీహ్యస్మానిత్యాదిభిః చతుర్భిర్మన్త్రైర్నిషి-ఞ్చేత్ ॥

(వాస్తోష్పతే ప్రతిజానీహ్యస్మాన్థ్స్వావేశో అనమీ-
వో భవా నః। యత్త్వేమహే ప్రతి తన్నో జుష-
స్వ శం నో భవ ద్విపదే శం చతుష్పదే ॥ వా-
స్తోష్పతే ప్రతరణో న ఏధి గయస్ఫానో గోభిర-
శ్వేభిరిన్దో। అజరాసస్తే సఖ్యే స్యామ పితేవ పు-
త్రాన్ప్రతి నో జుషస్వ ॥ వాస్తోష్పతే శగ్మయా సం-
సదా తే సక్షీమహి రణ్వయా గాతుమత్యా। పా-
హి క్షేమ ఉత యోగే వరం నో యూయం పాత
స్వస్తిభిస్సదా నః ॥ అమీవహా వాస్తోష్పతే విశ్వా
రూపాణ్యావిశన్। సఖా సుశేవ ఏధి నః ॥)

తతః పత్నీం వామత ఉపవేశ్య, తజ్జలేన, విప్రాస్తాన్సప-ల్లవదూర్వాఙ్కురాదిభిర్మన్త్రపూర్వకమభిషిఞ్చేయుః) ॥ సముద్ర-జ్యేష్ఠా ఇతి చతసృభిః ॥ త్రాయన్తామితి తిసృభిః, ఇమా ఆపశ్శివ-తమా ఇతి తృచేన। దేవస్య త్వా సవితురిత్యనయా చ।

7 మం 49 సూక్తం

సముద్రజ్యేష్ఠాస్సలిలస్య మధ్యాత్పునానా యన్త్య-
నివిశమానాః। ఇన్ద్రో యా వజ్రీ వృషభో రరా-
ద తా ఆపో దేవీరిహ మామవన్తు॥ యా ఆపో
దివ్యా ఉత వా స్రవన్తి ఖనిత్రిమా ఉత వా యా-
స్స్వయంజాః। సముద్రార్థా యాశ్శుచయః
పావకాస్తా ఆపో దేవీరిహ మామవన్తు॥ యాసాం
రాజా వరుణో యాతి మధ్యే సత్యానృతే అవప-
శ్యఞ్ జనానామ్। మధుశ్చుతశ్శుచయో యాః
పావకాస్తా ఆపో దేవీరిహ మామవన్తు॥ యాసు
రాజా వరుణో యాసు సోమో విశ్వే దేవా యా-
సూర్జం మదన్తి। వైశ్వానరో యాస్వగ్నిః ప్ర-
విష్టస్తా ఆపో దేవీరిహ మామవన్తు॥ త్రాయన్తా-
మిహ దేవాస్త్రాయతాం మరుతాం గణః। త్రా-
యన్తాం విశ్వా భూతాని యథాఽయమరపా అ-
సత్॥ ఆప ఇద్వా ఉ భేషజీరాపో అమీవచాతనీః।
ఆపస్సర్వస్య భేషజీస్తాస్తే కృణ్వన్తు భేషజమ్॥
హస్తాభ్యాం దశశాఖాభ్యాం జిహ్వా వాచః పురో-
గవీ। అనామయిత్నుభ్యాం త్వాతాభ్యాం త్వోప-
స్పృశామసి॥ (ఇమా ఆపశ్శివతమా ఇమాస్స-

10 మం 137 సూ

ర్యస్య క్షేమయన్తీ । ఇమా రాష్ట్రస్య వర్ధనీరిమా రాష్ట్రభృతో౽-
మృతాః ॥ యాభిరిన్ద్రమభ్యషిఞ్చత్ప్రజాపతిస్సోమం రాజానం
వరుణం యమం మనుమ్ । తాభిరద్భిరభిషిఞ్చామి త్వామహం
రాజ్ఞాం త్వమధిరాజో భవేహ ॥ మహాన్తం త్వా మహీనాం
సమ్రాజం చర్షణీనామ్ । దేవీ జనిత్ర్యజీజనద్భద్రా జనిత్ర్యజీ-
జనత్ ॥ దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవే౽శ్వినోర్బాహుభ్యాం
పూష్ణో హస్తాభ్యామగ్నేస్తేజసా సూర్యస్య వర్చసేన్ద్రస్యేన్ద్రి
యేణాభిషిఞ్చామి ॥ బలాయ శ్రియై యశసే౽న్నాద్యాయ భూ-
ర్భువస్సువరోమమృతాభిషేకో౽స్తు ॥

తతో యజమానో బ్రాహ్మణేభ్యో దక్షిణాం దత్వా, శం నో
దేవా ఇత్యాదిభిర్మన్త్రైస్సర్వత్ర తజ్జలేనాభ్యుక్ష్య ॥

శం నో దేవా విశ్వదేవా భవన్తు శం సరస్వతీ సహ ధీభిరస్తు ।
శమభిషాచశ్శము రాతిషాచశ్శం నో దివ్యాః పార్థివాశ్శం నో
అప్యాః ॥ శం నస్సత్యస్య పతయో భవన్తు శం నో అర్వన్తశ్శము
సన్తు గావః । శం న ఋభవస్సుకృతస్సుహస్తాశ్శంనో భవన్తు
పితరో హవేషు ॥ శం నో అజ ఏకపాద్దేవో అస్తు శం నో౽హి-
ర్బుధ్నియశ్శం సముద్రః । శం నో అపాం నపాత్పేరురస్తు శం
నః పృశ్నిర్భవతు దేవగోపా ॥ ఆదిత్యా రుద్రా వసవో జుష
న్తేదం బ్రహ్మ క్రియమాణం నవీయః । శృణ్వన్తు నో దివ్యాః

పార్థివాసో గోజాతా ఉతయే యజ్ఞియాసః ॥ యే దేవానాం యజ్ఞియా యజ్ఞియానాం మనోర్యజత్రా అమృతా ఋతజ్ఞాః ।
తే నో రాసన్తామురుగాయమద్య యూయం పాత స్వస్తిభిః సదా నః ॥

ప్రాచ్యాం దిశి దేవా ఋత్విజో మార్జయన్తామ్ దక్షిణస్యాం దిశి మాసాః పితరో మార్జయన్తామ్ ప్రతీచ్యాం దిశి గృహాః పశవో మార్జయన్తామ్ ఉదీచ్యాం దిశ్యాప ఓషధయో వనస్పతయో మార్జయన్తామ్ । ఊర్ధ్వాయాం దిశి యజ్ఞస్సంవత్సరః ప్రజాపతిర్మార్జయతామ్ ॥

అభివర్షేతి మన్త్రముచ్చరేత్ ॥

అభివర్షస్వ వాస్తోష్పతే విశ్వా రూపాణ్యావిశన్ ।
సఖా సుశేవ ఏధి నః ॥

శుభం శుభం, స్వస్తి పుణ్యాహసమృద్ధిరస్తు । తతో విప్రేభ్యో వేదోక్తమన్త్రాశిషో గృహీత్వా, తైర్దత్తాక్షతపుష్పాదికం, శిరసి ధారయేత్ ॥

ఇతి శ్రీనృసింహీయే ప్రయోగపారిజాతే
సకలకర్మోపయోగి పుణ్యాహవాచనవిధిః

అథ అఙ్కురార్పణ ప్రయోగః

అథ లోకానుసారిత్వాదనుకల్పవత్సౌత్రేయణైవ ప్రయోగః కథ్యతే :—

గర్భాధానాదినామకర్మాన్తకర్మాణి ముక్త్వాఽన్నప్రాశనాది-వివాహాన్తసంస్కారేష్వన్యేషు నవాగారప్రవేశాదిశుభకర్మసు పూర్వదినే రాత్రౌ సద్యో వా అఙ్కురార్పణం కుర్యాత్తత్రాయంక్రమః :-

తిథ్యాదికం సఙ్కీర్త్య, అముకకర్మ కర్తుమాదౌ కర్మ-సాఫల్యనిరన్తరశుభత్వసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అఙ్కు-రార్పణం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య, సితాక్షతైస్సంప్రకీర్య, తత్ర శ్వేతసూత్రవేష్టితాః పఞ్చపాలికాస్సంస్థాప్య, తాసు వల్మీకమృత్తి-కాం హ్రదపఙ్కం శుష్కగోమయం చ ప్రక్షిప్య, పాలికామూలే దూర్వా అశ్వత్థపర్ణం శిరీషం బిల్వపత్రం చ నిధాయ, మధ్యాది-పఞ్చపాలికాసు బ్రహ్మాదిపఞ్చ దేవతాపూజాం కుర్యాత్ । తత్రాయం క్రమః :— బ్రహ్మజజ్ఞానమిత్యస్య నకులో బ్రహ్మ త్రిష్టుప్ :—

బ్రహ్మజజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాద్విసీమతస్సురుచో వేన ఆవః ।
స బుధ్న్యా ఉపమా అస్య విష్ఠాస్సతశ్చ యోనిమసతశ్చ వివః ॥
అనేన మధ్యమపాలికాయాం బ్రహ్మాణమ్ ॥

ఇన్ద్రం వో మధుచ్ఛన్ద ఇన్ద్రో గాయత్రీ :

ఇన్ద్రం వో విశ్వతస్పరి హవామహే జనేభ్యః । అస్మాకమస్తు కేవలః ॥ అనేన ప్రాచ్యాం పాలికాయామిన్ద్రమ్ ॥

యమాయ సోమం యమో యమోఽనుష్టుప్ :—

యమాయ సోమం సునుత యమాయ జుహుతా హవిః ।
యమం హ యజ్ఞో గచ్ఛత్యగ్నిదూతో అరంకృతః ॥ అనేన
దక్షిణస్యాం పాలికాయాం యమమ్ ॥

తత్త్వా యామీత్యస్య శునశ్శేపో వరుణస్త్రిష్టుప్ :—

తత్త్వా యామి బ్రహ్మణా వన్దమానస్తదా శాస్తే యజమానో
హవిర్భిః । అహేళమానో వరుణేహ బోధ్యురుశంస మా న
ఆయుః ప్రమోషీః ॥ అనేన ప్రతీచ్యాం పాలికాయాం వరుణమ్ ॥

సోమో ధేనుమిత్యస్య గౌతమస్సోమస్త్రిష్టుప్ :—

సోమో ధేనుం సోమో అర్వన్తమాశుం సోమో వీరం
కర్మణ్యం దదాతి । సాదన్యం విదథ్యం సభేయం పితృశ్రవణం
యో దదాశదస్మై ॥ ఇత్యుదీచ్యాం పాలికాయాం సోమమ్ ॥

ఏవమావాహనాద్యుపచారైస్సమ్యగభ్యర్చ్య, పాలికాప-
శ్చాద్భాగే ప్రాఙ్ముఖస్త్రీభిః ఉపస్థానం కుర్యాత్ ॥

తత్ర మన్త్రః :—

దిశాం పతీన్నమస్యామి సర్వకామఫలప్రదాన్ ।
కుర్వన్తు సఫలం కర్మ కుర్వన్తు సతతం శుభమ్ ॥

ఇతి మన్త్రం జపిత్వా, శ్వేతతణ్డులాంస్తోయేషు ప్రక్షిప్య
బ్రహ్మజజ్ఞానమన్త్రేణమధ్యమపాలికాయామావాహ్య, ప్రాచ్యాదిచతు-
ర్దిక్షు బీజప్రతిసిద్ధిత్వేన తాః సమన్త్రం వాపయేత్ ॥

తత్రమన్త్రాః :—

యత ఇన్ద్రేత్యస్య ప్రగాథ ఇన్ద్రో బృహతీ :—

యత ఇన్ద్ర భయామహే తతో నో అభయం కృధి। మఘ-
వఞ్ఛగ్ధి తవ తన్న ఊతిభిర్విద్విషో విమృధో జహి । అనేన ప్రాచ్యాం
పాలికాయామ్ ॥

నాకే సుపర్ణమిత్యస్య భార్గవో వేనో యమస్త్రిష్టుప్ :—

నాకే సుపర్ణముపయత్పతన్తం హృదా వేనన్తో అభ్యచ-
క్షత త్వా। హిరణ్యపక్షం వరుణస్య దూతం యమస్య యోనౌ
శకునం భురణ్యుమ్ ॥ అనేన దక్షిణస్యాం పాలికాయామ్ ॥

తత్త్వాయామి శునశ్శేఫో వరుణస్త్రిష్టుప్ :—

తత్త్వా యామి బ్రహ్మణా—ఆయుః ప్రమోషీః॥ అనేన ప్రతీ-
చ్యాం పాలికాయామ్ ॥

సోమో ధేనుమిత్యస్య గౌతమస్సోమస్త్రిష్టుప్ :—

సోమో ధేనుం—దదాశదస్మై॥ అనేనోదీచ్యాం పాలికా-
యామ్ ॥

ఏవం చతుర్దిక్ష్వావాహ్య, పద్మాక్షైః పుష్పైరలంకుర్యాత్ ॥

ఇత్యేషోఽఙ్కురార్పణప్రయోగః ॥

అథ నాన్దీప్రయోగః

అథేదానీమాభ్యుదయికో, విధిరభిధీయతే,—ఏవముక్తప్రకా-
రేణ, స్వస్తివాచనాదికం, కృత్వా, గర్భాధానాది, సంస్కారేషు

కేషుచిదన్యేషుచ, తదఙ్గభూతం, నాన్దీశ్రాద్ధం కుర్యాత్, ॥ అథ యజమానః, కృతాచమనః, కృతప్రాణాయామో, దేశకాలౌ నిర్దిశ్య అముకకర్మ కర్తుం, తదఙ్గభూతం, నాన్దీశ్రాద్ధం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య, తదఙ్గమాతృకాపూజాం కుర్యాత్ — సౌవర్ణ రాజతతామ్రాది-పాత్రే, వేణ్వాదిశూర్పే వా, నవవస్త్రం ప్రసార్య, తత్ర తణ్డులా-నోప్య, సువర్ణాదికృతప్రతిమాః ప్రాక్సంస్థముదక్సంస్థం వా దేవతా-సంఖ్యయా ప్రత్యేకం నిధాయ, తతస్తాసు, గౌర్యాదిషోడశమాతౄః-బ్రాహ్మ్యాదిసప్తమాతౄః, దుర్గాం, గణపతిం చ, ద్వితీయావిభ-క్త్యాఽఽవాహయేత్ :

గౌరీమ్, పద్మామ్, శచీమ్, మేధామ్, సావిత్రీమ్, విజ-యామ్, జయామ్, దేవసేనామ్, స్వధామ్, స్వాహామ్, మాతరమ్, లోకమాతరమ్, ధృతిమ్, పుష్టిమ్, తుష్టిమ్, కులదేవతామ్, బ్రాహ్మీమ్, మాహేశ్వరీమ్, కౌమారీమ్, వైష్ణవీమ్, వారాహీమ్, మాహేన్ద్రీమ్, చాముణ్డామ్, దుర్గామ్, గణపతిం చావాహయా-మీత్యావాహ్య, గౌర్యాద్యావాహితదేవతాః ధ్యాయామీతి ధ్యా-త్వా, గౌర్యాది దేవతాభ్యోనమ ఇతి చతుర్థీవిభక్త్యా సింహాసన-మిత్యాదిషోడశోపచారైస్సంపూజయేత్ ॥

ఏకస్మిన్పాత్రే అక్షతాన్ నిక్షిప్య, సమార్ద్వాబ్జ్య—రాక్షతాన్ జలం చ హస్తేనాదాయ, సత్యవసుసంజ్ఞకాః విశ్వేదేవాః నాన్దీ-ముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదం వః పాద్యం నాన్దీ॥ మాతృపితా-మహీప్రపితామహ్యః—గోత్రాః నాన్దీముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదం వః పాద్యం నాన్దీ॥ పితృపితామహప్రపితామహాః—గోత్రాః నాన్దీ-ముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదం వః పాద్యం నాన్దీ॥ మాతామహ-

మాతృపితామహమాతృప్రపితామహస్సపత్నీకాః __గోత్రాః నాన్దీముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదం వః పాద్యం నాన్దీ॥ గౌర్యాదిషోడశమాతరో బ్రాహ్మ్యాదిసప్తమాతరశ్చనాన్దీముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదం వః పాద్యం నాన్దీ॥ ఇతి తద్దూర్వాఙ్కురాక్షతయుతజలం తత్పాత్రే నిషిఞ్చేత్ ॥

పునస్సదూర్వాఙ్కురాక్షతాన్ జలం చ హస్తేనాదాయ, సత్యవసుసంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః నాన్దీముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదమాసనగన్ధాద్యుపచారకల్పనం స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాన్దీ॥ మాతృపితామహీప్రపితామహ్యః __గోత్రాః నాన్దీముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదమాసనగన్ధాద్యుపచారకల్పనం స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాందీ॥ పితృపితామహప్రపితామహాః __గోత్రాః నాన్దీముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదమాసనగన్ధాద్యుపచారకల్పనం స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాందీ॥ మాతామహ మాతృపితామహమాతృప్రపితామహాః స్సపత్నీకాః __గోత్రాః నాందీముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదమాసనగన్ధాద్యుపచారకల్పనం స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాందీ॥ గౌర్యాదిషోడశమాతరో బ్రాహ్మ్యాదిసప్తమాతరశ్చ నాందీముఖాః భూర్భువస్స్వః ఇదమాసనగన్ధాద్యుపచారకల్పనం స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాందీ॥ ఇతి తద్దూర్వాఙ్కురాక్షతయుతజలం తత్పాత్రే నిక్షిపేత్ ॥

పునః పూర్వవత్ సదూర్వాఙ్కురాక్షతాన్ జలం చ హస్తేనాదాయ, సత్యవసుసంజ్ఞకా విశ్వేదేవాః నాందీముఖాః భూర్భువస్స్వరిదం దాస్యమానయుగ్మబ్రాహ్మణభోజనపర్యాప్తమామం హిరణ్యం వాఽమృతరూపేణ స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాందీ॥ మాతృపితామహీప్రపితామహ్యః గోత్రాః నాందీముఖాః భూర్భువస్స్వరిదం

దాస్యమానయుగ్మబ్రాహ్మణభోజనపర్యాప్తమామం హిరణ్యం వా౽మృతరూపేణ స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాందీ॥ పితృపితామహప్రపితామహాః గోత్రాః నాందీముఖాః భూర్భువస్స్వరిదం దాస్యమానయుగ్మబ్రాహ్మణభోజనపర్యాప్తమామం హిరణ్యం వా౽మృతరూపేణ స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాందీ॥ మాతామహమాతృపితామహమాతుఃప్రపితామహాస్సపత్నీకాః—గోత్రాః నాందీముఖాః భూర్భువస్స్వరిదం దాస్యమానయుగ్మబ్రాహ్మణభోజనపర్యాప్తమామం హిరణ్యం వా౽మృతరూపేణ స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాందీ॥ గౌర్యాదిషోడశమాతరో బ్రాహ్మ్యాదిసప్తమాతరశ్చ నాందీముఖాః భూర్భువస్స్వరిదం దాస్యమానయుగ్మబ్రాహ్మణభోజనపర్యాప్తమామం హిరణ్యం వా౽మృతరూపేణ స్వాహా నమశ్చ వృద్ధిః నాందీ॥ ఇతి తద్దూర్వాక్షతయుతజలం పూర్వవత్తత్పాత్రే నిక్షిపేత్ ॥

తత ఉపాస్మైగాయతేతి పఞ్చర్చం జపిత్వా॥

ఉపాస్మైగాయతా నర ఇతి పఞ్చర్చస్య సూక్తస్య కశ్యపో వసిష్ఠ ఋషిః అసితః పవమానసోమో దేవతా గాయత్రీ ఛన్దః—

ఉపాస్మై గాయతా నరః పవమానాయేన్దవే। అభి దేవాం఺ ఇయక్షతే॥ అభి తే మధునా పయో౽థర్వాణో అశిశ్రయుః। దేవం దేవాయ దేవయు। స నః పవస్వ శం గవే శం జనాయ శమర్వతే। శం రాజన్నోషధీభ్యః॥ బభ్రవే ను స్వతవసే౽రుణాయ దివిస్పృశే। సోమాయ గాథమర్చత॥ హస్తచ్యుతేభిరద్రిభిస్సుతం సోమం పునీతన। మధావాధావతా మధు॥

నాన్దీశ్రాద్ధసంపూర్ణతాసిద్ధయె, ద్రాక్షామలకం, తత్ప్రతినిధిత్వేన ద్రవ్యం వా, దక్షిణాం దత్వా, ప్రజాపతే న త్వదితి జపేత్ ।

ప్రజాపతే న త్వదేతాన్యన్యో విశ్వా జాతాని పరితా బభూవ ॥ యత్కామాస్తె జుహుమస్తన్నో అస్తు వయం స్యామ పతయో రయీణామ్ ॥

అథళావాచనమ్ :—

ఇళామగ్న ఉరుదంసం సనిం గోశ్శశ్వత్తమం హవమానాయ సాధ । స్యాన్నస్సూనుస్తనయో విజావాగ్నె సా తే సుమతిర్భూత్వస్మె ॥ ఇళ ఏహి ॥ అదితిర్ద్యౌరదితిరన్తరిక్షమదితిర్మాతా స పితా స పుత్రః । విశ్వే దేవా అదితిః పఞ్చజనా అదితిర్జాతమదితిర్జనిత్వమ్ ॥ అదిత ఏహి ॥ ప్రణో దేవీ సరస్వతీ వాజేభిర్వాజినీవతీ । ధీనామవిత్ర్యవతు ॥ సరస్వత్యేహి ॥ శోభనం శోభనం ॥ ఇళాముపహ్వయతే పశవో వా ఇళా । పశూనేవతదుపహ్వయతే । పశూన్ యజమానే దధాతి దధాతి ॥

అథ ప్రార్థనా :—

మాతా పితామహీ చైవ తథైవ ప్రపితామహీ ।
పితా పితామహశ్చైవ తథైవ ప్రపితామహః ॥
మాతామహస్తత్పితా చ ప్రమాతామహకాదయః ।
ఏతే భవన్తు మె ప్రీతాః ప్రయచ్ఛన్తు చ మఙ్గళమ్ ॥

ఇతి కృతాఞ్జలిస్సంప్రార్థ్య, ప్రణిపత్య, అనేన నాందీశ్రాద్ధేన నాందీముఖదేవతాః ప్రీయన్తాం వృద్ధిరస్త్విత్యుక్త్వా, గౌర్యాదిదేవతా విసర్జయేత్ ॥

ఇత్యేష నాందీశ్రాద్ధప్రయోగః

అథ కౌతుకబన్ధన ప్రయోగః

వివాహాదిశుభకర్మణి పూర్వదిన రాత్రౌ సాయంకాలే పాలికా యుక్తస్థలే మఙ్గలతూర్యవాద్యే కృతే కౌతుకబన్ధనం కుర్యాత్ ॥ తత్రాయం క్రమః :—

ఆచార్యస్తిథ్యాదికం సఙ్కీర్త్య అముకకర్మ కర్తుర్మమా- దా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం కౌతుకబన్ధనం కరిష్యామీతి సఙ్కల్ప్య, నవసప్తపఞ్చాన్యతమసంఖ్యాకాః కుశశలాకా గృహీత్వా, చతురఙ్గులాగ్రం ద్వ్యఙ్గులగ్రన్థిం షోడశాఙ్గులమూలం యథా భవతి తథా పవిత్రవద్బధ్వా, ఏవంకృతం కూర్చం ప్రాగగ్రం నిధాయ, తత్ర కుమ్భం సంస్థాప్య, సాక్షతకాంస్యపాత్రే పఞ్చగుణీకృతం కార్పాససూత్రం నిధాయ, తత్సమీపే యజమానముపవేశ్య, కుశ- హస్తే బహ్వృచస్సహ కుమ్భోదకేన తత్సూత్రం సమన్త్రమభిషి- ఞ్చేత్ ॥ తత్ర మన్త్రాః :—

తత్సవితురిత్యస్య విశ్వామిత్రస్సవితా గాయత్రీ :—

తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ ॥

అగ్నిమీళే మధుచ్ఛన్దా అగ్నిర్గాయత్రీ :—

అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్। హోతారం రత్నధాతమమ్॥ ఇషే త్వోర్జే త్వా వాయవస్థోపాయవస్థ దేవో వస్సవితా ప్రార్పయతు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణే॥ అగ్న ఆయాహి వీతయే గృణానో హవ్యదాతయే। నిహోతా సత్సి బర్హిషి॥ శం నో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే। శం యోరభిస్రవన్తు నః॥ ౧౦మం ౯ సూక్తం।

ఆపో హిష్ఠేతి నవర్చస్య సూక్తస్య అమ్బరీషస్సిన్ధుద్వీప ఆపో గాయత్రీ॥ పఞ్చమీ వర్ధమానా సప్తమీ ప్రతిష్ఠా అన్త్యే ద్వే అనుష్టుభౌ :—

ఆపో హిష్ఠా మయోభువస్తాన ఊర్జే దధాతన। మహే రణాయ చక్షసే॥ యో వశ్శివతమో రసస్తస్య భాజయతేహ నః। ఉశతీరివ మాతరః। తస్మా అరం గమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ। ఆపో జనయథా చ నః। శం నో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే। శం యోరభి స్రవన్తు నః। ఈశానా వార్యాణాం క్షయన్తీశ్చర్షణీనామ్। అపో యాచామి భేషజమ్। అప్సు మే సోమో అబ్రవీదన్తర్విశ్వాని భేషజా। అగ్నిం చ విశ్వశంభువమ్। ఆపః పృణీత భేషజం వరూథం తన్వే౩ మమ। జ్యోక్చ సూర్యం దృశే। ఇదమాపః ప్రవహత యత్కిం చ దురితం మయి। యద్వా-

ఉహామభిదుద్రోహ యద్వా శేప ఉతానృతమ్ । ఆపో అద్యాన్వ-చారిషం రసేన సమగస్మహి । పయస్వానగ్న ఆగహి తం మా సం-సృజ వర్చసా ॥

ఏతో న్విన్ద్రమితి ఋక్త్రయస్య ఆఙ్గిరసస్తిరశ్చీరిన్ద్రోఽనుష్టుప్ :-

ఏతో న్విన్ద్రం స్తవామ శుద్ధం శుద్ధేన సామ్నా । శుద్ధైరుక్థై-ర్వావృధ్వాంసం శుద్ధ ఆశీర్వాన్మమత్తు । ఇన్ద్ర శుద్ధో న ఆగహి శుద్ధశ్శుద్ధాభిరూతిభిః । శుద్ధో రయిం నిధారయ శుద్ధో మమద్ధి సోమ్యః । ఇన్ద్ర శుద్ధో హి నో రయిం శుద్ధో రత్నాని దాశుషే । శుద్ధో వృత్రా-ణి జిఘ్నసే శుద్ధో వాజం సిషాససి ॥

ఋతం చ సత్యం చేతి తృచస్య అఘమర్షణో భావవృ-త్తోఽనుష్టుప్ :—

ఋతం చ సత్యం చాభీద్ధాత్తపసోఽధ్యజాయత । తతో రాత్ర్యజాయత తతస్సముద్రో అర్ణవః ॥ సముద్రాదర్ణవాదధి సంవత్సరో అజాయత । అహోరాత్రాణి విదధద్విశ్వస్య మిషతో వశీ । సూర్యాచన్ద్రమసౌ ధాతా యథాపూర్వమకల్పయత్ । దివం చ పృథివీం చాన్తరిక్షమథో స్వః ॥

ప్రశర్ధాయేతి మన్త్రస్య ఆత్రేయశ్శ్యావాశ్వో మరుతో జగతీ :—

ప్రశర్ధాయ మారుతాయ స్వభానవ ఇమాం వాచమనజా పర్వతచ్యుతే । ఘర్మస్తుభే దివ ఆపృష్ఠయజ్వనే ద్యుమ్నశ్రవసే మహి నృమ్ణమర్చత ॥

స్వస్తినో మిమీతామితి మన్త్రస్య శ్యావాశ్వో విశ్వేదేవాస్త్రిష్టుప్ :—

స్వస్తినో మిమీతామశ్వినా భగస్స్వస్తి దేవ్యదితిరనర్వణః । స్వస్తి పూషా అసురో దధాతు నస్స్వస్తి ద్యావాపృథివీ సుచేతనా ।

స్వాదిష్ఠయేతి దశర్చస్య సూక్తస్య మధుచ్ఛన్దాః పవమానసోమో గాయత్రీ :—

స్వాదిష్ఠయా మదిష్ఠయా పవస్వ సోమ ధారయా । ఇన్ద్రాయ పాతవే సుతః ॥ రక్షోహా విశ్వచర్షణిరభియోనిమయోహతమ్ । ద్రుణా సధస్థమాసదత్ ॥ వరివోధాతమో భవ మంహిష్ఠో వృత్రహన్తమః । పర్షి రాధో మఘోనామ్ ॥ అభ్యర్ష మహానాం దేవానాం వీతిమన్ధసా । అభి వాజముత శ్రవః ॥ త్వామచ్ఛా చరామసి తదిదర్థం దివేదివే । ఇన్దో త్వే న ఆశసః ॥ పునాతి తే పరిస్రుతం సోమం సూర్యస్య దుహితా । వారేణ శశ్వతా తనా ॥ తమీమణ్వీస్సమర్య ఆ గృభ్ణన్తి యోషణో దశ । స్వసారః పార్యే దివి ॥ తమీం హిన్వన్త్యగ్రువో ధమన్తి బాకురం దృతిమ్ । త్రి-

ధాతు వారణం మధు। అభీ౩ మఘ్న్యా ఉతశ్రీణన్తి ధేనవశ్శిశుమ్॥
సోమమిన్ద్రాయ పాతవే॥ అస్యేదిన్ద్రో మదేష్వావిశ్వా వృత్రాణి
జిఘ్నతే। శూరో మఘా చ మంహతే॥ 10మం087 సూ।

రక్షోహణమితి పఞ్చవింశత్యృచస్య సూక్తస్య భరద్వాజః
పాయూ రక్షోహాఽగ్నిస్త్రిష్టుప్॥ అన్త్యాశ్చతస్రోఽనుష్టుభః :—

రక్షోహణం వాజినమాజిఘర్మి మిత్రం ప్రథిష్ఠ ముప-
యామి శర్మ। శిశానో అగ్నిః క్రతుభిస్సమిద్ధస్స నో దివా స రిషః
పాతు నక్తమ్॥ అయోదంష్ట్రో అర్చిషా యాతుధానానుపస్పృ-
శ జాతవేదస్సమిద్ధః। ఆజిహ్వయా మూరదేవాన్రభస్వ క్రవ్యాదో
వృక్త్వ్యపిధత్స్వాసన్॥ ఉభోభయావిన్నుప ధేహి దంష్ట్రా హింస్ర-
శ్శిశానోఽవరం పరం చ। ఉతాన్తరిక్షే పరి యాహి రాజఞ్జమ్భై-
స్సంధేహ్యభి యాతుధానాన్॥ యజ్ఞైరిషూస్సంనమమానో అగ్నే
వాచా శల్యాఁ అశనిభిర్దిహానః। తాభిర్విధ్య హృదయే యాతు-
ధానాన్ప్రతీచో బాహూన్ప్రతిభఙ్ధ్యేషామ్॥ అగ్నేత్వచం యాతు-
ధానస్య భిన్ధి హింస్రాఽశనిర్హరసా హన్త్వేనమ్॥ ప్రపర్వాణి
జాతవేదశ్శృణీహి క్రవ్యాత్క్రవిష్ణుర్విచినోతు వృక్ణమ్॥ యత్రే-
దానీం పశ్యసి జాతవేదస్తిష్ఠన్తమగ్న ఉతవా చరన్తమ్॥ యద్వాఽ-
న్తరిక్షే పథిభిః పతన్తం తమస్తా విధ్య శర్వా శిశానః। ఉతాలబ్ధం
స్పృణుహి జాతవేద ఆలేభానాదృష్టిభిర్యాతుధానాత్॥ అగ్నే పూ-

పూర్వో నిజహి శోశుచాన ఆమాదః క్ష్విఙ్కా స్తమదన్త్వేనీః । ఇహ ప్ర
బ్రూహి యతమస్సో అగ్నే యో యాతుధానో య ఇదం కృణోతి ॥
తమారభస్వ సమిధా యవిష్ఠ నృచక్షసశ్చక్షుషే రన్ధయైనమ్ । తీక్ష్ణే-
నాగ్నే చక్షుషా రక్ష యజ్ఞం ప్రాఞ్చం వసుభ్యః ప్రణయ ప్రచేతః ॥
హింస్రం రక్షాంస్యభి శోశుచానం మా త్వా దభన్యాతుధానా నృ-
చక్షః । నృచక్షా రక్షః పరిపశ్య విక్షు తస్య త్రీణి ప్రతి శృణీ-
హ్యగ్రా ॥ తస్యాగ్నే పృష్టీర్హరసా శృణీహి త్రేధా మూలం
యాతుధానస్య వృశ్చ । త్రిర్యాతుధానః ప్రసితిం త ఏత్వృతం యో
అగ్నే అనృతేన హన్తి ॥ తమర్చిషా స్ఫూర్జయఞ్జాతవేదస్సమక్ష-
మేనం గృణతే నివృఙ్గ్ధి । తదగ్నే చక్షుః ప్రతి ధేహి రేభే శఫారుజం
యేన పశ్యసి యాతుధానమ్ ॥ అథర్వవజ్జ్యోతిషా దైవ్యేన సత్యం
ధూర్వన్తమచితం న్యోష ॥ యదగ్నే అద్య మిథునా శపాతో య
ద్వాచస్తృష్టం జనయన్త రేభాః । మన్యోర్మనసశ్శరవ్యా3 జా
యతే యా తయా విధ్య హృదయే యాతుధానాన్ ॥ పరాశృణీహి
తపసా యాతుధానాన్పరాగ్నే రక్షో హరసా శృణీహి ।
పరార్చిషా మూరదేవాఞ్ఛృణీహి పరాసుతృపో అభి శోశు-
చానః ॥ పరాద్య దేవా వృజినం శృణన్తు ప్రత్యగేనం శపథా
యన్తు తృష్టాః । వాచాస్తేనం శరవ ఋచ్ఛన్తు మర్మన్విశ్వస్యైతు
ప్రసితిం యాతుధానః ॥ యః పౌరుషేయేణ క్రవిషా సమఙ్క్తే యో

అశ్వ్యేన పశునా యాతుధానః । యో అఘ్న్యాయా భరతి క్షీరమ
గ్నే తేషాం శీర్షాణి హరసాఽపి వృశ్చ ॥ సంవత్సరీణం పయ ఉస్రియా
యాస్తస్య మాశీద్యాతుధానో నృచక్షః । పీయూషమగ్నే యతమ-
స్తితృప్సాత్తం ప్రత్యఞ్చమర్చిషా విధ్య మర్మణి । విషం గవాం
యాతుధానాః పిబన్త్వావృశ్చ్యన్తామదితయే దురేవాః । పరైనాం
దేవస్సవితా దదాతు పరా భాగమోషధీనాం జయన్తామ్ ॥ సనా-
దగ్నే మృణసి యాతుధానాన్న త్వా రక్షాంసి పృతనాసు జిగ్యుః ।
అను దహ సహమూరాన్క్రవ్యాదో మా తే హేత్యా ముక్షత
దైవ్యాయాః ॥ త్వం నో అగ్నే అధరాదుదక్తాత్త్వం పశ్చాదుత
రక్షా పురస్తాత్ ॥ ప్రతి తే తే అజరాసస్తపిష్ఠా అఘశంసం శోశు-
చతో దహన్తు । పశ్చాత్పురస్తాదధరాదుదక్తాత్కవిః కావ్యేన పరి-
పాహి రాజన్ । సఖే సఖాయమజరో జరిమ్ణేఽగ్నే మర్తాꣳ అమ-
ర్త్యస్త్వం నః ॥ పరి త్వాఽగ్నే పురం వయం విప్రం సహస్య ధీమ-
హి । ధృషద్వర్ణం దివేదివే హన్తారం భఙ్గురావతామ్ ॥ విషేణ
భఙ్గురావతః ప్రతిష్మ రక్షసో దహ । అగ్నే తిగ్మేన శోచిషా తపు-
రగ్రాభిర్ ఋష్టిభిః ॥ ప్రత్యగ్నే మిథునా దహ యాతుధానా కిమీ-
దినా । సం త్వా శిశామి జాగృహ్యదబ్ధం విప్ర మన్మభిః ॥ ప్రత్యగ్నే
హరసా హరశ్శృణీహి విశ్వతః ప్రతి । యాతుధానస్య రక్షసో బలం
విరుజ వీర్యమ్ ॥

రాత్రీ వ్యఖ్యదిత్యష్టర్చస్య సూక్తస్య సౌభరః కుశికో రాత్రిర్వా భారద్వాజీ రాత్రిస్తవం గాయత్రీ :—

రాత్రీ వ్యఖ్యదాయతీ పురుత్రా దేవ్య౧క్షభిః। విశ్వా అధి శ్రియోఽధిత॥ ఓర్వప్రా అమర్త్యా నివతో దేవ్యు౧ద్వతః। జ్యోతిషా బాధతే తమః॥ నిరు స్వసారమస్కృతోషసం దేవ్యాయతీ। అపేదు హాసతే తమః॥ సా నో అద్య యస్యా వయం ని తే యామన్నవిక్ష్మహి। వృక్షే న వసతిం వయః॥ ని గ్రామాసో అవిక్షత ని పద్వన్తో ని పక్షిణః। ని శ్యేనాసశ్చిదర్థినః॥ యావయా వృక్యం౧ వృకం యవయ స్తేనమూర్మ్యే। అథా నః సుతరా భవ॥ ఉప మా పేపిశత్తమః కృష్ణం వ్యక్తమస్థిత। ఉష ఋణేవ యాతయ॥ ఉప తే గా ఇవాకరం వృణీష్వ దుహితర్దివః। రాత్రి స్తోమం న జిగ్యుషే॥

కృణుష్వేతి పఞ్చదశర్చస్య సూక్తస్య వామదేవో రక్షోహాఽగ్నిస్త్రిష్టుప్ :—

కృణుష్వ పాజః ప్రసితిం న పృథ్వీం యాహి రాజేవామవాఀ ఇభేన। తృష్వీమను ప్రసితిం ద్రూణానోఽస్తాసి విధ్య రక్షసస్తపిష్ఠైః॥ తవ భ్రమాస ఆశుయా పతన్త్యను స్పృశ ధృషతా శోశుచానః। తపూంష్యగ్నే జుహ్వా పతఙ్గానసందితో వి సృజ విష్వగుల్కాః॥ ప్రతి స్పశో వి సృజ తూర్ణితమో భవా పాయుర్విశో

అస్యా అదబ్ధః । యో నో దూరే అఘశంసో యో అన్త్యగ్నే మా
కిష్టే వ్యథిరాదధర్షీత్ ॥ ఉదగ్నే తిష్ఠ ప్రత్యాతనుష్వ న్యమిత్రాఀ
ఓషతాత్తిగ్మహేతే । యో నో అరాతిం సమిధాన చక్రే నీచా తం
ధక్ష్యతసం న శుష్కమ్ ॥ ఊర్ధ్వో భవ ప్రతివిధ్యాధ్యస్మదావిష్కృ-
ణుష్వ దైవ్యాన్యగ్నే । అవస్థిరా తనుహి యాతుజూనాం జామిమ-
జామిం ప్రమృణీహి శత్రూన్ ॥ స తే జానాతి సుమతిం యవిష్ఠ య
ఈవతే బ్రహ్మణే గాతుమైరత్ । విశ్వాన్యస్మై సుదినాని రాయో
ద్యుమ్నాన్యర్యో వి దురో అభిద్యౌత్ ॥ సేదగ్నే అస్తు సుభగస్సు-
దానుర్యస్త్వా నిత్యేన హవిషా య ఉక్థైః । పిప్రీషతి స్వ ఆయుషి
దురోణే విశ్వేదస్మై సుదినా సాఽసదిష్టిః ॥ అర్చామి తే సుమతిం
ఘోష్యర్వాక్ సం తే వావాతా జరతామియం గీః । స్వశ్వాస్త్వా
సురథా మర్జయేమాస్మే క్షత్రాణి ధారయేరను ద్యూన్ ॥ ఇహ
త్వా భూర్యాచరేదుపత్మన్దోషావస్తర్దీదివాంసమను ద్యూన్ । క్రీళ-
న్తస్త్వా సుమనసస్సపేమాభి ద్యుమ్నా తస్థివాంసో జనానామ్ ॥
యస్త్వా స్వశ్వస్సుహిరణ్యో అగ్న ఉపయాతి వసుమతా రథేన ।
తస్య త్రాతా భవసి తస్య సఖా యస్త ఆతిథ్యమానుషగ్జుజో-
షత్ ॥ మహో రుజామి బన్ధుతా వచోభిస్తన్మా పితుర్గోతమాద
న్వియాయ । త్వం నో అస్య వచసశ్చికిద్ధి హోతర్యవిష్ఠ సుక్రతో

దమూనాః ॥ అస్వప్నజస్తరణయస్సుశేవా అతన్ద్రాసోఽవృకా అశ్రమిష్ఠాః । తే పాయవస్సధ్ర్యఞ్చో నిషద్యాగ్నే తవ నః పాన్త్వమూర ॥ యే పాయవో మామతేయం తే అగ్నే పశ్యన్తో అన్ధం దురితాదరక్షన్ । రరక్ష తాన్సుకృతో విశ్వవేదా దిప్సన్త ఇద్రిపవో నాహ దేభుః ॥ త్వయా వయం సధన్యస్త్వోతాస్తవ ప్రణీత్యశ్యామ వాజాన్ । ఉభా శంసా సూదయ సత్యతాతేఽనుష్ఠుయా కృణుహ్యహ్రయాణ ॥ అయా తే అగ్నే సమిధా విధేమ ప్రతి స్తోమం శస్యమానం గృభాయ । దహాశసో రక్షసః పాహ్యస్మాన్ ద్రుహో నిదో మిత్రమహో అవద్యాత్ ॥

తరత్సమన్దీతి చతుర్ఋచస్య అవత్సారః పవమానసోమో గాయత్రీ :—

తరత్సమన్దీ ధావతి ధారా సుతస్యాన్ధసః । తరత్సమన్దీ ధావతి ॥ ఉస్రా వేద వసూనాం మర్తస్య దేవ్యవసః ॥ తరత్సమన్దీ ధావతి ॥ ధ్వస్రయోః పురుషన్త్యోరా సహస్రాణి దద్మహే । తరత్సమన్దీ ధావతి ॥ ఆ యయోస్త్రింశతం తనా సహస్రాణి చ దద్మహే । తరత్సమన్దీ ధావతి ॥

సహస్రశీర్షేతి షోడశర్చస్య నారాయణః పురుషోఽనుష్టుప్ అన్త్యాత్రిష్టుప్ :—

సహస్రశీర్షా పురుషః సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ । స భూమిం

విశ్వతో వృత్వాఽత్యతిష్ఠద్దశాఙ్గులమ్॥ పురుష ఏవేదం సర్వం య
ద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్। ఉతామృతత్వస్యేశానో యదన్నేనాతిరో
హతి॥ ఏతావానస్య మహిమాఽతో జ్యాయాంశ్చ పూరుషః। పాదో
ఽస్య విశ్వా భూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి॥ త్రిపాదూర్ధ్వ
ఉదైత్పురుషః పాదోఽస్యేహాఽభవత్పునః। తతో విష్వఙ్ వ్యక్రామ
త్సాశనానశనే అభి॥ తస్మాద్విరాళజాయత విరాజో అధి పూరుషః।
స జాతో అత్యరిచ్యత పశ్చాద్భూమిమథో పురః॥ యత్పురుషేణ
హవిషా దేవా యజ్ఞమతన్వత। వసన్తో అస్యాసీదాజ్యం గ్రీష్మ ఇధ్మ
శ్శరద్ధవిః॥ తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్పురుషం జాతమగ్రతః।
తేన దేవా అయజన్త సాధ్యా ఋషయశ్చ యే॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్స
ర్వహుతస్సమ్భృతం పృషదాజ్యమ్। పశూంస్తాంశ్చక్రే వాయవ్యా
నారణ్యాన్గ్రామ్యాశ్చ యే। తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుత ఋచస్సా
మాని జజ్ఞిరే। ఛన్దాంసి జజ్ఞిరే తస్మాద్యజుస్తస్మాదజాయత॥ తస్మా
దశ్వా అజాయన్త యే కే చోభయాదతః। గావో హ జజ్ఞిరే తస్మా-
త్తస్మాజ్జాతా అజావయః॥ యత్పురుషం వ్యదధుః కతిధా వ్యకల్ప
యన్। ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ కావూరూ పాదావుచ్యేతే॥
బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీద్బాహూ రాజన్యః కృతః। ఊరూ
తదస్య యద్వైశ్యః పద్భ్యాం శూద్రో అజాయత॥ చన్ద్రమా
మనసో జాతశ్చక్షోస్సూర్యో అజాయత। ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ

ప్రాణాద్వాయురజాయత ॥ నాభ్యా ఆసీదన్తరిక్షం శీర్ష్ణో ద్యౌః సమవర్తత । పద్భ్యాం భూమిర్దిశః శ్రోత్రాత్తథా లోకాం అకల్పయన్ ॥ సప్తాస్యాసన్పరిధయస్త్రిః సప్త సమిధః కృతాః । దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానా అబధ్నన్పురుషం పశుమ్ ॥ యజ్ఞేన యజ్ఞమయజన్త దేవాస్తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ । తే హ నాకం మహిమానః సచన్త యత్ర పూర్వే సాధ్యాః సన్తి దేవాః ॥

విష్ణోర్నుకమితి షళర్చస్య సూక్తస్య ఔచథ్యపుత్రో దీర్ఘతమా విష్ణుస్త్రిష్టుప్ :— 1మం 154 సూక్తం

విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ప్రవోచం యః పార్థివాని విమమే రజాంసి । యో అస్కభాయదుత్తరం సధస్థం విచక్రమాణస్త్రేధోరుగాయః ॥ ప్రతద్విష్ణుస్స్తవతే వీర్యేణ మృగో న భీమః కుచరో గిరిష్ఠాః । యస్యోరుషు త్రిషు విక్రమణేష్వధిక్షియన్తి భువనాని విశ్వా ॥ ప్రవిష్ణవే శూషమేతు మన్మ గిరిక్షిత ఉరుగాయాయ వృష్ణే । య ఇదం దీర్ఘం ప్రయతం సధస్థమేకో విమమే త్రిభిరిత్పదేభిః ॥ యస్య త్రీ పూర్ణా మధునా పదాన్యక్షీయమాణా స్వధయా మదన్తి । య ఉ త్రిధాతు పృథివీముత ద్యామేకో దాధార భువనాని విశ్వా ॥ తదస్య ప్రియమభి పాథో అశ్యాం నరో యత్ర దేవయవో మదన్తి । ఉరుక్రమస్య స హి బన్ధురిత్థా విష్ణోః పదే పరమే మధ్వ ఉత్సః ॥ తా వాం వాస్తూన్యుశ్మసి గమధ్యై యత్ర

గావో భూరిశృఙ్గా అయాసః। అత్రాహ తదురుగాయస్య వృష్ణః పరమం పదమవ భాతి భూరి॥

అతో దేవా ఇతి షళర్చస్య సూక్తస్య కాణ్వో మేధాతిథిర్విష్ణుర్గాయత్రీ:— 1మం 22సూక్తం 16-21ఋక్.

అతో దేవా అవన్తు నో యతో విష్ణుర్విచక్రమే। పృథివ్యాస్సప్త ధామభిః॥ ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూళ్హమస్య పాంసురే॥ త్రీణి పదా విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః। అతో ధర్మాణి ధారయన్॥ విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే। ఇన్ద్రస్య యుజ్యస్సఖా॥ తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యన్తి సూరయః। దివీవ చక్షురాతతమ్॥ తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంసస్సమిన్ధతే। విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్॥

పరో మాత్రయేతి సప్తర్చస్య సూక్తస్య మైత్రావరుణో వసిష్ఠో విష్ణుస్త్రిష్టుప్:— 7మం99సూ।

పరో మాత్రయా తన్వా వృధాన న తే మహిత్వమన్వశ్నువన్తి। ఉభే తే విద్మ రజసీ పృథివ్యా విష్ణో దేవ త్వం పరమస్య విత్సే॥ న తే విష్ణో జాయమానో న జాతో దేవ మహిమ్నః పరమన్తమాప। ఉదస్తభ్నా నాకమృష్వం బృహన్తం దాధర్థ ప్రాచీం కకుభం పృథివ్యాః॥ ఇరావతీ ధేనుమతీ హి భూతం సూయవసినీ

మనుషే దశస్యా । వ్యస్తభ్నా రోదసీ విష్ణవేతే దాధర్థ పృథివీ-
మభితో మయూఖైః ॥ ఉరుం యజ్ఞాయ చక్రథుర లోకం జన
యన్తా సూర్యముషాసమగ్నిమ్ । దాసస్య చిద్వృషశిప్రస్య
మాయా జఘ్నథుర్నరా పృతనాజ్యేషు ॥ ఇన్ద్రావిష్ణూ దృంహితాః
శంబరస్య నవ పురో నవతిం చ శ్నథిష్టమ్ । శతం వర్చినస్స-
హస్రం చ సాకం హథో అప్రత్యసురస్య వీరాన్ ॥ ఇయం మనీషా
బృహతీ బృహన్తోరుక్రమా తవసా వర్ధయన్తీ । రరే వాం స్తోమం
విదథేషు విష్ణో పిన్వతమిషో వృజనేష్విన్ద్ర ॥ వషట్తే విష్ణవాస ఆకృ
ణోమి తన్మే జుషస్వ శిపివిష్ట హవ్యమ్ । వర్ధన్తు త్వా సుష్టుతయో
గిరో మే యూయం పాత స్వస్తిభిస్సదా నః ॥

హిరణ్యవర్ణామితి పఞ్చదశర్చస్య సూక్తస్య ఆనన్దకర్దమచిక్లీతేన్దిరాసుతా ఋషయః । శ్రీరగ్నిర్దేవతా । ఆద్యాస్తిస్రో-ఽనుష్టుభః । కాంసోఽస్మి తామితి బృహతీ । ఉత్తరాస్త్రిష్టుప్ । అష్టావనుష్టుభః । అన్త్యా ప్రస్తారపఙ్క్తిః ॥ పరిశిష్టం

హిరణ్యవర్ణాం హరిణీం సువర్ణరజతస్రజామ్ । చన్ద్రాం
హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మ ఆవహ ॥ తాం మ ఆవహ
జాతవేదో లక్ష్మీమనపగామినీమ్ । యస్యాం హిరణ్యం విన్దేయం
గామశ్వం పురుషానహమ్ ॥ అశ్వపూర్వాం రథమధ్యాం హస్తినాద-
ప్రబోధినీమ్ । శ్రియం దేవీముపహ్వయే శ్రీర్మా దేవీ జుషతామ్ ॥

కాంసోఽస్మితాం హిరణ్యప్రాకారామార్ద్రాం జ్వలన్తీం తృప్తాం-
తర్పయన్తీమ్। పద్మేస్థితాం పద్మవర్ణాం తామిహోపహ్వయే శ్రి-
యమ్॥ చన్ద్రాం ప్రభాసాం యశసా జ్వలన్తీం శ్రియం లోకే దేవ-
జుష్టాముదారామ్। తాం పద్మనేమీం శరణమహం ప్రపద్యేఽలక్ష్మీ-
ర్మే నశ్యతాం త్వాం వృణే॥ ఆదిత్యవర్ణే తపసోఽధిజాతో
వనస్పతిస్తవ వృక్షోఽథ బిల్వః। తస్య ఫలాని తపసా నుదన్తు మా-
యాన్తరాయాశ్చ బాహ్యా అలక్ష్మీః॥ ఉపైతు మాం దేవసఖః
కీర్తిశ్చ మణినా సహ। ప్రాదుర్భూతోఽస్మి రాష్ట్రేఽస్మిన్ కీర్తిమృద్ధిం
దదాతు మే॥ క్షుత్పిపాసామలాం జ్యేష్ఠామలక్ష్మీర్నాశయామ్యహమ్॥
అభూతిమసమృద్ధిం చ సర్వాం నిర్ణుద మే గృహాత్॥ గన్ధద్వా-
రాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్। ఈశ్వరీం సర్వభూతా-
నాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్॥ మనసః కామమాకూతిం
వాచస్సత్యమశీమహి। పశూనాం రూపమన్నస్య మయి శ్రీశ్శ్రి-
యతాం యశః॥ కర్దమేన ప్రజా భూతా మయి సమ్భవ కర్దమ।
శ్రియం వాసయ మే కులే మాతరం పద్మమాలినీమ్॥ ఆపస్సృజన్తు
స్నిగ్ధాని చిక్లీత వస మే గృహే। నిచ దేవీం మాతరం శ్రియం
వాసయ మే కులే॥ ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిం సువర్ణాం హే-
మమాలినీమ్। సూర్యాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మ ఆ-

వహ ॥ ఆర్ద్రాం యః కరిణీం యష్టిం పిఙ్గళాం పద్మమాలినీమ్। చన్ద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మ ఆవహ ॥ తాం మ ఆవహ జాతవేదో లక్ష్మీమనపగామినీమ్। యస్యాం హిరణ్యం ప్రభూతం గావో దాస్యోఽశ్వాన్విన్దేయం పురుషానహమ్ ॥ యశ్శుచిః ప్రయతో భూత్వా జుహుయాదాజ్యమన్వహమ్। శ్రియః పఞ్చదశర్చం చ శ్రీకామస్సతతం జపేత్ ॥

—: అథ శివసఙ్కల్పః :—

యేనేదం భూతం భువనం భవిష్యత్పరిగృహీతమమృతేన సర్వమ్। యేన యజ్ఞస్త్రాయతే సప్తహోతా తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు ॥ యేన కర్మాణి ప్రచరన్తి ధీరా యతో వాచా మనసా చారు యన్తి। యత్సమ్మితం మనస్సంయన్తి ప్రాణినస్తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు ॥ యేన కర్మాణ్యపసో మనీషిణో యజ్ఞే కృణ్వన్తి విదథేషు ధీరాః। యదపూర్వం యక్షమన్తః ప్రజానాం తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు ॥ యత్ప్రజ్ఞానముత చేతో ధృతిశ్చ యజ్జ్యోతిరన్తరమృతం ప్రజాసు। యస్మాన్న ఋతే కిఞ్చన కర్మ క్రియతే తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు ॥ సుషారథిరశ్వానివ యం మనుష్యాన్నేనీయతే ధీరభిర్వాజినీవ। హృత్ప్రతిష్ఠం యదజరం యవిష్ఠం తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు ॥ యస్మిన్నృచస్సామ యజూంషి యస్మిన్ప్రతిష్ఠితా రథనాభావివారాః। యస్మింశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్రజానాం తన్మే మనః ॥ యదత్ర షష్ఠం త్రిశతగ్ం శతీరం యజ్ఞస్య గుహ్యం నవనా-

సమాయ్యమ్। దశపఞ్చత్రిగ్ంశతం యత్పరం చ తన్మే మనః* ॥
యజ్జాగ్రతో దూరముదైతు దైవం తదుసుప్తస్య తథైవేతి। దూరంగ-
మం జ్యోతిషాం జ్యోతిరేకం తన్మే మనః* ॥ యేనేదం విశ్వం జగతో
బభూవ యే దేవాపి మహతో జాతవేదాః। తదేవాగ్నిస్తమసో
జ్యోతిరేకం తన్మే మనః* ॥ యేన ద్యౌః పృథివీ చాన్తరిక్షం చ యే
పర్వతాః ప్రదిశో దిశశ్చ। యేనేదం జగద్వ్యాప్తం ప్రజానాం తన్మే
మనః* ॥ యే మనో హృదయం యే చ దేవా యే దివ్యా ఆపో యే
సూర్యరశ్మిః। శ్రోత్రే చక్షుషీ సంచరన్తం తన్మే మనః* ॥ అచి-
న్త్యం చాప్రమేయం చ వ్యక్తం వ్యక్తపరం చ యత్। సూక్ష్మా
త్సూక్ష్మతరం జ్ఞేయం తన్మే మనః* ॥ ఏకా చ శతం చ సహస్రం
చాయుతం చ నియుతం చ ప్రయుతం చార్బుదం చ న్యర్బుదం
చ। సముద్రశ్చ మధ్యం చాన్తశ్చ పరార్ధశ్చ తన్మే మనః* ॥ యే
పఞ్చపఞ్చాదశశతగ్ం సహస్రమయుతం న్యర్బుదం చ। తే అగ్ని
చిత్త్యేష్టకాస్తగ్ం శరీరం తన్మే మనః ॥ వేదాహమేతం పురుషం మహా-
న్తమాదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్। తస్య యోనిం పరిపశ్యన్తి
ధీరాస్తన్మే మనః* ॥ యస్యేదం ధీరాః పునన్తి కవయో బ్రహ్మాణమేతం
త్వా వృణుతమిన్దుమ్। స్థావరం జఙ్గమం ద్యౌరాకాశం తన్మే మనః ॥
పరాత్పరతరం చైవ యత్పరాత్పరతో హరిః। తత్పరాత్పరతో
జ్ఞేయం తన్మే మనః* ॥ యా వేదాదిషు గాయత్రీ సర్వవ్యాపీ మహే-
శ్వరీ। ఋగ్యజుస్సామాథర్వైశ్చ తన్మే మనః ॥ యో వై దేవం
మహాదేవం ప్రణవం పురుషోత్తమమ్। యస్సర్వే సర్వతశ్చైవ తన్మే
మనః* ॥ ప్రయతః ప్రణవోఙ్కారం ప్రణవం పురుషోత్తమమ్। యస్సర్వే
సర్వతశ్చైవ తన్మే మనః ॥ యోఽసౌ సర్వేషు వేదేషు పఠ్యతే హ్యజ-

ఈశ్వరః । అకాయో నిర్గుణో హ్యాత్మా తన్మే మనః ॥ గోభిర్జుష్టం ధనేన హ్యాయుషా చ బలేన చ । ప్రజయా పశుభిః పుష్కరాక్షం తన్మే మనః ॥ త్ర్యమ్బకం యజామహే సుగన్ధిం పుష్టివర్ధనమ్ । ఉర్వారుకమివ బన్ధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మాఽమృతాత్తన్మే మనః ॥ కైలాసశిఖరే రమ్యే శఙ్కరస్య శివాలయే । దేవతాస్తత్ర మోదన్తి తన్మే మనః ॥ విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతోముఖో విశ్వతోహస్త ఉత విశ్వతస్పాత్ । సం బాహుభ్యాం నమతి సం పతత్రైర్ద్యావాపృథివీ జనయన్దేవ ఏకస్తన్మే మనః ॥ చతురో వేదానధీయీత సర్వశాస్త్రమయం విదుః । ఇతిహాసపురాణానాం తన్మే మనః ॥ మా నో మహాన్తముత మా నో అర్భకం మా న ఉక్షన్తముత మా న ఉక్షితమ్ । మా నో వధీః పితరం మోత మాతరం ప్రియా మా నస్తనువో రుద్ర రీరిషస్తన్మే మనః ॥ మా నస్తోకే తనయే మా న ఆయుషి మా నో గోషు మా నో అశ్వేషు రీరిషః । వీరాన్మా నో రుద్ర భామితో వధీర్హవిష్మన్తో నమసా విధేమ తే తన్మే మనః ॥ ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపిఙ్గలమ్ । ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వై నమో నమస్తన్మే మనః ॥ కద్రుద్రాయ ప్రచేతసే మీఢుష్టమాయ తవ్యసే । వోచేమ శన్తమగ్ం హృదే తన్మే మనః ॥ బ్రహ్మ జజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాద్విసీమతస్సురుచో వేన ఆవః । స బుధ్నియా ఉపమా అస్య విష్ఠాస్సతశ్చ యో-

నిమిషతశ్చ విశ్వతస్తన్మే మనః* । యః ప్రాణతో నిమిషతో మహి-
త్వైక ఇద్రాజా జగతో బభూవ । య ఈశే అస్య ద్విపదశ్చతు-
ష్పదః కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ తన్మే మనః* ॥ య ఆత్మదా
బలదా యస్య విశ్వ ఉపాసతే ప్రశిషం యస్య దేవాః । యస్య
ఛాయాఽమృతం యస్య మృత్యుః కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ
తన్మే మనః* ॥ గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్ ।
ఈశ్వరీగ్ం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియం తన్మే
మనః* ॥ యో రుద్రో అగ్నౌ యో అప్సు య ఓషధీషు యో
రుద్రో విశ్వా భువనాఽఽవివేశ తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు తన్మే
మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు ॥

య ఇదం శివసఙ్కల్పం సదా ధ్యాయన్తి బ్రాహ్మణాః ।
తే పరం మోక్షం గమిష్యన్తి తన్మే మనశ్శివసఙ్కల్పమస్తు ॥

విహి హోత్రా ఇతి పఞ్చర్చస్య సూక్తస్య వామదేవో
గౌతమో వాయురనుష్టుప్ :—

విహి హోత్రా అవీతా విప్రో న రాయో అర్యః । వాయవా
చన్ద్రేణ రథేన యాహి సుతస్య పీతయే ॥ నిర్యువాణో అశస్తీర్ని-
యుత్వాఁ ఇన్ద్రసారథిః । వాయవా చన్ద్రేణ రథేన యాహి సుతస్య
పీతయే ॥ అనుకృష్ణే వసుధితీ యేమాతే విశ్వపేశసా ॥ వాయ-
వా చన్ద్రేణ రథేన యాహి సుతస్య పీతయే ॥ వహన్తు త్వా మనో-

యుజో యుక్తాసో నవతిర్నవ ॥ వాయవా చన్ద్రేణ రథేన యాహి సుతస్య పీతయే । వాయో శతం హరీణాం యువస్వ పోష్యాణామ్ ॥ ఉత వా తే సహస్రిణో రథ ఆయాతు పాజసా ॥

ముఞ్చామి త్వేతి పఞ్చర్చస్య సూక్తస్య ప్రాజాపత్యో యక్ష్మనాశన ఇన్ద్రస్త్రిష్టుప్ ॥ అన్త్యాఽనుష్టుప్ :— 10 మం 161 సూక్తం

ముఞ్చామి త్వా హవిషా జీవనాయ కమజ్ఞాతయక్ష్మాదుత రాజయక్ష్మాత్ । గ్రాహిర్జగ్రాహ యది వైతదేనం తస్యా ఇన్ద్రాగ్నీ ప్రముముక్తమేనమ్ ॥ యది క్షితాయుర్యది వా పరేతో యది మృత్యోరన్తికం నీత ఏవ । తమాహరామి నిరృతేరుపస్థాదస్పార్షమేనం శతశారదాయ ॥ సహస్రాక్షేణ శతశారదేన శతాయుషా హవిషాఽఽహార్షమేనమ్ । శతం యథేమం శరదో నయాతీన్ద్రో విశ్వస్య దురితస్య పారమ్ ॥ శతం జీవ శరదో వర్ధమానశ్శతం హేమన్తాఞ్ఛతము వసన్తాన్ । శతమిన్ద్రాగ్నీ సవితా బృహస్పతిశ్శతాయుషా హవిషేమం పునర్దుః ॥ ఆహార్షం త్వాఽవిదం త్వా పునరాగాః పునర్నవ । సర్వాఙ్గ సర్వం తే చక్షుస్సర్వమాయుశ్చ తే విదమ్ ॥

స్యోనా మేధాతిథిర్భూమిర్గాయత్రీ :—

స్యోనా పృథివి భవానృక్షరా నివేశనీ ।

యచ్ఛా నశ్శర్మ సప్రథః ॥

ద్రవిణోదా ఇతి మన్త్రస్య ఆఙ్గిరసః కుత్సో ద్రవిణోదా అగ్నిస్త్రిష్టుప్ :—

ద్రవిణోదా ద్రవిణసస్తురస్య ద్రవిణోదాస్సనరస్య ప్రయంసత్ । ద్రవిణోదా వీరవతీమిషం నో ద్రవిణోదా రాసతే దీర్ఘమాయుః ॥

సవితా పశ్చాతాదితి మన్త్రస్య లుశో ధానాకో విశ్వేదేవాస్త్రిష్టుప్ :—

సవితా పశ్చాతాత్సవితా పురస్తాత్సవితోత్తరాత్తాత్సవితాఽధరాత్తాత్ । సవితా నస్సువతు సర్వతాతిం సవితా నో రాసతాం దీర్ఘమాయుః ॥

నవోనవో భవతీతి మన్త్రస్య సూర్యాసావిత్రీ చన్ద్రమాస్త్రిష్టుప్ :—

నవోనవో భవతి జాయమానోఽహ్నాం కేతురుషసామేత్యగ్రమ్ । భాగం దేవేభ్యో విదధాత్యాయన్ప్ర చన్ద్రమాస్తిరతే దీర్ఘమాయుః ॥

విద్యున్నయా పతన్తీతి పురూరవా ఊర్వశీ త్రిష్టుప్ —

విద్యున్నయా పతన్తీ దవిద్యోద్భరన్తీ మే అప్యా కామ్యాని । జనిష్టో అపో నర్యస్సుజాతః ప్రోర్వశీ తిరత దీర్ఘమాయుః ॥

ఉలూకయాతుమితి వసిష్ఠ ఇన్ద్రస్త్రిష్టుప్ :—

ఉలూకయాతుం శుశులూకయాతుం జహి శ్వయాతుముత

కోకయాతుమ్। సుపర్ణయాతుముత గృధ్రయాతుం దృషదేవ ప్రమృణ రక్ష ఇన్ద్ర ॥

పిశఙ్గభృష్టిమిత్యస్య మన్త్రస్య దైవోదాసి పరుచ్ఛేప ఇన్ద్రో గాయత్రీ :—

పిశఙ్గభృష్టిమంభృణం పిశాచిమిన్ద్ర సంమృణ । సర్వం రక్షో నిబర్హయ ॥ ఏతైర్మన్త్రైః సూత్రమభిషిచ్య,

జాతవేదస ఇత్యస్య మరీచిః కశ్యపో జాతవేదా అగ్నిస్త్రిష్టుప్ :—

జాతవేదసే సునవామ సోమమరాతీయతో నిదహాతి వేదః ॥ స నః పర్షదతి దుర్గాణి విశ్వా నావేవ సిన్ధుం దురితాఽత్యగ్నిః ॥ అనేన మన్త్రేణ సూత్రం గన్ధేన లేపయిత్వా,

విశ్వేత్తాత ఇతి మన్త్రస్య భార్గవో నేమ ఇన్ద్రో జగతీ :—

విశ్వేత్తా తే సవనేషు ప్రవాచ్యా యా చకర్థ మఘవ-న్నిన్ద్ర సున్వతే। పారావతం యత్పురు సంభృతం వస్వపావృణో-శ్శరభాయ ఋషిబన్ధవే ॥

అనేన మన్త్రేణ పుంసా దక్షిణహస్తే బధ్నీయాత్ ॥

శ్రియే జాత ఇత్యస్య కణ్వః పవమానసోమస్త్రిష్టుప్ :—

శ్రియే జాతశ్శ్రియ ఆనిరియాయ శ్రియం వయో జరితృభ్యో దధాతి। శ్రియం వసానా అమృతత్వమాయన్భవన్తి సత్యా సమిథా మితద్రౌ ॥

అనేన మన్త్రేణ స్త్రియో వామహస్తే బధ్నీయాత్ ।

తతః ఋత్విజః అస్య యజమానస్య సమన్త్రం రక్షాం కుర్యుః ॥ తత్ర మన్త్రాః :—

శతం జీవేతి మన్త్రద్వయస్య ప్రాజాపత్యో యక్ష్మనాశన ఇన్ద్రస్త్రిష్టుప్ :—

శతం జీవ శరదో వర్ధమానః శతం హేమన్తాఞ్ఛతము వసన్తాన్ । శతమిన్ద్రాగ్నీ సవితా బృహస్పతిః శతాయుషా హవిషేమం పునర్దుః ॥ ఆహార్షం త్వావిదం త్వా పునరాగాః పునర్నవ । సర్వాఙ్గ సర్వం తే చక్షుః సర్వమాయుశ్చ తే విదమ్ ॥

బృహత్సామేత్యస్య శాసః ఇన్ద్రస్త్రిష్టుప్ :—

బృహత్సామ క్షత్రభృద్వృద్ధవృష్ణియం త్రిష్టుభౌజః శుభితముగ్రవీరమ్ । ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగరేణ రక్ష ॥

యే యజ్ఞేనేత్యష్టర్చస్య మానవో నాభానేదిష్ఠో విశ్వే దేవా ఆద్యాశ్చతస్రో జగత్యః । పఞ్చమ్యనుష్టుప్ । షష్ఠీ బృహతీ । సప్తమీ సతోబృహతీ ॥ అష్టమ్యనుష్టుప్ :— 10మం 62సూ

యే యజ్ఞేన దక్షిణయా సమక్తా ఇన్ద్రస్య సఖ్యమమృతత్వమానశ । తేభ్యో భద్రమఙ్గిరసో వో అస్తు ప్రతిగృభ్ణీత మానవం సుమేధసః ॥ య ఉదాజన్పితరో గోమయం వస్వృతేనాభిన్దన్పరివ-

స్తు కేవలమ్ । దీర్ఘాయుత్వమఙ్గిరసో వో అస్తు ప్రతిగృభ్ణీత మానవం సుమేధసః ॥ య ఋతేన సూర్యమారోహయన్దివ్యప్రథయన్పృథివీం మాతరం వి । సుప్రజాస్త్వమఙ్గిరసో వో అస్తు ప్రతిగృభ్ణీత మానవం సుమేధసః ॥ అయం నాభా వదతి వల్గు వో గృహే దేవపుత్రా ఋషయస్తచ్ఛృణోతన ॥ సుబ్రహ్మణ్యమఙ్గిరసో వో అస్తు ప్రతిగృభ్ణీత మానవం సుమేధసః । విరూపాస ఇదృషయస్త ఇద్గమ్భీరవేపసః । తే అఙ్గిరసస్సూనవస్తే అగ్నేః పరిజజ్ఞిరే ॥ యే అగ్నేః పరిజజ్ఞిరే విరూపాసో దివస్పరి । నవగ్వో౽ను దశగ్వో అఙ్గిరస్తమః సచా దేవేషు మంహతే ॥ ఇన్ద్రేణ యుజా నిస్సృజన్త వాఘతో వ్రజం గోమన్తమశ్వినమ్ । సహస్రం మే దదతో అష్టకర్ణ్యః శ్రవో దేవేష్వక్రత ॥ ప్రనూనం జాయతామయం మనుస్తోక్మేవ రోహతు । యస్సహస్రం శతాశ్వం సద్యో దానాయ మంహతే ॥

త్ర్యమ్బకమిత్యస్య వసిష్ఠో రుద్రో౽నుష్టుప్ :—

త్ర్యమ్బకం యజామహే సుగన్ధిం పుష్టివర్ధనమ్ । ఉర్వారుకమివ బన్ధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మా౽మృతాత్ ॥

పత్నైతైర్మన్త్రై రక్షాం కుర్యుః ॥

తతో యజమానః కర్మసాద్గుణ్యార్థం ఆచార్యాదిభ్యో యథాశక్తి దక్షిణాం దద్యాత్ ॥

ఇతి శ్రీనృసింహీయే ప్రయోగపారిజాతే షోడశకర్మకాణ్డే

కౌతుకబన్ధనప్రయోగః.

అథాగ్నిముఖప్రయోగః

అథ యజమానః కృతనిత్యక్రియశ్శుచిర్భూత్వా ధౌతవాసా విధివదాచమ్య ప్రాఙ్ముఖో దర్భేష్వాసీనః పవిత్రే సమన్త్రం ధారయేత్ ॥

పవిత్రవన్త ఇత్యనయోర్బ్రహ్మా బృహస్పతిర్జగతీ :—

పవిత్రవన్తః పరివాచమాసతే పితైషాం ప్రత్నో అభిరక్షతి వ్రతమ్। మహస్సముద్రం వరుణస్తిరోదధే ధీరా ఇచ్ఛేకుర్ధరుణేష్వారభమ్ ॥ సహస్రధారేఽవతే సమస్వరన్దివో నాకే మధుజిహ్వా అసశ్చతః। అస్య స్పశో న నిమిషన్తి భూర్ణయః పదేపదే పాశినస్సన్తి సేతవః ॥

ఆభ్యాం పవిత్రే ధృత్వా, ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థమముకకర్మ కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య, తదఙ్గహోమం కర్తుముపలేపనాదికర్మ కరిష్యే ఇత్యుక్త్వా, శుద్ధదేశే కిఞ్చిదుచ్ఛ్రయీకృతాం సమీకృతాం చతుర్దిక్షు, ఇషుమాత్రప్రమాణాం తదధికప్రమాణాం వా, భూమిం గోమయేన ప్రదక్షిణముపలిప్య, మఙ్గళార్థం రఙ్గవల్ల్యాదిభిరలఙ్కృత్య, తదుపరి మృదం సిష్టం వా చతురశ్రం సమోప్య, (తన్మధ్యదేశాత్ పశ్చిమభాగే యజ్ఞియశకలమూలేనోదగాయతాం ప్రాదేశమాత్రామేకాం రేఖాముల్లిఖ్య,) తస్యా దక్షిణోత్తరయోరన్తరయోరసంస్పృష్టే ప్రాగాయతే ప్రాదేశసమ్మితే ద్వే రేఖే లిఖిత్వా, తయోర్మధ్యే దక్షిణత ఆ

తథైవ పరస్పరమసంస్పృష్టాః ప్రాగాయతాః ప్రాదేశసంమితాః స్తిస్రో రేఖా లిఖిత్వా, తతో తచ్ఛకలముదగగ్రం ప్రాగగ్రం వా నిధాయ, స్థండిలమద్భిరభ్యుక్ష్య, శకలమాగ్నేయ్యాం నిరస్య, పాణిం ప్రక్షాళ్య, వాగ్యమనం కుర్యాత్ ॥

తత ఉక్తప్రకారేణ కర్మవిశేషమవగమ్య, అగ్నివిశేషః ప్రతిష్ఠాపనీయః ॥ సౌవర్ణరాజతతామ్రధాత్వాదిలేపితనవశరావాద్యన్యతమపాత్రే శ్రోత్రియాగారవైశ్యగృహాన్యతరస్థం, ప్రదీప్తబహుళాఙ్గారమయం, పావిభూర్జం ప్రక్షిప్య తథావిధపాత్రాన్తరేణాపిధాయానీతం,

సమస్తవ్యాహృతేః ప్రజాపతిః ప్రజాపతిర్బృహతీ ।

ఓం భూర్భువస్సువః ॥ అనేనాగ్న్యభిముఖం పాణిభ్యాం షట్సు రేఖాసు ప్రతిష్ఠాప్యాగ్న్యానయనపాత్రయోరక్షతోదకం నిషిచ్య పాత్రద్వయమేకీకృత్య సమన్త్రమావాహయేత్తత్ర మన్త్రాః :—

ఏహ్యగ్న, ఇత్యస్య మన్త్రస్య, రహూగణపుత్రో గౌతమోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్ ॥ జుష్టోదమూనా ఇత్యస్య, వసుశ్రుతోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్ ॥

ఏహ్యగ్న ఇహ హోతా నిషీదాదబ్ధస్సుపుర ఏతా భవా నః । అవతాం త్వా రోదసీ విశ్వమిన్వే యజామహే, సౌమనసాయ దేవాన్ ॥ జుష్టో దమూనా అతిథిర్దురోణ ఇమం నో యజ్ఞముపయాహి విద్వాన్ । విశ్వా అగ్నే అభియుజో విహత్యా శత్రూయతామాభరా భోజనాని ॥

ఆభ్యాం మన్త్రాభ్యాం తస్మిన్నగ్నౌ, యజ్ఞేశ్వరమావాహ్య ।

అగ్నే అచ్ఛా వదేత్యస్య, మన్త్రస్య, అగ్నిస్తాపసోఽగ్నిరను-ష్టుప్, అగ్నేస్స్వాభిముఖీకరణే వినియోగః :—

అగ్నే అచ్ఛా వదేహ నః ప్రత్యఙ్నస్సుమనా భవ । ప్ర నో యచ్ఛ విశస్పతే ధనదా అసి నస్త్వమ్ ॥

అనేన మన్త్రేణ, స్వాభిముఖం కృత్వా, అగ్నౌ ప్రోక్షితేన్ధనాని నిక్షిప్య, ఇద్ధానో అగ్నిమిత్యస్య, గృత్సమదో బ్రహ్మణస్పతి-ర్జగతీ ॥

ఇద్ధానో అగ్నిం వనవద్వనుష్యతః కృతబ్రహ్మా శూశువద్రాత-హవ్య ఇత్ । జాతేన జాతమతిసప్రసర్సృతే యంయం యుజం కృణుతే బ్రహ్మణస్పతిః ॥ ఇతి-
వేణుధమన్యాదినా ప్రబోధ్య ప్రజ్వలితాగ్ని మేవం ధ్యాయేత్, :—

చత్వారి శృఙ్గా, వామదేవో జాతవేదా అగ్నిస్త్రిష్టుప్ ॥

చత్వారి శృఙ్గా త్రయో అస్య, పాదా ద్వే శీర్షే సప్త హస్తాసో అస్య । త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహో దేవో మర్త్యాం ఆవివేశ ॥

స్మృతిశ్చ :—

సప్తహస్తశ్చతుశ్శృఙ్గస్సప్తజిహ్వో ద్విశీర్షకః ॥ త్రిపాత్ప్రస-న్నవదనస్సుఖాసీనశ్శుచిస్మితః ॥ స్వాహాం తు దక్షిణే పార్శ్వే దేవీం వామే స్వధాం తథా । బిభ్రద్దక్షిణహస్తైస్తు శక్తిమన్నం స్రుచం స్రువం ॥ తోమరం వ్యజనం వామే ఘృతపాత్రం చ ధారయన్ ॥

మేషారూఢం జటాబద్ధం గౌరవర్ణం మహౌజసమ్ ॥ ధూమ్రధ్వజం లోహితాక్షం సప్తార్చిస్సర్వకామదమ్ । ఆత్మాభిముఖమాసీనమేవం ధ్యాయేద్ధుతాశనమ్ ॥

ఏష హి దేవ ఇతి మన్త్రేణాగ్నిమభిముఖీకృత్య,

“ఏష హి దేవః ప్రదిశోఽను సర్వాః పూర్వో హి జాతస్స ఉ గర్భే అన్తః । స విజాయమానస్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖా-స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః” ॥

హే అగ్నే ! ప్రాఙ్ముఖో దేవ ! ప్రత్యఙ్ముఖస్సన్ మమాభి-ముఖో వరదస్సుప్రసన్నో భవ ॥ ఇత్యేవం ధ్యాత్వాఽన్వాధానం కు-ర్యాత్ ॥ పునర్దేశకాలకథనపూర్వకమస్మిన్ కర్మణి దేవ-తాపరిగ్రహార్థమన్వాధానం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య ॥

సమిద్ద్వయం పాణినాఽఽదాయాస్మిన్నన్వాహితేఽగ్నావగ్నిం జాతవేదసమిధ్మేన ప్రజాపతిం ప్రజాపతిమాఘారావాజ్యేనాగ్నీ-షోమౌ చక్షుషీ ఆజ్యేనాముకప్రధానదేవతాం యథాసంభావితవారం చరుద్రవ్యేణ, శేషేణ స్విష్టకృతమిధ్మసంనహనేన రుద్రమయాశ్చా-గ్నిం దేవాన్ విష్ణుమగ్నిం వాయుం సూర్యం ప్రజాపతిం చైతాః ప్రాయశ్చిత్తదేవతా ఆజ్యేన, జ్ఞాతాజ్ఞాతకృతదోషనివారణార్థ-మగ్నిం త్రివారమాజ్యేన విపర్యాసప్రాయశ్చిత్తార్థం మరుతశ్చా-జ్యేన, విశ్వాన్దేవాన్ సంస్రావేణాఙ్గదేవతాః ప్రధానదేవతాస్సర్వా-స్సన్నిహితాస్సన్త్వేవం సాఙ్గేన కర్మణా సద్యో యక్ష్యే ॥

భూర్భువస్సువస్స్వాహా ఇతి హుత్వా ప్రజాపతయ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యజేత్ ॥

తత ఉక్తప్రకారేణాహృతేషు పుందభేషు, ప్రాదేశమా-
త్రాన్, షట్త్రింశద్దర్భాన్, రజ్జుకరణార్థం, గృహీత్వా, తత్ర ద్వాద-
శదర్భైస్సన్ధిత్రియవతీం, రజ్జుం, ప్రాదక్షిణ్యేన కృత్వా, పునరన్యాం
రజ్జుమేవం కృత్వా, ఉభయమప్రాదక్షిణ్యేన, సమస్య, పునరన్యాం
కృత్వా, ప్రాదక్షిణ్యేన త్రివృతం సమస్యాన్తే ప్రదక్షిణగ్రన్థిం, కృత్వా,
తాం త్రివృతాం రజ్జుముదగగ్రాం వితత్య, తత్ర ప్రాదేశమాత్రాన్ముష్-
ష్టిపరిమితాన్, దర్భాన్, నిధాయ, తయా బహిర్ద్విరావేష్ట్య, రజ్జ్వ-
గ్రేణ రజ్జుమూలం, సకృదావేష్ట్య, తదగ్రశేషం, పూర్వమావేష్టితర-
జ్జ్వోర్హస్తాన్నినీయ, పరిస్తరణాద్యర్థం, దర్భైస్సహాయుతనాత్, పశ్చా-
ద్భాగ ఉపరి నిదధ్యాత్, । తతః పూర్వవత్త్రివృతం రజ్జుం, కృత్వో-
దగగ్రాం వితత్య, పాలాశఖాదిరాద్యన్యతమయజ్ఞీయవృక్షసంభవం
ప్రాదేశప్రమాణం, పఞ్చదశసమిదాత్మకేధ్మం, ప్రాగగ్రం నిధాయ
తయా సకృదావేష్ట్య, బద్ధ్వోపరి నిధాయ, పరిసమూహనాదికం
కుర్యాత్, ॥౭॥

అగ్నేః పశ్చాదష్టాఙ్గుళపరిమితే దేశే, ఐశానీం దిశమారభ్య
ప్రదక్షిణం సమన్తాత్సోదకేన పాణినా, త్రిః పరిమృజ్య, పూర్వము-
పరి నిహితాన్ దీర్ఘాన్, షోడశదర్భానాదాయ, దశాఙ్గుళపరిమితే
దేశే, సమసంఖ్యయా, ప్రాచ్యాముదగగ్రైః, దక్షిణస్యాం ప్రాగ-
గ్రైః, ప్రతీచ్యాముదగగ్రైః, ఉత్తరస్యాం ప్రాగగ్రైః, ప్రాదేశ-
మాత్రైర్బాహుమాత్రైర్వా, దర్భైః పరిస్తృణీయాత్పూర్వపశ్చి-
మపరిస్తరణమూలయోరుపరి, దక్షిణపరిస్తరణం, ఉత్తరపరిస్తరణము-
దగగ్రయోరధస్తాదేవం పరిస్తీర్య, బ్రహ్మాసనార్థమగ్నేర్దక్షిణ-
తో, ఽష్టావింశతిదర్భాన్పాత్రాసాదనార్థం తతః కాంశ్చిద్దర్భాన్ప్రా-

నగాగ్నినాస్తీర్య అగ్నేరపరాజితాం దిశమారభ్య త్రిరమ్భసా పరిషిచ్య, పాత్రాసాదనం కుర్యాత్ ॥

తత్రాయం క్రమః ;—

అగ్నేరుత్తరభాగే పూర్వమాస్తీర్ణేషు దర్భేషు చరుస్థాలీ-ప్రోక్షణ్యౌ దర్వీస్రువౌ ప్రణీతాజ్యపాత్రే ఇధ్మాబర్హిషీ చేతి సిద్ధాన్నహోమే। (చరుకరణే—శూర్పకృష్ణాజినే, ఉలూఖలముసలే ద్వంద్వశ ఉదగపవర్గం ప్రాక్సంస్థం న్యగ్బిలమాసాదయేత్ । కేవలాజ్యహోమే—ప్రోక్షణీం స్రువం చమసమాజ్యపాత్రమిధ్మం బర్హిరితి యథాయోగమాసాదయేత్ ।) తతః ప్రోక్షణీముత్తానీకృత్య స్థాల్యేన చ సమే ప్రాదేశమాత్రే పవిత్రే కృత్వా తత్పాత్రోపరి నిధాయ శుద్ధాభిరద్భిః పూరయిత్వా, హస్తయోరఙ్గుష్ఠోపకనిష్ఠికాభ్యాం తే పవిత్రే ఉదగగ్రే అసంస్పృష్టే గృహీత్వా త్రిరుత్పూయ పాత్రాణ్యుత్తానాని కృత్వా ఇధ్మం బర్హిశ్చ విస్రస్య ఉత్తానేన హస్తేన సర్వాణి పాత్రాణి పవిత్రాభ్యాం త్రిః ప్రోక్ష్య తే పవిత్రే గృహీత్వా తత్పాత్రోపర్యస్య పవిత్రే నిధాయ ప్రణీతాపాత్రమగ్నేః ప్రత్యఙ్నిధాయ తస్మిన్పవిత్రే నిధాయ, ఉత్పూతాభిరద్భిః పూరయిత్వా గన్ధపుష్పాక్షతాన్ నిక్షిప్య తతో యథోక్తలక్షణమైశానదిశి స్థితం బ్రాహ్మణమస్మిన్ కర్మణి బ్రహ్మాణం త్వామహం వృణ ఇతి పాణిం పాణినా గృహీత్వా వృణుయాత్ ॥

తతో బ్రహ్మా వృతోఽస్మి కరిష్యామీత్యుక్త్వా ప్రాఙ్ముఖో యజ్ఞోపవీత్యాచమ్య సమస్తపాణ్యఙ్గుష్ఠో భూత్వాఽగ్నేరగ్నిం పశ్చాత్పాదపురస్సరం పరీత్య ఆసనార్థమాస్థితదర్భేష్వేకం దర్భమఙ్గుష్ఠానామికాభ్యాం గృహీత్వా నిరస్తః పరావసురితి నైరృత్యాం నిరస్య

అపస్సుపృష్ట్వా ఇదమహమర్వావసోస్సదనే సీదామీత్యుదఙ్ముఖ ఏవ వామోరూపరి దక్షిణపాదం సంస్థాప్యోపవిశ్య గన్ధపుష్పాక్షతాదిభిరం- చితస్సన్ బృహస్పతిర్బ్రహ్మా బ్రహ్మసదన ఆసిష్యతే బృహస్పతే యజ్ఞం గోపాయ స యజ్ఞం పాహి స యజ్ఞపతిం పాహి స మాం పాహీతి జపిత్వా సర్వదా యజ్ఞమనా ఏవ వర్తేత ॥

అథ కర్తా బ్రహ్మన్నపః ప్రణేష్యామీత్యుక్త్వా, బ్రహ్మణా ఓం భూర్భువస్స్వర్బృహస్పతిప్రసూతః ఓం ప్రణయ ఇత్యుచ్చైరుచ్చా- రితే నాసికాన్తం తత్పాత్రముద్ధృత్య పూర్వస్థానే దర్భేష్వాస్తీర్య తత్పాత్రం నిధాయ తే పవిత్రే గృహీత్వాఽన్యైస్త్రిభిర్దర్భైరా- చ్ఛాద్య, నిర్వాపాదిప్రసక్తావగ్నేః ప్రత్యక్ఛూర్పం నిధాయ, తత్ర పవిత్రే ప్రాగగ్రే నిధాయ అముష్మై త్వా జుష్టం నిర్వపామీతి మన్త్రా- వృత్త్యా నిరూప్య చతురో వ్రీహిముష్టీనేకైకస్య పృథఙ్నిరుప్య తే పవిత్రే వ్రీహీణాముపరి నిధాయ అముష్మై త్వా జుష్టం ప్రోక్షామీతి నిర్వాపసంఖ్యయా ప్రోక్ష్య తే పవిత్రే గృహీత్వా అగ్నేః పశ్చా- త్ప్రాగ్గ్రీవ ఊర్ధ్వలోమ్ని కృష్ణాజినే ఉలూఖలం నిధాయ, తత్ర వ్రీహీన్నుపలేన స్వయం పత్న్యాఽవఘాతితాన్ త్రిష్ఫలీకృత్య త్రిశ్శు- క్లీకృత్య త్రిః ప్రక్షాళ్య పృథక్పాత్రే ఏకపాత్రే వా స విదగ్ధమబహి- ర్గతతణ్డులం శనైశ్శనైస్సుశ్రుతం పచేత్ ॥

తే పవిత్రే చరుపాత్రే నిధాయ, చరుం గాయత్ర్యా ప్రోక్ష్య తతస్తే పవిత్రే ఆజ్యపాత్రే నిధాయ, ఆజ్యపాత్రం స్వపురత- స్సంస్థాప్య ఆజ్యమాసిచ్య అగ్నేరుత్తరతస్స్థితానఙ్గారాన్భస్మనా సహ అగ్నేరుదక్పూర్వ స్తరణాద్బహిర్నిరుహ్య, తేష్వాజ్యపాత్రమధిశ్రిత్య జ్వ- లతా దర్భోల్ముకేనావజ్వాల్య అఙ్గుష్ఠపర్వమాత్రం ప్రక్షాళితదర్భాగ్ర- ద్వయమాజ్యే ప్రత్యస్య పునర్జ్వలతా తేనైవ దర్భోల్ముకేన చరుణా

సహ ఆజ్యం త్రిః పర్యగ్నికరణం కృత్వా, సిద్ధచర్వాజ్యేన సహ
పర్యగ్నికరణం కృత్వా, తదుల్ముకమపాస్యాపస్స్పృష్ట్వా, ఆజ్య-
స్థాలీం భువి కర్షన్నివోదగుద్వాస్య అఙ్గారాన్ప్రత్యూహ్య అప-
స్స్పృష్ట్వా తత్రస్థితమేవాజ్యం,

సవితుస్త్వేతి హిరణ్యస్తూపస్సవితా పురఉష్ణిక్ ఆజ్యోత్ప-
వనే వినియోగః :—

సవితుస్త్వా ప్రసవ ఉత్పునామ్యచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసో-
స్సూర్యస్య రశ్మిభిః ॥

ఇతి మన్త్రావృత్త్యోచ్చారితేనైకవారం ద్విస్తూష్ణీముత్తాన-
పాణిద్వయాఙ్గుష్ఠోపకనిష్ఠికాభ్యాం అన్తరయోరసంస్పృష్టం గృహీత్వా
ఆభ్యాముదగగ్రాభ్యాం పవిత్రాభ్యాం త్రిః ప్రాగుత్పూయ తే పవిత్రే
అద్భిః ప్రోక్ష్య అగ్నౌ ప్రహృత్య, అగ్నేః పశ్చాత్పరిస్తరణాద్బహి-
రాత్మనో౽గ్రతో భువం సంప్రోక్ష్య తత్ర బర్హిస్సన్నహనీం రజ్జు-
ముదగగ్రాం వితత్య తత్ర బర్హిః ప్రాగగ్రముదగపవర్గమవిరళ-
మాస్తీర్య ఆజ్యస్థాలీం తత్ర నిధాయ స్రువాదిసంమార్జనం కు-
ర్యాత్ ॥ తత్రాయం క్రమః :—

దక్షిణేన హస్తేన స్రుక్స్రువౌ గృహీత్వా సవ్యేనాష్టదర్భా-
నాదాయ సహైవాగ్నౌ ప్రతప్య స్రుచం నిధాయ స్రువం సవ్యేన
ధారయన్, స్రువస్య బిలం దర్భాగ్రైః ప్రాగాది ప్రాగపవర్గం
త్రిస్సంమృజ్య అధస్తాద్దర్భాగ్రైరేవ బాహ్యతో బిలపృష్ఠం త్రిస్సంమృజ్య
తతో దర్భాణాం మూలైర్దణ్డస్యాధస్తాద్బిలపృష్ఠాదారభ్య యావ-
దుపరిష్టాద్బిలం తావత్త్రిస్సంమృజ్యాద్భిః ప్రోక్ష్య ప్రతప్య ఆజ్య-

స్థాల్యా ఉత్తరతస్స్రుచాఽస్పృష్టం నిధాయ ఉదకం స్పృష్ట్వా తై-
రేవ దర్భైర్జుహూం చైవమేవ సంమృజ్య స్రువాదుత్తరతో నిధా-
య తాన్దర్భానద్భిః ప్రోక్ష్య అగ్నావనుప్రహరేత్ ॥

తతశ్శృతం చరుం స్రువగృహీతేనాజ్యేనాభిఘార్య ఉదగుద్వాస్య
అగ్న్యాజ్యయోర్మధ్యే నీత్వా ఆజ్యాద్దక్షిణతో బర్హిషి నిధా-
య పునరప్యభిఘార్య స్థాలీపాకాదౌ సహస్రపణవత్తే పృథగుద్ధా-
రార్థం చర్వాజ్యయోర్మధ్యే పాత్రాన్తరం నిధాయ ఏకాదశాఙ్గుళి-
మితే దేశే గన్ధాక్షతపుష్పైరగ్నిం సమన్త్రమభ్యర్చయేత్ ॥

విశ్వాని న ఇతి మన్త్రస్య వసుశ్రుతోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్ :—

“విశ్వాని నో దుర్గహా జాతవేదస్సిన్ధుం న నావా దురితాఽ-
తిపర్షి । అగ్నే అత్రివన్నమసా గృణానోఽస్మాకం బోధ్యవితా త-
నూనామ్ ॥ యస్త్వా హృదా కీరిణా మన్యమానోఽమర్త్యం
మర్త్యో జోహవీమి । జాతవేదో యశో అస్మాసు ధేహి ప్రజాభి-
రగ్నే అమృతత్వమశ్యామ్ ॥ యస్మై త్వం సుకృతే జాతవేద ఉ
లోకమగ్నే కృణవస్స్యోనమ్ । అశ్వినం స పుత్రిణం వీరవన్తం గో-
మన్తం రయిం నశతే స్వస్తి ॥

ఇత్యష్టదిక్షు, గన్ధాక్షతపుష్పాదిభిరేకైకం పాదముచ్చరన్
పరిస్తరణాద్బహిః, ప్రాగాదిప్రదక్షిణమర్చయిత్వా, తత ఆత్మానం
చాలంకృత్య, హస్తం ప్రక్షాల్య, పాణినేధ్మమాదాయ, ఇధ్మసన్నహనీం
తత్రైవ నిధాయ, మూలమధ్యాగ్రేష్విధ్మం త్రిరభిఘార్య, మూలమ-

ధ్యమహోమార్ధ్యభాగౌ గృహీత్వా ఇధ్మమలఙ్కృత్య, స్వయమలఙ్కృత్య బ్రహ్మాణమలఙ్కృత్య,

అయం త ఇధ్మ ఇత్యస్య వామదేవో జాతవేదా, అగ్నిస్త్రిష్టుప్, ఇధ్మాధానే వినియోగః :—

“అయం త ఇధ్మ ఆత్మా జాతవేదస్తేనేధ్యస్వ వర్ధస్వ చేద్ధ వర్ధయ చాస్మాన్ ! ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేనాన్నాద్యేన సమేధయ స్వాహా ॥

అగ్నయే జాతవేదస ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యజేత్ ॥

తతః—స్రువేణాజ్యం గృహీత్వాఽగ్నేర్వాయవ్యకోణమారభ్య ఆగ్నేయీపర్యన్తం మనసా ప్రజాపతయె ఇతి ధ్యాత్వా స్వాహా ఇత్యుచ్చార్యనైరన్తర్యేణ హుత్వా, పునరాజ్యం గృహీత్వా నైఋతీమారభ్యైశానీపర్యన్తం మనసా ప్రజాపతయే ఇతి ధ్యాత్వా స్వాహా ఇత్యుచ్చార్య హుత్వోభయత్ర ప్రజాపతయ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా, అగ్నేరుత్తరపార్శ్వే అగ్నయే స్వాహా ఇతి హుత్వా, అగ్నయ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా దక్షిణె తత్సమప్రదేశె సోమాయ స్వాహా ఇతి హుత్వా, సోమాయేదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యజేత్ ॥

అనన్తరం నామమన్త్రకహోమె ప్రధానదేవతాసంఖ్యయా చరుం పాత్రాన్తరె పృథక్కృత్య ఇదమముష్మా ఇత్యభిమృశ్య స్రుచమాదాయ స్రువగృహీతేనాజ్యేనోపస్తీర్య చరోర్మధ్యాదఙ్గుష్ఠపర్వమాత్రం తిరిచీనాభిరుదగగ్రాభిరఙ్గుష్ఠమధ్యమానామికాభిర్నఖస్పర్శేనసమ్భృత్యావదాయ దర్వ్యామోహ్య చరోః పూర్వార్ధా-

త్స్రుగగ్రాభిః పునరవదాయ, పాత్రస్థం చరుమభిఘారయేత్, అవత్తం చాభిఘారయేత్, ఏవంక్రమేణావదాయ, ప్రధానదేవతాభ్యో హుత్వా తత్తద్దేవతాభ్య ఉద్దిశ్య త్యక్త్వా ప్రధానహవిష ఉత్తరార్ధాత్సకృ-దేవావదాయ, ద్విరభిఘార్య పాత్రస్థం నాభిఘారయేత్ ॥

యదస్యేత్యస్య హిరణ్యగర్భోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్ :—

యదస్య కర్మణోఽత్యరీరిచం యద్వా న్యూనమిహాకరమ్ ।
అగ్నిష్టత్ స్విష్టకృద్విద్వాన్ సర్వం స్విష్టం సుహుతం కరోతు మే ॥
అగ్నయే స్విష్టకృతే, సుహుతహుతే, సర్వప్రాయశ్చిత్తాహుతీనాం, కామానాం, సమర్ధయిత్రే, సర్వాన్నః కామాన్, సమర్ధయ స్వాహా ॥

ఇత్యగ్నేరైశానదేశే, జుహుయాత్ ॥ అగ్నయే స్విష్టకృత ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా ॥

పఞ్చావత్తీ తు, ప్రధానహోమే, మధ్యాత్పూర్వార్ధాత్పశ్చార్ధాచ్చ ద్వివారమవద్యతి, స్విష్టకృత్యుత్తరార్ధాత్పూర్వార్ధాచ్చ త్రివారమవద్యతి। ఇతరత్సర్వం సమానమ్ ॥

అనన్తరమగ్నేరుత్తరతః స్థిత్వా, ఇధ్మసన్నహనరజ్జుం విస్రస్య, ఘృతే-నాప్లావ్య, పశుపతయే రుద్రాయ స్వాహా ఇతి హుత్వా, పశుపతయే రుద్రాయేదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వాఽప ఉపస్పృశ్య, స్రువేణాజ్య-మాదాయ, ప్రాయశ్చిత్తాహుతీస్సప్త జుహుయాత్ ॥

అయాశ్చాగ్నేత్యస్య, మన్త్రస్య, విమదోఽయాశ్చాగ్నిః, పఙ్-క్తిః ॥ ప్రాయశ్చిత్తార్థమాజ్యహోమే వినియోగః :—

అయాశ్చాగ్నేఽస్యనభిశస్తీశ్చ సత్యమిత్త్వమయా అసి। అయసా వయసా కృతోఽయాసన్ హవ్యమూహిషేఽయా నో ధేహి భేషజం స్వాహా॥ అగ్నయ అయస ఇదం న మమ॥

అతో దేవా మేధాతిథిర్దేవా గాయత్రీ:—

అతో దేవా అవన్తు నో యతో విష్ణుర్విచక్రమే। పృథివ్యాస్సప్త ధామభిస్స్వాహా॥ దేవేభ్య ఇదం న మమ॥

ఇదం విష్ణుర్మేధాతిథిర్విష్ణుర్గాయత్రీ:—

ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్। సమూఢమస్య పాంసురే స్వాహా॥ విష్ణవ ఇదం న మమ॥ ఏతాభీ ఋగ్భిర్జుహుయాత్॥

వ్యాహృతీనాం వ్యస్తానాం విశ్వామిత్రో జమదగ్నిర్భరద్వాజ ఋషయః। అగ్నిర్వాయుస్సూర్యో దేవతాః। గాయత్ర్యుష్ణిగనుష్టుభశ్ఛన్దాంసి। సమస్తవ్యాహృతేః ప్రజాపతిః ప్రజాపతిర్బృహతీ:— భూస్స్వాహా। అగ్నయ ఇదం న మమ॥

భువస్స్వాహా। వాయవ ఇదం న మమ॥

సువ స్స్వాహా। సూర్యాయేదం న మమ॥

భూర్భువస్సువస్స్వాహా। ప్రజాపతయ ఇదం న మమ॥

ఇత్యేతైశ్చతుర్భిః, పృథగాజ్యాహుతీర్హుత్వా, ప్రత్యేకమూర్ధ్వత్యాగం కుర్యాత్॥

అథ బ్రహ్మా కర్తారం పరీత్య, అగ్నేర్వాయవ్యదేశే తిష్ఠన్, స్రువేణాజ్యం గృహీత్వా, ఛన్దఋషివర్జమయాశ్చేత్యాదినవప్రాజ్యాహుతీర్జుహుయాత్ ॥ సర్వత్రోద్దేశత్యాగో యజమాన ఏవ కుర్యాత్ ॥ అనాజ్ఞాతమితి మన్త్రద్వయస్య హిరణ్యగర్భ ఋషిరగ్నిరనుష్టుప్, జ్ఞాతాజ్ఞాతకృతదోషనిర్హరణార్థమాజ్యహోమే వినియోగః—

అనాజ్ఞాతం యదాజ్ఞాతం యజ్ఞస్య క్రియతే మిథు ॥ అగ్నే తదస్య కల్పయ త్వం హి వేత్థ యథాతథం స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

పురుషసంమితో యజ్ఞో యజ్ఞః పురుషసంమితః । అగ్నే తదస్య కల్పయ త్వం హి వేత్థ యథాతథం స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

యత్పాకత్రేత్యస్య త్రితోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్ :—

యత్పాకత్రా మనసా దీనదక్షా న యజ్ఞస్య మన్వతే మర్త్యాసః । అగ్నిష్టద్ధోతా క్రతువిద్విజానన్యజిష్ఠో దేవాఀ, ఋతుశో యజాతి స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

అస్మిన్కర్మణి, మన్త్రవిపర్యాసతన్త్రవిపర్యాసకాలవిపర్యాసకర్మవిపర్యాసస్వరాక్షరపదవృత్తివర్ణలోపదోషప్రాయశ్చిత్తార్థం, యద్వో దేవా ఇత్యేకామాజ్యాహుతిం హోష్యే ॥

యద్వో దేవా ఇత్యస్య, అఙ్గిరసా మరుతస్త్రిష్టుప్ ॥ న్యూనాతిరిక్తపరిపూర్త్యర్థమాజ్యహోమే వినియోగః :—

యద్వో దేవా అతిపాతయాని, వాచా చ ప్రయుతీ, దేవహేళనమ్ । అరాయో అస్మాఁ, అభి దుచ్ఛునాయతేఽన్యత్రాస్మిన్మరుతస్తన్నిధేతన, స్వాహా ॥ మరుద్భ్యో దేవేభ్య ఇదం న మమ ॥ సర్వప్రాయశ్చిత్తార్థం, భూర్భువస్సువస్స్వాహా ॥ ప్రజాపతయ ఇదం న మమ ॥

బ్రహ్మాభావే, యజమాన ఏవ హుత్వా, తత్తద్దేవతాభ్య, ఉద్దిశ్య త్యక్త్వా, స్కన్నభిన్నాద్యనియతనిమిత్తే ప్రాప్తే, పూర్వోక్తప్రకారేణ, తత్తత్ప్రతిపదోక్తజపహోమాంశ్చ కుర్యాత్ ॥

తతో యజమానస్సర్వకర్మపరిపూరిణీం, ధనధాన్యదాం, పూర్ణాహుతిం జుహుయాత్,—స్రుచమాదాయాజ్యేన సమబిలం పూరయిత్వా, తదుపరి స్రువం, న్యబ్జముఖం కృత్వా, స్రువాగ్రే, కుసుమాక్షతాన్నిధాయ, వాయవ్యదేశే తిష్ఠన్, సమపాద యుజకాయః, స్రుక్స్రువౌ శఙ్ఖముద్రయా గృహీత్వా స్రువాగ్రే, న్యస్తలోచనః ప్రసన్నాత్మా పఠేత్ —

సముద్రాదూర్మిరిత్యేకాదశర్చస్య, సూక్తస్య, వామదేవ, అపస్త్రిష్టుప్, అన్త్యా జగతీ, పూర్ణాహుతిహోమే వినియోగః :—

సముద్రాదూర్మిర్మధుమాఁ, ఉదారదుపాంశునా సమమృతత్వమానట్ । ఘృతస్య నామ గుహ్యం యదస్తి జిహ్వా, దేవానా-

మమృతస్య నాభిః ॥ వయం నామ ప్రబ్రవామా ఘృతస్యాస్మిన్యజ్ఞే ధారయామా నమోభిః । ఉప బ్రహ్మా శృణవచ్ఛస్యమానం చతుః శ్శృఙ్గోఽవమీద్గౌర ఏతత్ ॥ ౯౬

చత్వారి శృఙ్గా త్రయో అస్య పాదా ద్వే శీర్షే సప్తహస్తాసో అస్య । త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరవీతి మహో దేవో మర్త్యాఁ ఆవివేశ ॥ త్రిధా హితం పణిభిర్గుహ్యమానం, గవి దేవాసో ఘృతమన్వవిన్దన్ । ఇన్ద్ర ఏకం సూర్య ఏకం జజాన వేనాదేకం స్వధయా నిష్టతక్షుః ॥ ఏతా అర్షన్తి హృద్యాత్సముద్రాచ్ఛతవ్రజా రిపుణా నావచక్షే । ఘృతస్య ధారా అభి చాకశీమి హిరణ్యయో వేతసో మధ్య ఆసామ్ ॥ సమ్యక్స్రవన్తి సరితో న ధేనా అన్తర్హృదా మనసా పూయమానాః । ఏతే అర్షన్త్యూర్మయో ఘృతస్య మృగా ఇవ క్షిపణోరీషమాణాః ॥ సిన్ధోరివ ప్రాధ్వనే శూఘనాసో వాతప్రమియః పతయన్తి యహ్వాః । ఘృతస్య ధారా అరుషో న వాజీ కాష్ఠా, భిన్దన్నూర్మిభిః పిన్వమానః ॥ అభిప్రవన్త సమనేవ యోషాః, కల్యాణ్యః స్మయమానాసో అగ్నిమ్ । ఘృతస్య ధారాః సమిధో న సన్త తా జుషాణో హర్యతి జాతవేదాః ॥ కన్యా ఇవ వహతుమేతవా ఉ అఞ్జ్యఞ్జానా అభి చాకశీమి । యత్ర సోమస్సూయతే యత్ర, యజ్ఞో ఘృతస్య ధారా అభి తత్పవన్తే ॥ అభ్యర్షత

ఘృతవతిం, గవ్యమాజ్యమస్మాసు ధత్త్వా ద్రవిణాని ధత్త। ఇమం యజ్ఞం నయత, దేవతా నో, ఘృతస్య ధారా మధుమత్పవన్తే॥ ధామన్తే విశ్వం భువనమధిశ్రితమన్తస్సముద్రే హృద్యన్తరాయుషి। అపామనీకే సమిథే య ఆభృతస్తమశ్యామ మధుమన్తం త ఊర్మిం స్వాహా॥

ఇత్యనేనాజ్యం, యవపరిమితధారాం, సంతతామాసిఞ్చన్, స్రువాగ్రేణ, సావశేషం హుత్వా, అద్భ్యః, ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా, విజ్యోతిషేత్యస్య, జానోవిశో౽గ్నిస్త్రిష్టుప్, అవశిష్టహోమే వినియోగః :—

విజ్యోతిషా బృహతా భాత్యగ్నిరావిర్విశ్వాని కృణుతే మహిత్వా। ప్రాదేవీర్మాయాస్సహతే, దురేవాశ్శిశీతే శృఙ్గే రక్షసే వినిక్షే స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

స్రుక్స్రువాభ్యాం దక్షిణోత్తరగృహీతాభ్యాం విశ్వేభ్యో దేవేభ్యస్సంస్రావభాగేభ్యస్స్వాహా॥ విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదం న మమ॥

చర్వాజ్యపాత్రాద్యుత్తరతో నిధాయ, అవభృథరూపం పాపక్షయకరం పూర్ణపాత్రమార్జనం కుర్యాత్॥

పూర్వాసాదితపూర్ణపాత్రమాస్తీర్ణబర్హిషి, దక్షిణపాణినా నిధాయ, తత్ర గఙ్గాదిపుణ్యనదీస్మరణపూర్వకం దక్షిణపాణినా స్పృశేత్, పూర్ణమసీతి మన్త్రేణాభిమృశ్య,

పూర్ణమసి పూర్ణం మే భూయాః, సుపూర్ణమసి సు-

పూర్ణం మే భూయాః, సదసి సన్మే భూయాః, సర్వమసి సర్వం మే భూయాః, అక్షితిరసి మా మే క్షేష్ఠాః ॥

ఇతి జపిత్వా, కుశాగ్రైః ప్రాగాదిష్వష్టదిక్షు, జలమాసిఞ్చేత్ ॥

ప్రాచ్యాం దిశి దేవా ఋత్విజో మార్జయంతామ్ ॥

ఇత్యాదీనేకశ్రుత్యా పఠన్, ప్రతిదిశం సిక్త్వా, స్వశిరసి కుశాగ్రైః, జలమాసిఞ్చేత్ ॥

ఆపో అస్మానిత్యస్య, దేవశ్రవా ఆపస్త్రిష్టుప్ ॥ మార్జనే వినియోగః :—

ఆపో అస్మాన్మాతరశ్శుంధయంతు ఘృతేన నో ఘృతప్వః పునంతు ॥ విశ్వం హి రిప్రం, ప్రవహంతి దేవీరుదిదాభ్యశ్శుచిరాపూత ఏమి ॥

ఇదమాప ఇత్యస్య, సింధుద్వీప ఆపోఽనుష్టుప్ :—

ఇదమాపః ప్రవహత యత్కించ దురితం మయి । యద్వా-ఽహమభి దుద్రోహ యద్వా శేప ఉతానృతమ్ ॥ సుమిత్రా న ఆప ఓషధయస్సంతు ॥

స్వశిరసి, దర్భాగ్రైస్సంప్రోక్ష్య, వామభాగస్థితపత్నీం, సంస్కార్యాంశ్చ, ప్రోక్షయేత్ । అథ నిరృతిదేశే,—దుర్మిత్రాస్తస్మై సంతు యోఽస్మాన్ద్వేష్టి యం చ వయం ద్విష్మస్తం హన్మి ॥ ఇతి దర్భాగ్రైరపస్సిఞ్చేత్ ॥

తతో బ్రహ్మ, యజమానస్య, వామపార్శ్వేస్థితపత్న్యఞ్జలౌ

పూర్ణపాత్రోదకం, మాఽహం ప్రజామితి మన్త్రేణ, పత్న్యఙ్ముఖం నిషిచ్య,

మాఽహం ప్రజాం పరాసిచం, యా నస్సయావరీ స్థన ।
సముద్రే వో నినయాని, స్వం పాథో అపీథ ॥

తదుదకైర్యజమానాదీనాం, సంప్రోక్షయేత్ ॥ తతః పత్నీబర్హిషి తత్తోయం నిషిఞ్చేత్ ॥ అథవా, యజమానస్స్వవామపాణావేవం కృత్వా, తా ఆపస్సముద్రం, గచ్ఛన్తీతి ధ్యాత్వా, శాన్తిరస్త్విత్యాది, పఞ్చదశవాక్యాన్యుచ్చార్యాక్షతాన్, శిరసి ధృత్వోత్తిష్ఠేత్

అగ్నే త్వం న ఇతి, చతసృణాం, బన్ధుస్సుబన్ధుశ్శ్రుతబన్ధు, ర్విప్రబన్ధుశ్చ, ఋషయోఽగ్నిర్దేవతా, ద్విపదా విరాట్ ఛన్దః, అగ్న్యుపస్థానే వినియోగః :—

అగ్నే త్వం నో అన్తమ, ఉత త్రాతా, శివో భవావరూథ్యః । వసురగ్నిర్వసుశ్రవా, అచ్ఛానక్షి ద్యుమత్తమం, రయిం దాః । స నో బోధి శ్రుధీ హవమురుష్యాణో అఘాయతస్సమస్మాత్ । తం త్వా శోచిష్ఠ దీదివస్సుమ్నాయ నూనమీమహే సఖిభ్యః ॥

ఇత్యనేన సూక్తేన, ఓం చ మే స్వరశ్చమ, ఇత్యనేన చోపస్థాయ,
ఓం చ మే స్వరశ్చ మే, యజ్ఞోప చ తే నమశ్చ, యత్తే న్యూనం తస్మై తే, ఉప యత్తే, అతిరిక్తం, తస్మై తే నమః, స్వస్తి ॥ శ్రద్ధాం మేధాం, యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం, బుద్ధిం, శ్రియం, బలమ్ । ఆయుష్యం, తేజ ఆరోగ్యం, దేహి మే హవ్యవాహన ॥
శ్రియం దేహి మే, హవ్యవాహనోం, నమ ఇతి ॥

ప్రవరగోత్రోచ్చారణపూర్వకమభివదేత్ ॥

తతః కర్తా, పరిస్తరణానాముత్తరతో విసర్జనం కృత్వా, బ్రాహ్మణేభ్యో, యథోక్తదక్షిణాం దత్వా, దక్షిణాభావే, హుతశిష్టం ఘృతాదికం, సహిరణ్యం దక్షిణాత్వేన, దత్వా, పాత్రాణి ప్రత్యాశ్య- పూర్వవత్క్రమేణ, ద్వన్ద్వశో ఉత్సృజ్య, అగ్నిం పరిసమూహనపర్యు- క్షణే కృత్వా, గన్ధపుష్పాక్షతైరలంకృత్య, నైవేద్యతామ్బూలే నివేద్య అగ్నే నయేత్యనేన, ప్రదక్షిణనమస్కారాన్ కుర్యాత్ ॥ అగ్నే నయేత్యష్టర్చస్య సూక్తస్య, అగస్త్యోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్, అగ్నిప్రదక్షిణ నమస్కారే వినియోగః :—

అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్మాన్విశ్వాని దేవ వయునాని విద్వాన్ । యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనో భూయిష్ఠాం తే నమ ఉక్తిం విధేమ ॥ అగ్నే త్వం పారయా నవ్యో అస్మాన్త్స్వస్తిభిరతి దుర్గాణి విశ్వా । పూశ్చ పృథ్వీ బహులా న ఉర్వీ భవా తోకాయ తనయాయ శంయోః ॥ అగ్నే త్వమస్మద్యుయోధ్యమీవా అనగ్నిత్రా అభ్యమన్త కృష్టీః । పునరస్మభ్యం సువితాయ దేవ క్షాం విశ్వేభిరమృతేభిర్యజత్ర ॥ పాహి నో అగ్నే పాయుభిరజస్రైరుత ప్రియే సదన ఆ శుశుక్వాన్ । మా తే భయం జరితారం యవిష్ఠ నూనం విదన్మాపరం సహస్వః ॥ మా నో అగ్నేఽవసృజో అఘాయావిష్యవే రిపవే దుచ్ఛునాయై । మా దత్వతే దశతే మాదతే నో మా రీషతే సహసావన్పరాదాః ॥ వి ఘ త్వావాఁ ఋతజాత యంసద్గృణానో అగ్నే తన్వే౩ వరూథమ్ । విశ్వాద్రిరిక్షోరుత వా నినిత్సోరభిహ్రుతా

మస్తి హి దేవ విష్వట్। త్వం తా అగ్న ఉభయాన్విద్వాన్వేషి ప్రపిత్వే, మనుషో యజత్ర। అభి పిత్వే మనవె శాస్యో, భూర్మమృజేన్య ఉశిగ్భిర్నాక్రః। అవోచామ నివచనాన్యస్మిన్మానస్య సూనుస్సహసానె అగ్నౌ। వయం సహస్రమృషిభిస్సనేమ, సివ్యామెవం వృజనం క్షీరదానుమ్॥ బోధా మె అస్య వచసో యవిష్ఠ, మంహిష్ఠస్య ప్రభృతస్య స్వధావః। పీయతి త్వో అను త్వోగృణాతి, వన్దారుస్తె తనువం వన్దె అగ్నె॥ నమస్తె గార్హపత్యాయ, నమస్తె దక్షిణాగ్నయె। నమ ఆహవనీయాయ, మహావెద్యై నమో నమః॥ కాణ్డద్వయోపపాద్యాయ, కర్మబ్రహ్మస్వరూపిణె। స్వర్గాపవర్గరూపాయ, యజ్ఞేశాయ నమోనమః॥ యజ్ఞేశాచ్యుత గోవిన్ద, మాధవానన్త కేశవ। కృష్ణ విష్ణో హృషీకేశ, వాసుదేవ నమోఽస్తు తే॥

న్యూనాతిరిక్తపరిపూర్త్యర్థం, తద్విష్ణోరితి మన్త్రం జపిత్వా॥

తద్విష్ణోః పరమం పదం——పరమం పదమ్॥

మానస్తోక ఇత్యస్య, కుత్సో రుద్రో జగతీ, భస్మాదానే వినియోగః॥

మా నస్తోకె తనయె, మా న ఆయుషి మా నో గోషు మా నో అశ్వేషు రీరిషః। వీరాన్మా నో రుద్ర భామితో వధీర్హవిష్మన్తస్సదమిత్త్వా హవామహె॥ అనెనో,త్తరతస్సితభస్మ గృహీత్వా॥

బృహత్సామేత్యస్య, మన్త్రస్య, ఫకుల ఋషిః, ఇన్ద్రో దేవతా, త్రిష్టుప్ ఛన్దః॥ భస్మధారణె వినియోగః :—

"బృహత్సామ క్షత్రభృద్వృద్ధవృష్ణ్యం త్రిష్టుభౌజశ్శుభిత-
ముగ్రవీరమ్ । ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగ-
రేణ రక్ష ॥

త్ర్యాయుషమిత్యాదిమన్త్రైర్వా ధృత్వా ॥ యస్యస్మృత్యే-
త్యాదినా తత్కర్మ విష్ణవే సమర్ప్య, ఆచామేత్ ॥ పవిత్రగ్రన్థిం విస్రస్య,
శుద్ధదేశే ప్రక్షిపేత్ ॥ ఇత్యేవ, సకలహోమసాధారణోఽగ్నిముఖ-
ప్రయోగః ॥

అథ గ్రహయజ్ఞప్రయోగః

అథ బహుషు గ్రహయజ్ఞప్రకారేషు ప్రచురాచారపరిప్రాప్త-
తయా ఏకాగ్నికాధ్వరపద్ధతిమనుసృత్య ప్రయోగః ప్రదర్శ్యతే :—

యజమానస్స్నాత్వా నిత్యకర్మ నిర్వర్త్య, మౌహూర్తి-
కాభిహితే సుముహూర్తే ప్రాణానాయమ్య, దేశకాలౌ కథయిత్వా
గర్భాధానాదినిమిత్తకేషు అముకకర్మ కర్తుమాదావాదిత్యాది-
గ్రహానుకూల్యసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం గ్రహయజ్ఞం
కరిష్యే ఇతి కామ్యేష్వముకకామనాసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీ-
త్యర్థం గ్రహయజ్ఞం కరిష్యే ఇతి సఙ్కల్ప్య ॥ విధివత్స్వస్తివాచనం
విధాయ, సంభారాన్ సంభృత్య, ఆచార్యాదీన్ ఋత్విజో వృణు-
యాత్ ।

దశాహుతిపక్షే ఆచార్యమేకం, తతో హోమానుసారేణ
చతురోఽష్టౌ వా ఋత్విజో వృణుయాత్ । విధిజ్ఞమాచారవన్తం

స్వశాఖాధ్యమాచార్యమస్మిన్ నవగ్రహమఖే త్వమాచార్యత్వం కుర్వితి తస్య పాణిం పాణినా సఙ్గృహ్య వృణుయాత్ । అన్యాన్ శ్రోత్రియానార్త్విజ్యం కుర్వితి ప్రత్యేకమేవం వృణుయాత్ । తథా కరిష్యామ ఇతి తే చోక్త్వాఽఽచామేయుః । తతో యజమానస్తాన్ విధివద్యథాశక్త్యర్చయేత్ ।

తత ఆచార్యః కర్మసఙ్కల్పపూర్వకం గృహాదుత్తరభాగే ఐశానే వా కృతాం చతుర్దిక్షు హస్తమాత్రావరాం చతుస్త్రిద్వ్యఙ్గుళప్రమాణభూమికాం గ్రహవేదీం ప్రాప్య తస్యాం శుక్లైర్వ్రీహితణ్డులైస్సకర్ణికమష్టదళమమ్బుజముల్లిఖ్య తద్దళేషు గ్రహపీఠాని తత్తద్వర్ణాక్షతైః కుర్యాత్ ॥

(మధ్యే రక్తాక్షతైర్వర్తుళపీఠం గోధూమమాదిత్యాయ । ఆగ్నేయదళే శుక్లాక్షతైశ్చతురశ్రపీఠం తండులం సోమాయ । దక్షిణదళే రక్తాక్షతైస్త్రికోణపీఠం ఆఢకమఙ్గారకాయ । ఐశానదళే హరితాక్షతైర్బాణాకారపీఠం ముద్గం బుధాయ । ఉత్తరదళే హరితాక్షతైర్దీర్ఘచతురశ్రపీఠం చణకం బృహస్పతయే । పూర్వదళే శుక్లాక్షతైః పఞ్చకోణపీఠం బర్బరం శుక్రాయ । పశ్చిమదళే కృష్ణాక్షతైః ప్రత్యఙ్ముఖం ధనురాకారపీఠం నిష్పావం శనైశ్చరాయ । నైరృత్యదళే కృష్ణాక్షతైశ్శూర్పాకారపీఠం దక్షిణాభిముఖం రాహవే । వాయవ్యదళే చిత్రాక్షతైర్ధ్వజాకారపీఠం దక్షిణాభిముఖం కుళుత్థం కేతవే ॥)

ఇత్యేవం పీఠాని కృత్వోదీచ్యాం రఙ్గవల్లికయాఽనురఞ్జితపద్మోపరి కృతధాన్యపీఠే తైజసం మృన్మయం వాఽవ్రణమనులిప్తమలంకృతం శుభమభిషేకకుమ్భం :—

ఆకల శేష్విత్యస్య మన్త్రస్య గాధిపుత్రో విశ్వామిత్రః పవ-మానసోమో గాయత్రీ—

ఆకల శేషు ధావతి శ్యేనో వర్మ విగాహతే। అభి ద్రోణా కనిక్రదత్ ॥ అనేననిధాయ ॥

ఇమం మే గఙ్గే ఇత్యస్య సిన్ధుక్షిత్ప్రైయమేధో నదీస్తుతిర్జగతీ-

ఇమం మే గఙ్గే యమునే సరస్వతి శుతుద్రి స్తోమం సచతా-పరుష్ణ్యా। అసిక్న్యామరుద్వృధే వితస్తయాఽఽర్జీకీయే శృణుహ్యా సుషోమయా ॥ అనేన తత్కుమ్భం పుణ్యజలైః పూరయిత్వా

నవసూత్రేణ, వస్త్రయుగ్మేనచావేష్ట్య, హయగజవల్మీకప్ర-హోష్ఠరాజద్వారచతుష్పథస్థానమృదో నవపర్ణతథాతూః నవప-విత్రమృదశ్చోద్ధృతాసీతి—

ఉద్ధృతాఽసి వరాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా। మృత్తికే-హన మే పాపం యన్మయా దుష్కృతం కృతమ్। మృత్తికే బ్రహ్మ-దత్తాఽసి కాశ్యపేనాభిమన్త్రితా। మృత్తికే దేహి మే పుష్టిం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్। మృత్తికే ప్రతిష్ఠితే సర్వం తన్మే నిర్ణుద మృత్తికే। తయా హతేన పాపేన గచ్ఛామి పరమాం గతిమ్ ॥

మన్త్రేణ కుమ్భే నిక్షిప్య ॥ రువతి భీమ ఇతి మన్త్రస్య వై-శ్వామిత్రో రేణుః పవమానసోమో జగతీ—

రువతి భీమో వృషభ స్తవిష్యయా శృఙ్గే శిశానో హరిణీ విచక్షణః । ఆ యోనిం సోమస్సుకృతం నిషీదతి గవ్యయీ త్వగ్భవతి నిర్ణిగవ్యయీ ॥

అనేన న్యగ్రోధాశ్వత్థప్లక్షజమ్బూచూతవృక్షత్వచో నిక్షిప్య ॥

ప్రవో యక్షేష్వితి మన్త్రస్య వసిష్ఠో విశ్వేదేవా స్త్రిష్టుప్ —

ప్రవో యక్షేషు దేవయన్తో అర్చన్ద్యావా నమోభిః పృథివీ ఇషధ్యై । యేషాం బ్రహ్మాణ్యసమాని విప్రా విష్వగ్వియన్తి వనినో న శాఖాః ॥ అనేన తేషామేవ పల్లవాని నిక్షిప్య ॥

ఆప్యాయస్వ సమేతుత గౌతమస్సోమో గాయత్రీ :—.

ఆప్యాయస్వ సమేతు తే విశ్వతస్సోమ వృష్ణ్యమ్ । భవా వాజస్య సఙ్గథే ॥ అనేన గోక్షీరమ్ ॥

దధిక్రావ్ణ వామదేవో దధిక్రావా ఽనుష్టుప్ ॥

దధిక్రావ్ణో అకారిషం జిష్ణోరశ్వస్య వాజినః । సురభి నో ముఖా కరత్ప్రణ ఆయూంషి తారిషత్ ॥ అనేన దధి ॥

ఘృతం మిమిక్షే ఘృతమస్య యోనిర్ఘృతే శ్రితో ఘృతమ్వస్య ధామ । అనుష్వధమావహ మాదయస్వ స్వాహాకృతం వృషభ వక్షి హవ్యమ్ ॥ అనేన ఘృతమ్ ॥

గన్ధద్వారామితి మన్త్రస్య ఆనన్దకర్దమశ్రీరనుష్టుప్ ॥

గన్ధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్ । ఈశ్వరీꣳ సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియమ్ ॥ అనేన గోమయమ్ ॥

గాయత్ర్యా విశ్వామిత్రస్సవితా గాయత్రీ —

తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ ॥ అనేన గోమూత్రం చ నిక్షిప్య ॥

స హి రత్నానీతిమన్త్రస్య శ్యావాశ్వస్సవితా గాయత్రీ —

స హి రత్నాని దాశుషే సువాతి సవితా భగః । తం భాగం చిత్రమీమహే ॥ అనేన నవరత్నాని నిక్షిప్య ॥

యా ఓషధీరితి మన్త్రస్యాథర్వణో భిషగోషధయోఽనుష్టుప్ ॥

యా ఓషధీః పూర్వా జాతా దేవేభ్యస్త్రియుగం పురా । మనై ను బభ్రూణామహం శతం ధామాని సప్త చ ॥ అనేన శతౌషధీః, తదభావే శతమూలాని తదభావే సువర్ణం వా నిక్షిప్య ॥
గన్ధద్వారామిత్యస్య ఆనన్దకర్దమశ్రీరనుష్టుప్

గన్ధద్వారాం—శ్రియమ్ । అనేన గన్ధం నిక్షిప్య ॥

సర్వే సముద్రా ఓషధయః పంచగవ్యం తే యాః ఫలినీర్యా ఇతి శ్లోకాభ్యాం ఇమం మే గఙ్గే ఇత్యాదిమన్త్రైశ్చ తత్కుమ్భమభిమన్త్రయేత్ ॥

సర్వే సముద్రాస్సరిత స్తీర్థాని జలదా నదాః । ఆయాన్తు దేవపూజార్థం దురితక్షయకారకాః ॥ గఙ్గే చ యమునే చైవ గోదావరి సరస్వతి । నర్మదే సిన్ధు కావేరి జలేఽస్మిన్ సన్నిధిం కురు ॥

ఇమం మే గఙ్గే యమునే—సుషోమయా ॥

ఆపో హిష్ఠేతి నవర్చస్య సూక్తస్య అమ్బరీషస్సిన్ధుద్వీప ఆపో గాయత్రీ॥ పఞ్చమీ వర్ధమానా। సప్తమీ ప్రతిష్ఠా॥ అన్త్యే ద్వే అనుష్టుభౌ॥

ఆపో హిష్ఠా మయోభువస్తా న ఊర్జే దధాతన। మహే రణాయ చక్షసే। యో వః శివతమో రసస్తస్య భాజయతేహ నః॥ ఉశతీరివ మాతరః॥ తస్మా అరం గమామ వో యస్య క్షయాయ జిన్వథ। ఆపో జనయథా చ నః॥ శం నో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే। శం యోరభిస్రవన్తు నః॥ ఈశానా వార్యాణాం క్షయన్తీశ్చర్షణీనామ్। అపో యాచామి భేషజమ్॥ అప్సు మే సోమో అబ్రవీదన్తర్విశ్వాని భేషజా। అగ్నిం చ విశ్వశమ్భువమ్॥ ఆపః పృణీత భేషజం వరూథం తన్వే3 మమ। జ్యోక్చ సూర్యం దృశే॥ ఇదమాపః ప్రవహత యత్కించ దురితం మయి। యద్వాహమభిదుద్రోహ యద్వా శేప ఉతానృతమ్॥ ఆపో అద్యాన్వచారిషం రసేన సమగస్మహి। పయస్వానగ్న ఆగహి తం మా సంసృజ వర్చసా॥

న హి తే క్షత్రమిత్యేకవింశత్యృచస్య సూక్తస్య అజీగర్తిశ్శునశ్శేపో వరుణ ఆద్యా దశ త్రిష్టుభః, శిష్టా గాయత్ర్యః :—

న హి తే క్షత్రం న సహో న మన్యుం వయశ్చ నామీ పత

యత్ర ఆపుః। నేమా ఆపో అనిమిషం చరంతీర్న యే వాతస్య ప్రమినంత్యభ్వమ్॥ అబుధ్నే రాజా వరుణో వనస్యోర్ధ్వం స్తూపం దదతే పూతదక్షః। నీచీనాః స్థురుపరి బుధ్న ఏషామస్మే అంతర్నిహితాః కేతవస్స్యుః॥ ఉరుం హి రాజా వరుణశ్చకార సూర్యాయ పంథామన్వేతవా ఉ। అపదే పాదా ప్రతిధాతవేఽకరుతాపవక్తా హృదయావిధశ్చిత్॥ శతం తే రాజన్భిషజస్సహస్రముర్వీ గభీరా సుమతిష్టే అస్తు। బాధస్వ దూరే నిరృతిం పరాచైః కృతం చిదేనః ప్రముముగ్ధ్యస్మత్॥ అమీ య ఋక్షా నిహితాస ఉచ్చా నక్తం దదృశ్రే కుహచిద్దివేయుః। అదబ్ధాని వరుణస్య వ్రతాని విచాకశచ్చంద్రమా నక్తమేతి॥ తత్త్వా యామి బ్రహ్మణా వందమానస్తదా శాస్తే యజమానో హవిర్భిః। అహేళమానో వరుణేహ బోధ్యురుశంస మా న ఆయుః ప్రమోషీః॥ తదిన్నక్తం తద్దివా మహ్యమాహుస్తదయం కేతో హృద ఆవిచష్టే। శునశ్శేపో యమహ్వద్గృభీతస్సో అస్మాన్రాజా వరుణో ముమోక్తు॥ శునశ్శేపో హ్యహ్వద్గృభీతస్త్రిష్వాదిత్యం ద్రుపదేషు బద్ధః। అవైనం రాజా వరుణస్ససృజ్యాద్విద్వాఁ అదబ్ధో విముమోక్తు పాశాన్॥ అవ తే హేళో వరుణ నమోభిరవ యజ్ఞేభిరీమహే హవిర్భిః। క్షయన్నస్మభ్యమసుర ప్రచేతా రాజన్నేనాంసి శిశ్రథః కృతాని॥ ఉదుత్తమం వరుణ

పాశమస్మదవాధమం విమధ్యమం శ్రథాయ। అథా వయమాదిత్య వ్రతే తవానాగసో అదితయే స్యామ॥ యచ్చిద్ధి తే విశో యథా ప్రదేవ వరుణ వ్రతమ్। మినీమసి ద్యవిద్యవి॥ మా నో వధాయ హత్నవే జిహీళానస్య రీరధః। మా హృణానస్య మన్యవే॥ విమృళీకాయ తే మనో రథీరశ్వన్న సన్దితమ్। గీర్భిర్వరుణ సీమహి॥ పరా హి మే విమన్యవః పతన్తి వస్య ఇష్టయే। వయో న వసతీరుప॥ కదా క్షత్రశ్రియం నరమా వరుణం కరామహే। మృళీకాయోరుచక్షసమ్॥ తదిత్సమానమాశాతే వేనన్తా న ప్రయుచ్ఛతః। ధృతవ్రతాయ దాశుషే॥ వేదా యో వీనాం పదమన్తరిక్షేణ పతతామ్॥ వేద నావస్సముద్రియః॥ వేద మాసో ధృతవ్రతో ద్వాదశ ప్రజావతః। వేదా య ఉపజాయతే॥ వేద వాతస్య వర్తనిమురోర్‌ఋష్వస్య బృహతః। వేదా యే అధ్యాసతే॥ నిషసాద ధృతవ్రతో వరుణః పస్త్యాస్వా। సామ్రాజ్యాయ సుక్రతుః॥ అతో విశ్వాన్యద్భుతా చికిత్వాఁ అభి పశ్యతి। కృతాని యా చ కర్త్వా॥

౧౩౦౦ ।

స్వాదిష్ఠయేతి దశర్చస్య సూక్తస్య మధుచ్ఛన్దాః పవమానః సోమో గాయత్రీ —

స్వాదిష్ఠయా మదిష్ఠయా పవస్వ సోమ ధారయా। ఇన్ద్రాయ పాతవే సుతః॥ రక్షోహా విశ్వచర్షణిరభి యోనిమయోహతమ్॥

ద్రుణా సధస్థమాసదత్। వరివో ధాతమో భవ మంహిష్ఠో వృత్రహన్తమః। పర్షి రాధో మఘోనామ్॥ అభ్యర్ష మహానాం దేవానాం వీతిమన్ధసా। అభి వాజముత శ్రవః॥ త్వామచ్ఛా చరామసి తదిదర్థం దివేదివే। ఇన్దో త్వే న ఆశసః॥ పునాతి తే పరిస్రుతం సోమం సూర్యస్య దుహితా। వారేణ శశ్వతా తనా॥ తమీమణ్వీః సమర్య ఆ గృభ్ణన్తి యోషణో దశ। స్వసారః పార్యే దివి॥ తమీం హిన్వన్త్యగ్రువో ధమన్తి బాకురం దృతిమ్। త్రిధాతు వారణం మధు॥ అభీమమఘ్న్యా ఉత శ్రీణన్తి ధేనవః శిశుమ్। సోమమిన్ద్రాయ పాతవే॥ అస్యేదిన్ద్రో మదేష్వా విశ్వా వృత్రాణి జిఘ్నతే। శూరో మఘా చ మంహతే॥

ఇత్యాది ఋగ్భిరన్యైశ్శ్రీరుద్రసౌరగాణాపత్యమహాశాన్త్యాదిపుణ్యసూక్తైర్గ్రహమన్త్రైర్దిక్పాలమన్త్రైశ్చాభిమన్త్ర్య॥ తతః ప్రతిమానామగ్నిస్సప్తిమిత్యాదిభిరగ్న్యుత్తారణం కృత్వా॥

అగ్నిస్సప్తిం వాజంభరం దదాత్యగ్నిర్వీరం శ్రుత్యం కర్మనిష్ఠామ్। అగ్నీ రోదసీ వి చరత్సమఞ్జన్నగ్నిర్నారీం వీరకుక్షిం పురంధిమ్॥ అగ్నేరప్నసస్సమిదస్తు భద్రాఽగ్నిర్మహీ రోదసీ ఆ వివేశ। అగ్నిరేకం చోదయత్సమత్స్వగ్నిర్వృత్రాణి దయతే పురూణి॥ అగ్నిర్హ త్యం జరతః కర్ణమావాగ్నిరద్భ్యో నిరదహజ్జరూథమ్।

అగ్నిరత్రిం ఘర్మ ఉరుష్యదన్తరగ్నిర్నృమేధం ప్రజయాఽసృజత్సమ్ ॥
అగ్నిర్దాద్ద్రవిణం వీరపేశా అగ్నిర్ ఋషిం యస్సహస్రా సనోతి ।
అగ్నిర్దివి హవ్యమాతతానాగ్నేర్ధామాని విభృతా పురుత్రా ॥
అగ్నిముక్థైర్ ఋషయో విహ్వయన్తేఽగ్నిం నరో యామని బాధి-
తాసః । అగ్నిం వయో అన్తరిక్షే పతన్తోఽగ్నిస్సహస్రా పరియాతి
గోనామ్ ॥ అగ్నిం విశ ఈళతే మానుషీర్యా అగ్నిం మనుషో
నహుషో విజాతాః । అగ్నిర్గాన్ధర్వీం పథ్యామృతస్యాగ్నేర్గ-
వ్యూతిర్ఘృత ఆనిషత్తా ॥ అగ్నయే బ్రహ్మ ఋభవస్తతక్షురగ్నిం
మహామవోచామా సువృక్తిమ్ । అగ్నే ప్రావ జరితారం యవిష్ఠాగ్నే
మహి ద్రవిణమాయజస్వ ॥

పఞ్చగవ్యపఞ్చామృతైరభిషిచ్య, శుద్ధతోయేన ప్రక్షాళ్య,
పూర్వకృతగ్రహవేదిపద్మపీఠేషు యథాస్థానం యథాముఖం గ్రహ-
ప్రతిమాం స్థాపయిత్వా, దక్షిణవామపార్శ్వయోరధిదేవతాప్రత్య-
ధిదేవతే తదభిముఖ్యౌ స్థాపయేదథవా పుష్పాక్షతాదిభిరావాహ-
యేత్ ॥

తతో యథాక్రమమాదిత్యాదిగ్రహస్థాపనం కుర్యాత్ ॥
వ్యాహృతీనాం వ్యస్తసమస్తానాం, అత్రిభృగుభరద్వాజప్రజాపతయ
ఋషయః । అగ్నివాయుసూర్యప్రజాపతయో దేవతాః । గాయత్ర్యు-
ష్ణిగనుష్టుబ్బృహత్యశ్ఛన్దాంసి । ఆదిత్యాదిగ్రహస్థాపనే వినియోగః ॥

ఓమ్ భూరాదిత్యమావాహయామి । ఓం భువః ఆదిత్యమావాహయామి । ఓం స్వరాదిత్యమావాహయామి । ఓం భూర్భువస్స్వరాదిత్యమావాహయామి । ఇతి వర్తులపీఠే ప్రాఙ్ముఖమావాహ్య తస్య దక్షిణత ఉదఙ్ముఖమధిదేవతామగ్నిమావాహయామి । ఉత్తరతః దక్షిణముఖం ప్రత్యధిదేవతాం రుద్రమావాహయామి ॥

ఆకృష్ణేన హిరణ్యస్తూపస్సవితా త్రిష్టుప్ ॥ సూర్యగ్రహప్రసాదసిద్ధ్యర్థే సూర్యగ్రహారాధనే వినియోగః ॥

ఆకృష్ణేన రజసా వర్తమానో నివేశయన్నమృతం మర్త్యం చ । హిరణ్యయేన సవితా రథేనా దేవో యాతి భువనాని పశ్యన్ ॥

అగ్నిం దూతమిత్యస్య మేధాతిథిరగ్నిర్గాయత్రీ —

అగ్నిం దూతం వృణీమహే హోతారం విశ్వవేదసమ్ । అస్య యజ్ఞస్య సుక్రతుమ్ ॥

కద్రుద్రాయేత్యస్య కణ్వో రుద్రో గాయత్రీ ॥

కద్రుద్రాయ ప్రచేతసే మీఢుష్టమాయ తవ్యసే । వోచేమ శంతమం హృదే ॥

భగవన్నాదిత్య గ్రహాధిపతే కాశ్యపగోత్ర కలిఙ్గదేశేశ్వర జపాపుష్పసమానద్యుతే ద్విభుజ పద్మాభయహస్త సిన్దూరవర్ణామ్బరమాల్యానులేపన జ్వలన్మాణిక్యఖచితసర్వాఙ్గాభరణ భాస్కర తేజోనిధే త్రిలోకప్రకాశక త్రిదేవతామయమూర్తే నమస్తే । సంనద్ధారుణధ్వజపతాకోపశోభితేన సప్తాశ్వరథవాహనేన మేరుం ప్రదక్షిణీకుర్వన్నాగచ్ఛ । అగ్నిరుద్రాభ్యాం సహ పద్మకర్ణికాయాం

తామ్రప్రతిమాం ప్రాఙ్ముఖీం చతురశ్రపీఠేఽధితిష్ఠ । పూజార్థం త్వామావాహయామి । ఇత్యావాహయేదేవమేవ సర్వత్ర ॥

అగ్నేయదళే పూర్వవద్వ్యాహృత్యనన్తరం చన్ద్రం ప్రత్యఙ్ముఖమధిదేవతాప్రత్యధిదేవతాసహితం యథాక్రమమావాహయేత్ ॥

ఆప్యాయస్వేత్యస్య గౌతమస్సోమో గాయత్రీ ॥ చన్ద్రగ్రహప్రసాదసిద్ధ్యర్థే చన్ద్రగ్రహారాధనే వినియోగః—

ఆప్యాయస్వ సమేతు తే విశ్వతస్సోమ వృష్ణ్యమ్ । భవా వాజస్య సంగథే ॥

అప్సు మే సిన్ధుద్వీప ఆపో గాయత్రీ—

అప్సు మే సోమో అబ్రవీదన్తర్విశ్వాని భేషజా । అగ్నిం చ విశ్వశంభువమ్ ॥

గౌరీర్మిమాయేతి దీర్ఘతమా ఉమా జగతీ —

గౌరీర్మిమాయ సలిలాని తక్షత్యేకపదీ ద్విపదీ సా చతుష్పదీ । అష్టాపదీ నవపదీ బభూవుషీ సహస్రాక్షరా పరమే వ్యోమన్ ॥

భగవన్సోమ ద్విజాధిప తే సుధామయశరీరాత్రేయగోత్ర యామునదేశేశ్వర గోక్షీరధవళాఙ్గకాన్తె ద్విభుజ గదావరదానాఙ్కిత శుక్లామ్బరమాల్యానులేపన సర్వాఙ్గాముక్తమౌక్తికాభరణరమణీయ సమస్తలోకాప్యాయక దేవతాస్వాద్యమూర్తే నమస్తే । సంవద్ధధవళధ్వజపతాకాశోభితేన దశశ్వేతాశ్వరథవాహనేన మేరుం ప్రదక్షిణీకుర్వన్నాగచ్ఛ । అద్భిరుమయా చ సహ సద్మాగ్నేయదళమధ్యే స్ఫటికప్రతిమాం ప్రత్యఙ్ముఖీం చతురశ్రపీఠేఽధితిష్ఠ । పూజార్థం త్వామావాహయామి ॥

దక్షిణదళే అఙ్గారకం దక్షిణాముఖమధిదేవతాప్రత్యధిదేవతా-
సహితం పూర్వవదావాహయేత్ ॥

అగ్నిర్మూర్ధేతి విరూపోఽఙ్గారకో గాయత్రీ ॥ అఙ్గారక-
గ్రహప్రసాదసిద్ధ్యర్థే అఙ్గారకగ్రహారాధనే వినియోగః :—

అగ్నిర్మూర్ధా దివః కకుత్పతిః పృథివ్యా అయమ్ । అ-
పాం రేతాంసి జిన్వతి ॥

స్యోనా మేధాతిథిర్భూమిర్గాయత్రీ—

స్యోనా పృథివి—సప్రథః ॥

కుమారశ్చిత్పితరమిత్యస్య గృత్సమదస్స్కన్దస్త్రిష్టుప్—

కుమారశ్చిత్పితరం వన్దమానం ప్రతి నానామ రుద్రోపయా-
న్తమ్ । భూరేర్దాతారం సత్పతిం గృణీషే స్తుతస్త్వం భేషజా రా-
స్యస్మే ॥

భగవన్నఙ్గారకాగ్నేయ్యకృకే భారద్వాజగోత్రావన్తిదేశేశ్వర
జ్వాలాపుఞ్జోపమాఙ్గద్యుతే చతుర్భుజ శక్తిశూలగదాఖడ్గధారిన్
రక్తామ్బరమాల్యానులేపన ప్రవాళాభరణభూషితసర్వాఙ్గ దురాలో-
కదీప్తే నమస్తే । సన్నద్ధరక్తధ్వజపతాకోపశోభితేన రక్తమేషరథవా-
హనేన మేరుం ప్రదక్షిణీకుర్వన్నాగచ్ఛ । భూమిస్కన్దాభ్యాం సహ
పద్మదక్షిణదళమధ్యే రక్తచన్దనప్రతిమాం దక్షిణాముఖం త్రికోణ-
పీఠేఽధితిష్ఠ । పూజార్థం త్వామావాహయామి ॥

ఐశానదళే పూర్వవద్వ్యాహృత్యనన్తరం బుధముదఙ్ముఖమధి-
దేవతాప్రత్యధిదేవతాసహితమావాహయేత్ ॥ ఉద్బుధ్యధ్వమిత్యస్య

బుధో బుధస్త్రిష్టుప్ ॥ బుధగ్రహప్రసాదసిద్ధ్యర్థే బుధగ్రహారాధనే వినియోగః —

ఉద్బుధ్యధ్వం సమనసస్సఖాయస్సమగ్నిమిన్ధ్వం బహవస్స-నీళాః । దధిక్రామగ్నిముషసం చ దేవీమిన్ద్రావతోఽవసే నిహ్వయే వః ॥

ఇదం విష్ణురిత్యస్య మేధాతిథిర్విష్ణుర్గాయత్రీ —

ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదమ్ । సమూఢ-మస్య పాంసురే ॥

సహస్రశీర్షా నారాయణః పురుషోఽనుష్టుప్ :—

సహస్రశీర్షా పురుషస్సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ । స భూ-మిం విశ్వతో వృత్వాఽత్యతిష్ఠద్దశాఙ్గులమ్ ।

భగవన్ సౌమ్య, సౌమ్యాకృతే, సర్వజ్ఞానమయాత్రేయ-గోత్ర, మగధదేశేశ్వర, కుఙ్కుమవర్ణాఙ్గద్యుతే, చతుర్భుజ ఖడ్గఖేట-గదావరదానాఙ్కిత, పీతామ్బరమాల్యానులేపన, మరకతాభరణా-లంకృతసర్వాఙ్గ, వివృద్ధమతే, నమస్తే । పంచద్ధపీతధ్వజపతాకాశో-భితేన, చతుస్సింహరథవాహనేన, మేరుం ప్రదక్షిణీకుర్వన్నాగచ్ఛ ॥ విష్ణుపురుషాభ్యాం సహ వత్సేశానదళమధ్యే సువర్ణప్రతిమాముద-ఙ్ముఖం బాణాకారపీఠేఽధితిష్ఠ । బు ధ ం త్వామావాహ-యామి ॥

ఉత్తరదళే గురుముదఙ్ముఖమధిదేవతాప్రత్యధిదేవతాసహితం పూర్వవదావాహయేత్ । బృహస్పతే గృత్సమదో బృహస్పతిస్త్రి-

ష్టుప్ । బృహస్పతి గ్రహప్రసాదసిద్ధ్యర్థే బృహస్పతిగ్రహారాధనే వినియోగః :—

బృహస్పతే అతి యదర్యో అర్హాద్ద్యుమద్విభాతి క్రతుమజ్జనేషు । యద్దీదయచ్ఛవసఋతప్రజాత తదస్మాసు ద్రవిణం ధేహి చిత్రమ్ ॥

ఇన్ద్ర శ్రేష్ఠానీత్యస్య గృత్సమద ఇన్ద్రస్త్రిష్టుప్ :—

ఇన్ద్ర శ్రేష్ఠాని ద్రవిణాని ధేహి చిత్తిం దక్షస్య సుభగత్వమస్మే । పోషం రయీణామరిష్టిం తనూనాం స్వాద్మానం వాచస్సుదినత్వమహ్నామ్ ॥

బ్రహ్మణా తే విశ్వామిత్రో బ్రహ్మా త్రిష్టుప్ :—

బ్రహ్మణా తే బ్రహ్మయుజా యునజ్మి హరీ సఖాయా సధమాద ఆశూ । స్థిరం రథం సుఖమిన్ద్రాధితిష్ఠన్ప్రజానన్విద్వాఁ ఉపయాహి సోమమ్ ॥

భగవన్బృహస్పతే నమస్తే దేవతాఽఽచార్యాఙ్గిరసగోత్ర సిన్ధుదేశేశ్వర, తప్తసువర్ణసదృశాఙ్గదీప్తే, చతుర్భుజ దణ్డకమణ్డల్వక్షసూత్రవరదానాఙ్కిత, పీతామ్బరమాల్యానులేపన, పుష్యరాగమయాభరణరమణీయ, సమస్తవిద్యాఽధిపతే నమస్తే । సన్నద్ధపీతధ్వజపతాకోపశోభితేన పీతాశ్వరథవాహనేన మేరుం ప్రదక్షిణీకుర్వన్నాగచ్ఛ । ఇన్ద్రబ్రహ్మభ్యాం సహ సర్వోత్తరదళమధ్యే సువర్ణప్రతిమాముదఙ్ముఖం దీర్ఘచతురశ్రపీఠేఽధితిష్ఠ । పూజార్థం త్వామావాహయామి ॥

ప్రాగ్దే ప్రాఙ్ముఖం శుక్రమధిదేవతాప్రత్యధిదేవతాసహితం పూర్వవదావాహయేత్ ॥

శుక్రం తే అన్యదిత్యస్య భరద్వాజశ్శుక్రస్త్రిష్టుప్ ॥ శుక్రగ్రహప్రసాదసిద్ధ్యర్థే శుక్రగ్రహారాధనే వినియోగః ॥—

శుక్రం తే అన్యద్యజతం తే అన్యద్విషురూపే అహనీ ద్యౌరివాసి। విశ్వా హి మాయా అవసి స్వధావో భద్రా తే పూషన్నిహ రాతిరస్తు ॥

ఇన్ద్రాణీమాస్విత్యస్య వృషాకపిరిన్ద్రాణీ పఙ్క్తిః—

ఇన్ద్రాణీమాసు నారిషు సుభగామహమశ్రవమ్। న హ్యస్యా అపరం చన జరసా మరతే పతిర్విశ్వస్మాదిన్ద్ర ఉత్తరః ॥

ఇన్ద్రం వ ఇత్యస్య మధుచ్ఛన్దా ఇన్ద్రో గాయత్రీ—

ఇన్ద్రం వో విశ్వతస్పరి హవామహే జనేభ్యః। అస్మాకమస్తు కేవలః ॥

భగవన్భార్గవ నమస్తే దైత్యగురో భార్గవగోత్ర భోజకటదేశేశ్వర రజతోజ్జ్వలాఙ్గకాన్తే చతుర్భుజ దణ్డకమణ్డల్వక్షసూత్రవరదాఙ్కిత శుక్లామ్బరమాల్యానులేపన వజ్రాభరణభూషితసర్వాఙ్గ సమస్తనీతిశాస్త్రనిపుణ నమస్తే నమస్తే। సన్నద్ధశుక్లధ్వజపతాకాభిశోభితేన శుక్లాశ్వరథవాహనేన మేరుం ప్రదక్షిణీకుర్వన్నాగచ్ఛ ఇన్ద్రాణీన్ద్రాభ్యాం సహ పద్మప్రాగ్దళమధ్యే రజతప్రతిమాం ప్రాఙ్ముఖో పఞ్చకోణపీఠేఽధితిష్ఠ। పూజార్థం త్వామావాహయామి ॥

పశ్చిమదళే పూర్వవచ్ఛనిం ప్రత్యఙ్ముఖమధిదేవతా ప్రత్య-
ధిదేవతాసహితమావాహయేత్ ॥

శమగ్నిరిత్యస్యేరిమ్బిఠశ్శనైశ్చర ఉష్ణిక్ ॥ శనైశ్చరగ్రహ-
ప్రసాదసిద్ధ్యర్థే శనైశ్చరగ్రహారాధనే వినియోగః—

శమగ్నిరగ్నిభిః కరచ్ఛం నస్తపతు సూర్యః । శంవాతో
వాత్వరపా అపస్రిధః ॥

ప్రజాపతే హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్ :—

ప్రజాపతే న త్వదేతాన్యన్యో విశ్వా జాతాని పరితా బభూ-
వ । యత్కామాస్తే జుహుమస్తన్నో అస్తు వయం స్యామ పతయో
రయీణామ్ ॥

యమాయ సోమమిత్యస్య యమో యమోఽనుష్టుప్—

యమాయ సోమం సునుత యమాయ జుహుతా హవిః ।
యమం హ యజ్ఞో గచ్ఛత్యగ్నిదూతో అరంకృతః ॥

భగవన్ శనైశ్చర ఛాయాసూర్యతనయ కాశ్యపగోత్ర సురాష్ట్ర-
దేశేశ్వర కజ్జలనీలాఙ్గకాన్తె చతుర్భుజచాపతూణీరకృపాణాభయా-
ఙ్కిత నీలామ్బరమాల్యానులేపన నీలరత్నభూషణాలంకృతసర్వాఙ్గ
మహస్తభువనభీషణామర్షణమూర్తే నమస్తే । సన్నద్ధనీలధ్వజపతా-
కోపశోభితేన నీలగృధ్రరథవాహనేన మేరుం ప్రదక్షిణీకుర్వన్నాగచ్ఛ ।
ప్రజాపతియమాభ్యాం సహ పద్మపశ్చిమదళమధ్యే కాలాయస-
ప్రతిమాం ప్రత్యఙ్ముఖం చాపాకారపీఠేఽధితిష్ఠ । పూజార్థం
త్వామావాహయామి ॥

నైఋత్యదళే రాహుం దక్షిణాముఖమధిదేవతాప్రత్యధిదేవతా సహితం పూర్వవదావాహయేత్ ॥

కయా నో వామదేవో రాహుర్గాయత్రీ ॥ రాహుగ్రహప్రసాదసిద్ధ్యర్థే రాహుగ్రహారాధనే వినియోగః —

కయా నశ్చిత్ర ఆభువదూతీ సదావృధస్సఖా ।

కయా శచిష్ఠయా వృతా ॥

అయం గౌరిత్యస్య సార్పరాజ్ఞిస్సర్పో గాయత్రీ —

ఆయం గౌః పృశ్నిరక్రమీదసదన్మాతరం పురః ।

పితరం చ ప్రయన్త్సువః ॥

పరం మృత్యో సంకుసుకో మృత్యుస్త్రిష్టుప్ —

పరం మృత్యో అను పరేహి పన్థాం యస్తే స్వ ఇతరో దేవయానాత్ । చక్షుష్మతే శృణ్వతే తే బ్రవీమి మా నః ప్రజాం రీరిషో మోత వీరాన్ ॥

భగవన్రాహో రవిసోమమర్దన సింహికానన్దన పైఠీనసగోత్ర బర్బరదేశేశ్వర కాలమేఘద్యుతే వ్యాఘ్రవదన చతుర్భుజ ఖడ్గచర్మశూలవరదానాఙ్కిత కృష్ణామ్బరమాల్యానులేపన గోమేధికాభరణభూషితసర్వాఙ్గ శౌర్యనిధే నమస్తె । సన్నద్ధకృష్ణధ్వజపతాకోపశోభితేన కృష్ణసింహరథవాహనేన మేరుమప్రదక్షిణీకుర్వన్నాగచ్ఛ ॥ సర్పకాలాభ్యాం సహ పద్మనైరృతదళమధ్యే సీసప్రతిమాం దక్షిణాముఖం శూర్పాకారపీఠేఽధితిష్ఠ । పూజార్థం త్వామావాహయామి ॥

వాయవ్యదళే కేతుం దక్షిణాభిముఖమధిదేవతాప్రత్యధిదేవతాసహితం పూర్వవదావాహయేత్ ॥

కేతుం కృణ్వన్నిత్యస్య మధుచ్ఛన్దాః కేతుర్గాయత్రీ । కేతుగ్రహప్రసాదసిద్ధ్యర్థే కేతుగ్రహారాధనే వినియోగః —

కేతుం కృణ్వన్నకేతవే పేశో మర్యా అపేశసే ।
సముషద్భిరజాయథాః ॥

బ్రహ్మా జజ్ఞానమిత్యస్య సకులో బ్రహ్మా త్రిష్టుప్ —

బ్రహ్మ జజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తాద్విసీమతస్సురుచో వేన ఆవః ।
స బుధ్నియా ఉపమా అస్య విష్ఠాస్సతశ్చ యోనిమసతశ్చ వివః ॥

సచిత్రచిత్రమిత్యస్య భరద్వాజశ్చిత్రగుప్తస్త్రిష్టుప్ —

సచిత్రచిత్రం చితయన్తమస్మే చిత్రక్షత్ర చిత్రతమం వయోధామ్ । చన్ద్రం రయిం పురువీరం బృహన్తం చన్ద్ర చన్ద్రాభిర్గృణతే యువస్వ ॥

భగవన్ కేతో కామరూప జైమినిగోత్ర మధ్యదేశేశ్వర ధూమ్రవర్ణధ్వజాకృతే ద్విభుజ గదావరదానాఙ్కిత చిత్రామ్బర-మాల్యానులేపన వైడూర్యమయాభరణభూషితసర్వాఙ్గ చిత్రకర్త-నమస్తే । సన్నద్ధచిత్రధ్వజపతాకశోభితేన చిత్రకపోతరథవాహనేన మేరుం ప్రదక్షిణీకుర్వన్నాగచ్ఛ । బ్రహ్మచిత్రగుప్తాభ్యాం సహ పద్మే వాయవ్యదళమధ్యే కాంస్యప్రతిమాం దక్షిణాముఖం ధ్వజాకారపీఠే అధితిష్ఠ । పూజార్థం త్వామావాహయామి ॥

ఇత్యేవం గ్రహానధిదేవతాప్రత్యధిదేవతాయుతానావాహ్య, కర్మసాద్గుణ్యదేవతా ఆవాహయేత్ । పద్మాద్బహిశ్శనైశ్చరస్య ప్రత్యగ్గతే దక్షిణాద్యుదక్సంస్థం యథాక్రమం పూర్వవదావాహ్యే- త్యనన్తరమ్ ॥

ఆ తూ న ఇన్ద్ర క్షుమన్తమిత్యస్య కణ్వః ఋషిః వినాయకో గాయత్రీ :—

ఆ తూ న ఇన్ద్ర క్షుమన్తం చిత్రం గ్రాభం సంగృభాయ । మహాహస్తీ దక్షిణేన ॥ వినాయకమావాహయామి ॥

జాతవేదసే కశ్యపో దుర్గా త్రిష్టుప్ :—

జాతవేదసే సునవామ సోమమరాతీయతో నిదహాతి వేదః । స నః పర్షదతి దుర్గాణి విశ్వా నావేవ సిన్ధుం దురితాఽత్యగ్నిః ॥ దుర్గామావాహయామి ॥

క్షేత్రస్య పతినేత్యస్య వామదేవః క్షేత్రపతిరనుష్టుప్ :—

క్షేత్రస్య పతినా వయం హితేనేవ జయామసి । గామశ్వం పోషయిత్న్వా స నో మృడాతీదృశే ॥ క్షేత్రపాలకమావాహయామి ॥

ప్రాణా శిశురిత్యస్య త్రితో వాయురనుష్టుప్ :—

ప్రాణా శిశుర్మహీనాం హిన్వన్నృతస్య దీధితిమ్ । విశ్వా పరి ప్రియా భువదధ ద్వితా ॥ వాయుమావాహయామి ॥

ఆదిత్ప్రత్నస్య వత్సోఽన్తరిక్షం గాయత్రమ్ :—

ఆదిత్ప్రత్నస్య రేతసా జ్యోతిష్పశ్యన్తి వాసరమ్ । పరో

యద్విధ్యతే దివా ॥ అన్తరిక్షమావాహయామి ॥

అశ్వినావర్తీరస్మదేత్యస్య గోతమోఽశ్వినావుష్ణిక్—

అశ్వినావర్తిరస్మదా గోమద్దస్రా హిరణ్యవత్ । అర్వాగ్రథం సమనసా నియచ్ఛతమ్ ॥ అశ్వినావావాహయామి ॥

ఏవం తత్తన్మన్త్రముక్త్వాఽఽవాహ్య, క్రతుసంరక్షకానష్టదిక్పాలానావాహయేత్పద్మపూర్వదళాగ్రాదిష్వష్టదిక్షు ప్రదక్షిణం పూర్వవదావాహ్యేత్యనన్తరమ్—

ఇన్ద్రం వో మధుచ్ఛన్దా ఇన్ద్రో గాయత్రీ—

ఇన్ద్రం వో విశ్వతస్పరి హవామహే జనేభ్యః । అస్మాకమస్తు కేవలః ॥ ఇన్ద్రం లోకపాలకమావాహయామి ॥ ౧ ॥

అగ్నిమీళే మధుచ్ఛన్దా అగ్నిర్గాయత్రీ—

అగ్నిమీళే పురోహితం—రత్నధాతమమ్ ॥ అగ్నిం లోకపాలకమావాహయామి ॥ ౨ ॥

యమాయ సోమమిత్యస్య యమో యమోఽనుష్టుప్ :—

యమాయ సోమం సునుత యమాయ జుహుతా హవిః ॥ యమం హ యజ్ఞో గచ్ఛత్యగ్నిదూతో అరంకృతః ॥ యమం లోకపాలకమావాహయామి ॥ ౩ ॥

మోషుణః పరాపరేత్యస్య అఘోరః కణ్వో నిఋతిర్గాయత్రీ—

మోషుణః పరాపరా నిఋతిర్దుర్హణా వధీత్ । పదీష్ట తృష్ణయా సహ ॥ ౪ ॥ నిఋతిం లోకపాలకమావాహయామి ॥

ఉదుత్తమమిత్యస్య శునశ్శేపో వరుణో గాయత్రీ—

ఉదుత్తమం ముముగ్ధి నో విపాశం మధ్యమం చృత । అవా-
ధమాని జీవసే ॥ వరుణం లోకపాలకమావాహయామి ॥ ౫ ॥

తవ వాయో ఇత్యస్యాఙ్గిరసో వాయుర్గాయత్రీ—

తవ వాయవృతస్పతే త్వష్టుర్జామాతరద్భుత । అవాం-
స్యావృణీమహే ॥ వాయులోకమావాహయామి ॥ ౬ ॥

త్వం నస్సోమ విశ్వత ఇత్యస్య గౌతమస్సోమో గాయత్రీ

త్వం న స్సోమ విశ్వతో రక్షా రాజన్నఘాయుతః । న రిష్యే-
త్త్వావతస్సఖా ॥ కుబేరం లోకపాలకమావాహయామి ॥ ౭ ॥

తమీశానమిత్యస్యాఙ్గిరస ఈశానో గాయత్రీ —

తమీశానం జగతస్తస్థుషస్పతిం ధియం జిన్వమవసే హూమ-
హే వయమ్ । పూషా నో యథా వేదసామసద్వృధే రక్షితా
పాయురదబ్ధస్స్వస్తయే ॥ ఈశానం లోకపాలకమావాహయామి ॥ ౮ ॥

ఇత్యేతాః ప్రత్యేకముక్త్వాఽఽవాహ్య ;

తత్త్వాయామీత్యస్య శునశ్శేపో వరుణస్త్రిష్టుప్ :—

తత్త్వా యామి బ్రహ్మణా—ప్రమోషీః ॥ అనేనైశానదిశి
స్థితే కలశే వరుణమావాహయేత్ ॥

ఏవమేవావాహితదేవతానామమన్త్రైః ప్రణవాదినమోఽ-
న్తైశ్చతుర్థీవిభక్త్యా పూర్వోక్తగన్ధపుష్పాదిద్రవ్యైరేకచత్వారింశ-
ద్దేవతా వరుణం చ సమ్పూజయేత్ ॥

—: అథ హోమః :—

ప్రాగుక్తలక్షణే కుణ్డే స్థణ్డిలే వా కర్మసఙ్కల్పపూర్వకమాచార్యోఽగ్నిముఖప్రయోగోక్తప్రకారేణాగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కృత్వా, ఋత్విగ్భిరన్వారబ్ధస్సమిద్ద్వయం పాణినాఽఽదాయ, దేశకాలౌ నిర్దిశ్యాద్య యక్ష్యమాణగ్రహహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా, ప్రధానదేవతామాదిత్యమధిదేవతామగ్నిం ప్రత్యధిదేవం రుద్రమర్కసమిచ్చర్వాజ్యైః, ప్రధానదేవం సోమమధిదేవతా అపః ప్రత్యధిదేవతాం గౌరీం పలాశసమిచ్చర్వాజ్యైః, ప్రధానదేవమఙ్గారకమధిదేవతాం పృథివీం ప్రత్యధిదేవం స్కన్దం ఖాదిరసమిచ్చర్వాజ్యైః, ప్రధానదేవం బుధమధిదేవం విష్ణుం ప్రత్యధిదేవం పురుషమపామార్గసమిచ్చర్వాజ్యైః, ప్రధానదేవం బృహస్పతిమధిదేవమిన్ద్రం ప్రత్యధిదేవం బ్రహ్మాణమశ్వత్థసమిచ్చర్వాజ్యైః, ప్రధానదేవం శుక్రమధిదేవతామిన్ద్రాణీం ప్రత్యధిదేవమిన్ద్రముదుమ్బరసమిచ్చర్వాజ్యైః, ప్రధానదేవం శనైశ్చరమధిదేవం ప్రజాపతిం ప్రత్యధిదేవం యమం శమీసమిచ్చర్వాజ్యైః, ప్రధానదేవం రాహుమధిదేవాః సర్పాన్ప్రత్యధిదేవం కాలం దూర్వాచర్వాజ్యైః, ప్రధానదేవం కేతుమధిదేవం బ్రహ్మాణం ప్రత్యధిదేవం చిత్రగుప్తం కుశచర్వాజ్యైః । విపక్షేతపక్ష్యాశ్రైః పార్శ్వదేవతాః ప్రధానదశాంశేన, క్రతుసాద్గుణ్యదేవతా వినాయకం దుర్గాం క్షేత్రపాలం వాయుమాకాశమశ్వినౌ క్రతుసంరక్షకదేవతా ఇన్ద్రమగ్నిం యమం నిరృతిం వరుణం వాయుం కుబేరమీశానం ప్రధానవింశాంశేన, అగ్నివాయుసూర్యప్రజాపతీన్ తిలవ్రీహిభిర్వ్యస్తసమస్తసఙ్ఖ్యయా సూర్యమాజ్యేన త్రయోదశవారమగ్నిం చతుస్త్రింశద్వారం రుద్రం ద్వాత్రింశద్వారం శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాది ప-

ద్యో యుక్త ఇత్యన్తముక్త్వా, ఓమ్ భూర్భువస్సువస్స్వాహేత్యగ్నా-
వాధాయ, ప్రజాపతయ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యజేత్ ॥

తతో బర్హిస్సన్నహనాద్యాజ్యే దర్భాగ్రద్వయనిధానాన్తం కృత్వా, లౌకికసిద్ధాన్నతిలవ్రీహిభిస్సహాజ్యం త్రీన్ పర్యగ్ని కృత్వా, ఆజ్యోద్వాసనం కృత్వా, బర్హిషి నిధాయ స్రువసంమార్జనం కృత్వా, అన్నం పాత్రాన్తరే పృథక్కృత్వాఽగ్నావధిశ్రిత్య స్రువేణాభిఘార్యోదగుద్వాస్య ఆజ్యాద్దక్షిణతో బర్హిషి నిధాయ ప్రత్యభిఘార్యాగ్న్యలంకరణాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వా, క్రమేణాదిత్యాదీశానాన్తాభ్య ఏకచత్వారింశద్దైవతాభ్యస్తత్తన్మన్త్రైస్సమిచ్చర్వాజ్యైః ప్రాగుక్తసంఖ్యాకా ఆహుతీర్జుహుయాత్ । తత్రాయం క్రమః— సమిధం మూలతో ద్వ్యఙ్గులం విహాయ తన్మధ్యమనామికాఙ్గుష్ఠాభ్యాం గృహీత్వా జుహుయాత్ । చరుం గ్రాససమం పాణినైవాజ్యం స్రువేణైవ । తదభావేఽశ్వత్థపర్ణేన వా । తతో వ్యస్తసమస్తవ్యాహృతిభిః ప్రభూతతిలవ్రీహీన్పాణినా హుత్వా సూర్యపావకరుద్రానాజ్యేన జుహుయాత్ ॥

తత్ర మన్త్రాః—సూర్యో న ఇతి పఞ్చర్చస్య సూక్తస్య సూర్యపుత్రశ్చక్షుస్సూర్యో గాయత్రీ :—

సూర్యో నో దివస్పాతు వాతో అన్తరిక్షాత్ । అగ్నిర్నః పార్థివేభ్యః ॥ జోషా సవితర్యస్య తే హరశ్శతం సవాం అర్హతి ॥ పాహి నో దిద్యుతః పతన్త్యాః ॥ చక్షుర్నో దేవస్సవితా చక్షుర్న ఉత పర్వతః । చక్షుర్ధాతా దధాతు నః । చక్షుర్నో ధేహి చ-

శుష్మైచక్షుర్మిత్రస్యతసూర్యః। సంచేదం వి చ పశ్యేమ ॥ సుప్రంద్రుశం త్వావయం ప్రతిపశ్యేమ సూర్య। విపశ్యేమ నృచక్షసః ॥

ఉదు త్యమితి మన్త్రస్య కణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వస్సూర్యో గాయత్రీ—

ఉదు త్యం జాతవేదసం దేవం వహన్తి కేతవః। దృశే వి శ్వాయ సూర్యమ్ ॥

నమో మిత్రస్యేతి మన్త్రస్య సూర్యపుత్రో ఒభితపాస్సూర్యో జగతీ :—

నమో మిత్రస్య వరుణస్య చక్షసే మహో దేవాయ త దృతం సపర్యత। దూరేదృశే దేవజాతాయ కేతవే దివస్పుత్రాయ సూర్యాయ శంసత ॥

చిత్రం దేవానామిత్యస్య కుత్సస్సూర్యస్త్రిష్టుప్—

చిత్రం దేవానాముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః। ఆప్రాద్యావాపృథివీ అన్తరిక్షం సూర్య ఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ ॥

ఉద్వేతి సుభగ ఇతి చతుర్ణాం మన్త్రాణాం మైత్రావరుణో వసిష్ఠస్సూర్యస్త్రిష్టుప :—

ఉద్వేతి సుభగో విశ్వచక్షాస్సాధారణస్సూర్యో మానుషాణామ్। చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్య దేవశ్చర్మేవ యస్సమవివ్యక్తమాంసి ॥ ఉద్వేతి ప్రసవీతా జనానాం మహాన్కేతురర్ణవస్సూ-

ర్ణ్యస్య । సమానం చక్రం పర్యావివృత్సన్యదేతశో వహతి ధూర్షు
యుక్తః ॥ విభ్రాజమాన ఉషసాముపస్థాద్రేభైరుదేత్యను మద్య-
మానః । ఏష మే దేవస్సవితా చచ్ఛన్ద యస్సమానంన ప్రమినాతి-
ధామ ॥ దివో రుక్మ ఉరుచక్షా ఉదేతి దూరే అర్థస్తరణిర్భ్రాజ-
మానః । నూనం జనాః సూర్యేణ ప్రసూతా అయన్నర్థాని కృణ-
వన్నపాంసి ॥

ఉదుత్యద్దర్శతమితిమన్త్రస్య మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠస్సూర్యో బృహతీ—

ఉదుత్యద్దర్శతం వపుర్దివ ఏతి ప్రతిహ్వరే । యదీమాశు-
ర్వహతి దేవ ఏతశో విశ్వస్మై చక్షసే అరమ్ ॥

త్వమగ్నే ప్రథమ ఇత్యష్టాదశర్చస్య సూక్తస్య ఆఙ్గిరసో
హిరణ్యస్తూపోఽగ్నిర్జగతీ । అష్టమీపఞ్చదశ్యన్త్యాస్త్రిష్టుభః—

త్వమగ్నే ప్రథమో అఙ్గిరా ఋషిర్దేవో దేవానామభవశ్శి-
వస్సఖా । తవ వ్రతే కవయో విద్మనాపసోఽజాయన్త మరుతో
భ్రాజదృష్టయః ॥ త్వమగ్నే ప్రథమో అఙ్గిరస్తమః కవిర్దేవానాం
పరిభూషసి వ్రతమ్ । విభుర్విశ్వస్మై భువనాయ మేధిరో ద్విమా-
తా శయుః కతిధా చిదాయవే ॥ త్వమగ్నే ప్రథమో మాతరిశ్వన
ఆవిర్భవ సుక్రతూయా వివస్వతే । అరేజేతాం రోదసీ హోతృ-
వూర్యేఽసఘ్నోర్భారమయజో మహో వసో ॥ త్వమగ్నే మనవే

ద్యామవాశయః పురూరవసే సుకృతే సుకృత్తరః । శ్వాత్రేణ యత్పిత్రోర్ముచ్యసే పర్యా త్వా పూర్వమనయన్నాపరం పునః ॥ త్వమగ్నే వృషభః పుష్టివర్ధన ఉద్యతస్రుచే భవసి శ్రవాయ్యః । య ఆహుతిం పరి వేదా వషట్కృతిమేకాయురగ్రే విశ ఆవివాససి ॥ త్వమగ్నే వృజినవర్తనిం నరం సక్మన్పిపర్షి విదథే విచర్షణే । యః శూరసాతా పరితక్మ్యే ధనే దభ్రేభిశ్చిత్సమృతా హంసి భూయసః ॥ త్వం తమగ్నే అమృతత్వ ఉత్తమే మర్తం దధాసి శ్రవసే దివేదివే । యస్తాతృషాణ ఉభయాయ జన్మనే మయః కృణోషి ప్రయ ఆ చ సూరయే ॥ త్వం నో అగ్నే సనయే ధనానాం యశసం కారుం కృణుహి స్తవానః । ఋధ్యామ కర్మాపసా నవేన దేవైర్ద్యావాపృథివీ ప్రావతం నః ॥ త్వం నో అగ్నే పిత్రోరుపస్థ ఆ దేవో దేవేష్వనవద్య జాగృవిః । తనూకృద్బోధి ప్రమతిశ్చ కారవే త్వం కల్యాణ వసు విశ్వమోపిషే ॥ త్వమగ్నే ప్రమతిస్త్వం పితాఽసి నస్త్వం వయస్కృత్తవ జామయో వయమ్ । సం త్వా రాయః శతినః సం సహస్రిణః సువీరం యన్తి వ్రతపామదాభ్య ॥ త్వామగ్నే ప్రథమమాయుమాయవే దేవా అకృణ్వన్నహుషస్య విశ్పతిమ్ । ఇళామకృణ్వన్మనుషస్య శాసనీం పితుర్యత్పుత్రో మమకస్య జాయతే ॥ త్వం నో అగ్నే తవ దేవ పాయుభిర్మఘోనో రక్ష తన్వశ్చ వన్ద్య ।

త్రాతా తోకస్య తనయే గవామస్యనిమేషం రక్షమాణస్తవ వ్రతే ॥
త్వమగ్నే యజ్యవే పాయురన్తరోఽనిషఙ్గాయ చతురక్ష ఇధ్యసే ।
యో రాతహవ్యోఽవృకాయ ధాయసే కీరేశ్చిన్మన్త్రం మనసా వ-
నోషి తమ్ ॥ త్వమగ్న ఉరుశంసాయ వాఘతే స్పార్హం యద్రేక్ణః
పరమం వనోషి తత్ । ఆధ్రస్య చిత్ప్రమతిరుచ్యసే పితా ప్రపాకం
శాస్సి ప్రదిశో విదుష్టరః ॥ త్వమగ్నే ప్రయతదక్షిణం నరం వ-
ర్మేవ స్యూతం పరిపాసి విశ్వతః । స్వాదుక్షద్మా యో వసతౌ
స్యోనకృజ్జీవయాజం యజతే సోపమా దివః ॥ ఇమామగ్నే శరణిం
మీమృషో న ఇమమధ్వానం యమగామదూరాత్ । ఆపిః పితా ప్ర-
మతిస్సోమ్యానాం భృమిరస్యృషికృన్మర్త్యానామ్ ॥ మనుష్వద-
గ్నే అఙ్గిరస్వదఙ్గిరో యయాతివత్సదనే పూర్వవచ్ఛుచే । అచ్ఛయా-
హ్యావహా దైవ్యం జనమాసాదయ బర్హిషి యక్షి చ ప్రియమ్ ॥
ఏతేనాగ్నే బ్రహ్మణా వావృధస్వ శక్తీ వా యత్తే చకృమా విదా-
వా । ఉత ప్రణేష్యభి వస్యో అస్మాన్సంనస్సృజ సుమత్యా వాజ-
వత్యా ॥

౨ వం । సూక్తం

త్వమగ్నే ద్యుభిరితి షోడశర్చస్య సూక్తస్య గృత్సమదోఽగ్ని
ర్జగతీ :—

త్వమగ్నే ద్యుభిస్త్వమాశుశుక్షణిస్త్వమద్భ్యస్త్వమశ్మనస్పరి ।
త్వం వనేభ్యస్త్వమోషధీభ్యస్త్వం నృణాం నృపతే జాయసే శుచిః ॥

తవాగ్నే హోత్రం తవ పోత్రమృత్వియం తవ నేష్ట్రం త్వమగ్ని
దృతాయతః। తవప్రశాస్త్రం త్వమధ్వరీయసి బ్రహ్మా చాసి గృహ-
పతిశ్చ నో దమే॥ త్వమగ్న ఇన్ద్రో వృషభస్సతామసి త్వం విష్ణు-
రురుగాయో నమస్యః। త్వం బ్రహ్మా రయివిద్బ్రహ్మణస్పతే త్వం
విధర్తస్సచసే పురన్ధ్యా॥ త్వమగ్నే రాజా వరుణో ధృతవ్రతస్త్వం
మిత్రో భవసి దస్మ ఈడ్యః। త్వమర్యమా సత్పతిర్యస్య సమ్భు-
జం త్వమంశో విదథే దేవ భాజయుః॥ త్వమగ్నే త్వష్టా విధతే
సువీర్యం తవ గ్నావో మిత్రమహస్సజాత్యమ్। త్వమాశుహే-
మా రరిషే స్వశ్వ్యం త్వం నరాంశర్ధో అసి పురూవసుః॥ త్వమగ్నే
రుద్రో అసురో మహో దివస్త్వం శర్ధో మారుతం పృక్ష ఈశిషే।
త్వం వాతైరరుణైర్యాసి శఙ్గయస్త్వం పూషా విధతః పాసి ను
త్మనా॥ త్వమగ్నే ద్రవిణోదా అరంకృతే త్వం దేవస్సవితా ర-
త్నధా అసి। త్వం భగో నృపతే వస్వ ఈశిషే త్వం పాయుర్దమే
యస్తే ఽవిధత్॥ త్వామగ్నే దమ ఆ విశ్పతిం విశస్త్వాం రాజానం
సువిదత్రమృఞ్జతే। త్వం విశ్వాని స్వనీక పత్యసే త్వం సహస్రాణి
శతా దశ ప్రతి॥ త్వామగ్నే పితరమిష్టిభిర్నరస్త్వాం భ్రాత్రాయ
శమ్యా తనూరుచమ్। త్వం పుత్రో భవసి యస్తే ఽవిధత్త్వం సఖా
సుశేవః పాస్యాధృషః॥ త్వమగ్న ఋభురాకే నమస్యస్త్వం వా-
జస్య క్షుమతో రాయ ఈశిషే। త్వం విభాస్యను దక్షి దావనే త్వం

విశిక్షురసి యజ్ఞమాతనిః॥ త్వమగ్నే అదితిర్దేవ దాశుషే త్వం హోత్రా భారతీ వర్ధసే గిరా। త్వమిళా శతహిమాసి దక్షసే త్వం వృత్రహా వసుపతే సరస్వతీ॥ త్వమగ్నే సుభృత ఉత్తమం వయస్తవ స్పార్హే వర్ణ ఆ సందృశి శ్రియః। త్వం వాజః ప్రతరణో బృ-హన్నసి త్వం రయిర్బహులో విశ్వతస్పృథుః॥ త్వామగ్న ఆదిత్యాస ఆస్యం త్వాం జిహ్వాం శుచయశ్చక్రిరే కవే। త్వాం రాతిషాచో అధ్వరేషు సశ్చిరే త్వే దేవా హవిరదన్త్యాహుతమ్। త్వే అగ్నే విశ్వే అమృతాసో అద్రుహ ఆసా దేవా హవిరదన్త్యాహుతమ్। త్వయా మర్తాసః స్వదన్త ఆసుతిం త్వం గర్భో వీరుధాం జజ్ఞిషే శుచిః॥ త్వం తాన్త్సం చ ప్రతి చాసి మజ్మనాగ్నే సుజాత ప్ర చ దేవ రిచ్యసే। పృక్షో యదత్ర మహినా వి తే భువదను ద్యావా-పృథివీ రోదసీ ఉభే॥ యే స్తోతృభ్యో గోఅగ్రామశ్వపేశసమగ్నే రాతిముపసృజన్తి సూరయః। అస్మాఞ్చ తాంశ్చ ప్ర హి నేషి వస్య ఆ బృహద్వదేమ విదథే సువీరాః॥

కద్రుద్రాయేతి నవర్చస్య సూక్తస్య అఘోరః కాణ్వో రుద్రో గాయత్రీ—తృతీయా మిత్రావరుణౌ సప్తమ్యాదితృచస్య సోమో గాయత్రీ—అన్త్యాఽనుష్టుప్—

కద్రుద్రాయ ప్రచేతసే మీఢుష్టమాయ తవ్యసే। వో-చేమ శంతమం హృదే॥ యథా నో అదితిః కరత్పశ్వే నృభ్యో

యథా గవే। యథా తోకాయ రుద్రియమ్॥ యథా నో మిత్రో వరుణో యథా రుద్రశ్చికేతతి। యథా విశ్వే సజోషసః॥ గాథ-పతిం మేధపతిం రుద్రం జలాషభేషజమ్। తచ్ఛంయోస్సుమ్న-మీమహే॥ యశ్శుక్ర ఇవ సూర్యో హిరణ్యమివ రోచతే॥ శ్రేష్ఠో దేవానాం వసుః॥ శం నః కరత్యర్వతే సుగం మేషాయ మేష్యే। నృభ్యో నారిభ్యో గవే॥ అస్మే సోమ శ్రియమధి నిధేహి శతస్య నృణామ్। మహి శ్రవస్తువినృమ్ణమ్॥ మా నస్సోమపరిబాధో మారాతయో జుహురన్త। ఆ న ఇన్దో వాజే భజ॥ యాస్తే ప్రజా అమృతస్య పరస్మిన్ధామన్నృతస్య। మూర్ధా నాభా సోమ వేన ఆభూషన్తీస్సోమ వేదః॥

ఇమా రుద్రాయేత్యేకాదశర్చస్య సూక్తస్య కుత్సో రుద్రో జగతీ అన్త్యే ద్వే త్రిష్టుభౌ—

ఇమా రుద్రాయ తవసే కపర్దినే క్షయద్వీరాయ ప్రభరా-మహే మతీః। యథా శమసద్ద్విపదే చతుష్పదే విశ్వం పుష్టం గ్రామే అస్మిన్ననాతురమ్॥ మృళా నో రుద్రోత నో మయస్కృధి క్షయద్వీరాయ నమసా విధేమ తే। యచ్ఛం చ యోశ్చ మనురా-యేజే పితా తదశ్యామ తవ రుద్ర ప్రణీతిషు॥ అశ్యామ తే సుమ-తిం దేవయజ్యయా క్షయద్వీరస్య తవ రుద్ర మీఢ్వః। సుమ్నా-

యన్నిద్విశో అస్మాకమాచరారిష్టవీరా జుహవామ తే హవిః ॥ త్వే-
షం వయం రుద్రం యజ్ఞసాధం వఙ్కుం కవిమవసే నిహ్వయామ-
హే। ఆరే అస్మద్దైవ్యం హేళో అస్యతు సుమతిమిద్వయమస్యా-
వృణీమహే ॥ దివో వరాహమరుషం కపర్దినం త్వేషం రూపం
నమసా నిహ్వయామహే। హస్తే బిభ్రద్భేషజా వార్యాణి శర్మ
వర్మచ్ఛర్దిరస్మభ్యం యంసత్ ॥ ఇదం పిత్రే మరుతాముచ్యతే
వచస్స్వాదోస్స్వాదీయో రుద్రాయ వర్ధనమ్। రాస్వా చ నో
అమృత మర్తభోజనం త్మనే తోకాయ తనయాయ మృళ ॥ మా
నో మహాన్తముత మా నో అర్భకం మా న ఉక్షన్తముత మా న
ఉక్షితమ్। మా నో వధీః పితరం మోత మాతరం మా నః ప్రి-
యాస్తన్వో రుద్ర రీరిషః ॥ మా నస్తోకే—హవామహే। ఉప తే
స్తోమాన్పశుపా ఇవాకరం రాస్వా పితర్మరుతాం సుమ్నమస్మే।
భద్రా హి తే సుమతిర్మృళయత్తమాథా వయమవ ఇత్తే వృణీ-
మహే ॥ ఆరే తే గోఘ్నముత పూరుషఘ్నం క్షయద్వీర సుమ్న-
మస్మే తే అస్తు। మృళా చ నో అధి చ బ్రూహి దేవాధా చ
నశ్శర్మ యచ్ఛ ద్విబర్హాః ॥ అవోచామ నమో అస్మా అవస్య-
వశ్శృణోతు నో హవం రుద్రో మరుత్వాన్। తన్నో మిత్రో వ-
రుణో మామహన్తామదితిస్సిన్ధుః పృథివీ ఉత ద్యౌః ॥

ఆ తే పితర్మరుతామితి పఞ్చదశర్చస్య సూక్తస్య గృత్సమదో రుద్రస్త్రిష్టుప్— ౨ మం ౩౩ సూక్తం

ఆ తే పితర్మరుతాం సుమ్నమేతు మా నస్సూర్యస్య సందృశో యుయోథాః। అభి నో వీరో అర్వతి క్షమేత ప్రజాయేమహి రుద్ర ప్రజాభిః॥ త్వాదత్తేభీ రుద్ర శన్తమేభిశ్శతం హిమా అశీయ భేషజేభిః। వ్యస్మద్ద్వేషో వితరం వ్యంహో వ్యమీవాశ్చాతయస్వా విషూచీః॥ శ్రేష్ఠో జాతస్య రుద్ర శ్రియాసి తవస్తమస్తవసాం వజ్రబాహో। పర్షీణః పారమంహసస్స్వస్తి విశ్వా అభీతీ రపసో యుయోధి॥ మా త్వా రుద్ర చుక్రుధామా నమోభిర్మా దుష్టుతీ వృషభ మా సహూతీ। ఉన్నో వీరాఁ అర్పయ భేషజేభిర్భిషక్తమం త్వా భిషజాం శృణోమి॥ హవీమభిర్హవతే యో హవిర్భిరవ స్తోమేభీ రుద్రం దిషీయ। ఋదూదరస్సుహవో మా నో అస్యై బభ్రుస్సుశిప్రో రీరధన్మనాయై॥ ఉన్మామమన్ద వృషభో మరుత్వాన్త్వక్షీయసా వయసా నాధమానమ్। ఘృణీవచ్ఛాయామరపా అశీయావివాసేయం రుద్రస్య సుమ్నమ్॥ క్వస్య తే రుద్ర మృళయాకుర్హస్తో యో అస్తి భేషజో జలాషః। అపభర్తా రపసో దైవ్యస్యాభీను మా వృషభ చక్షమీథాః॥ ప్ర బభ్రవే వృషభాయ శ్వితీచే మహో మహీం సుష్టుతిమీరయామి। నమస్యా క-

ల్మలీకినం నమోభిర్గృణీమసి త్వేషం రుద్రస్య నామ॥ స్థిరేభిరఙ్గైః పురురూప ఉగ్రో బభ్రుః శుక్రేభిః పిపిశే హిరణ్యైః। ఈశానాదస్య భువనస్య భూరేర్న వా ఉ యోషద్రుద్రాదసుర్యమ్। అర్హన్బిభర్షి సాయకాని ధన్వార్హన్నిష్కం యజతం విశ్వరూపమ్। అర్హన్నిదం దయసే విశ్వమభ్వం న వా ఓజీయో రుద్ర త్వదస్తి॥ స్తుహి శ్రుతం గర్తసదం యువానం మృగం న భీమముపహత్నుముగ్రమ్। మృళా జరిత్రే రుద్ర స్తవానో౽న్యం తే అస్మన్నివపన్తు సేనాః॥ కుమారశ్చిత్పితరం వన్దమానం ప్రతి నానామ రుద్రోపయన్తమ్। భూరేర్దాతారం సత్పతిం గృణీషే స్తుతస్త్వం భేషజా రాస్యస్మే॥ యా వో భేషజా మరుతశ్శుచీని యా శన్తమా వృషణో యా మయోభు। యాని మనురవృణీతా పితా నస్తా శం చ యోశ్చ రుద్రస్య వశ్మి॥ పరి ణో హేతీ రుద్రస్య వృజ్యాః పరి త్వేషస్య దుర్మతిర్మహీ గాత్। అవ స్థిరా మఘవద్భ్యస్తనుష్వ మీఢ్వస్తోకాయ తనయాయ మృళ॥ ఏవా బభ్రో వృషభ చేకితాన యథా దేవ న హృణీషే న హంసి। హవనశ్రున్నో రుద్రేహ బోధి బృహద్వదేమ విదథే సువీరాః॥

ఏతైరేకోనాశీతిమన్త్రైః ప్రతిమన్త్రాన్తే స్వాహాకారం పఠన్నాజ్యం హుత్వా, తత్తద్దేవతాభ్య ఉద్దిశ్య త్యక్త్వా ఘృతాదిశేషైర్మో-

ద్యామారాధితైకచత్వారింశ ద్దేవతాభ్యో వరుణాయ చ ధూపదీప-
నైవేద్యతామ్బూలాదీని సమర్ప్య, ప్రసీదన్తు భవన్త ఇతి తాః
సంప్రార్థ్య, ఋత్విగ్భిరన్వారబ్ధశ్చరుతిలవ్రీహిశేషేణ స్విష్టకృతం
హుత్వా, ఇధ్మసన్నహనీమగ్నౌ ప్రాస్య, ప్రాయశ్చిత్తాది హోమ-
శేషం సమాప్య, యజమానేనాన్వారబ్ధస్సన్ ఆచార్యః పూర్ణా-
హుతిమగ్నిముఖోక్తప్రకారేణ హుత్వా ॥

సముద్రాదూర్మిరిత్యేకాదశర్చస్య సూక్తస్య వామదేవ
ఆపస్త్రిష్టుప్, అన్త్యా జగతీ—పూర్ణాహుతిహోమే వినియోగః ॥

సముద్రాదూర్మిః—ఊర్మిణమ్ ॥

పూర్ణపాత్రోపసదనాది నమస్కారాన్తం కృత్వా, ఐశానదేశే
రఙ్గవల్ల్యా స్వస్తికం ప్రకల్ప్య, భద్రాసనం చతురశ్రం సోత్తరచ్ఛదం
తత్ర నిధాయోదగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య, తత్ర సామాత్యం యజ-
మానముపవేశ్యాచార్యః కలశోదకమాదాయైకస్మిన్ భాజనే సం-
స్రావ్య, వాద్యఘోషాదిషు క్రియమాణేషు ఋత్విగ్భిస్సహ ప్రత్యఙ్ము-
ఖస్తిష్ఠన్ ఔదుమ్బర్యార్ద్రయా శాఖయా సపలాశయా సహి-
రణ్యపవిత్రయా సకుశదూర్వాపల్లవయా హస్తమన్తర్ధాయ కుం-
భోదకప్లవద్భిరబ్లిఙ్గాభిర్వారుణీభిః పావమానీభిరన్యాభిశ్చ శాన్తిప-
విత్రలిఙ్గాభిర్గ్రహాభిషేకమన్త్రైస్సురాస్త్వామిత్యాదిమన్త్రైశ్శ్రీసూక్తేనే-
మా ఆపశ్శివతమా ఇతి తృచేన దేవస్య త్వేతి చ యజుషా భూ-
ర్భువస్స్వరితి చ వ్యాహృతిభిరభిషిఞ్చేత్ ॥ తత్ర మన్త్రాః—

ఆపో హిష్ఠేతి నవర్చస్య సూక్తస్య అమ్బరీషస్సిన్ధుద్వీప
ఆపో గాయత్రీ ॥ పఞ్చమీ వర్ధమానా సప్తమీ ప్రతిష్ఠా అన్త్యే ద్వే
అనుష్టుభౌ—

అప్సో హి ష్ఠా మయోభువః—వచసా ॥

ప్ర సం రా ఇత్యష్టర్చస్య సూక్తస్య అత్రిర్వరుణస్త్రిష్టుప్—

ప్ర సమ్రాజే బృహదర్చా గభీరం బ్రహ్మ ప్రియం వరుణా-
య శ్రుతాయ । వి యో జఘాన శమితేవ చర్మోపస్తిరే పృథివీం
సూర్యాయ ॥ వనేషు వ్యన్తరిక్షం తతాన వాజమర్వత్సు పయ
ఉస్రియాసు । హృత్సు క్రతుం వరుణో అప్స్వగ్నిం దివి సూర్య-
మదధాత్సోమమద్రౌ ॥ నీచీనబారం వరుణః కవన్ధం ప్ర ససర్జ రోదసీ
అన్తరిక్షమ్ ॥ తేన విశ్వస్య భువనస్య రాజా యవం న వృష్టిర్వ్యునత్తి
భూమ ॥ ఉనత్తి భూమిం పృథివీముత ద్యాం యదా దుగ్ధం వరుణో వష్ట్యా
దిత్ । సమభ్రేణ వసత పర్వతాసస్తవిషీయన్త శ్రథయన్త వీరాః ॥
ఇమాము ష్వాసురస్య శ్రుతస్య మహీం మాయాం వరుణస్య ప్ర-
వోచమ్ । మానేనేవ తస్థివాఁ అన్తరిక్షే వి యో మమే పృథివీం సూ
ర్యేణ ॥ ఇమాము ను కవితమస్య మాయాం మహీం దేవస్య
నకిరా దధర్ష । ఏకం యదుద్నా న పృణన్త్యేనీరాసిఞ్చన్తీరవనయః
సముద్రమ్ ॥ అర్యమ్యం వరుణ మిత్ర్యం వా సఖాయం వా సద-
మిద్భ్రాతరం వా । వేశం వా నిత్యం వరుణారణం వా యత్సీమా-
గశ్చకృమా శిశ్రథస్తత్ ॥ కితవాసో యద్రిరిపుర్న దీవి యద్వా-
ఘా సత్యముత యన్న విద్మ । సర్వా తా వి ష్య శిథిరేవ దేవాథా
తే స్యామ వరుణ ప్రియాసః ॥

స్వాదిష్ఠయేతి దశర్చస్య సూక్తస్య మధుచ్ఛందాః పవమానసోమో గాయత్రీ—

స్వాదిష్ఠయా మదిష్ఠయా....మఘా చ మంహతే ॥

శం న ఇంద్రాగ్నీ ఇతిపంచదశర్చస్య సూక్తస్య వసిష్ఠో విశ్వేదేవాస్త్రిష్టుప్—అభిషేకే వినియోగః—

శం న ఇంద్రాగ్నీ భవతామవోభిశ్శం న ఇంద్రావరుణా రాతహవ్యా । శమింద్రాసోమా సువితాయ శం యోశ్శం న ఇంద్రాపూషణా వాజసాతౌ ॥ శం నో భగశ్శము నశ్శంసో అస్తు శం నః పురంధిశ్శము సంతు రాయః । శం నస్సత్యస్య సుయమస్య శంసశ్శం నో అర్యమా పురుజాతో అస్తు ॥ శం నో ధాతా శము ధర్తా నో అస్తు శం న ఉరూచీ భవతు స్వధాభిః । శం రోదసీ బృహతీ శం నో అద్రిశ్శం నో దేవానాం సుహవాని సంతు ॥ శం నో అగ్నిర్జ్యోతిరనీకో అస్తు శం నో మిత్రావరుణావశ్వినా శమ్ । శం నస్సుకృతాం సుకృతాని సంతు శం న ఇషిరో అభివాతు వాతః ॥ శం నో ద్యావాపృథివీ పూర్వహూతౌ శమంతరిక్షం దృశయే నో అస్తు । శం న ఓషధీర్వనినో భవంతు శం నో రజసస్పతిరస్తు జిష్ణుః ॥ శం న ఇంద్రో వసుభిర్దేవో అస్తు శమాదిత్యేభిర్వరుణస్సుశంసః । శం నో రుద్రో రుద్రేభిర్జలాషశ్శం నస్త్వష్టా గ్నాభిరిహ శృణోతు ॥ శం నస్సోమో భవతు బ్రహ్మ శం నశ్శం నో గ్రావాణశ్శము సంతు యజ్ఞాః । శం

నస్స్వరూణాం మితయో భవన్తు శం నః ప్రస్వశ్శమ్వస్తు వేదిః ॥
శం నస్సూర్య ఉరుచక్షా ఉదేతు శం నశ్చతస్రః ప్రదిశో భవన్తు ।
శం నః పర్వతా ధ్రువయో భవన్తు శం నస్సిన్ధవశ్శము సన్త్వాపః ॥
శం నో అదితిర్భవతు వ్రతేభిశ్శం నో భవన్తు మరుతస్స్వర్కాః ।
శం నో విష్ణుశ్శము పూషా నో అస్తు శం నో భవిత్రం శమ్వస్తువా-
యుః ॥ శం నో దేవస్సవితా త్రాయమాణశ్శంనో భవన్తూషసో
విభాతీః । శం నః పర్జన్యో భవతు ప్రజాభ్యశ్శంనః క్షేత్రస్య
పతిరస్తుశమ్భుః ॥ శం నో దేవా విశ్వదేవా భవన్తు శం సరస్వతీ
సహ ధీభిరస్తు । శమభిషాచశ్శము రాతిషాచశ్శం నో దివ్యాః పా-
ర్థివాశ్శం నో అప్యాః ॥ శం నస్సత్యస్య పతయో భవన్తు శం నో
అర్వన్తశ్శముసన్తు గావః । శం న ఋభవస్సుకృతస్సుహస్తాశ్శం నో
భవన్తు పితరో హవేషు ॥ శం నో అజ ఏకపాద్దేవో అస్తు శం నోఽ-
హిర్బుధ్న్యశ్శగ్ంసముద్రః । శం నో అపాం నపాత్పేరురస్తు శం
నః పృశ్నిర్భవతు దేవగోపా ॥ ఆదిత్యా రుద్రా వసవో జుషన్తేదం
బ్రహ్మ క్రియమాణం నవీయః । శృణ్వన్తు నో దివ్యాః పార్థివాసో
గోజాతా ఉత యే యజ్ఞియాసః ॥ యేదేవానాం యజ్ఞియా యజ్ఞి-
యానాం మనోర్యజత్రా అమృతా ఋతజ్ఞాః । తే నో రాసన్తాము-
రుగాయమద్య యూయం పాతస్వస్తిభిస్సదా నః ॥

పవిత్రం తే వితతమితి పఞ్చర్చస్య సూక్తస్య ఆఙ్గిరసః పవ-
మానస్సోమో జగతీ—

పవిత్రం తే వితతం బ్రహ్మణస్పతే ప్రభుర్గాత్రాణి పర్యేషి
విశ్వతః। అతప్తతనూర్న తదామో అశ్నుతే శృతాస ఇద్వహన్తస్త-
త్సమాశత॥ తపోష్పవిత్రం వితతం దివస్పదే శోచన్తో అస్య త-
న్తవో వ్యస్థిరన్। అవన్త్యస్య పవీతారమాశవో దివస్పృష్ఠమధి-
తిష్ఠన్తి చేతసా॥ అరూరుచదుషసః పృశ్నిరగ్రియ ఉక్షా బిభర్తి
భువనాని వాజయుః। మాయావినో మమిరే అస్య మాయయా
నృచక్షసః పితరో గర్భమాదధుః॥ గన్ధర్వ ఇత్థా పదమస్య రక్షతి
పాతి దేవానాం జనిమాన్యద్భుతః। గృభ్ణాతి రిపుం నిధయా నిధా-
పతిస్సుకృత్తమా మధునో భక్షమాశత॥ హవిర్హవిష్మో మహి
సద్మ దైవ్యం నభో వసానః పరియాస్యధ్వరమ్। రాజా పవిత్రరథో
వాజమారుహస్సహస్రభృష్టిర్జయసి శ్రవో బృహత్॥

— అథ గ్రహమన్త్రాః —

గ్రహాణామాదిరాదిత్యో లోకరక్షణకారకః। విషమస్థానస-
మ్భూతాం పీడాం హరతు మే రవిః॥ రోహిణీశస్సుధామూర్తిః
సుధాగాత్రస్సుధాశనః। విషమస్థానసమ్భూతాం పీడాం హరతు
మే విధుః॥ భూమిపుత్రో మహాతేజా జగతాం భయకృత్సదా।
వృష్టికృద్వృష్టిహర్తా చ పీడాం హరతు మే కుజః॥ ఉత్పాత-
రూపో జగతాం చన్ద్రపుత్రో మహాద్యుతిః। సూర్యప్రియకరో

విద్యాత్పీడాం దహతు మే బుధః॥ దేవమన్త్రీ విశాలాక్షః సదా లోకహితే రతః। అనేకశిష్యసమ్పూర్ణః పీడాం దహతు మె గురుః॥ దైత్యమన్త్రీ భృగుస్తేషాం ప్రాణదశ్చ మహాద్యుతిః। ప్రభుస్తారాగ్రహాణాం చ పీడాం దహతు మె భృగుః॥ సూర్యపుత్రో దీర్ఘదేహో విశాలాక్షశ్శివప్రియః। మన్దచారః ప్రసన్నాత్మా పీడాం దహతు మే౽ర్కజః॥ మహాశిరా మహావక్త్రో దీర్ఘదంష్ట్రో మహాబలః॥ అతనుశ్చోర్ధ్వకేశశ్చ పీడాం దహతు మే తమః। అనేకరూపవర్ణైశ్చ శతశోఽథ సహస్రశః॥ ఉత్పాతరూపో జగతః పీడాం దహతు మె శిఖీ॥

— అథ దేవమన్త్రాః —

సురాస్త్వామభిషించన్తు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః। వాసుదేవో జగన్నాథస్తథా సఙ్కర్షణో విభుః॥ ప్రద్యుమ్నశ్చానిరుద్ధశ్చ భవన్తు విజయాయ తే। ఆఖణ్డలోఽగ్నిర్భగవాన్ యమో వై నిర్‍ృతిస్తథా॥ వరుణః పవనశ్చైవ ధనాధ్యక్షస్సదా శివః॥ బ్రహ్మణా సహితాస్సర్వే దిక్పాలాః పాన్తు సర్వదా॥ కీర్తిర్లక్ష్మీర్ధృతిర్మేధా పుష్టిశ్శ్రద్ధా క్రియా మతిః। బుద్ధిర్లజ్జా వపుశ్శాన్తిస్తుష్టిః కాన్తిశ్చ మాతరః॥ ఏతాస్త్వామభిషించన్తు ధర్మపత్న్యస్సమాహితాః। ఆదిత్యశ్చన్ద్రమా భౌమో బుధజీవసితార్కజాః॥ గ్రహాస్త్వామభిషించన్తు రాహుః కేతుశ్చ సర్వదా। దేవదానవగన్ధర్వా యక్షరాక్షసపన్నగాః॥ ఋషయో మునయో గావో దేవమాతర ఏవ చ। దేవపత్న్యో ద్రుమా నాగా దైత్యాశ్చాప్సరసాం గణాః॥ అస్త్రాణి సర్వశస్త్రాణి రాజానో వాహనాని చ। ఔషధాని చ రత్నాని కాలస్యావయవాశ్చ యె॥ సరితస్సాగరాశ్శైలాస్తీర్థాని జలదా నదాః॥ ఏతాస్త్వామభిషించన్తు ధర్మకామార్థసిద్ధయే।

ఏతైరుక్తమన్త్రైః ప్రతిమన్త్రమభిషిచ్య ॥

హిరణ్యవర్ణామితి పఞ్చదశర్చస్య సూక్తస్య ఆనన్దకర్దమ-
చిక్లీతేన్దిరాసుతా ఋషయః శ్రీరగ్నిర్దేవతా ఆద్యాస్తిస్రోఽను-
ష్టుభః కాంసోఽస్మితామితి బృహతీ ఉత్తరయోస్త్రిష్టుప్ అష్టావను-
ష్టుభః అన్త్యా ప్రస్తారపఙ్క్తిః ॥

హిరణ్యవర్ణాం హరిణీమ్ ॥ ఇతి సూక్తేన,

ఇమా ఆపశ్శివతమా ఇతి ఋక్త్రయేణ,

దేవస్య త్వా సవితుః—అస్తు ॥

ఇతి యజుషా, భూర్భువస్స్వరితి వ్యాహృతిభిశ్చాభిషిఞ్చేత్ ॥
ఏవమభిషిక్తో యజమానః శ్వేతాహతవస్త్రయుగ్మం గన్ధమాల్యాభ-
రణాదీని చ ధృత్వా, అభిషేకాప్లుతవస్త్రాదీన్యాచార్యాయ దద్యా-
దథాచార్యః ప్రాగాద్యష్టదిక్షు చిత్రవర్ణాదిబలిముత్క్షిప్య, సువాసి-
నీభిర్నీరాజనం కారయేత్ ॥

తతో యజమానస్స్వయం వ్యాహృత్యుచ్చారణపూర్వక-
మాచార్యేణ గ్రహోద్వాసనం కారయిత్వాఽఽచార్యాదిభ్యో జప
హోమఫలాది గృహీత్వా, తేభ్యః ప్రతిపదోక్తదక్షిణాం తదభావే
సువర్ణమాచార్యాయ ద్విగుణం బ్రహ్మణే తదర్ధం దత్వా, రూ-
పం రూపమితి మన్త్రేణాజ్యే శిరఃప్రభృతి సర్వాణి స్వాఙ్గాని నిరీక్ష్య,

రూపంరూపం ప్రతిరూపో బభూవ తదస్య రూపం ప్రతి చ-
క్షణాయ । ఇన్ద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే యుక్తా హ్యస్య
హరయశ్శతా దశ ॥

యాఽలక్ష్మీ ర్యచ్చమే దౌస్థ్యం సర్వాఙ్గేషు వ్యవస్థితమ్ ।
తత్సర్వం శమయాఽఽశ్వ త్వం శ్రియం పుష్టిం చ వర్ధయ ॥

ఇతి మన్త్రేణ సంప్రార్థ్య తదాజ్యం సదక్షిణం బ్రాహ్మణాయ దత్వాఽఽచామేత్ । తతో యజమానః సదక్షిణాం గామాచార్యాయ దత్వాఽన్యేభ్యో యథాశక్తి భూరి దక్షిణాం దత్వాఽఽచార్యప్రభృతీన్ సంప్రార్థ్య, ప్రణిపత్య, తద్విష్ణోరితి మన్త్రం జపిత్వా ॥ తద్విష్ణోః పరమం పదం—పరమం పదమ్ ॥
న్యూనాతిరిక్తచ్ఛిద్రపరిహారార్థం నామమన్త్రం యథాశక్తి జపిత్వా యస్య స్మృత్యేత్యాదిమన్త్రేణ గృహయజ్ఞఫలం విష్ణవే సమర్ప్య యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా, తేభ్యశ్శాన్తిః పుష్టిస్తుష్టిశ్చాస్త్విత్యాశిషో గృహీత్వా, స్వయం హృష్టమనా బన్ధుభిస్సహ భుఞ్జీత ॥ ఏవం కృతే సర్వారిష్టశమస్సర్వాభీష్టసిద్ధిప్రాప్తిశ్చ భవతీత్యేవం గృహయజ్ఞప్రయోగః ॥

అథ గర్భాధానప్రయోగః
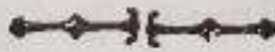
అథర్తుమత్యా రజోదర్శనాత్ షోడశరాత్రిష్వాద్యాశ్చతస్రః ఏకాదశీం త్రయోదశీం చ ముక్త్వాఽన్యాస్వనిషిద్ధవారనక్షత్రతిథిష్వనుకూలే చన్ద్రతారాబలాన్వితే, శుభే ముహూర్తే, గర్భాధానం కుర్యాత్ ॥

యజమానః ప్రాతరభ్యఙ్గస్నానం కృత్వా, పత్నీమపి నవోదకుమ్భసలిలైస్సప్తమృత్తికాపఞ్చపల్లవపఞ్చగవ్యసహితైస్స్నాపయిత్వా, త-

యా సహ మఙ్గళవస్త్రాదికం ధృత్వాఽఽచమ్య, స్వస్తివాచనాభ్యు-
దయికే కృత్వా, దేశకాలౌ సంకీర్త్య, అస్యా ఋతుమత్యా గర్భా-
ధానార్థం ప్రాజాపత్యహోమం కరిష్యే ॥ ఇతి సంకల్ప్య ॥ స్థణ్డి-
లోల్లేఖనాది కృత్వా ఔపాసనాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రబోధ్య ధ్యా-
త్వా। దేశకాలకథనపూర్వకమస్మిన్ గర్భాధానహోమే దేవతాప-
రిగ్రహార్థమిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా, ప్రజాపతిం చ-
రుణా సద్వారం, విష్ణుం ప్రజాపతిం చైకవారమాజ్యేన। శేషేణ
స్విష్టకృతమిత్యాద్యుక్త్వా। పరిసమూహనాది పూర్ణపాత్రనిధా-
నాన్తం కృత్వా। ప్రజాపతయే త్వా జుష్టం నిర్వపామీత్యాజ్యభా-
గాన్తం కృత్వా, పత్న్యాఽన్వారబ్ధః ప్రజాపతయే స్వాహేతి నామ-
మన్త్రేణ చరుం హుత్వా, ప్రజాపతయ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య
త్యక్త్వా, విష్ణుర్యోనిమితి షణ్ణాం మన్త్రాణాం త్వష్టా విష్ణురనుష్టుప్ ॥
ప్రజాపతే న త్వదిత్యస్య హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్ ॥ గర్భా-
ధానాజ్యహోమే వినియోగః—

విష్ణుర్యోనిం కల్పయతు త్వష్టా రూపాణి పింశతు। ఆసిఞ్చతు
ప్రజాపతిర్ధాతా గర్భం దధాతు తే స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం న
మమ ॥ గర్భం ధేహి సినీవాలి గర్భం ధేహి సరస్వతి। గర్భం తే
అశ్వినా దేవావాధత్తాం పుష్కరస్రజా స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం న
మమ ॥ హిరణ్యయీ అరణీ యం నిర్మన్థతో అశ్వినా। తం తే
గర్భం హవామహే దశమే మాసి సూతవే స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం
న మమ ॥ నేజమేష పరాపత సుపుత్రః పునరాపత। అస్యై మే

పుత్రకామాయై గర్భమాధేహి యః పుమాన్ స్వాహా॥ విష్ణవ
ఇదం న మమ॥ యథేయం పృథివీ మహ్యుత్తానా గర్భమాదధే।
ఏవం తం గర్భమాధేహి దశమే మాసి సూతవే స్వాహా॥ విష్ణవ
ఇదం న మమ॥ విష్ణోశ్శ్రేష్ఠేన రూపేణాస్యాం నార్యాం గవీన్యామ్।
పుమాంసం పుత్రానాధేహి దశమే మాసి సూతవే స్వాహా॥ విష్ణవ
ఇదం న మమ॥ ప్రజాపతయే స్వాహా॥ ప్రజాపతయ ఇదం న మమ॥
ఇత్యేభిస్సప్తభిః ఋగ్భిరాజ్యాహుతీర్హుత్వా। అప నశ్శోశుచద-
ఘమిత్యష్టర్చస్య సూక్తస్య। కుత్సోఽగ్నిర్గాయత్రీ। పత్న్యాః
మూర్ధ్న్యభిమర్శనే వినియోగః॥

అప నశ్శోశుచదఘమగ్నే శుశుగ్ధ్యా రయిమ్। అప నశ్శో-
శుచదఘమ్॥ సుక్షేత్రియా సుగాతుయా వసూయా చ యజా-
మహే। అప నశ్శోశుచదఘమ్॥ ప్రయద్భన్దిష్ఠ ఏషాం ప్రాస్మాకా-
సశ్చ సూరయః। అప నశ్శోశుచదఘమ్॥ ప్రయత్తే అగ్నే సూర-
యో జాయేమహి ప్ర తే వయమ్। అప నశ్శోశుచదఘమ్॥ ప్రయ-
దగ్నేస్సహస్వతో విశ్వతో యన్తి భానవః। అప నశ్శోశుచదఘమ్॥
త్వం హి విశ్వతోముఖ విశ్వతః పరిభూరసి। అప నశ్శోశుచదఘమ్॥
ద్విషో నో విశ్వతోముఖాతి నావేవ పారయ। అప నశ్శోశుచద-
ఘమ్॥ స నస్సిన్ధుమివ నావయాఽతిపర్షా స్వస్తయే। అప
నశ్శోశుచదఘమ్॥ ఇత్యనేనాభిమృశ్య॥

యాః ఫలినీరిత్యస్యాథర్వణో భిషగోషధయోఽనుష్టుప్—

యాః ఫలినీర్యాః—ముఞ్చన్త్వంహసః ॥

ఇమం మన్త్రం జపిత్వా ॥

వధేన దస్యుమితి పఞ్చానాం వసుశ్రుతోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్ ॥ అగ్ని-స్తువిశ్రవస్తమమితి ద్వయోర్వసుయవోఽగ్నిరనుష్టుప్ ॥

వధేన దస్యుం ప్ర హి చాతయస్వ వయః కృణ్వానస్తన్వే౩ స్వాయై ॥ పిపర్షి యత్సహసస్పుత్ర దేవాన్త్సో అగ్నే పాహి నృ-తమ వాజే అస్మాన్ ॥ వయం తే అగ్న ఉక్థైర్విధేమ వయం హవ్యైః పావక భద్రశోచే । అస్మే రయిం విశ్వవారం సమిన్వాస్మే విశ్వాని ద్రవిణాని ధేహి ॥ అస్మాకమగ్నే అధ్వరం జుషస్వ సహసః సూనో త్రిషధస్థ హవ్యమ్ । వయం దేవేషు సుకృతః స్యామ శర్మణా నస్త్రివరూథేన పాహి ॥ విశ్వాని నో దుర్గహా—తనూనామ్ ॥ యస్త్వా హృదా—స్వస్తి ॥ అగ్నిస్తువిశ్రవస్తమం తువిబ్రహ్మాణము-త్తమమ్ । అతూర్తం శ్రావయత్పతిం పుత్రం దదాతి దాశుషే ॥ అగ్నిర్దదాతి సత్పతిం సాసాహ యో యుధా నృభిః । అగ్నిరత్యం రఘుష్యదం జేతారమపరాజితమ్ ॥

ఏతాభిరష్టభిరగ్నిముపస్థాయ స్విష్టకృదాది హోమశేషం సూర్యో నో దివస్పాత్విత్యస్య పఞ్చర్చస్య సూక్తస్య చక్షుస్సూర్యో గాయత్రీ—

సూర్యో నో దివస్పాతు వాతో అన్తరిక్షాత్ । అగ్నిర్నః పార్థివేభ్యః ॥ జోషాసవితర్యస్య తే హరశ్శతం సవాఁ అర్హతి । పాహి నో దిద్యుతః పతన్త్యాః ॥ చక్షుర్నో దేవస్సవితా చక్షుర్న ఉత పర్వతః । చక్షుర్ధాతా దధాతు నః ॥ చక్షుర్నో ధేహి చక్షుషే చక్షుర్విఖ్యై తనూభ్యః । సం చేదం వి చ పశ్యేమ ॥ సుసన్దృశం త్వా వయం ప్రతిపశ్యేమ సూర్య । విపశ్యేమ నృచక్షసః ॥

అనేన పత్న్యా సహ సూర్యోపస్థానం కుర్యాత్ ॥ అథ లోకానుసారేణాశ్వగన్ధాదికృతకల్కం దూర్వారసం వా ; ఉదీర్ష్వాత ఇతి ద్వయోస్సూర్యాసావిత్రీ సూర్యాసావిత్రీ త్రిష్టుప్ :—

ఉదీర్ష్వాతః పతివతీ హ్యే౩షా విశ్వావసుం నమసా గీర్భిరీళే । అన్యామిచ్ఛ పితృషదం వ్యక్తాం స తే భాగో జనుషా తస్య విద్ధి ॥ ఉదీర్ష్వాతో విశ్వావసో నమసేళామహే త్వా । అన్యామిచ్ఛ ప్రఫర్వ్యం౦ సం జాయాం పత్యా సృజ ॥

ఆభ్యాం స్వాహాన్తాభ్యాముపవిష్టాయా వధ్వా దక్షిణసవ్యనాసాబిలయోః క్రమేణైకైకామృచం పఠన్ సూక్ష్మవాససా గృహీతం సిక్త్వా, తద్రసే ఉదరం గతే తామాచమయ్య యథావిభవం నూతనవస్త్రాదికం ధృత్వా పత్న్యాం చ నారికేళఫలాని మనోహరాణి, తామ్బూలాదీని యాః ఫలినీరితి మన్త్రేణ దత్వా ॥

యాః ఫలినీర్యాః — అంహసః ॥

యస్య స్మృత్యేతి జపేత్, తత్కర్మ విష్ణవే సమర్ప్య, బ్రాహ్మణేభ్యస్తామ్బూలదక్షిణాదీని యథాశక్తి దత్వా, సువాసినీభిర్నీరాజితో, యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా, శేషామాశివస్సంధ్యా-వహ్న్యాపాసనాగ్నిం, పూర్వవత్సంరక్ష్యేద్రాత్రావస్తమితే, నిత్యకర్మ ని-ర్వర్త్య, స్వయం స్నాతమనాః, స్వలంకృతః కృతభోజనః పత్నీమనులే-పనమాల్యాభరణాదిభిరలంకుర్యాత్తతస్సుధూపితగన్ధమాల్యమలదీప-యుక్తగృహం దమ్పతీ ప్రవిశేతామ్ ॥

తతో యజమానో దన్తవర్జితం, సుఖస్పర్శం, వితానపరివ-స్త్రితం, పర్యఙ్కమారుహ్య, ప్రాగుక్తే శుభే ముహూర్తే, స్త్రియా-మారోప్యాశ్వగన్ధాదికృతం కల్కం, దూర్వారసం వా పూర్వోక్త-మన్త్రాభ్యాం సిక్త్వా, గన్ధర్వస్య విశ్వావసోర్ముఖమసీత్యుపస్థమభిమృ-శ్య, విష్ణుర్యోనిమిత్యాదీ చతుర్ఋచం జపేత్ ॥ విష్ణుర్యోనిమిత్యస్య సూక్తస్య త్వష్టా విష్ణురనుష్టుప్—విష్ణుర్యోనిం కల్పయతు—సూ. శవ ॥ లిఙ్గమన్త్రద్వయం చ సంస్పృశ్య తాం పూషన్నితి మన్త్రం, యో గర్భమోషధీనాం, అహం గర్భమదధామోషధీష్వితి మన్త్రం చ జపిత్వా సకృదుపగచ్ఛేత్ ॥

తాంపూషన్నిత్యస్య సూర్యాసావిత్రీ సూర్యాసావిత్రీ త్రిష్టుప్—

తాం పూషఞ్ఛివతమామేరయస్వ యస్యాం బీజం మనుష్యా౩ వపన్తి । యా న ఊరూ ఉశతీ విశ్రయాతే యస్యాముశన్తః ప్రహరామ శేపమ్ ॥

యో గర్భమిత్యస్య వసిష్ఠః పర్జన్యో గాయత్రీ—

యో గర్భమోషధీనాం గవాం కృణోత్యర్వతామ్ । పర్జన్యః పురుషీణామ్ ॥

అహం గర్భంప్రజావాన్ ప్రాజాపత్యో భర్గ ఇన్ద్రో వా త్రిష్టుప్—

అహం గర్భమదధామోషధీష్వహం విశ్వేషు భువనేష్వన్తః । అహం ప్రజా అజనయం పృథివ్యామహం జనిభ్యో అపరీషు పుత్రాన్ ॥

తతః—"ప్రాణె రేతో దధామ్యసావిత్యనుప్రాణ్యాథ్యథా భూమిరగ్నిగర్భా యథా ద్యౌరిన్ద్రేణ గర్భిణీ । వాయుర్యథా దిశాం గర్భ ఏవం తే గర్భం దధామ్యసౌ" ఇతి స్త్రీహృదయమభిమృశ్యాచామేత్ ॥ తతః ప్రాతర్నిత్యకర్మ నిర్వర్త్య కర్మాన్తే కర్తవ్యం స్వస్తివాచనం పూర్వవత్కుర్యాత్ ॥

—ఇత్యేవ గర్భాధానప్రయోగః—

అథ పుంసవనప్రయోగః
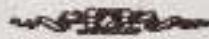
గర్భమాసప్రభృతి తృతీయే మాసి గర్భాభివ్యక్తౌ, తత్రానభివ్యక్తౌ చతుర్థే షష్ఠేఽష్టమే వా మాస్యరిక్తే తిథౌ పుష్యాదిపుంనక్షత్రేఽనుకూలబలాన్వితే పుంసవనానవలోభనే కర్తవ్యే, అథవా సీమన్తేన సహ వా కర్తవ్యే, పతిః పూర్వేద్యుస్సమానరూపవత్సాయా గోస్సదలాభేఽన్యస్యా వా క్షీరం దధ్యర్థం, మాషద్వయం యవత్రయం చ సంపాద్య, వృత్తాకారమవిరళచ్ఛాయమచ్ఛావకాశం గృహైకదేశం కృత్వా విధివత్స్వస్తివాచనాభ్యుదయికే కృత్వా, గర్భాభివృద్ధ్యవిరోధినా హవిషా కృతైకభుక్తాం భార్యాం కృత్వా

బ్రహ్మచారీ సన్ వరేద్యుర్మఙ్గళస్నాతాం, పరిహితాహతపరిధానాం
ప్రావృతప్రావరణీయాం భూషణోపభూషితాం పత్నీం స్వగృహే
పూర్వకౢప్తే దేశే, స్వదక్షిణత ఉపవేశ్య, బ్రాహ్మణైస్సహ స్వస్తివా-
చనం కృత్వా, దేశకాలావనూద్య అస్యాం భార్యాయాముత్పత్స్య-
మానగర్భస్య బైజికగార్భికదోషపరిహారపుంరూపతాజ్ఞానోదయసిద్ధి-
తదభివృద్ధిప్రతిబోధపరిహారద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం పుంసవన-
మనవలోభనం చ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య ॥

విధివత్కౌతుకసూత్రమాబధ్య ఔపాసనాగ్నిం పవమాననా-
మకం కృతోపలేపనే దేశే, ప్రతిష్ఠాప్య అద్య క్రియమాణే పుంసవ-
నానవలోభనహోమే, దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యే-
నేత్యన్తముక్త్వా । ప్రజాపతిం చరుణా శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాద్యు-
క్త్వా । అన్వాధాయ పరిసమూహనపురస్సరం తన్త్రం కృత్వా ప్రజా-
పతయే త్వా జుష్టం నిర్వపామీతి చతుర్వ్రీహిముష్టినిర్వాపణాది-
హవిరాసాదనాన్తం కృత్వా । స్వస్య దక్షిణతః ప్రాగ్గ్రీవముత్తరలో-
మానడుహం చర్మాస్తీర్య అగ్నిమాత్మానమన్తరా పత్నీమాచా-
న్తసలిలాం తస్మింశ్చర్మణ్యుపవేశ్య । తయోఽన్వారబ్ధస్సన్నిధ్మా-
ధానాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వా । పత్న్యాః ప్రక్షాళితే ప్రసృతీకృతే
పాణౌ ప్రసృతిమితం దధి నిక్షిప్య । తదుపరి లిఙ్గమివ యవం నిక్షి-
ప్య । తత్పార్శ్వయోరణ్డద్వయమివ మాషద్వయం నిధాయ । కిం
పిబసీతి, పత్నీం త్రివారం పృచ్ఛేత్ । సా చ పుమాంసమితి, త్రిరు-
క్త్వా, సయవమాషం తద్దధి నిశ్శేషం పీత్వాఽఽచమ్య, పునరేవం
ద్విః ప్రాశ్యాచామేత్ ॥ ఏతత్పుంసవనమ్ ॥

అనవలోభనం తు, దూర్వాపుఞ్జం కన్యయా, దృషద్యుపలేన
పేషయిత్వా, తత్పాణినా పిణ్డీకృత్య, శుద్ధవాససా సంగృహ్య, ప్రాఙ్ము-

ఖ్యాస్త్రియః, పశ్చిమతస్తిష్ఠన్, ప్రజావజ్జీవపుత్రాఖ్యే, సూక్తే జపిత్వా తదానవమున్నమయ్య, దక్షిణనాసికాబిలే, స్వాఙ్గుష్ఠాగ్రేణ, దూర్వారసమాసిఞ్చేత్ । తతో మన్త్రాః—

ఆ తే గర్భో యోనిమేతు, పుమాన్బాణ ఇవేషుధిమ్ । ఆ వీరో జాయతాం పుత్రస్తే దశమాస్యః ॥ కరోమి తే ప్రాజాపత్య-మాగర్భో యోనిమేతు తే । అనూనః పూర్ణో జాయతామశ్లో-ణోఽపిశాచధీతః ॥ పుమాంస్తే పుత్రో నారి తం పుమాననుజాయ-తామ్ । తాని భద్రాణి బీజాన్యృషభా జనయన్తు నౌ ॥ యాని భద్రాణి బీజాన్యృషభా జనయన్తి నః ॥ తైస్త్వం పుత్రాన్విన్దస్వ సా ప్రసూర్ధేనుకా భవ ॥ కామస్సమృధ్యతాం మహ్యమపరాజిత-మేవ మే । యం కామం కామయే దేవ తన్మే వాయో సమర్ధ-య ॥ అగ్నిరైతు ప్రథమో దేవతానాం సోఽస్యై ప్రజాం ముఞ్చతు మృత్యుపాశాత్ । తదయం రాజా వరుణోఽనుమన్యతాం, యథే-యం స్త్రీపౌత్రమఘం న రోదాత్ ॥ ఇమామగ్నిస్త్రాయతాం గా-ర్హపత్యః, ప్రజామస్యై నయతు దీర్ఘమాయుః । అశూన్యో-పస్థా జీవతామస్తు, మాతా పౌత్రమానన్దమభి ప్రబుధ్యతామియమ్ ॥ మా తే గృహే నిశి ఘోష ఉత్థాదన్యత్ర త్వద్రుదత్యస్సంవిశన్తు ॥ మా త్వం వికేశ్యుర ఆవధిష్ఠా, జీవపత్నీ పతిలోకే, విరాజ పశ్యన్తీ ప్రజాం సుమనస్యమానా ॥ అప్రజస్తాం పౌత్రమృత్యుం, పాప్మాన-

ముత వ్రాఽఘమ్। శీర్ష్ణః స్రజమివోన్ముచ్య ద్విషద్భ్యః ప్రతిము-
ఞ్చామి పాశమ్॥ దేవకృతం బ్రాహ్మణం కల్పమానం తేన హన్మి
యోనిషదః పిశాచాన్॥ క్రవ్యాదో మృత్యూనధరాన్పాతయామి
దీర్ఘమాయుస్తవ జీవన్తు పుత్రాః॥

ఆచాన్తసలిలయా జాయయా స్పృష్టస్సన్, ప్రాజాపత్యం
చరుం ప్రజాపతయే స్వాహేత్యవదానధర్మేణావదాయ హుత్వా॥

యత్తే సుసీమ ఇతి మన్త్రస్య హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిరను-
ష్టుప్, భార్యాయాః హృదయాలమ్భనే వినియోగః—

యత్తే సుసీమే హృదయే హితమన్తః ప్రజాపతౌ। మన్యేఽ-
హం మాం తద్విద్వాంసం మాఽహం పౌత్రమఘం నియామ్॥

ఇతి మన్త్రేణ పత్న్యా హృదయదేశం స్వస్య దక్షిణేన పాణి-
నా స్పృష్ట్వా। స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య కర్మాన్తే
కర్తవ్యం స్వస్తివాచనం పూర్వవత్కుర్యాత్॥

—ఇత్యేవం పుంసవనానవలోభనప్రయోగః—
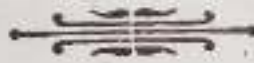
అథ సీమన్తోన్నయనప్రయోగః

గర్భమాసాపేక్షయా ప్రాగుక్తే చతుర్థాదౌ మాసే శుక్ల-
పక్షే ప్రాగుక్తే తిథౌ దివా చన్ద్రమసాఽధిష్ఠితస్య పుష్యాదేః పుంస-
నక్షత్రస్య మధ్యమపాదద్వయే, పత్న్యాస్సీమన్తకర్మ కరిష్యన్ పతిః,

పూర్వేద్యుర్గానడుహం చర్మ, అపక్వఫలయుగ్మయుతాముదుమ్బ-
రస్తబకౌ, తదభావే అన్యస్తబకౌ వా, త్రిశ్శుక్లవర్ణాం శలలీం,
త్రీణి కుశపిఞ్జూలాని చ సంపాద్య, ప్రాగుక్తవత్స్వస్తివాచనం గ్రహ-
యజ్ఞాభ్యుదయికే చ కృత్వా, పరేద్యుః ప్రాతరనుష్ఠితమఙ్గళస్నా-
నాం పరిహితాహతవాసోయుగళాం యథావిభవమలంకృతాం
పత్నీం భద్రపీఠే స్వదక్షిణత ఉపవేశ్య పుణ్యాహవాచనం కృత్వా,
కృతప్రాణాయామో దేశకాలౌ స్మృత్వా మమ ధర్మపత్న్యాః
గర్భాభివృద్ధిపరిపన్థిపిశితరుధిరప్రియాఽలక్ష్మీభూతరాక్షసగణదూరని-
రసనక్షేమసకలసౌభాగ్యనిదానభూతమహాలక్ష్మీ సమావేశనద్వారా
శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం స్త్రీసంస్కారరూపం, సీమన్తోన్నయనాఖ్యం
కర్మ కరిష్యే ॥ ఇతి సంకల్ప్య ॥ కృతకౌతుకబన్ధాం పత్నీమభ్య-
ర్చ్యేష్టదేవతాం కృత్వా జ్యోతిర్విదుక్తే శుభ ముహూర్తే ఔపాస-
నాగ్నిం ప్రజ్వలమానం విధివత్ప్రతిష్ఠాప్య ప్రబోధ్య ధ్యాత్వా
సమిద్ద్వయమాదాయ పునర్దేశకాలౌ నిర్దిశ్యాద్య క్రియమాణే సీమ
న్తోన్నయనహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్య-
న్తముక్త్వా ॥ ద్వివారం ధాతారం ద్వివారం రాకాం త్రివారం విష్ణుం
ప్రజాపతిం చాజ్యేన । శేషేణేత్యాద్యుక్త్వాఽన్వాధాయ పరిసమూ-
హనాది పరిషేచనాన్తం కృత్వా స్వస్య దక్షిణతః ప్రత్యగగ్నేః
ప్రాగ్గ్రీవముత్తరలోమానడుహం చర్మాస్తీర్యోదగగ్నేః ప్రోక్షణీం
స్రువం చమసమాజ్యపాత్రమిధ్మాబర్హిషీ చేత్యాద్యాజ్యసంస్కారాన్తే
తస్మిన్నజినే తామాచాన్తసలిలాం పత్నీం ప్రాఙ్ముఖీముపవేశ్య తయా
పాణినా స్పృష్టస్సన్నిధ్మాధానాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వా ॥

ధాతా దదాత్వితి ద్వయోర్హిరణ్యగర్భో ధాతా । ఆ-
ద్యాఽనుష్టుప్ । ద్వితీయా త్రిష్టుప్ ॥ సీమన్తోన్నయనప్రధానాజ్య-
హోమే వినియోగః—

ధాతా దదాతు దాశుషే, ప్రాచీం జీవాతుమక్షితామ్ । వయం దేవస్య ధీమహి, సుమతిం వాజినీవతః స్వాహా ॥ ధాత్ర ఇదం, న మమ ॥ ధాతా ప్రజానాముత రాయ ఈశే ధాతేదం విశ్వం భువనం జజాన । ధాతా కృష్టీరనిమిషాఽభిచష్టే, ధాత్ర ఇద్ధవ్యం ఘృతవజ్జుహోత స్వాహా ॥ ధాత్ర ఇదం న మమ ॥

రాకామహమితి ద్వయోః గృత్సమదో రాకా జగతీ—

రాకామహం సుహవాం సుష్టుతీ హువే శృణోతు నస్సుభగా బోధతు త్మనా । సీవ్యత్వపస్సూచ్యాఽచ్ఛిద్యమానయా దదాతు వీరం శతదాయముక్థ్యం స్వాహా ॥ రాకాయా ఇదం న మమ ॥ యాస్తే రాకే సుమతయస్సుపేశసో యాభిర్దదాసి దాశుషే వసూని । తాభిర్నో అద్య సుమనా ఉపాగహి సహస్రపోషం సుభగే రరాణా స్వాహా ॥ రాకాయా ఇదం న మమ ॥

నేజమేషేతి మన్త్రత్రయస్య హిరణ్యగర్భో విష్ణురనుష్టుప్—

నేజమేష పరాపత—పుమాగ్ం స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం న మమ ॥ యథేయం పృథివీ—సూతవై స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం న మమ ॥ విష్ణోశ్శ్రేష్ఠేన—సూతవై స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం న మమ ॥

ప్రజాపతే న త్వదితి త్రయస్య హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్—

ప్రజాపతే—రయీణాగ్ం స్వాహా ॥ ప్రజాపతయ ఇదం న మమ ॥

ఏతైర్మన్త్రైః ప్రత్యృచమాహుతీర్హుత్వా । పత్న్యాః పశ్చిమతః ప్రాఙ్ముఖస్తిష్ఠన్ । అపక్వఫలయుగ్మాన్వితమౌదుమ్బరస్తబకద్వయం త్రిశ్శ్వేతాం శలలీం, కుశాఙ్కురత్రయం చ, పాణినైకీకృత్య గృహీత్వా తన్మూలేన పత్న్యాః కేశలలాటయోస్సన్ధిమారభ్యామూర్ధప్రదే-శాత్, యథా సీమన్తరేఖా భవతి, తథా ఓం భూర్భువస్స్వరోమి-త్యుచ్చారయన్ । త్రిశ్చతుర్వారం వా, వ్యూహన్నున్నయేత్ । ప్రతి-వారం మన్త్రావృత్తిః । తతో యథాచారం, సగోగ్రామామౌదుమ్బ-రఫలమాలాం కణ్ఠే నిధాయ । వీణాగాథినౌ ద్విజౌ, సోమం రాజానం సంగాయేతామితి ప్రేషయేత్ । తౌ వీణాగాథినౌ—

సోమో నో రాజాఽవతు మానుషీః । ప్రజా నివిష్టచ-క్రాసౌ । ఇతి సన్నిహితమహానదీనామ సమ్బుద్ధ్యన్తముచ్చారయన్తౌ వీణాం గాపయేతామ్ । సామగానాపరిజ్ఞానే తం మన్త్రం త్రిః పఠే-తామ్ । తతో భర్తా స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య, బ్రా-హ్మణే దక్షిణాం వృషభం దత్త్వా, బ్రాహ్మణేభ్యస్తామ్బూలదక్షిణా-దీని దత్త్వా పతిపుత్రవతీభిర్వృద్ధపురన్ధ్రీభిరుపదిష్టమాచారం చరేత్ । తతో యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా బ్రాహ్మణోక్తాశిషో గృ-హ్ణీయాత్ ।

ఇత్యేవ సీమన్తోన్నయనప్రయోగః.
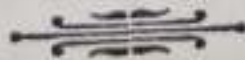
అథ విష్ణుబలిప్రయోగః

గర్భాష్టమె మాసి, పూర్వేద్యుర్దంపతీ స్నాత్వా, ధృతాం-
హతవాససావలఙ్కృతౌ భవేతామ్। తతః పతిః, ప్రాగుక్తగ్రహయ-
జ్ఞమాభ్యుదయికం చ కృత్వా, పరేద్యుః పుణ్యాహవాచనానన్తరం
గురూన్నత్వా, మమ ధర్మపత్న్యాః గర్భస్య నిర్బాధపరిపోషణపూ-
ర్వకసుఖప్రసూతిసిద్ధ్యర్థం, గర్భాధిదేవతావిష్ణుప్రీతికామోఽహం, శ్రీ
విష్ణుబలినామ కర్మ కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య। ప్రాగుక్తలక్షణే
ముహూర్తే, గృహాఙ్గణే గృహే వా ప్రాగుక్తవిధినా స్థణ్డిలే ఔపా-
సనాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య, పునర్దేశకాలౌ సఙ్కీర్త్య అద్య కరిష్యమాణే
విష్ణుబలిహోమే, దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాది చక్షుషీ, ఆజ్యేనేత్య-
న్తముక్త్వా, విష్ణుం ప్రధానదేవతాం, చతుష్షష్టివారం, చరుద్రవ్యేణ
శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాది ప్రాగుక్తవదుక్త్వా అన్వాధాయ, పరిస-
మూహనాద్యాజ్యే దర్భాగ్రద్వయక్షేపణాన్తం కృత్వా, సిద్ధాన్న-
మగ్నిసమీపే నిధాయ, తేన సహాజ్యం త్రిః పర్యగ్నికృత్వా, ఆజ్యో-
ద్వాసనాది, స్రువసమ్మార్జనాన్తం కృత్వా, అన్నం పాత్రాన్తరే పృథ-
క్కృత్వాగ్నావధిశ్రిత్య, అభిఘార్యోదగుద్వాస్య ఆజ్యాద్దక్షిణతో బ-
ర్హిష్యాసాద్య ప్రత్యభిఘారణాది, ఆజ్యభాగాన్తం కృత్వా, అగ్నేర్ద-
క్షిణభాగే, స్థణ్డిలం గోమయేనోపలిప్య, తత్ర స్వస్తికం వా పద్మం
వా రజసాఽఽలిఖ్య, తత్ర మనోహరం, సుశుద్ధం, పుణ్యజలైరాపూ-
రితం, సూత్రవేష్టితం, నవం మృత్కలశం సంస్థాప్య, తదుపరి నవవస్త్ర-
మాస్తీర్య, సౌవర్ణీం ధృతపీతామ్బరశఙ్ఖచక్రగదాపద్మాం, విష్ణుప్ర-
తిమాం కలశోపరి సంస్థాప్య, అతో దేవా ఇత్యృచా సువర్ణపు-

ష్పగుగ్గులధూపదీపఫలయుక్తనైవేద్యయుతషోడశోపచారైస్సమ్పూజ్య ।
పునర్యథాఽఽసనమాసిత్వా, తయా పత్న్యా పాణినా స్పృష్టస్స
అవదానధర్మేణ చరుమవదాయ, స్రుచా చతుష్షష్టిమన్త్రైశ్చతు-
ష్షష్ట్యాహుతీర్జుహుయాత్ ॥ తత్ర మన్త్రాః—

అతో దేవా ఇతి షళర్చస్య సూక్తస్య మేధాతిథిర్విష్ణుర్గాయత్రీ—

“అతో దేవా అవన్తు నః—విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్” ॥

విష్ణోర్నుకమితి సప్తదశర్చస్య సూక్తస్య ఔచథ్యపుత్రో
దీర్ఘతమా ఋషిః విష్ణుర్దేవతా ప్రథమం సూక్తం త్రైష్టుభం
ద్వితీయా తృతీయా చ జగత్యౌ ॥ 1మం 154 సూక్తం ।

“విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ప్రవోచం యః పార్థివాని వి-
మమే రజాంసి । యో అస్కభాయదుత్తరం సధస్థం, విచక్రమాణ-
స్త్రేధోరుగాయః ॥ ప్రతద్విష్ణుస్స్తవతే వీర్యేణ మృగో న భీమః కుచరో
గిరిష్ఠాః । యస్యోరుషు త్రిషు విక్రమణేష్వధి క్షియన్తి భువనాని
విశ్వా ॥ ప్రవిష్ణవే శూషమేతు మన్మ గిరిక్షిత ఉరుగాయాయ
వృష్ణే । య ఇదం దీర్ఘం ప్రయతం సధస్థమేకో విమమే త్రిభిరి-
త్పదేభిః ॥ యస్య త్రీ పూర్ణా మధునా పదాన్యక్షీయమాణా స్వ-
ధయా మదన్తి । య ఉ త్రిధాతు పృథివీముత ద్యామేకో దాధార
భువనాని విశ్వా ॥ తదస్య ప్రియమభిపాథో అశ్యాం నరో యత్ర దేవ-
యవో మదన్తి । ఉరుక్రమస్య స హి బన్ధురిత్థా విష్ణోః పదే పరమే

మధ్వ ఉత్సః ॥ తా వాం వాస్తూన్యుశ్మసి గమధ్యై యత్ర గావో
భూరిశృఙ్గా అయాసః । అత్రాహ తదురుగాయస్య వృష్ణః పరమం
పదమవ భాతి భూరి ॥ ప్ర వః పాన్తమన్ధసో ధియాయతే మహే శూ-
రాయ విష్ణవే చార్చత । యా సానుని పర్వతానామదాభ్యామ-
హస్తస్థతురర్వతేవ సాధునా ॥ త్వేషమిత్థాసమరణం శిమీవతోరి-
న్ద్రావిష్ణూ సుతపా వాముురుష్యతి । యా మర్త్యాయ ప్రతి ధీయ-
మానమిత్కృశానోరస్తు రసనాముురుష్యథః ॥ తా ఈం వర్ధన్తి
మహ్యస్య పౌంస్యం, నిమాతరా నయతి రేతసే భుజే । దధాతి
పుత్రో౽వరం పరం, పితుర్నామ తృతీయమధి రోచనే దివః ॥ తత్తదిదస్య
పౌంస్యం గృణీమసీనస్య త్రాతురవృకస్య మీఢుషః । యః పార్థి-
వాని త్రిభిరిద్విగామభిరురు క్రమిష్టోరుగాయాయ జీవసే ॥ ద్వే ఇదస్య
క్రమణే స్వర్దృశో౽భిఖ్యాయ మర్త్యో భురణ్యతి । తృతీయమస్య
నకిరా దధర్షతి వయశ్చన పతయన్తః పతత్రిణః ॥ చతుర్భిః సాకం
నవతిం చ నామభిశ్చక్రం న వృత్తం వ్యతీఀరవీవిపత్ । బృహచ్ఛ-
రీరో విమిమాన ఋక్వభిర్యువా౽కుమారః ప్రత్యేత్యాహవమ్ । భ-
వా మిత్రో న శేవ్యో ఘృతాసుతిర్విభూతద్యుమ్న ఏవయా ఉ సప్ర-
థాః । అధా తే విష్ణో విదుషా చిదర్ధ్యః స్తోమో యజ్ఞశ్చ రాధ్యో
హవిష్మతా ॥ యః పూర్వ్యాయ వేధసే నవీయసే, సుమజ్జానయే

విష్ణవే దదాశతి । యో జాతమస్య మహతో మహి బ్రవత్సేదు శ్ర-
వోభిర్యుజ్యం చిదభ్యసత్ ॥ తము స్తోతారః పూర్వ్యం యథా
విద ఋతస్య గర్భం జనుషా పిపర్తన । ఆస్య జానన్తో నామ
చిద్వివక్తన మహస్తే విష్ణో సుమతిం భజామహే ॥ తమస్య రాజా
వరుణస్తమశ్వినా క్రతుం సచన్త మారుతస్య వేధసః । దాధార దక్ష-
ముత్తమమహర్విదం వ్రజం చ విష్ణుస్సఖివాఁ అపోర్ణుతే ॥ ఆ యో
వివాయ సచథాయ దైవ్య ఇన్ద్రాయ విష్ణుస్సుకృతే సుకృత్తరః ।
వేధా అజిన్వత్ త్రిషధస్థ ఆర్యమృతస్య భాగే యజమానమాభజత్
స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా ॥

సంవామిత్యష్టర్చస్య సూక్తస్య భరద్వాజో విష్ణూరనుష్టుప్ —

సంవాం కర్మణా సమిషా హినోమీన్ద్రావిష్ణూ అపసస్పారే
అస్య । జుషేథాం యజ్ఞం ద్రవిణం చ ధత్తమరిష్టైర్నః పథిభిః పార-
యన్తా స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదమ్ ॥ యా విశ్వాసాం జనితారా మతీ-
నామిన్ద్రావిష్ణూ కలశా సోమధానా । ప్ర వాం గిరశ్శస్యమానా
అవన్తు ప్ర స్తోమాసో గీయమానాసో అర్కైస్స్వాహా ॥ ఇన్ద్రావిష్ణూ
మదపతీ మదానామా సోమం యాతం ద్రవిణో దధానా । సం వామ-
ఞ్జన్త్వక్తుభిర్మతీనాం సం స్తోమాసశ్శస్యమానాస ఉక్థైస్స్వాహా ॥ ఆ వా-
మశ్వాసో అభిమాతిషాహ ఇన్ద్రావిష్ణూ సధమాదో వహన్తు । జు-

క్షేథాం విశ్వా హవనా మతీనాముప బ్రహ్మాణి శృణుతం గిరో మే స్వాహా ॥ ఇన్ద్రావిష్ణూ తత్పనయాయ్యం వాం సోమస్య మద ఉరు చక్రమాథే । అకృణుతమన్తరిక్షం వరీయోఽప్రథతం జీవసే నో రజాంసి స్వాహా ॥ ఇన్ద్రావిష్ణూ హవిషా వావృధానాగ్రాద్వానా నమసా రాతహవ్యా । ఘృతాసుతీ ద్రవిణం ధత్తమస్మే సముద్రస్థః కలశః సోమధానః స్వాహా ॥ ఇన్ద్రావిష్ణూ పిబతం మధ్వో అస్య సోమస్య దస్రా జఠరం పృణేథామ్ । ఆ వామన్ధాంసి మదిరాణ్యగ్మన్నుప బ్రహ్మాణి శృణుతం హవం మే స్వాహా ॥ ఉభా జిగ్యథుర్న పరా జయేథే న పరా జిగ్యే కతరశ్చనైనోః । ఇన్ద్రశ్చ విష్ణో యదపస్పృధేథాం త్రేధా సహస్రం వి తదైరయేథాం స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం న మమేత్యుద్దేశత్యాగం కుర్యాత్ ॥

పరో మాత్రయేతి వర్గద్వయస్య వసిష్ఠో విష్ణురనుష్టుప్—

పరో మాత్రయా తన్వా వృధాన న తే మహిత్వమన్వశ్నువన్తి । ఉభే తే విద్మ రజసీ పృథివ్యా విష్ణో దేవ త్వం పరమస్య విత్సే స్వాహా ॥ న తే విష్ణో జాయమానో న జాతో దేవ మహిమ్నః పరమన్తమాప । ఉదస్తభ్నా నాకమృష్వం బృహన్తం దాధర్థ ప్రాచీం కకుభం పృథివ్యాస్స్వాహా ॥ ఇరావతీ ధేనుమతీ హి భూతం సూయవసినీ మనుషే దశస్యా । వ్యస్తభ్నా రోదసీ విష్ణ-

వైతే ప్రాథన్ పృథివీమభితో మయూఖైస్స్వాహా ॥ ఉరుం యజ్ఞాయ చక్రథురు లోకం జనయన్తా సూర్యముషాసమగ్నిమ్ ।
దాసస్య చిద్వృషశిప్రస్య మాయా జఘ్నథుర్నరా పృతనాజ్యేషు స్వాహా ॥ ఇన్ద్రావిష్ణూ దృంహితాశ్శమ్బరస్య నవపురో నవతిం చ శ్నథిష్టమ్ । శతం వర్చినస్సహస్రం చ సాకం హథో అప్రత్యసురస్య వీరాన్ స్వాహా ॥ ఇయం మనీషా బృహతీ బృహన్తోరుక్రమా తవసా వర్ధయన్తీ । రరే వాం స్తోమం విదథేషు విష్ణో పిన్వతమిషో వృజనేష్విన్ద్ర స్వాహా ॥ వషట్తే విష్ణవాస ఆకృణోమి తన్మే జుషస్వ శిపివిష్ట హవ్యమ్ । వర్ధన్తు త్వా సుష్టుతయో గిరో మే యూయం పాత స్వస్తిభిస్సదా నస్స్వాహా ॥ నూ మర్తో దయతే సనిష్యన్యో విష్ణవ ఉరుగాయాయ దాశత్ । ప్రయస్సత్రాచా మనసా యజాత ఏతావన్తం నర్యమావివాసాత్స్వాహా ॥ త్వం విష్ణో సుమతిం విశ్వజన్యామప్రయుతామేవయావో మతిం దాః । పర్చో యథా నస్సువితస్య భూరేరశ్వావతః పురుశ్చన్ద్రస్య రాయస్స్వాహా ॥ త్రిర్దేవః పృథివీమేష ఏతాం విచక్రమే శతర్చసం మహిత్వా । ప్రవిష్ణురస్తు తవసస్తవీయాన్త్వేషం హ్యస్య స్థవిరస్య నామ స్వాహా ॥ విచక్రమే పృథివీమేష ఏతాం క్షేత్రాయ విష్ణుర్మనుషే దశస్యన్ । ధ్రువాసో అస్య కీరయో జనాస ఉరుక్షితిం సుజనిమా చకార స్వాహా ॥ ప్రతత్తే అద్య శిపివిష్టనామార్యశ్శంసామి వయునాని విద్వాన్ । తం త్వా గృణామి తవసమతవ్యాన్ క్షయన్తమస్య రజసః

వర్తాని స్వాహా ॥ కిమిత్తే విష్ణో పరిచక్ష్యం భూత్ప్రయద్వవక్షే శిపి-
విష్టో అస్మి । మా వర్పో అస్మదపగూహ ఏతద్యదన్యరూపస్సమిథే-
బభూథ స్వాహా ॥ వషట్తే విష్ణవాస ఆకృణోమి తన్మే జుషస్వ శిపి-
విష్ట హవ్యమ్ । వర్ధన్తు త్వా సుష్టుతయో గిరో మే యూయం
పాత స్వస్తిభిస్సదా నస్స్వాహా ॥ విష్ణవ ఇదం న మమేత్యుద్దేశ-
త్యాగం కుర్యాత్ ॥

సహస్ర శీర్షేతి షోడశర్చస్య సూక్తస్య నారాయణః
పురుషోఽనుష్టుప్ అన్త్యా త్రిష్టుప్ ॥

సహస్ర శీర్షా పురుషః—సన్తి దేవాస్స్వాహా ॥ విష్ణవ
ఇదం న మమేత్యుద్దేశత్యాగం కుర్యాత్ ।

విష్ణుర్యోనిమితి మన్త్రత్రయస్య హిరణ్యగర్భోఽనుష్టుప్ ॥

“విష్ణుర్యోనిం కల్పయతు—మాసి సూతవే స్వాహా”॥

విష్ణవ ఇదం న మమ ॥ అనన్తరమగ్నేరైశాన్యాం సర్వతో
ద్వాత్రింశదఙ్గులమితస్థణ్డిలం గోమయేనోపలిప్య సితేన రజసా చతు-
రశ్రమారచయ్య, తన్మధ్యే ప్రాగుదగాయత రేఖాద్వయ లేఖనేన
చతురశ్రమణ్డలచతుష్టయం సమ్పాద్య, తదుపరి రేఖాద్వయస్య
పార్శ్వయోః, ప్రత్యేక రేఖాత్రయసఙ్ఖ్యయా, ప్రాగాయతాః ఉదు-
దగాయతాశ్చ షడ్రేఖాః పరస్పరం, చతురఙ్గులాన్తరాః, సమాలిఖ్య
తత్ర నిష్పన్నేషు, చతుష్షష్టిపదేషు, నైరృతపదాద్యక్రమేణ, ప్రథమం
బాహ్యావృత్తౌ తతోఽనన్తరాస్వావృత్తిషు, ప్రాగుక్త చతుష్షష్టి-
మన్త్రైః, స్వాహాన్తైశ్చ, చతుష్షష్టిపదేషు ప్రాదక్షిణ్యేన బలిం దత్వా

షర్వ్యత్ర విష్ణవ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్యం త్యక్త్వా, తన్మణ్డలమధ్యే ఓమ్
నమో నారాయణాయేతి బలిం దత్త్వా, ఉద్దిశ్య త్యక్త్వా, తేనైవ
మన్త్రేణార్ఘ్యం దత్త్వా, బలిశేషాత్కించిదాదాయ, పిణ్డద్వయం
కృత్వా దమ్పతీ పృథగశ్నీయాతామ్। తతః పతిః, పత్న్యై స్వి-
ష్టస్నా, స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య, నవవస్త్రప్రతిమాం
దక్షిణాం చ గురవే దత్త్వా, కర్మాన్తే కర్తవ్యస్వస్తివాచనం పూర్వవ-
త్కృత్వా బ్రాహ్మణైస్సహ భుఞ్జీత ॥

ఇత్యేవ విష్ణుబలిప్రయోగః.

అథ జాతకర్మప్రయోగః

పుత్రే జాతమాత్రే పితా తస్య ముఖమాలోక్య నద్యాదా-
వుదఙ్ముఖస్సచేలం స్నానం కుర్యాత్। రాత్రౌ చేద్దివాఽఽహృతశీతో-
దకం స్వర్ణయుతం కృత్వాఽనలసన్నిధౌ స్నాయాత్తదశక్తావుష్ణోద
కేన స్నాయాత్। ఏవం యథాధికారం స్నాత్వాఽఽచమ్య సిత-
చన్దనమాల్యాదిభిరలఙ్కృతః ప్రాఙ్నాభిచ్ఛేదనాదకృతస్తన్యపానమ-
న్యైరస్పృష్టం ప్రక్షాళితమలం కుమారం మాతురుత్సఙ్గే ప్రాఙ్ముఖ
ఉపవేశ్య బ్రాహ్మణైస్సహ స్వస్తిపుణ్యాహవాచనం కృత్వా, దేశ
కాలౌ నిర్దిశ్యాస్య కుమారస్య గర్భామ్బుపానజనితసకలదోష-
నిబర్హణాయుర్మేధాభివృద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం జాత-
కర్మ కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య, ప్రాగుక్తవదాభ్యుదయికం హిరణ్యేన
విధాయ, వ్యాహృత్యా లౌకికాగ్నిం విధివత్ప్రతిష్ఠాప్య, దేశకాలౌ

సంకీర్త్య, అస్మిన్ జాతకర్మ హోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా, అగ్నిమిన్ద్రం ప్రజాపతిం విశ్వాన్-దేవాన్ బ్రహ్మాణమాజ్యేన శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాద్యుక్త్వాఽన్వా-ధాయ, పరిసమూహనాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వా, ప్రధానదేవతా-శ్చతుర్థ్యన్తనామమన్త్రేణ హుత్వోద్దేశత్యాగౌ కుర్యాత్ ॥

తతో మధుసర్పిషీ మానతో విషమతయా మిశ్రయిత్వా, తచ్ఛిలాతలే క్షిప్త్వా, తత్ర సువర్ణం సంస్పృష్టలవం యథా భవతి తథా సంఘృష్య, ఏకస్మిన్ పాత్రే నిధాయ, తేనైవ హిరణ్యేన—

ప్ర తే దదామి మధునో ఘృతస్య వేదం సవిత్రా ప్రసూతం మఘోనామ్। ఆయుష్మాన్ గుప్తో దేవతాభిశ్శతం జీవ శరదో లోకే అస్మిన్ ॥

ఇతి మన్త్రేణ కుమారం పాయయిత్వా, తద్ధిరణ్యం ప్రక్షాళ్య కుమారస్య దక్షిణకర్ణే నిధాయ, తన్ముఖసమీపే స్వముఖమానీయ

మెధాం తే దేవస్సవితా మేధాం దేవీ సరస్వతీ। మేధాం తే అశ్వినా దెవావాధత్తాం పుష్కరస్రజా ॥

ఇత్యేతామృచం జపిత్వా, పునస్తదేవ హిరణ్యం సవ్యేకర్ణే నిధాయైతామృచమేవ జపిత్వా, శిశోరంసౌ—

అశ్మా భవ పరశుర్భవ హిరణ్యమస్తృతం భవ। వేదో వై పుత్రనామాసి సంజీవ శరదశ్శతమ్ ॥

ఇతి మన్త్రేణేన్ద్ర శ్రేష్ఠాన్యస్మే ప్రయన్ధీతి మన్త్రాభ్యాం చ యు-గపదభిమృశ్య,

ఇన్ద్ర శ్రేష్ఠాని—సుదినత్వమహ్నామ్ ॥

అస్మే ప్రయన్ధి మఘవన్నృజీషిన్నిన్ద్ర రాయో విశ్వవారస్య భూరేః। అస్మే శతం శరదో జీవసేధా అస్మే వీరాఞ్ఛశ్వత ఇన్ద్ర శిప్రిన్ ॥

రక్షాఽఽయుషోరభివృద్ధ్యర్థమ్—

అఙ్గాదఙ్గాత్సంభవసి హృదయాదధిజాయసే। ఆత్మా వై పుత్ర నామాసి సంజీవ శరదశ్శతమ్ ॥

ఇతి మన్త్రముచ్చార్య, మూర్ధానం త్రిరాజిఘ్రేత్ ॥ తతశ్శిశోః కరిష్యమాణం నామ తదైవ స్మరేత్ ॥ అథ స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య, యథాఽఽచారం హిరణ్యోదకేన మాతుర్దక్షిణ స్తనం ప్రక్షాళ్య,

ఇమాం కుమారో జరాం ధయతు దీర్ఘమాయుః ప్రజీవసే। అస్యై స్తనా ప్రయుఞ్జానామాయుర్వర్చో యశో బలమ్ ॥ ఇతి మన్త్రేణ మాత్రా కుమారం పాయయిత్వా, పితృప్రీత్యర్థం ప్రాచీనావీతీ తిలపాత్రం సహిరణ్యం స్వధా పితృభ్య ఇతి బ్రాహ్మణాయ దత్వా, ఉపవీతీ తథావిధపాత్రం ప్రజాపతిప్రీత్యర్థం దత్వా యథాశక్తి గోభూహిరణ్యాదికమన్నపానం దత్వా, కర్మాన్తే కర్తవ్యం స్వస్తివాచనం పూర్వవత్కృత్వా, బ్రాహ్మణై రాశిషో వాచయేత్ ॥ కుమార్యాశ్చేదేతత్సర్వం హోమమన్తరేణామన్త్రం కుర్యాత్ ॥ హోమస్తు సమన్త్రక ఏవ ॥ హోమోఽత్ర కృతాకృతః ॥

—ఇతి జాతకర్మప్రయోగః—

అథ నామకరణప్రయోగః
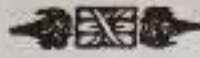
జన్మత ఏకాదశే ద్వాదశే వాఽన్యస్మిన్ అనుకూలే దినే శిశోర్నామకర్మ కరిష్యన్ బ్రాహ్మణానాహూయ స్వస్తివాచనముపక్రమ్య పూర్వవత్పుణ్యాహత్రయముక్త్వా కరిష్యమాణం నామ చతుర్థ్యన్తముచ్చార్య ఏతన్నామ్నే స్వస్తి భవన్తో బ్రువన్త్విత్యుక్త్వా, తైశ్చ బ్రాహ్మణైః ఏతన్నామ్నే స్వస్తీతి ప్రత్యుక్తే పునరేవం ద్వివారముక్త్వా పుణ్యాహశేషం సమాప్య, ఇదమార్యాః కుమారస్య నామ విదధామ్యహమితి విజ్ఞాప్య, తైర్విధీయతామిత్యుక్తే దేశకాలౌ నిర్దిశ్యాస్య కుమారస్య ఆయురభివృద్ధివ్యవహారసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం నామకర్మ కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య। తదాదౌ గ్రహయజ్ఞాభ్యుదయికే కృత్వా, జాతకర్మవదనాదేశ దేవతాభ్యో హుత్వా ప్రధానహోమాన్తం కర్మ కృత్వా చైత్రమాసాదిక్రమేణ మార్గశీర్షమాసాదిక్రమేణ వా యథాచారం—

కృష్ణోఽనన్తోఽచ్యుతశ్చక్రీ వైకుణ్ఠోఽథ జనార్దనః। ఉపేన్ద్రో యజ్ఞపురుషో వాసుదేవస్తథా హరిః॥ యోగీశః పుండరీకాక్షో మాసనామాన్యనుక్రమాత్॥ లక్ష్మీశ్రీకమలాభద్రా సీతాసత్యాచరుక్మిణీ। మాధవీ చన్ద్రసావిత్రీ శచీజాంబవతీతథా॥ ఏతాని మాసనామాని స్త్రీనామకరణే శుభం॥

ఇత్యాద్యుక్తకృష్ణాదినామపరిగణనాక్రమప్రాప్తం తజ్జన్మమాసనామ ప్రథమం కృత్వా, పుంసో యుగ్మాక్షరం దైవం పైతామహం వా నామ కృత్వా, తతోఽభివాదనీయం నామ యథావర్ణం శర్మవర్మగుప్తదాసాన్యతమపదాన్తముపాంశు కుర్యాత్॥

అత్ర శిష్టాచారాదేకస్మిన్ కాంస్యాదిభాజనే తణ్డులాన్ ప్రసార్య స్వర్ణశలాకయాఽఽదౌ స్వేష్టదేవతానామ లిఖిత్వా, తతో మాసనామ సంలిఖ్య, జ్యోతిశ్శాస్త్రోక్తనక్షత్రపాదప్రయుక్తాక్షరాదినామ, తతో వ్యావహారికం చ నామ యథాక్రమం సంలిఖ్య, నామదేవతాభ్యో నమ ఇతి సంపూజ్య ॥ తదస్తు మిత్రావరుణేతి మన్త్రం జపిత్వా ॥

తదస్తు మిత్రావరుణా తదగ్నే శంయోరస్మభ్యమిదమస్తు శస్తమ్। అశీమహి గాధముత ప్రతిష్ఠాం నమో దివే బృహతే సాదనాయ ॥

అముకనామాఽయం కుమారో భవతోఽభివాదయత ఇతి విప్రాన్, ప్రత్యుక్త్వా, విప్రానభివాదయేత్ ॥ తే చాయుష్మాన్ భవత్వముక ఇతి వదేయుః ॥ తదభివాదనీయం నామ ఆమౌఞ్జీబన్ధనాత్పితరావేవ జానీయాతామ్ ॥

తతః పితా దేవతాభ్యో బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ నమస్కృత్య యథాశక్తి దక్షిణాదిభిరుపతోష్య తేషామాశిషస్సంగృహ్య స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య కర్మాన్తే కర్తవ్యం స్వస్తివాచనం పూర్వవత్ కృత్వా యథావిభవం విప్రాన్ భోజయేత్ ॥

కుమార్యాశ్చేదయుగ్మాక్షరం నామ కుర్యాదభివాదనీయం నామ వర్జ్యమితరత్సర్వం సమానమస్యాస్తు పురుషస్యాపి హోమం వినా కుర్వన్తి కృతాకృతమితి సూచితత్వాత్ ॥

—ఇత్యేవ నామకరణప్రయోగః—

అథ నిష్క్రమణప్రయోగః

జననాదితృతీయే మాసి జన్మర్క్షే శుభలగ్నే శిశునా సూర్యదర్శనం కారయిత్వా, చతుర్థే మాసి ప్రాగుక్తతిథౌ యజమానో భార్యాపుత్రసహితోఽభ్యఙ్గస్నానం కృత్వా మమ కుమారస్యాయుశ్శ్రీవృద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం నిష్క్రమణాఖ్యం కర్మ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య। తదఙ్గస్వస్తివాచనాభ్యుదయికే గ్రహయజ్ఞం చ ప్రాగుక్తవత్కృత్వా, ఇన్ద్రాగ్నియమనిరృతివరుణవాయుకుబేరేశానానాం ప్రాచ్యాదిదిశాం చన్ద్రార్కవాసుదేవగగనానాం చ యథాక్రమం పూజాం కృత్వా, బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా తైస్స్వస్త్యయనం వాచయిత్వా, సాయం సన్ధ్యాదికం కృత్వా, శిశుం సువర్ణాభరణైర్యథాశక్త్యలంకృత్య, లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య జాతకర్మవదనాదేశదేవతాభ్యో హుత్వా, శిశునాఽగ్నిచన్ద్రార్కాణాం దర్శనం కారయిత్వా వాహనేన మాతులేన ధాత్ర్యా వా శిశుం వాహయిత్వా, భార్యాపుత్రవిద్వద్బ్రాహ్మణజ్ఞాతిబాన్ధవపురస్త్రీగణదర్పణపూర్ణకలశయుక్తకన్యాగణగన్ధపుష్పహారిద్రాక్షతదీపమాలాధ్వజలాజమఙ్గళవాద్యఘోషయుక్తశాకున్తాదిసామఙ్గల్యసూక్తపఠనపురస్సరం గృహాద్బహిర్గత్వా, మన్త్రముదీరయేత్ తత్ర మన్త్రః—

చన్ద్రార్కయోర్దిగీశానాం దిశాం చ గగనస్య చ। నిక్షేపార్థమిదం దద్మి తేఽముం రక్షన్తు సర్వదా॥ అప్రమత్తం ప్రమత్తం వా దివా రాత్రావథాపి వా। రక్షన్తు సతతం సర్వే దేవాశ్శక్రపురోగమాః॥ ఇతి.

శిశురక్షణార్థం పరాన్ దేవాన్ సంప్రార్థ్య విష్ణుశివాలయయోరన్యతరం బన్ధుగృహం వా గత్వా తత్ర దేవం మఙ్గళవాద్యఘోషైః పుష్పాక్షతాదిభిస్సంపూజ్య గోమయాద్యనులేపితచతురశ్రదేశే ధాన్యాని నిధాయ, తత్రశిశుమాసయిత్వా మన్త్రేణ రక్షాం కుర్యాత్ ॥ తత్ర మన్త్రః—

త్ర్యమ్బకమిత్యస్య వసిష్ఠో మృత్యుఞ్జయస్త్ర్యమ్బకోఽనుష్టుప్—

ఓం జూం సః ॥ త్ర్యమ్బకం యజామహే సుగన్ధిం పుష్టివర్ధనమ్ ॥ ఉర్వారుకమివ బన్ధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మాఽమృతాత్ ॥ సః జూం ఓం ॥

అథైవం రూపం మృతసంజీవనీమన్త్రం జపన్ విభూత్యాఽక్షతైర్వా మూర్ధ్ని లలాటే వా రక్షాం కృత్వా అపూపాదిభిర్వా కేశవం గణేశమభ్యర్చ్య శిశుం భక్ష్యాదికేష్వాపయిత్వాఽఽశిషో వాచయిత్వా శిశునా దేవతాప్రణామం ప్రదక్షిణత్రయం చ కారయిత్వా, మాతులాద్యాసన్నబన్ధుగృహం పూర్వం నీత్వా, తత్ర నీరాజనదానోపహారాదిభిశ్శిశుం తోషయిత్వా, స్వగృహం గత్వా స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య కర్మాన్తే కర్తవ్యం స్వస్తివాచనం పూర్వవత్కృత్వా, బ్రాహ్మణైరాశిషో వాచయిత్వా తేభ్యస్సువాసినీభ్యశ్చ యథాశక్తి దక్షిణాం దత్త్వా, బన్ధుభిస్సహ భుఞ్జీత ॥ కుమార్యా అప్యేతత్సర్వం సమానమ్ ॥

—ఇతి నిష్క్రమణప్రయోగః—

అథ అన్నప్రాశనప్రయోగః

పూర్వోక్తానుకూలతిథ్యాదౌ యజమానో భార్యాపుత్రాది-భిస్సహ మఙ్గళస్నాతో దేశకాలౌ కథయిత్వా, మమ కుమారస్య మాతృగర్భమలప్రాశనశుద్ధ్యన్నాద్యబ్రహ్మవర్చసతేజఇన్ద్రియాద్యా-యుర్బలశుభఫలసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థమన్నప్రాశనాఖ్యం కర్మ కరిష్యే ఇతి సఙ్కల్ప్య, తదఙ్గస్వస్తివాచనాభ్యుదయికే పూ-ర్వోక్తవత్కృత్వా, శిశోః కౌతుకబన్ధనం కృత్వా, జాతకర్మవ-ల్లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య, అనాదేశే దేవతాభ్యో హుత్వా, పూజో-పచారాదిభిరభ్యర్చితస్యాభీష్టదైవతస్య పురతస్స్వర్ణవస్త్రోపరిస్థితమా-తురుత్సఙ్గే ప్రాఙ్ముఖముపవిష్టస్య శిశోః ప్రథమమన్నప్రాశనం కార-యేత్ ॥ తత్రాయం క్రమః—దధిమధుఘృతక్షీరమిశ్రమన్నం కాఞ్చ-నపాత్రే నిక్షిప్య—

అన్నపత ఇత్యస్య నలకూబరోఽన్నపతిర్బృహతీ—

అన్నపతేఽన్నస్య నో దేహ్యనమీవస్య శుష్మిణః ॥ ప్ర ప్ర-దాతారం తారిష ఊర్జం నో ధేహి ద్విపదే చతుష్పదే ॥

ఇతి మన్త్రేణ ప్రథమకబళం ప్రాశయిత్వా, పునస్తూష్ణీం యథే-ష్టం భోజయిత్వా, ముఖం ప్రక్షాళ్య, పూర్వోక్తవజ్జీవికాం పరీ-క్ష్య, స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య, కర్మాన్తే కర్తవ్యం స్వస్తివాచనం పూర్వవత్కృత్వా, యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్ భోజ-యిత్వా తేభ్యో దక్షిణాం దత్వాఽఽశిషో వాచయిత్వా, స్వయమపి

బన్ధుభిస్సహ భుఞ్జీత ॥ కుమార్యాశ్చైతత్ప్రాశనం మన్త్రవర్జం ఇతర
త్సర్వం సమానం కుమారాత్ ॥

॥ ఇత్యన్నప్రాశనప్రయోగః ॥
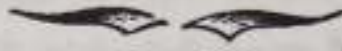
అథ చౌలప్రయోగః

ఉక్తే తృతీయాదౌ వర్షే ఉదగయనే శుక్లపక్షే ప్రశస్త-
తిథివారనక్షత్రయుతే శుభే ముహూర్తే కుమారస్య చౌలకర్మ
కరిష్యన్ కర్తా పూర్వేద్యుస్స్వస్తివాచనపూర్వకం నాన్దీశ్రాద్ధగ్రహ-
యజ్ఞాఙ్కురార్పణాని పూర్వోక్తవత్కృత్వా, పరేద్యుః కృతమఙ్గ-
ళస్నానం కుమారమలఙ్కృతం స్వదక్షిణత ఉపవేశ్య, పుణ్యాహం
వాచయిత్వా దేశకాలౌ సఙ్కీర్త్య అస్య కుమారస్య బలాయుర్వర్చో-
యశోఽభివృద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం చౌలాఖ్యం కర్మ
కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య ॥ ప్రాగుక్తవదుపలేపనాది కృత్వా లౌకికాగ్నిం
పథ్యనామకం ప్రతిష్ఠాప్య పునర్దేశకాలకథనపూర్వకమస్మిన్ చౌల-
హోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాద్యాఘారావాజ్యభాగాన్తముక్త్వా ॥
త్రిరగ్నిం పవమానం ప్రజాపతిమేకవారమాజ్యేన శేషేణ స్విష్టకృ-
తమిత్యాద్యుక్త్వా, సమిద్ద్వయమగ్న్యాధాయ పరిసమూహనాది
పూర్ణపాత్రనిధానాన్తం కృత్వా యజ్ఞపాత్రాణాముత్తరతో దర్భాను-
దగగ్రానాస్తీర్య తేషు వ్రీహియవమాషతిలైః పృథక్పృథక్పూరితాని
నవాని చత్వారి శరావాణి ప్రాక్సంస్థం క్రమేణైకైకశ ఆసాదయేత్ ।
తతో మాతా కుమారముత్సఙ్గే దధతీ ప్రాఙ్ముఖమగ్నేః పశ్చిమత

ఆసీత । తస్యాః పురతోఽగ్నేః పశ్చాదానడుహం శకృచ్ఛరావం శమీపర్ణశరావం చ దర్భేషు నిదధ్యాత్ ॥ తత ఏకవింశతికుశపిఞ్జూలాన్ దధానో మాతుర్దక్షిణతో బ్రహ్మాఽఽసీత । కుమారేణాన్వారబ్ధః కర్తా ఆజ్యసంస్కారాద్యాఘారాన్తం కృత్వా—

అగ్న ఆయూంషీత్యాదిత్రయాణాం మన్త్రాణాం శతం వైఖానసోఽగ్నిః పవమానో గాయత్రీ—చౌలప్రధానాజ్యహోమే వినియోగః

అగ్న ఆయూంషి పవస ఆసువోర్జమిషం చ నః । ఆరే బాధస్వ దుచ్ఛునాం స్వాహా ॥ అగ్నయే పవమానాయేదం న మమ ॥

అగ్నిర్ ఋషిః పవమానః పాఞ్చజన్యః పురోహితః । తమీమహే మహాగయం స్వాహా ॥ అగ్నయే పవమానాయేదం న మమ ॥

అగ్నే పవస్వ స్వపా అస్మే వర్చః సువీర్యమ్ । దధద్రయిం మయి పోషం స్వాహా ॥ అగ్నయే పవమానాయేదం న మమ ॥

ప్రజాపతే హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్—

ప్రజాపతే—రయీణాం స్వాహా ॥ ప్రజాపతయ ఇదం న మమ ॥ సర్వత్రోద్దేశత్యాగా కృత్వా, శీతముష్ణం చోభే వారిణీ పాత్రాభ్యాం పృథగ్దక్షిణవామకరాభ్యాం గృహీత్వా శిశోః పశ్చిమదేశేఽవస్థాయ తదుదకద్వయమన్యస్మిన్ పాత్రే "ఉష్ణేన వాయవుదకేనేహీతి" మన్త్రేణ యుగపన్నినీయ, తదేకదేశం గృహీత్వా నవనీతేన దధ్నా వా మిశ్రయిత్వా కుమారస్య వామకర్ణమారభ్య ప్రదక్షిణం దక్షిణకర్ణపర్యన్తం "అదితిః కేశాన్వపత్వాప ఉన్ద-

స్త్వ వర్చసే" ఇతి మన్త్రేణ శిరస్త్రిర్వారం క్లేదయిత్వా ప్రతిక్లేదనం మన్త్రయిత్వా తతో బ్రహ్మావాసితత్రైకవింశతికుశపిఞ్జూలేషు త్రీన్ పిఞ్జూలానాదాయ "ఓషధే త్రాయస్వైనమ్" ఇతి మన్త్రేణ కుమారాభిముఖం పశ్చిమాగ్రాణి దక్షిణకేశభాగే నిధాయ తేష్వఙ్కురేషు తామ్రమయం క్షురం "స్వధితే మైనం హింసీః" ఇతి నిధాయ "యేనావపత్సవితా క్షురేణ సోమస్య రాజ్ఞో వరుణస్య విద్వాన్ । తేన బ్రహ్మాణో వపతేదమస్యాయుష్మాన్ జరదష్టిర్యథాఽసత్ ॥" ఇతి మన్త్రేణ కుశాఙ్కురాన్ సకేశాన్ ప్రచ్ఛిద్య ప్రచ్ఛిద్య తానఙ్కురాన్ ప్రాగగ్రాన్ కృత్వా శరావాచ్ఛమీపర్ణాన్యాదాయ తైస్సహైకీకృత్యమాతుః కరే దద్యాత్ । సా చ తాన్ కేశశమీపర్ణకుశాఙ్కురానానడుహే గోమయే ప్రాగగ్రాన్ నిదధ్యాత్ ॥ ప్రచ్ఛిద్య ప్రచ్ఛిద్య-ప్రాగగ్రాన్ దర్భాన్ శమీపర్ణైస్సహ మాత్రే ప్రయచ్ఛతి తానానడుహే గోమయే నిదధాతి । ఏవం ద్వితీయాదిచ్ఛేదనేషు కుశాఙ్కురత్రయనిధానాది సమస్తం కర్తవ్యమ్ । ఛేదన మన్త్రభేదః యేన ధాతా బృహస్పతేరగ్నేరిన్ద్రస్య చాయుషేఽవపత్ । తేన త ఆయుషే వపామి సుశ్లోక్యాయ స్వస్తయే ॥ ఇతి ద్వితీయచ్ఛేదనే ॥ యేన భూయశ్చరాత్యాం జ్యోక్చ పశ్యాతి సూర్యమ్ । తేనత ఆయుషే వపామి సుశ్లోక్యాయ స్వస్తయే ॥ ఇతి తృతీయచ్ఛేదనే ॥ చతుర్థే తు — యేనావపద్యేన ధాతా యేన భూయశ్చేతి మన్త్రత్రయముక్త్వా సకృదేవ ఛిన్ద్యాత్ ॥ ఏవం చత్వారి ఛేదనాని దక్షిణే కేశభాగే కృత్వా ఉత్తర కేశభాగేఽపి త్రీణ్యేవ ఛేదనాన్యాద్యాని స్యుః న పర్యాయశ్చతుర్థమ్ ।

యత్క్షురేణ మర్చయతా సుపేశసా వప్తా వపసి కేశాన్ ।
శున్ధి శిరో మాఽస్యాయుః ప్రమోషీరితి మన్త్రేణాగ్రత ఆరభ్యా-
మూలం క్షురధారామనుమృజ్య, నాపితమాహూయ శీతోష్ణాభిర-
ద్భిరబ్ధం కుర్వాణోఽక్షుణ్వన్కుశలీ కుర్వితి ప్రైషేణానుశాస్య
తత్ప్రైషార్థం చావబోధ్య తేన నాపితేన పూర్వసేకావశిష్టైః శీతో-
ష్ణామ్బుభిరగ్రపాణినాఽఽర్ద్రీకృత్య యథాకులధర్మముపకల్పితశిఖం
కుమారం వాపయిత్వా సంస్నాప్య భూషయిత్వా పూర్వవన్మా-
తురుత్సఙ్గేఽవస్థాప్య స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య వ్రీహ్యా-
దిపాత్రచతుష్టయం సహిరణ్యం నాపితాయ దద్యాత్ ॥ బ్రాహ్మ-
ణేభ్యో దశసంఖ్యాకేభ్యో భోజనం చ సఙ్కల్ప్య కర్మసంపూ-
ర్ణతాం వాచయిత్వా యస్య స్మృత్యేత్యాదినా తత్కర్మ విష్ణవే
సమర్ప్య, బ్రాహ్మణోక్తాశిషో గృహ్ణీయాత్ ॥

ప్రథమగర్భజస్య గర్భాధానపుంసవనసీమన్తజాతకర్మనామ-
కరణనిష్క్రమణాన్నప్రాశనాన్యాలస్యాదినా స్వస్వకాలాతి-
క్రాన్తాని చేత్ ప్రత్యేకమర్ధకృచ్ఛ్రప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా
సమస్తవ్యాహృత్యా ప్రతికర్మైకైకామాహుతిం హుత్వా, చౌల
హోమం కుర్యాత్ ॥ ద్వితీయగర్భజస్య తు జాతకర్మాదీనామేవ
కాలాతిక్రమణప్రయుక్తప్రాయశ్చిత్తం కృత్వా ఆజ్యాహుతీశ్చ హు-
త్వా చౌలహోమం కుర్యాత్ । కుమారేణ మాత్రా సహ భో-
జనం కారయేత్ ॥

—ఇత్యేవ చౌలప్రయోగః—

అథ ఉపనయనప్రయోగః

యథోక్తకాల ఉపనినీషురాచార్యః పూర్వేద్యుర్వటోః పరి-
ధానార్థం కాషాయం వస్త్రం శుక్లం వా శరశాకృతం ప్రావరణార్థం
శుక్లం నవవస్త్రం కృష్ణాజినం వా యథోక్తవిధానేన కృతం యజ్ఞో-
పవీతం తథా కృష్ణాజినం ముఞ్జతృణనిర్మితాం మేఖలాం పాలాశ-
మవ్రిణమ్మృతం సౌమ్యదర్శనం వటోః కేశసమ్మితం సాగ్రం దణ్డం
కౌపీనం త్రివృతం తద్బన్ధనసూత్రం భిక్షాపాత్రం జలపాత్రం చ సం-
పాద్య, కుమారేణ సహ భద్రాసన ఉపవిశ్య ప్రాణానాయమ్య
దేశకాలౌ నిర్దిశ్య మమ కుమారస్య ద్విజత్వసిద్ధ్యా వేదాధ్యయ-
నాధికారసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థముపనయనాఖ్యం కర్మ
కరిష్య ఇతి సంకల్ప్యోపనీతస్య సహ చౌలకరణపక్షే చౌలోపనయ-
నాఖ్యే కర్మణీ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య తదఙ్గభూతస్వస్తివాచనాఙ్కు-
రార్పణగ్రహయజ్ఞమాతృకాపూజానాన్దీశ్రాద్ధాఖ్యాని కర్మాణి కరి-
ష్యామీతి సంకల్పం కృత్వా స్వస్యోపనేతృత్వాధికారసిద్ధ్యర్థం
కృచ్ఛ్రత్రయమాచార్యో దత్వా ద్వాదశసహస్రగాయత్రీం చాభ్య-
స్య, కుమారేణాపి కామవాదకామచారకామభక్షణాదిదోషాపను-
త్తయే కృచ్ఛ్రత్రయం కారయిత్వా, [యథా కుమారః—అశేషే
హే పరిషత్ మదీయాం విజ్ఞాపనామవధార్య మయా సమపితా-
తామిమాం దక్షిణాం స్వీకృత్య మమ జననీస్తన్యపాన శూద్రాస్త-
న్యపాన సజాతీయ విజాతీయ సహచరక్రీడా పలాసాఽనియతమూత్ర
పురీషోత్సర్జన తత్తత్కాల శౌచాభావప్రభృతీనామపాకరణార్థం
పూర్వం సంస్కారకాలాతిక్రమదోషాపనోదనార్థం చ ప్రాయ-

శ్చిత్తం నిశ్చిత్యోక్త్వా మామనుగృహాణేతి. వదేత్ । పరిషదపి దక్షిణాం గృహీత్వా తచ్ఛక్తితారతమ్యేన ప్రతినిమిత్తం పాదకృచ్ఛ్రాదివ్రతమముపదిశ్య కారయేత్,] పరేద్యురాచార్యః కృతనిత్యక్రియః కృతమఙ్గళస్నానం కుమారమలంకృత్య ఆశిషో వాచయిత్వా స్వదక్షిణత ఉపవేశ్య ప్రాణానాయమ్య మమ కుమారస్య ద్విజన్మసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం గాయత్ర్యుపదేశం కర్తుం తత్ప్రాచ్యాఙ్గభూతవాపనాది కర్మ కరిష్యామీతి సంకల్ప్య పూర్వోక్తవత్కౌతుకసూత్రమాబధ్య భోజ్యాన్నం భోజయిత్వా వపనస్నానె చ కారయిత్వా బద్ధశిఖమలంకృతం కుమారం మౌహూర్తికాభిహితె సర్వానుకూల్యే శుభ ముహూర్తే స్వసమీపమానీయ తదేవ లగ్నమిత్యాదికె పఠ్యమానే కుమారస్య ముఖం సమ్యఙ్నిరీక్ష్య స్వదక్షిణత ఉపవేశ్యోపలేపనాద్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కృత్వా అగ్నిం ధ్యాత్వా సమిద్ద్వయమాదాయ దేశకాలౌ నిర్దిశ్యాస్మిన్నుపనయనహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాది చౌలోక్తవదన్వాధాయ పరిసమూహనాది స్రువసంమార్జనాన్తం కృత్వాఽఽచార్యకుమారావగ్నేరుత్తరతః ప్రాఙ్ముఖౌ తిష్ఠేతామ్ ॥

అథాచార్యః కుమారస్య త్రివృతం కార్పాససూత్రమాబధ్య కౌపీనం ధారయిత్వా ద్వితీయజన్మసిద్ధ్యర్థముల్బపరిధిభూతమహతం శుక్లం వాసః కాషాయం వా

యువం వస్త్రాణీత్యస్య దీర్ఘతమా మిత్రావరుణౌ త్రిష్టుప్ :—

“యువం వస్త్రాణి పీవసా వసాథే యువోరచ్ఛిద్రా మన్తవో హ సర్గాః । అవాతిరతమనృతాని విశ్వ ఋతేన మిత్రావరుణా సచేథే”

అనేన మన్త్రేణ పరిధాప్యాస్యైన శుక్లవస్త్రేణ కృష్ణాజినేన వా—

మిత్రస్య చక్షురిత్యస్య వామదేవో౽జినం త్రిష్టుప్ । అజిన-ధారణే వినియోగః—

మిత్రస్య చక్షుర్ధరుణం బలీయస్తేజో యశస్వి స్థవిరం సమిద్ధమ్ । అనాహనస్యం వసనం జరిష్ణు పరీదం వాజ్యజినం దధే౽హమ్॥ ఇత్యనేన ఋక్సామాభ్యామితి మన్త్రేణ వా ప్రావరయేత్ ।

ఋక్సామాభ్యామితిమన్త్రస్య సూర్యాసావిత్రీ సూర్యాసావిత్ర్య-నుష్టుప్—

ఋక్సామాభ్యామభిహితౌ గావౌ తే సామనావితః ।

శ్రోత్రం తే చక్రే ఆస్తాం దివి పన్థాశ్చరాచరః ॥

తతో ద్విజత్వచిహ్నధరం యజ్ఞోపవీతం సమన్త్రం ధారయేత్ ।

యజ్ఞోపవీతమిత్యస్య పరబ్రహ్మ పరమాత్మా త్రిష్టుప్ —

యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పురస్తాత్ ।

ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముఞ్చ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః ॥

ఇమం మన్త్రం వాచయిత్వా తస్య దక్షిణబాహుముద్ధృత్యోపవీతం ధారయిత్వా తథా కృష్ణాజినం ధారయిత్వా విధివదా-చమనం కారయిత్వా స్వయం పూర్వాసనే ప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స్వస్యాగ్నేశ్చ మధ్యే కుమారమానీయ స్వదక్షిణత ఉపవేశ్య అ-గ్న్యైచరణాద్యాఘారాన్తం కృత్వా బ్రహ్మచారిణా దక్షిణహస్తేన స్పృష్టస్సన్ అగ్న ఆయూంషీత్యాదిభిశ్చాలోకైశ్చతుర్భిర్మన్త్రైః—

అగ్న ఆయూంషీత్యాదిత్రయాణాం మన్త్రాణాం శతం వైఖా-నసో౽గ్నిః పవమానో గాయత్రీ—

అగ్న ఆయూంషి—దుచ్ఛునాం స్వాహా ॥ అగ్నయే పవమానాయేదం న మమ ॥

అగ్నిర్ఋషిః—మహాగయం స్వాహా ॥ అగ్నయే పవమానాయేదం న మమ ॥

అగ్నే పవస్వ మయి పోషం స్వాహా ॥ అగ్నయే పవమానాయేదం న మమ ॥

ప్రజాపతే న త్వదిత్యస్య హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్ :—

ప్రజాపతే—రయీణాం స్వాహా ॥ ప్రజాపతయ ఇదమ్ ॥

అగ్నేరుత్తరజిహ్వాయాం హుతోర్ధ్వదేశత్యాగం కృత్వాఽఽచార్యోఽగ్నేరుత్తరతః ప్రాఙ్ముఖస్తిష్ఠేత్కుమారోఽప్యగ్న్యాచార్యయోర్మధ్యే గత్వాఽఽచార్యస్య పురస్తాదభిముఖస్తిష్ఠేత్ । తత ఆచార్యస్సంయతాత్మా సూర్యాత్మా పావకాత్మనా కుమారస్య శుచిత్వసిద్ధ్యర్థం పవిత్రదేవతాతృప్త్యర్థం చాఞ్జల్యవక్షారణం కుర్యాత్ । శుద్ధోదకేన శిష్యాఞ్జలిమాపూర్య స్వాఞ్జలిమన్యేన పూరయిత్వా—

తత్సవితుర్వృణీమహ ఇత్యస్య శ్యావాశ్వస్సవితాఽనుష్టుప్ :—
అఞ్జల్యవక్షారణే వినియోగః—

తత్సవితుర్వృణీమహే వయం దేవస్య భోజనమ్ । శ్రేష్ఠం సర్వధాతమం తురం భగస్య ధీమహి ॥

అనేన మన్త్రేణ స్వాఞ్జలిస్థోదకం శిష్యాఞ్జల్యుదకే ఆసిచ్య తజ్జలం కుమారాఞ్జలినైవావక్షారయేత్ ॥

తతశ్శిష్యత్వసిద్ధ్యర్థం, వటోర్హస్తం సమన్త్రం గృహ్ణీయాత్ — "దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవేఽశ్వినోర్బాహుభ్యాం పూష్ణో హస్తాభ్యాం ప్రతిగృహ్ణామి" ఇతి యజురన్తేఽముకశర్మన్నితి కుమారస్యాభివాదనీయం నామ శర్మాన్తం సంబుద్ధ్యా నిర్దిశ్య దక్షిణేన పాణినా కుమారస్య సాఙ్గుష్ఠం దక్షిణపాణిం గృహీత్వా, పూర్వవదుదకపూరణాది కృత్వా "సవితా తే హస్తమగ్రభీత్" ఇతి నామనిర్దేశాది పూర్వవత్కృత్వా పునః పూర్వవదాపూర్య "అగ్నిరాచార్యస్తవ" ఇతి మన్త్రాన్తే నామనిర్దేశహస్తగ్రహణాది సర్వం కృత్వాఽఽచార్యో వటుసంరక్షణార్థం "వ్రతపతయె ఆదిత్యాయ వటుం దదామి" ఇతి మనసా స్మరన్ బ్రహ్మచారిణా సహ నిష్క్రమ్య "దేవ సవితరేష తే బ్రహ్మచారీ తం గోపాయ స మామృత" ఇత్యుచ్చార్యాదిత్యమీక్షయేత్ । తతః పూర్వవదుభావన్యోన్యాభిముఖౌ తిష్ఠేతామథాచార్యః "కస్య బ్రహ్మచార్యసి ప్రాణస్య బ్రహ్మచార్యసి కస్త్వా కముపనయతే కాయ త్వా పరిదదామి" ఇతి మన్త్రం జపన్ ప్రజాపతయే సంరక్షణార్థం కుమారం మనసా సమర్ప్య—

యువా సువాసా ఇత్యస్య విశ్వామిత్రో యూపస్త్రిష్టుప్—

యువా సువాసాః పరివీత ఆగాత్స ఉ శ్రేయాన్భవతి జాయమానః ।

అనేనార్ధర్చేన ప్రదక్షిణం పూర్వాభిముఖం వటుం కృత్వా కుమారాంసయోరుపరి స్వపాణీ నయిత్వా తం ధీరాస ఇత్యర్ధర్చముచ్చార్య

తం ధీరాసః కవయ ఉన్నయన్తి స్వాధ్యో 3 మనసా దేవయన్తః ॥

వటుం స్వవశం కర్తుం తద్ధృదయదేశం పశ్యత్పాణిభ్యాం స్పృశేత్ ॥ తతః పూర్వవదాచార్యః కుమారమాత్మానమగ్నిం చాన్తరేణానీయ ప్రదక్షిణత ఉపవేశయేత్ ॥

అగ్నయే సమిధమిత్యస్య హిరణ్యగర్భోఽగ్నిర్బృహతీ సమిదాధానే వినియోగః—

అగ్నయే సమిధమాహార్షం బృహతే జాతవేదసే। తయా త్వమగ్నే వర్ధస్వ సమిధా బ్రహ్మణా వయం స్వాహా ॥

ఇతి మన్త్రేణ సమిధమాధాయాగ్నయ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా తతోఽగ్నిం ప్రక్షాళితపాణినా స్పృష్ట్వా “ఓం తేజసా మా సమనజ్మి” ఇతి మన్త్రేణ సంవృతోష్ఠద్వయం ముఖమనాజ్ఞిమృజ్య పాణిం ప్రక్షాళ్య పునస్తేనైవ మన్త్రేణ ద్వివారమేవం కృత్వా పాణిం ప్రక్షాళ్య తతస్తిష్ఠన్ ప్రణతిముద్రాం కృత్వా—

మయి మేధామితి షణ్ణాం మన్త్రాణాం హిరణ్యగర్భ ఋషిః పూర్వత్రయాణాం అగ్నీన్ద్రసూర్యా దేవతా ఉత్తరత్రయాణాం అగ్నిర్దేవతా షణ్ణామాసురీ గాయత్రీచ్ఛన్దః—

మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్నిస్తేజో దధాతు।

మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయీన్ద్ర ఇన్ద్రియం దధాతు।

మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయి సూర్యో భ్రాజో దధాతు॥

యత్తే అగ్నే తేజస్తేనాహం తేజస్వీ భూయాసమ్।

యత్తే అగ్నే వర్చస్తేనాహం వర్చస్వీ భూయాసమ్ ।
యత్తే అగ్నే హరస్తేనాహం హరస్వీ భూయాసమ్ ॥

ఇతి మన్త్రైరగ్నిముపస్థాయ మా నస్తోక ఇత్యస్య కుత్సో రుద్రో జగతీ— భస్మాదానే వినియోగః—

మా నస్తోకే తనయే మా న ఆయుషి మా నో గోషు మా నో అశ్వేషు రీరిషః । వీరాన్మా నో రుద్ర భామితో వధీర్హవిష్మన్తస్సదమిత్త్వా హవామహే ॥

ఇత్యనేన భస్మాదాయ యథాఽఽచారం త్ర్యాయుషం జమదగ్నేరితి లలాటే, కశ్యపస్య త్ర్యాయుషమితి కణ్ఠే, అగస్త్యస్య త్ర్యాయుషమితి నాభౌ, యద్దేవానాం త్ర్యాయుషమితి దక్షిణాంసే, తన్మే అస్తు త్ర్యాయుషమితి వామాంసే, శతాయుషమితి శిరసి ధృత్వా పునః పరిసమూహనపర్యుక్షణే కృత్వా కృతాఞ్జలిః ఓం చ మ ఇత్యస్య సారస్వతోఽగ్నిర్బృహతీ అగ్నిప్రార్థనే వినియోగః—

ఓం చ మే స్వరశ్చ మే యజ్ఞోప చ తే నమశ్చ । యత్తే న్యూనం తస్మై త ఉప యత్తేఽతిరిక్తం తస్మై తే నమః ॥ స్వస్తి—
శ్రద్ధాం మేధాం యశః ప్రజ్ఞాం విద్యాం బుద్ధిం శ్రియం బలమ్ ।
ఆయుష్యం తేజ ఆరోగ్యం దేహి మే హవ్యవాహన ॥
శ్రియం దేహి మే హవ్యవాహనోం నమ ఇతి ॥

చతుస్సాగరపర్యన్తం— అభివాదయే ॥

ఇతి ప్రణమ్యాగ్నేరుత్తరతో గత్వాఽఽచార్యాభిముఖో భూత్వా స్వదక్షిణజాను భూతలే నిధాయ స్వదక్షిణసవ్యశ్రోత్రే దక్షిణసవ్యాభ్యాం పాణిభ్యాం సంస్పృశ్యాచార్యస్య సవ్యదక్షిణా-

పాదౌ జానుప్రభృతి పాదపర్యన్తం స్వదక్షిణవామహస్తాభ్యాం వ్యత్యస్తాభ్యాం సంస్పృశ్య అముకగోత్రోఽముకశర్మాఽహం భో అభివాదయ ఇత్యుచ్చరన్ శిరోఽవనతిపూర్వకమభివాద్యాచార్యే-ణాయుష్మాన్ భవ సౌమ్య దేవదత్త ఇతి ప్రత్యుక్తే వినయాన్వితో భూత్వా సావిత్ర్యా ఉపదేశం వాఞ్ఛన్నధీహి భో సావిత్రీం భో అనుబ్రూహీత్యాచార్యం ప్రత్యుక్త్వా స్వవామపాణిముత్తానీకృత్య దక్షిణపాణిం న్యుబ్జీకృత్య సన్ధాయ పాణిపృష్ఠమఙ్గుళీశ్చాఙ్గుష్ఠౌ దృఢీకృత్య కృతబ్రహ్మాఞ్జలిం దక్షిణాస్యే నిక్షిప్య తత్పార్శ్వగత ఆసీనాచార్యస్తదఞ్జలిం తత్పరిధానీయవాససాఽఽచ్ఛాద్య స్వపా-ణిభ్యాం తదఞ్జలిం పరిగృహ్య ప్రణవవ్యాహృతిపూర్వకం పచ్ఛోఽ-ర్ధర్చశ ఋక్శః ప్రత్యేకముపదిశేత్ ॥

ప్రణవస్య పరబ్రహ్మ ఋషిః పరమాత్మా దేవతా దేవీ గాయత్రీ ఛన్దః। వ్యాహృతిమన్త్రస్య ప్రజాపతిఋషిః ప్రజాపతిః దేవతా బృహతీ ఛన్దః। గాయత్రీమన్త్రస్య విశ్వామిత్ర ఋషిః సవితా దేవతా గాయత్రీ ఛన్దః॥ ఉపనయనే వినియోగః—

ఓం భూర్భువస్సువః। తత్సవితుర్వరేణ్యమ్। భర్గో
దేవస్య ధీమహి। ధియో యో నః ప్రచోదయాత్।

తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి। ధియో
యో నః ప్రచోదయాత్।

తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో
యో నః ప్రచోదయాత్।

ఇత్యుపదిశ్యాశక్తశ్చేత్తం యథాశక్తి వాచయీత । అథాచార్యః మమ వ్రతే హృదయం తే దధామి । మమ చిత్తమను చిత్తం తే అస్తు । మమ వాచమేకవ్రతో జుషస్వ । బృహస్పతిష్ట్వా నియునక్తు మహ్యమ్ ॥ ఇతి మన్త్రేణ స్వదక్షిణపాణిమూర్ధ్వాఙ్గుళిం బ్రహ్మచా-రిణో హృదయదేశే నిధాయ తస్య రక్షార్థం శుద్ధ్యర్థం చ మేఖ-లామాబధ్నీయాత్ ॥

ప్రావేపామేత్యస్య మాణవక ఋషిః సోమో దేవతా త్రిష్టుప్ ఛన్దః మౌఞ్జీధారణే వినియోగః—

ప్రావేపా మా బృహతో మాదయన్తి ప్రవాతేజా ఇరిణే వర్వృతానాః । సోమస్యేవ మౌజవతస్య భక్షో విభీదకో జాగృవిర్మ-హ్యమచ్ఛాన్ ॥

ఇయం దురుక్తాత్పరిబాధమానా శర్మ వరూథం పునతీ న ఆగాత్ । ప్రాణాపానాభ్యాం బలమాభరన్తీ ప్రియా దేవానాం సుభగా మేఖలేయమ్ ॥

ఇతి మన్త్రం మాణవకేన వాచయిత్వా త్రిః పరివీయ,

ఋతస్య గోప్త్రీ తపసః పరస్పీ ఘ్నతీ రక్షస్సహమానా అరాతీః । సా నస్సమన్తమను పరీహి భద్రయా భర్తారస్తే మేఖలే మారిషామ ॥

ఇతి మన్త్రేణ పరివీతాం మేఖలామనుమన్త్రయిత్వా "ప్రాణానాం గ్రన్థిరసి స మా విస్రంసః" ఇతి మన్త్రం వాచయిత్వా నాభిదేశే

గ్నిత్రియం కుర్యాన్మాణవకో రహస్యాఙ్గసహిత వేదత్రయేణాప్య-
తో౭హమితి భావయేత్ ॥ ఆచార్యో మాణవకాయ తూష్ణీం
దణ్డం దద్యాత్ ॥ వటుస్తం గృహ్ణీయాత్ ॥

స్త్రవస్తేత్రిరధవీత్రిమ్మార్ఘునా గోమత్తీరసు వర్వస్తైమ్యవత్రితః
ఆదాన్తం దమయిత్వా మాం మార్గే సంస్థాపయ స్వయమ్ । దణ్డః
కరే స్థితో యస్మాత్తస్మాద్రోతు యతో భయమ్ ॥

ఇతి మన్త్రార్థవిమర్శనపూర్వకమాచార్యః । కుమారేణ
వాచయిత్వా కుమారస్య కర్తవ్యమాచారముపదిశేత్ —

ఇదానీం బ్రహ్మచార్యసి । ఏతత్ప్రభృతి మూత్రోత్సర్గ-
నాదౌ శుద్ధ్యర్థమాచమనం కురు । సన్ధ్యోపాసనాది విహితకర్మ
కురు । దివా నిద్రాం మా కురు । ఆచార్యాధీనో నిత్యం భవ । తద-
నుజ్ఞయా వేదమధీష్వ । సాయంప్రాతర్భిక్షస్వ । సాయంప్రాతస్స
మిధమాధేహి । ద్వాదశ వర్షాణి వేదబ్రహ్మచర్యం వేదగ్రహణాన్తం
వా బ్రహ్మచర్యం కురు ॥

ఇతి ప్రైషార్థం యథా జానాతి తథా౭వబోధ్య స్విష్టకృ-
దాది హోమ శేషం సమాప్య తమగ్నిమామేధాజననాద్రక్షేత్ ॥
తత్రైవ సాయం ప్రాతరగ్నికార్యం కుర్యాత్ ॥

తతో౭నుప్రవచనీయహోమార్థం బ్రాహ్మణభోజనార్థం
చ తణ్డులాదిరూపాం భిక్షాం యాచయేత్ప్రథమం మాతరం సావ
ర్ణాదిపాత్రం గృహీత్వా భవతి భిక్షాం దదాత్విత్యథవా పితరం
భవాన్ భిక్షాం దదాత్విత్యేవం మాతుస్స్వసారం స్వభగినీమన్యా-
నపి బాన్ధవాన్ప్రత్యాఖ్యాయినో యాచయిత్వా తద్ద్రవ్యమాచా-
ర్యాయ నివేద్య మధ్యాహ్నసన్ధ్యాం విధివదుపాస్య గురుసన్నిధావ-

చేలస్మిన్నహన్యేవం నీత్వా తతో వన్దితసాయంసన్ధ్యోఽగ్నేరన్తిక-మాగత్యాసీనః ప్రాణానాయమ్య సాయమగ్నికార్యం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య తస్మిన్నగ్నౌ పరిసమూహనపర్యుక్షణే కృత్వా ప్రాగుక్త-వత్సమిదాధానాది భస్మధారణాన్తం కృత్వా ప్రణమ్య ప్రాణానా-యమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య ఉపనయనాఙ్గమనుప్రవచనీయహోమం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య అగ్నిం ధ్యాత్వా పునర్దేశకాలకథనపూర్వక-మస్మిన్ననుప్రవచనీయహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థ మిత్యాద్యాఘా-రావాజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా సదసస్పతిం సవితారమృషీంశ్చ ప్రధాన దేవతాశ్చరుద్రవ్యేణ శేషేణేత్యాద్యుక్త్వాఽన్వాధాయ పరిసమూహ-నాది స్థాలీపాకవత్ప్రణీతాప్రణయనాన్తం కృత్వా తద్భిక్షాద్రవ్యం చతురశ్చతురో ముష్టీన్ తూష్ణీం దేవతాత్రయస్య విప్రభోజనార్థం చ నిరూప్య ప్రోక్షణాది చరుశ్రపణాన్తం కృత్వా శృతః స్థాలీపాక ఇత్యాచార్యాయ నివేదయేత్ అశక్తౌ తద్బన్ధునాఽన్యేన వా కార-యేత్ । అథాచార్యో బ్రహ్మచారిణా స్పృష్టస్సన్ అగ్న్యర్చనా-ద్యాఘారాన్తం కృత్వా అవదానధర్మేణావదాయ—

సదసస్పతిమిత్యస్య మేధాతిథిస్సదసస్పతిర్గాయత్రీ—

సదసస్పతిమద్భుతం ప్రియమిన్ద్రస్య కామ్యమ్ । సనిం మేధా-మయాసిషం స్వాహా ॥ సదసస్పతయ ఇదం న మమ ।

తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచోదయాత్స్వాహా ॥ సవిత్ర ఇదం న మమ ॥

ఋషిభ్యస్స్వాహా । ఋషిభ్య ఇదం న మమ ॥

ఇతి త్రిభిర్మన్త్రైర్యథాక్రమం హుత్వా తత్తద్దేవతాభ్య ఉద్దిశ్య త్యక్త్వా స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య కర్మాన్తే కర్తవ్యం స్వస్తివాచనం పూర్వవత్కృత్వాఽవశిష్టాన్నేన త్ర్యవరాన్ బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా తైర్వేదసమాప్తిం వాచయీత ॥

తతో బ్రహ్మచారీ అక్షారలవణమన్నం భుక్త్వాఽధశ్శయీత ॥

ఏవం మేధాజననపర్యన్తం గురుం ప్రసాదయన్ వర్తేత ॥

—ఇత్యుపనయనప్రయోగః—

అథ మేధాజననప్రయోగః

ప్రాగుక్తక్రమేణ చరితవ్రతస్య బ్రహ్మచారిణో మేధాసిద్ధ్యర్థం చతుర్థ్యాదిదివసేష్వాచార్యో మేధాజననాఖ్యం కర్మ కుర్యాత్ ॥ గ్రామాద్బహిరనిన్దితాయాం దిశి శాఖావర్జితం పలాశం తదభావే సశాఖం కుశస్తమ్బం వా తదభావే స్వగృహైశానభాగే సవతో ద్వాదశాఙ్గుళప్రమాణాం త్రిమేఖలాం వేదిం కృత్వా తస్యాం వస్త్రాఙ్కురసమన్వితామార్ద్రాం పలాశశాఖాం సమూలార్ద్రకుశస్తమ్బం వా ప్రతిష్ఠాప్య బ్రహ్మచారిణాఽన్వారబ్ధశ్శిష్టాచారాత్స్వస్తివాచనపూర్వకం తిథ్యాది సంకీర్త్య మమ కుమారస్య ఉపనయనవ్రతసమాప్తివేదగ్రహణసామర్థ్యలక్షణమేధాసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మేధాకరనామకసావిత్రీపూజాం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య ॥ మేధాయై నమ ఇతి నామమన్త్రేణావాహనాద్యుపచారాన్ కృత్వా యావకసక్తుమోదకమిశ్రమన్నాది నివేద్య పునశ్చ పూర్వవదశ్వ-

కృత్వా బ్రహ్మచారిణా ప్రణమయ్య శుద్ధజలపాత్రం వటుహస్తే దత్త్వా ఆచార్యః—

సుశ్రవస్సుశ్రవా అసి యథా త్వం సుశ్రవస్సుశ్రవా అస్యే-వం మాం సుశ్రవస్సుశ్రవసం కురు ॥ యథా త్వం దేవానాం య-జ్ఞస్య నిధిపోఽస్యేవమహం మనుష్యాణాం వేదస్య నిధిపో భూయా-సమ్ ॥

ప్రమతే త్రిరథవీతిమ్మఘవా గోమతీరను—వర్త్వతైమహ్వక్రితః ॥

ఇతి మన్త్రం వటునా వాచయిత్వా ప్రదక్షిణం కారయన్ జలసేచనం కారయిత్వా ప్రణమయ్యైవం ద్వివారం పునః కార-యేత్ ॥ తతో బ్రహ్మచారీ స్నాత్వా నవాన్ యజ్ఞోపవీతమేఖలాజి-నదణ్డాన్ పూర్వవన్మన్త్రం ధృత్వా పురాణాన్ వేద్యాం విసృ-జేత్ ॥ పూర్వధృతవాససీ గురవే దత్త్వా విధివత్స్వస్తివాచనం కారయిత్వా యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ ॥

—ఇతి మేధాజననప్రయోగః—

—శ్రీః—

అథోపాకర్మప్రయోగః

ఆచార్యః ప్రాగుక్తలక్షణే కాలే ఉపాకర్మ కరిష్యమాణో మహోపనీతశిష్యాదిభిస్సహ స్నాత్వా కృతనిత్యక్రియో మధ్యాహ్న-

దుపరి బహిశ్శుచౌ దేశే గృహే వా ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య ఏషాం నూతనబ్రహ్మచారిణాం వేదగ్రహణాధికారసిద్ధిద్వారా ఇతరేషాం మమ చ ఆప్యాయనార్థం ఉత్సృష్టానాం వేదానాం పునర్గ్రహణద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఉపాకర్మ కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య తదఙ్గస్వస్తివాచనం విధాయ సర్వైర్నాన్దీశ్రాద్ధం సంకల్పపూర్వకం పూర్వోక్తవిధినా కారయేత్ । జీవత్పితృకస్య తత్పిత్రైవ కారయేత్ తతస్స్వయమపి కృత్వా నివీతీ సర్వైస్సహ గౌతమాదిసప్తర్షీనర్చయేత్ ॥

తత్క్రమస్తూత్సర్జనప్రయోగే వక్ష్యతే ॥

తత ఉపవీతీ దేశకాలౌ నిర్దిశ్య పూర్వవదుపలేపనాద్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కర్మ కృత్వా సమిద్ద్వయమాదాయ పునర్దేశకాలకథనపూర్వకమస్మిన్నుపాకర్మహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమన్వాధానం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య । అస్మిన్నన్వాహితేఽగ్నావిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా సావిత్రీం బ్రహ్మాణం శ్రద్ధాం మేధాం ప్రజ్ఞాం ధారణాం సదసస్పతిమనుమతిం ఛన్దాంసి ఋషీనాజ్యేన, అగ్నిం సూర్యమగ్నిం శతక్రతుమగ్నిం మిత్రావరుణావగ్నిమపోఽగ్నిం మరుతోఽగ్నిం వర్మాణమగ్నిమిన్ద్రాసోమావిన్ద్రమగ్నామరుతః పవమానసోమం సోమమగ్నిం సంజ్ఞానమేతా దధిసక్తుద్రవ్యేణ శేషేణ స్విష్టకృతమిధ్మసన్నహనేన రుద్రం పరమాత్మానం యజ్ఞోపవీతేన అయాసమగ్నిమిత్యాది సద్యో యక్ష్య ఇత్యన్తముక్త్వా సమిద్ద్వయమగ్నావాధాయోద్దిశ్య త్యక్త్వా ఏవం పరిసమూహనాద్యాజ్యే దర్భాగ్రద్వయక్షేపణాన్తం కృత్వా శ్రవణాకర్మోక్తవదఖణ్డా

వ్రీహితణ్డులైర్యవైర్గోధూమైర్వా కృతపిష్టరూపసక్తూన్ శుద్ధపాత్రే నిక్షిప్య గోదధ్నా సంయోజ్య తత్పాత్రమగ్నిసమీపే సంస్థాప్యాజ్యేన సహ దధిసక్తూనాం పర్యగ్నికృత్వాఽఽజ్యోద్వాసనాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వా సావిత్ర్యై స్వాహా బ్రహ్మణే స్వాహా శ్రద్ధాయై స్వాహా మేధాయై స్వాహా ప్రజ్ఞాయై స్వాహా ధారణాయై స్వాహా సదసస్పతయే స్వాహా అనుమతయే స్వాహా ఛన్దోభ్య ఋషిభ్యస్స్వాహా ఇతి నవాజ్యాహుతీర్హుత్వా యథాలిఙ్గముద్దిశ్య త్యక్త్వా అవదానధర్మేణ దధిసక్తూనవదాయ అగ్న్యాదివింశతిదేవతాభ్యో జుహుయాత్ ॥ తత్ర మన్త్రాః ॥ ఉపాకర్మ ప్రధానదధిసక్తుహోమే వినియోగః—

అగ్నిమీళ ఇత్యస్య మధుచ్ఛన్దా అగ్నిర్గాయత్రీ—

అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్। హోతారం రత్నధాతమం స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

కుషుమ్భక స్తదగస్త్యో ఽప్తృణసూర్యో అనుష్టుప్—

కుషుమ్భక స్తదబ్రవీద్గిరేః ప్రవర్తమానకః। వృశ్చికస్యారసం విషమరసం వృశ్చిక తే విషం స్వాహా ॥ అప్తృణసూర్యాయ ఇదం న మమ ॥

త్వమగ్నే గృత్సమదోఽగ్నిర్జగతీ—

త్వమగ్నే ద్యుభిస్త్వమాశుశుక్షణిస్త్వమద్భ్యస్త్వమశ్మనస్పరి। త్వం వనేభ్యస్త్వమోషధీభ్యస్త్వం నృణాం నృపతే జాయసే శుచిస్స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

ఆవదన్నిత్యస్య గృత్సమదశ్శకున్తో జగతీ—

ఆవదంస్త్వం శకునే భద్రమావద తూష్ణీమాసీనస్సుమతిం చికిద్ధి నః। యదుత్పతన్వదసి కర్కరిర్యథా బృహద్వదేమ విదథే సువీరాస్స్వాహా॥ శకున్తాయేదం న మమ॥

సోమస్య మా విశ్వామిత్రోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్—

సోమస్య మా తవసం వక్ష్యగ్నే వహ్నిం చకర్థ విదథే యజధ్యై। దేవాఁ అచ్ఛా దీద్యద్యుఞ్జే అద్రిం శమాయే అగ్నే తన్వం జుషస్వ స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

గృణానా జమదగ్నినా జమదగ్నిర్మిత్రావరుణౌ గాయత్రీ—

గృణానా జమదగ్నినా యోనావృతస్య సీదతమ్। పాతం సోమమృతావృధా స్వాహా॥ మిత్రావరుణాభ్యామిదం న మమ॥

త్వాం హ్యగ్న ఇత్యస్య వామదేవోఽగ్నిరష్టిః—

త్వాం హ్యగ్నే సదమిత్సమన్యవో దేవాసో దేవమరతిం న్యేరిర ఇతి క్రత్వా న్యేరిరే। అమర్త్యం యజత మర్త్యేష్వా దేవమాదేవం జనత ప్రచేతసం విశ్వమాదేవం జనత ప్రచేతసం స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

ధామన్తే వామదేవ ఆపో జగతీ—

ధామన్తే విశ్వం భువనమధిశ్రితమన్తస్సముద్రే హృద్యం

న్తరాయుషి। అపామసీశ పన్తిశ్తే య అశ్వత్థ స్తమశ్వ్యామ మధు-మ న్తం తథార్మిం స్వాహా॥ అద్భ్య ఇదం న మమ॥

అబోధ్యగ్నిస్సమిధా జనానాం ప్రతిధేనుమివాయతీముషాసమ్।
యహ్వా ఇవ ప్రవయాముజ్జిహానాః ప్రభానవస్సిస్రతే నాకమచ్ఛ స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

గన్తా న ఏవయా మరున్మారుతమతిజగతీ—

గన్తా నో యజ్ఞం యజ్ఞియాస్సుశమి శ్రోతా హవమరక్ష ఏవయా మరుత్। జ్యేష్ఠాసో న పర్వతాసో వ్యోమని యూయం తస్య ప్రచేతసస్స్యాత దుర్ధర్తవో నిదస్స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం న మమ॥

త్వం హ్యగ్న ఇత్యస్య భరద్వాజోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్—

త్వం హ్యగ్నే ప్రథమో మనోతాఽస్యా ధియో అభవో దస్మ హోతా। త్వం సీం వృషన్నకృణోర్దుష్టరీతు సహో విశ్వస్మై సహసే సహధ్యై స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

దేవబ్రాహ్మణః
యో నస్స్వః పాయుర్దేవబ్రాహ్మణోఽనుష్టుప్—

యో నస్స్వో అరణో యశ్చ నిష్ట్యో జిఘాంసతి। దేవాస్తం సర్వే ధూర్వన్తు బ్రహ్మ వర్మ మమాన్తరం స్వాహా॥ వర్మణ ఇదం న మమ॥

అగ్నిం నరో వసిష్ఠోఽగ్నిర్విరాట్—

అగ్నిం నరో దీధితిభిరరణ్యోర్హస్తచ్యుతీ జనయన్త ప్రశస్తమ్। దూరేదృశం గృహపతిమథర్యుం స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

ప్రతిచక్ష్వ వసిష్ఠ ఇన్ద్రాసోమావనుష్టుప్—

ప్రతిచక్ష్వ విచక్ష్వేన్ద్రశ్చ సోమ జాగృతమ్। రక్షోభ్యో వధమస్యతమశనిం యాతుమద్భ్యస్స్వాహా॥ ఇన్ద్రాసోమాభ్యామిదం న మమ॥

మా చిత్ప్రగాథ ఐన్ద్రీ బృహతీ—

మా చిదన్యద్విశంసత సఖాయో మా రిషణ్యత। ఇన్ద్రమిత్స్తోతా వృషణం సచా సుతే ముహురుక్థా చ శంసత స్వాహా॥ ఇన్ద్రాయేదం న మమ॥

ఆఽగ్నే యాహి సౌభరిరాగ్నిమారుతమనుష్టుప్—

ఆఽగ్నే యాహి మరుత్సఖా రుద్రేభిస్సోమపీతయే। సోభర్యా ఉప సుష్టుతిం మాదయస్వ స్వర్ణరే స్వాహా॥ అగ్నిమరుద్భ్య ఇదం న మమ॥

స్వాదిష్ఠయా మధుచ్ఛన్దాః పవమానసోమో గాయత్రీ—

స్వాదిష్ఠయా మదిష్ఠయా పవస్వ సోమ ధారయా। ఇన్ద్రాయ పాతవే సుతస్స్వాహా॥ పవమానసోమాయేదం న మమ॥

యత్తే రాజన్ కశ్యపస్సోమః పఙ్క్తిః—

యత్తే రాజఞ్ఛృతం హవిస్తేన సోమాభిరక్ష నః। అరాతీవా మా నస్తారీన్మో చ నః కించనామమదిన్ద్రాయేన్దో పరిస్రవ స్వాహా॥ సోమాయేదం న మమ॥

అగ్నే బృహన్నిత్యగ్నిస్త్రిష్టుప్—

అగ్నే బృహన్నుషసామూర్ధ్వో అస్థాన్నిర్జగన్వాన్తమసో జ్యోతిషాగాత్। అగ్నిర్భానునా రుశతా స్వఙ్గ ఆజాతో విశ్వా సద్మాన్యప్రాస్స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

సమానీ వ ఇత్యస్య సంవననస్సంజ్ఞానమనుష్టుప్—

సమానీ వ ఆకూతిస్సమానా హృదయాని వః। సమాన-మస్తు వో మనో యథా వస్సుసహా సతి స్వాహా॥ సంజ్ఞానాయేదం న మమ॥

ఏతైర్మన్త్రైరాజ్యాహుతీర్హుత్వా యథాలిఙ్గముద్దిశ్య త్యక్త్వా దధి-సక్తు శేషేణ స్విష్టకృతం హుత్వోద్దిశ్య త్యక్త్వా ఇధ్మబన్ధనరజ్జుం పూర్వవజ్జుహుయాత్॥

అథాచార్యశ్శిష్యశ్చ దధిసక్తూన్ ప్రాశ్యాచామేయుః। తతో యజ్ఞోపవీతహోమదానధారణాని కుర్యుస్తత్రాయంక్రమః—

యజ్ఞోపవీతమిత్యస్య పరబ్రహ్మ పరమాత్మా త్రిష్టుప్—

యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతేర్యత్సహజం పుర-స్తాత్। ఆయుష్యమగ్ర్యం ప్రతిముఞ్చ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బల-మస్తు తేజస్స్వాహా॥

అనేన మన్త్రేణాచార్యో యజ్ఞోపవీతం హుత్వా పరమా-
త్మన ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా ప్రాచీనావీతీ అస్మిన్నుపాకర్మణి
సమస్తపితృప్రీత్యర్థం యజ్ఞోపవీతదానం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య పితృ-
పితామహప్రపితామహేభ్యః మాతామహాదిభ్యః పితృవ్యాదిసర్వ-
పితృభ్యస్సపత్నీకేభ్యో యజ్ఞోపవీతం స్వధా న మమేతి ప్రత్యేకం
దద్యాత్ । జీవపితా చేదాభ్యుదయికప్రకరణోక్తవన్మాతృమాతామ-
హవర్గాభ్యాం దద్యాన్మాతరి జీవన్త్యాం మాతామహాయైవ దద్యా-
త్ । ఏవం దానకాలే ప్రతిగ్రహమకుర్వన్ దత్త్వా స్వయం చ
తన్మన్త్రేణ ధారయేదేవమితరే ॥

తత ఆచార్యోఽస్మిన్ కాలే బ్రహ్మచారిణా క్రమేణ నవకటి-
సూత్రకౌపీనాజినయజ్ఞోపవీతవస్త్రమేఖలాదణ్డాన్ ధారయిత్వా
పురాణాని జలే ప్రక్షేపయేత్ । తతస్సర్వే పరిస్తరణకర్మాణ్యామ-
ధస్తాదఞ్జలీనిధాయాన్యేనాపస్సేచయిత్వా తా భూమౌ నిషి-
ఞ్చేయుః ॥ తతస్సర్వే స్వస్వహాచార్యాః ప్రత్యగగ్నేః ప్రాగగ్రమాస్తీ-
ర్ణేషు దర్భేషూపవిశ్య శరావాద్యుదపాత్రే దర్భాన్ నిక్షిప్య
దర్భగర్భబ్రహ్మాఞ్జలిం కృత్వా మమ సమస్తపాపక్షయద్వారా సక-
లశ్రేయః ప్రాప్త్యర్థం స్వాధ్యాయాధ్యయనాత్మక ముపాకర్మాంగ
బ్రహ్మయజ్ఞం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య పూర్వమోఙ్కారం తతస్సమస్త-
వ్యాహృతీః గాయత్రీం పచ్ఛోఽర్ధర్చశోఽనవానముచ్చైస్త్రిరు-
చ్చరన్ శిష్యానపి తథా వాచయిత్వా అగ్నిమీళే ఇతి సూక్తం—

అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్ । హోతా-
రం రత్నధాతమమ్ । అగ్నిః పూర్వేభిరృషిభిరీడ్యో నూతనైరు-
త । స దేవాఁ ఏహ వక్షతి । అగ్నినా రయిమశ్నవత్పోషమేవ దివే-

దివే। యశసం వీరవత్తమమ్। అగ్నే యం యజ్ఞమధ్వరం విశ్వతః పరిభూరసి। స ఇద్దేవేషు గచ్ఛతి। అగ్నిర్హోతా కవిక్రతుస్సత్యశ్చి-త్రశ్రవస్తమః। దేవో దేవేభిరాగమత్ ॥ ౧ ॥

యదఙ్గ దాశుషే త్వమగ్నే భద్రం కరిష్యసి। తవేత్తత్సత్య-మఙ్గిరః। ఉప త్వాఽగ్నే దివేదివే దోషావస్తర్ధియా వయమ్। నమో భరన్త ఏమసి। రాజన్తమధ్వరాణాం గోపామృతస్య దీదివిమ్। వర్ధమానం స్వే దమే। స నః పితేవ సూనవేఽగ్నే సూపాయనో భవ। సచస్వానస్స్వస్తయే ॥ ౨ ॥ వాయవాయాహి దర్శత ॥

ఇషే త్వోర్జే త్వాది యజురాదిమ్—

ఇషే త్వోర్జే త్వా వాయవస్స్థోపాయవస్స్థ దేవో వస్సవితా ప్రార్పయతు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ ఆప్యాయధ్వమఘ్నియా దేవ-భాగమూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజావతీరనమీవా అయక్ష్మా మా వస్స్తేన ఈశత మాఽఘశగ్ంసో రుద్రస్య హేతిః పరి వో వృణక్తు ధ్రువా అస్మిన్గోపతౌ స్యాత బహ్వీర్యజమానస్య పశూన్పాహి ॥

అగ్న ఆయాహి వీతయ ఇతి సామాదిమ్—

అగ్న ఆయాహి వీతయే గృణానో హవ్యదాతయే। ని హోతా సత్సి బర్హిషి ॥

శం నో దేవీరభిష్టయ ఇత్యథర్వాదిమ్—

శం నో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే । శంయోరభిస్రవన్తు నః ॥

అగ్నిర్వై దేవానామితి బ్రాహ్మణమ్—

అగ్నిర్వై దేవానామవమో విష్ణుః పరమః ।

అథ మహావ్రతమ్—ఏష పన్థా ఏతత్కర్మ । అథాతస్సంహితాయా ఉపనిషత్—విదా మఘవన్ విదా । మహావ్రతస్య పఞ్చవింశతిం సామిధేన్యః । అథైతస్య సమామ్నాయస్యేతిసూత్రమ్ । మయరసతజభనలగసమ్మితమితిచ్ఛన్దః । గౌః, గ్మా, జ్మా, క్ష్మా ఇతి నిఘణ్టుమ్ । పఞ్చసంవత్సరమయమితి జ్యౌతిషమ్ । సమామ్నాయస్సమామ్నాత ఇతి నిరుక్తమ్ । అథ శిక్షాం ప్రవక్ష్యామీతి శిక్షామ్ । వృద్ధిరాదైచ్ ఇతి వ్యాకరణమ్ । అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసేతి పూర్వమీమాంసాసూత్రమ్ । అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేత్యుత్తరమీమాంసాసూత్రం చ క్రమాద్బ్రువన్ వాచయిత్వా । నమో బ్రహ్మణ ఇతి పరిధానీయాం త్రిర్వాచయిత్వా ॥

ఓం నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః । నమో వాచే నమో వాచస్పతయే నమో విష్ణవే మహతే కరోమి ॥ ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః ॥

అథాచార్యశ్శిష్యైస్సహోత్థాయ ప్రఙ్జాసమ్ముఖేనావదత్ ఓం ఇత్యుక్త్వా ఉపాకృతా వై వేదా ఇత్యుచ్చార్య, పునశ్శిష్యైస్సహోపవిశ్య భూమిం స్పృష్ట్వా జలం సంస్పృశ్య అగ్నిగౌతమాది ఋష్యాచార్యాదీన్ నమస్కృత్య ప్రాయశ్చిత్తాదిహోమశేషం సమాప్య వేదానుద్దిశ్య బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ ॥

—ఇత్యుపాకర్మప్రయోగః—

అథోత్సర్జనప్రయోగః

ఆచార్యః ప్రాగుక్తదినే ఉపాకర్మదినే వా పూర్వాహ్ణే గ్రామాద్బహిర్వివిక్తే సమే దేశే శిష్యైస్సహాసీనః ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ కథయిత్వా మమ శిష్యాణాం చ అధీతవేదాప్యాయన-ద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం అధీతానాం ఛన్దసాముత్సర్జ-నాఖ్యం కర్మ కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య తదఙ్గస్వస్తివాచనం విధివ-ద్విదధ్యాత్ ॥ ఉపాకర్మదినే ఉత్సర్జనోపాకర్మాఖ్యే కర్మణీ కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య తదఙ్గస్వస్తివాచనం నాన్దీశ్రాద్ధం చ విధాయ ఋషీ-న్తర్పయేత్తత్రాయం క్రమః— ద్వాదశాఙ్గుళప్రమాణకసప్తదర్భాన్ గృహీత్వాఽగ్రతశ్చతురఙ్గుళం విహాయ మధ్యే ఏకాఙ్గుళప్రమాణం ప్రదక్షిణగ్రన్థిం కృత్వా తత్పూర్వస్మిన్నైశానభాగే శుద్ధవస్త్రోపరి ని-ధాయ శిష్యాదిభిస్సహ సవీతీ భూత్వా గౌతమాదిసప్తర్షీనావాహ్య షోడశోపచారైరభ్యర్చయేత్తత్రాయం క్రమః—

దేశకాలౌ సంకీర్త్య ఉత్సర్జనాఙ్గత్వేన గౌతమాదిసప్తర్షి-ప్రీత్యర్థం ఆవాహనాది షోడశోపచారైః పూజనం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య ప్రాణప్రతిష్ఠాం కృత్వా గౌతమాదిసప్తర్షీనావాహయేత్ —

అభి త్వా గోతమేత్యస్య మన్త్రస్య గోతమో గాయత్రీ ॥
గౌతమావాహనే వినియోగః—

అభి త్వా గోతమా గిరా జాతవేదో విచర్షణే । ద్యుమ్నై-రభి ప్రణోనుమః ॥ ఓం భూః గౌతమాయ నమః గౌతమమా-వాహయామి ॥

స్వర్భానోరిత్యస్య మన్త్రస్య మరీచిపుత్రోఽత్రిస్త్రిష్టుప్ ॥
అత్ర్యావాహనే వినియోగః —

స్వర్భానోరధ యదిన్ద్ర మాయా అవో దివో వర్తమానా
అవాహన్ । గూళ్హం సూర్యం తమసాఽపవ్రతేన తురీయేణ బ్రహ్మ
ణాఽవిన్దదత్రిః ॥ ఓం భూః అత్రయే నమః అత్రిమావాహయామి ॥

అవిన్దన్త ఇత్యస్య మన్త్రస్య సౌచీకో భరద్వాజస్త్రిష్టుప్ —
భరద్వాజావాహనే వినియోగః —

అవిన్దన్తే అతిహితం యదాసీద్యజ్ఞస్య ధామ పరమం గుహా
యత్ । ధాతుర్ద్యుతానాత్సవితుశ్చ విష్ణోర్భరద్వాజో బృహదా
చక్రే అగ్నేః ॥ ఓం భూః భరద్వాజాయ నమః భరద్వాజమావా
హయామి ॥

ఇమే భోజా ఇత్యస్య విశ్వామిత్రో యూపస్త్రిష్టుప్ ।
విశ్వామిత్రావాహనే వినియోగః —

ఇమే భోజా అఙ్గిరసో విరూపా దివస్పుత్రాసో అసురస్య
వీరాః । విశ్వామిత్రాయ దదతో మఘాని సహస్రసావే ప్రతిరన్త
ఆయుః ॥ ఓం భూః విశ్వామిత్రాయ నమః విశ్వామిత్రమావాహ
యామి ॥

ఋషే మన్త్రకృతామిత్యస్య మన్త్రస్య కశ్యపస్సోమస్త్రిష్టుప్ —
కశ్యపావాహనే వినియోగః —

ఋషే మన్త్రకృతాం స్తోమైః కశ్యపోద్వర్ధయన్గిరః । సోమం

నమస్య రాజానం యోజక్షే వీరుధాం పతిరింద్రో యేష్టా పరి ప్రవ ॥
ఓం భూః కశ్యపాయ నమః కశ్యపమావాహయామి ॥

ప్రసూతో భక్షమిత్యస్య మన్త్రస్య ప్రగాథో జమదగ్నిర్జగతీ ।
జమదగ్న్యావాహనే వినియోగః—

ప్రసూతో భక్షమకరం చరావపి స్తోమం చేమం ప్రథమః-స్సూరిరున్మృజే । సుతే సుతే కేతేన యదాగమం వాం ప్రతి విశ్వా-మిత్రజమదగ్నీ దమే ॥ ఓం భూః జమదగ్నయే నమః జమదగ్నిమా-వాహయామి ॥

శ్విత్యంచో మా ఇత్యస్య వసిష్ఠస్త్రిష్టుప్—
వసిష్ఠావాహనే వినియోగః—

శ్విత్యంచో మా దక్షిణతస్కపర్దా ధియం జిన్వాసో అభి హి ప్రమన్దుః । ఉత్తిష్ఠన్వోచే పరి బర్హిషో నౄన్న మే దూరాద-వితవై వసిష్ఠాః ॥ ఓం భూః వసిష్ఠాయ నమః వసిష్ఠమావాహయామి ॥

ఇత్యావాహ్య షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య తేషామర్ఘ్యం దద్యాత్ ॥ తత ఉపవీతీ దేశకాలకథనపూర్వకముపలేపనాన్తం కర్మ కృత్వా సమిద్ద్వయమాదాయ పునర్దేశకాలౌ నిర్దిశ్యాస్మిన్నుత్సర్జన-హోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమన్వాధానం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య అస్మి-న్నన్వాహితేఽగ్నావిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా సావిత్రీం బ్రహ్మాణం శ్రద్ధాం మేధాం ప్రజ్ఞాం ధారణాం సదసస్పతిం అనుమతిం ఛన్దాంసి ఋషీంశ్చైవ అగ్నిం సూర్యమగ్నిం శకున్తమగ్నిం మిత్రావరుణావగ్నిమహాగ్నిం మరుతోఽగ్నిం వర్మాణమగ్నిమి-

న్ద్రాగ్నీసోమావిన్ద్రమగ్నిం మరుతః పవమానసోమం సోమమగ్నిం సంజ్ఞా-
నమేతాశ్చరుద్రవ్యేణ శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాది సద్యో యక్ష్య
ఇత్యన్తముక్త్వా సమిద్ద్వయమగ్నావాధాయోద్దిశ్య త్యక్త్వా పరిస-
మూహనాద్యాజ్యే దర్భాగ్రద్వయక్షేపనాన్తం కృత్వా సిద్ధాన్న
మగ్నిసమీపే నిధాయ తేనైవ సహాజ్యం త్రిః పర్యగ్నికృత్వాఽఽజ్యో-
ద్వాసనాదిస్రువసంమార్జనాన్తం కృత్వాఽన్నం పాత్రాన్తరే పృథ-
క్కృత్యాగ్నావధిశ్రిత్య స్రువేణాభిఘార్యోదగుద్వాస్యాజ్యాద్దక్షిణతో
బర్హిష్యాసాద్య పునరప్యభిఘారణాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వాసావి
త్ర్యైస్వాహా బ్రహ్మణేస్వాహా శ్రద్ధాయైస్వాహా మేధాయైస్వాహా
ప్రజ్ఞాయై స్వాహా ధారణాయై స్వాహా సదసస్పతయే స్వాహా అను-
మతయే స్వాహా ఛన్దోభ్య ఋషిభ్యస్స్వాహా ॥ ఇతి నవాజ్యాహు-
తీర్హుత్వాఽవదానధర్మేణ చరుమవదాయాగ్న్యాదివింశతి దేవతాభ్యో
జుహుయాత్తత్ర మన్త్రాః ఉత్సర్జన ప్రధాన చరుహోమే వినియోగః

అగ్నిమీళే ఇత్యస్య మధుచ్ఛన్దా అగ్నిగాయత్రీ—

అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్ । హో-
తారం రత్నధాతమం స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

కుషుమ్భకస్తదగస్త్యస్తృణసౌర్యమనుష్టుప్—

కుషుమ్భకస్తదబ్రవీద్గిరేః ప్రవర్తమానకః । వృశ్చికస్యారసం
విషమరసం వృశ్చిక తే విషం స్వాహా ॥ అస్తృణసూర్యేభ్య ఇదం
న మమ ॥

త్వమగ్నే గృత్సమదోఽగ్నిర్జగతీ—

త్వమగ్నే ద్యుభిస్త్వమాశుశుక్షణిస్త్వమద్భ్యస్త్వమశ్మన-

స్పరి। త్వం వనేభ్యస్త్వమోషధీభ్యస్త్వం నృణాం నృపతే జాయసే శుచిస్స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

ఆవదన్నిత్యస్య గృత్సమదశ్శకున్తో జగతీ—

ఆవదంస్త్వం శకునే భద్రమావద తూష్ణీమాసీనస్సుమతిం చికిద్ధి నః। యదుత్పతన్వదసి కర్కరిర్యథా బృహద్వదేమ విదథే సువీరాస్స్వాహా ॥ శకున్తాయేదం న మమ ॥

సోమస్య మా విశ్వామిత్రోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్—

సోమస్య మా తవసం వక్ష్యగ్నే వహ్నిం చకర్థ విదథే యజధ్యై। దేవా అచ్ఛా దీద్యద్యుఞ్జే అద్రిం శమాయే అగ్నే తన్వం జుషస్వ స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

గృణానా జమదగ్నినా జమదగ్నిర్మిత్రావరుణౌ గాయత్రీ—

గృణానా జమదగ్నినా యోనావృతస్య సీదతమ్। పాతం సోమమృతావృధా స్వాహా ॥ మిత్రావరుణాభ్యామిదం న మమ ॥

త్వాం హ్యగ్న ఇత్యస్య వామదేవోఽగ్నిః పఙ్క్తిః—

త్వాం హ్యగ్నే సదమిత్సమన్యవో దేవాసో దేవమరతిం న్యేరిర ఇతి క్రత్వా న్యేరిరే। అమర్త్యం యజత మర్త్యేష్వా దేవమాదేవం జనత ప్రచేతసం విశ్వమాదేవం జనత ప్రచేతసం స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

ధామన్తే వామదేవ ఆపో జగతీ—

ధామన్తే విశ్వం భువనమధిశ్రితమన్తస్సముద్రే హృద్యం౧తరాయుషి। అపామనీకే సమిథే య ఆభృతస్తమశ్యామ మధుమన్తం త ఊర్మిం స్వాహా॥ అద్భ్య ఇదం న మమ॥

అబోధ్యగ్నిరిత్యస్య బుధగవిష్ఠిరావగ్నిస్త్రిష్టుప్—

అబోధ్యగ్నిస్సమిధా జనానాం ప్రతి ధేనుమివాయతీముషాసమ్। యహ్వా ఇవ ప్రవయాముజ్జిహానాః ప్రభానవస్సిస్రతే నాకమచ్ఛ స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

గన్తా న ఏవయా మరున్మారుతమతిజగతీ—

గన్తా నో యజ్ఞం యజ్ఞియాస్సుశమి శ్రోతా హవమరక్ష ఏవయామరుత్। జ్యేష్ఠాసో న పర్వతాసో వ్యోమని యూయం తస్య ప్రచేతసస్స్యాత దుర్ధర్తవో నిదస్స్వాహా॥ మరుద్భ్య ఇదం న మమ॥

త్వం హ్యగ్న ఇత్యస్య భరద్వాజోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్—

త్వం హ్యగ్నే ప్రథమో మనోతాఽస్యా ధియో అభవో దస్మ హోతా। త్వం సీం వృషన్నకృణోర్దుష్టరీతు సహో విశ్వస్మై సహసే సహధ్యై స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

హో నస్స్వః శంయుర్బార్హస్పత్యోఽనుష్టుప్—

యో నః స్వో అరణో యశ్చ నిష్ట్యో జిఘాంసతి । దేవాస్తం సర్వే ధూర్వన్తు బ్రహ్మ వర్మమమాన్తరం స్వాహా ॥ వర్మణ ఇదం న మమ ॥

అగ్నిం నరో వసిష్ఠోఽగ్నిర్విరాట్ —

అగ్నిం నరో దీధితిభిరరణ్యోర్హస్తచ్యుతీ జనయన్త ప్రశస్తమ్ । దూరేదృశం గృహపతిమథర్యుం స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

ప్రతి చక్ష్వ వసిష్ఠేన్ద్రాసోమావనుష్టుప్ —

ప్రతి చక్ష్వ వి చక్ష్వేన్ద్రశ్చ సోమ జాగృతమ్ । రక్షోభ్యో వధమస్యతమశనిం యాతుమద్భ్యస్స్వాహా ॥ ఇన్ద్రాసోమాభ్యామిదం న మమ ॥

మా చిత్ప్రగాథ ఐన్ద్రీ బృహతీ—

మా చిదన్యద్వి శంసత సఖాయో మా రిషణ్యత । ఇన్ద్రమిత్స్తోతా వృషణం సచా సుతే ముహురుక్థా చ శంసత స్వాహా ॥ ఇన్ద్రాయేదం న మమ ॥

ఆఽగ్నే యాహి సౌభరిరాగ్నిమారుతమనుష్టుప్ —

ఆఽగ్నే యాహి మరుత్సఖా రుద్రేభిస్సోమపీతయే । సోభర్యా ఉప సుష్టుతిం మాదయస్వ స్వర్ణరే స్వాహా ॥ అగ్నిమరుద్భ్య ఇదం న మమ ॥

స్వాదిష్ఠయా మధుచ్ఛన్దాః పవమానసోమో గాయత్రీ—

స్వాదిష్ఠయా మదిష్ఠయా పవస్వ సోమ ధారయా। ఇన్ద్రాయ పాతవే సుతస్స్వాహా॥ పవమానసోమాయేదం న మమ॥

యత్తే రాజన్ కశ్యపస్సోమః పఙ్క్తిః—

యత్తే రాజఞ్ఛృతం హవిస్తేన సోమాభిరక్ష నః। అరాతీవా మా నస్తారీన్మో చ నః కించనామమదిన్ద్రాయేన్దో పరిస్రవ స్వాహా॥ సోమాయేదం న మమ॥

అగ్నే బృహన్ త్రితోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్—

అగ్నే బృహన్నుషసామూర్ధ్వో అస్థాన్నిర్జగన్వాన్తమసో జ్యోతిషాగాత్। అగ్నిర్భానునా రుశతా స్వఙ్గ ఆజాతో విశ్వా సద్మాన్యప్రాస్స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

సమానీ వ ఇత్యస్య సంవననస్సంజ్ఞానమనుష్టుప్—

సమానీ వ ఆకూతిస్సమానా హృదయాని వః। సమానమస్తు వో మనో యథా వస్సుసహాసతి స్వాహా॥ సంజ్ఞానాయేదం న మమ॥

ఏతైర్వింశతిమన్త్రైర్హుత్వోర్ధ్వదిశ్యక్త్వా ఇధ్మబన్ధనరజ్జుం పూర్వవద్ధుత్వా సర్వైస్సహ ప్రత్యగగ్నేః ప్రాగగ్రమాస్తీర్ణేషు దర్భేషూపవిశ్య శరావాద్యుదపాత్రే దర్భాన్నిక్షిప్య దక్షిణోత్తరప్రహ్వాఞ్జలిం కృత్వా గాయత్రీం పచ్ఛోఽర్ధర్చశోఽనవానమన్త్యే ప్రణవవ్యాహృత్యాదిసహితాం త్రిరుచ్చరేత్॥ శిష్యానపి తథా వాచయిత్వా అగ్నిమీళ ఇతి సూక్తం—

అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్ । హోతారం రత్నధాతమమ్ । అగ్నిః పూర్వేభి ఋషిభిరీడ్యో నూతనైరుత । స దేవాఁ ఏహ వక్షతి । అగ్నినా రయిమశ్నవత్పోషమేవ దివేదివే । యశసం వీరవత్తమమ్ । అగ్నే యం యజ్ఞమధ్వరం విశ్వతః పరిభూరసి । స ఇద్దేవేషు గచ్ఛతి । అగ్నిర్హోతా కవిక్రతుస్సత్యశ్చిత్రశ్రవస్తమః । దేవో దేవేభిరాగమత్ ॥ ౧ ॥

యదఙ్గ దాశుషే త్వమగ్నే భద్రం కరిష్యసి । తవేత్తత్సత్యమఙ్గిరః । ఉప త్వాఽగ్నే దివేదివే దోషావస్తర్ధియా వయమ్ । నమో భరన్త ఏమసి । రాజన్తమధ్వరాణాం గోపామృతస్య దీదివిమ్ । వర్ధమానం స్వే దమే । స నః పితేవ సూనవేఽగ్నే సూపాయనో భవ । సచస్వానస్స్వస్తయే ॥ ౨ ॥ వాయవాయాహి దర్శత ॥

ఇషే త్వోర్జే త్వేతి యజురాదిమ్—

ఇషే త్వోర్జే త్వా వాయవస్థోపాయవస్థ దేవో వస్సవితా ప్రార్పయతు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణ ఆప్యాయధ్వమఘ్నియా దేవభాగమూర్జస్వతీః పయస్వతీః ప్రజావతీరనమీవా అయక్ష్మా మా వస్స్తేన ఈశత మాఽఘశంసో రుద్రస్య హేతిః పరి వో వృణక్తు ధ్రువా అస్మిన్గోపతౌ స్యాత బహ్వీర్యజమానస్య పశూన్పాహి ॥

అగ్న ఆయాహి వీతయ ఇతి సామాదిమ్—

అగ్న ఆయాహి వీతయే గృణానో హవ్యదాతయే । ని హోతా సత్సి బర్హిషి ॥

శం నో దేవీరభిష్టయ ఇత్యథర్వాదిమ్—

శం నో దేవీరభిష్టయ ఆపో భవన్తు పీతయే। శం యోరభిస్రవన్తు నః॥

అగ్నిర్వై దేవానామితి బ్రాహ్మణమ్—

అగ్నిర్వై దేవానామవమో విష్ణుః పరమః।

అథ మహావ్రతమ్—ఏష పన్థా ఏతత్కర్మ। అథాతస్సంహితాయా ఉపనిషత్—విదా మఘవన్ విదా। మహావ్రతస్య పఞ్చవింశతిం సామిధేన్యః। ఇతి పఞ్చారణ్యకమ్। అథైతస్య సమామ్నాయస్యేతి సూత్రమ్। మయరసతజభనలగసమ్మితమితి ఛన్దః। గౌః, గ్మా, జ్మా, క్ష్మా, ఇతి నిఘణ్టుమ్। పఞ్చసంవత్సరమయమితి జ్యోతిషమ్। సమామ్నాయస్సమామ్నాత ఇతి నిరుక్తమ్। అథ శిక్షాం ప్రవక్ష్యామీతి శిక్షామ్। వృద్ధిరాదైచ్ ఇతి వ్యాకరణమ్। అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసేతి పూర్వమీమాంసాసూత్రమ్। అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేత్యుత్తరమీమాంసాసూత్రం చ క్రమాద్బ్రువన్ వాచయిత్వా। నమో బ్రహ్మణ ఇతి పరిధానీయాం త్రిర్వాచయిత్వా॥

ఓం నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః। నమో వాచే నమో వాచస్పతయే నమో విష్ణవే మహతే కరోమి॥ ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః॥

అథాచార్యశ్శిష్యైస్సహోత్థాయ సంజ్ఞానముశనావదత్ ఓం ఇత్యుక్త్వా ఉత్సృష్టా వై వేదా ఇత్యుచ్చార్య, పునశ్శిష్యైస్సహోపవిశ్య భూమిం స్పృష్ట్వా జలం సంస్పృశ్య అగ్నిగౌతమాది

ఋష్యాచార్యాదీన్ నమస్కృత్య సావిత్ర్యాది దేవతా స్తర్పయేత్ ॥
తత్రాయం క్రమః—

సావిత్రీం తర్పయామి। బ్రహ్మాణం తర్పయామి। శ్రద్ధాం తర్పయామి। మేధాం తర్పయామి। ప్రజ్ఞాం తర్పయామి। ధారణాం తర్పయామి। సదసస్పతిం తర్పయామి। అనుమతిం తర్పయామి। ఛన్దాంసి ఋషీం స్తర్పయామి। అగ్నిం తర్పయామి। సూర్యం తర్పయామి। అగ్నిం శకున్తం తర్పయామి। అగ్నిం తర్పయామి। మిత్రావరుణౌ తర్పయామి। అగ్నిం తర్పయామి। అప స్తర్పయామి। అగ్నిం తర్పయామి। మరుత స్తర్పయామి। అగ్నిం తర్పయామి। వర్మాణాం తర్పయామి। అగ్నిం తర్పయామి। ఇన్ద్రాగ్నిసోమా తర్పయామి। ఇన్ద్రం తర్పయామి। అగ్నిమరుత స్తర్పయామి। పవమానసోమం తర్పయామి। సోమం తర్పయామి। అగ్నిం తర్పయామి। సంజ్ఞానం తర్పయామీతి క్రమేణ తర్పయిత్వా। బ్రహ్మయజ్ఞాఙ్గదేవర్షిపితృతర్పణం కుర్యాత్ ॥ దేవతా స్తర్పయతి— అగ్ని స్తృప్యతు। విష్ణు స్తృప్యతు। ప్రజాపతి స్తృప్యతు। బ్రహ్మా తృప్యతు। వేదా స్తృప్యన్తు। దేవా స్తృప్యన్తు। ఋషయ స్తృప్యన్తు। సర్వాణి ఛన్దాంసి తృప్యన్తు। ఓంకార స్తృప్యతు। వషట్కార స్తృప్యతు। వ్యాహృతయ స్తృప్యన్తు। సావిత్రీ తృప్యతు। యజ్ఞా స్తృప్యన్తు। ద్యావాపృథివ్యౌ తృప్యతామ్। అన్తరిక్షం తృప్యతు। అహోరాత్రాణి తృప్యన్తు। సాఙ్ఖ్యా స్తృప్యన్తు। సిద్ధా స్తృప్యన్తు। సముద్రా స్తృప్యన్తు। నద్య స్తృప్యన్తు। గిరయ స్తృప్యన్తు। క్షేత్రౌషధివనస్పతిగన్ధర్వాప్సరస స్తృప్యన్తు। నాగా స్తృప్యన్తు। వయాంసి తృప్యన్తు। గావ స్తృప్యన్తు। సాధ్యా స్తృప్యన్తు। విప్రా స్తృప్యన్తు। యక్షా స్తృప్యన్తు। రక్షాంసి తృప్యన్తు। భూతాని తృప్యన్తు। ఏవమన్తాని తృప్యన్తు ॥

అథ నివీతీ—శతర్చిన స్తృప్యన్తు। మాధ్యమా స్తృప్యన్తు। గృత్సమద స్తృప్యతు। విశ్వామిత్ర స్తృప్యతు। వామదేవ స్తృప్యతు। అత్రి స్తృప్యతు। భరద్వాజ స్తృప్యతు। వసిష్ఠ స్తృప్యతు। ప్రగాథా- స్తృప్యన్తు। పావమాన్య స్తృప్యన్తు। క్షుద్రసూక్తా స్తృప్యన్తు। మహా- సూక్తా స్తృప్యన్తు। సనక స్తృప్యతు। సనన్దన స్తృప్యతు। సనాతన- స్తృప్యతు। సనత్కుమార స్తృప్యతు। సనత్సుజాత స్తృప్యతు। కపి- ల స్తృప్యతు। వోహ్ళ స్తృప్యతు। ఆసురీ తృప్యతు। పఞ్చశిఖా స్తృ- ప్యన్తు॥

ప్రాచీనావీతీ॥ (జీవత్పితృకో ఽఙ్గుష్ఠపర్యన్తమ్) సుమన్తుజైమిని వైశమ్పాయన పైలసూత్రభాష్యభారతమహాభారతధర్మాచార్యా- స్తృప్యన్తు తృప్యన్తు॥ జానన్తిబాహవిగార్గ్యగౌతమశాకల్యబాభ్రవ్య మాణ్డవ్యమాణ్డూకేయా స్తృప్యన్తు తృప్యన్తు॥ గార్గీ వాచక్నవీ తృ ప్యతు। బడబా ప్రాచీథేయీ తృప్యతు। సులభా మైత్రేయీ తృ- ప్యతు। కహోళం తర్పయామి। కౌషీతకం తర్పయామి। మహాకౌ- షీతకం తర్పయామి। పైఙ్గ్యం తర్పయామి। మహాపైఙ్గ్యం తర్ప- యామి। సుయజ్ఞం తర్పయామి। సాఙ్ఖ్యాయనం తర్పయామి। ఐత- రేయం తర్పయామి। మహైతరేయం తర్పయామి। శాకలం తర్ప- యామి। బాష్కలం తర్పయామి। సుజాతవక్త్రం తర్పయామి। ఔదవాహిం తర్పయామి। మహౌదవాహిం తర్పయామి। సౌజామిం తర్పయామి। శౌనకం తర్పయామి। ఆశ్వలాయనం తర్పయామి। యేచాన్యే ఆచార్యాస్తే సర్వే తృప్యన్తు తృప్యన్తు॥ ఇతి తర్ప- యిత్వా పితౄం స్తర్పయేత్। తతో యమతర్పణమ్—యమం తర్పయామి। ధర్మరాజం తర్పయామి। మృత్యుం తర్పయామి। అన్తకం తర్పయామి। వైవస్వతం తర్పయామి। కాలం తర్పయామి।

సర్వభూతక్షయం తర్పయామి। ఔదుమ్బరం తర్పయామి। దధ్నం తర్పయామి। నీలం తర్పయామి। పరమేష్ఠినం తర్పయామి। వృకోదరం తర్పయామి। చిత్రం తర్పయామి। చిత్రగుప్తం తర్పయామి॥ ఇతి తర్పయిత్వా. ఆచమ్య—

యమో నిహన్తా పితృధర్మరాజో వైవస్వతో దణ్డధరశ్చ కాలః। భూతాధిపా దత్తకృతానుసారీ కృతాన్త ఏతద్దశభిర్జపన్తి॥ ఇతి దశవారం జపిత్వా.

తతశ్శాన్త్యర్థం ఆ నో భద్రాశ్శం న ఇన్ద్రాగ్నీ ఇత్యాదిశాన్తిసూక్తాని సువృష్ట్యర్థం పర్జన్యసూక్తాని చ జపేత్॥

విశ్వేత్తా తే సవనేషు ప్రవాచ్యా యా చకర్థ మఘవన్నిన్ద్ర సున్వతే। పారావతం యత్పురు సంభృతం వస్వపావృణోశ్శరభాయ ఋషిబన్ధవే॥ ఇతి మన్త్రేణ జలే ఋషీనుద్వాస్య ఆచమ్య వేదానుద్దిశ్య బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్

ఇత్యుత్సర్జనప్రయోగః.

ఓమ్। ఆ నో భద్రాః క్రతవో యన్తు విశ్వతోఽదబ్ధాసో అపరీతాస ఉద్భిదః। దేవా నో యథా సదమిద్వృధే అసన్నప్రాయువో రక్షితారో దివేదివే॥ దేవానాం భద్రా సుమతి ఋజూయతాం దేవానాం రాతిరభి నో నివర్తతామ్। దేవానాం సఖ్యముపసేదిమా వయం దేవా న ఆయుః ప్రతిరన్తు జీవసే॥ తాన్పూ-

ర్వయా నివిదా హూమహే వయం భగం మిత్రమదితిం దక్షమస్రి
ధమ్। అర్యమణం వరుణం సోమమశ్వినా సరస్వతీ నస్సుభగా
మయస్కరత్॥ తన్నో వాతో మయోభు వాతు భేషజం తన్మాతా
పృథివీ తత్పితా ద్యౌః। తద్గ్రావాణస్సోమసుతో మయోభువస్తద-
శ్వినా శృణుతం ధిష్ణ్యా యువమ్॥ తమీశానం జగతస్తస్థుషస్పతిం
ధియం జిన్వమవసే హూమహే వయమ్। పూషా నో యథా వేద-
సామసద్వృధే రక్షితా పాయురదబ్ధస్స్వస్తయే ॥౧॥ స్వస్తి న
ఇన్ద్రో వృద్ధశ్రవాస్స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః। స్వస్తి నస్తా-
ర్క్ష్యో అరిష్టనేమిస్స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు॥ పృషదశ్వా
మరుతః పృశ్నిమాతరశ్శుభంయావానో విదథేషు జగ్మయః। అగ్ని-
జిహ్వా మనవస్సూరచక్షసో విశ్వే నో దేవా అవసాగమన్నిహ॥
భద్రం కర్ణేభిశ్శృణుయామ దేవా భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః।
స్థిరైరఙ్గైస్తుష్టువాంసస్తనూభిర్వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః॥ శత-
మిన్ను శరదో అన్తి దేవా యత్రా నశ్చక్రా జరసం తనూనామ్।
పుత్రాసో యత్ర పితరో భవన్తి మా నో మధ్యా రీరిషతాయు-
ర్గన్తోః॥ అదితిర్ద్యౌరదితిరన్తరిక్షమదితిర్మాతా స పితా స
పుత్రః। విశ్వేదేవా అదితిః పఞ్చజనా అదితిర్జాతమదితిర్జనిత్వమ్
॥౨॥ స్వస్తి నో మిమీతామశ్వినా భగస్స్వస్తి దేవ్యదితిరనర్వణః।
స్వస్తి పూషా అసురో దధాతు నస్స్వస్తి ద్యావాపృథివీ సుచేతునా॥

స్వస్తయే వాయుముపబ్రవామహై సోమం స్వస్తి భువనస్య యస్పతిః । బృహస్పతిం సర్వగణం స్వస్తయే స్వస్తయ ఆదిత్యాసో భవన్తు నః ॥ విశ్వేదేవా నో అద్యా స్వస్తయే వైశ్వానరో వసురగ్నిస్స్వస్తయే । దేవా అవన్త్వృభవస్స్వస్తయే స్వస్తినో రుద్రః పాత్వంహసః ॥ స్వస్తి మిత్రావరుణా స్వస్తి పథ్యే రేవతి । స్వస్తి న ఇన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ స్వస్తి నో అదితే కృధి ॥ స్వస్తి పన్థామనుచరేమ సూర్యాచన్ద్రమసావివ । పునర్దదతాఘ్నతా జానతా సంగమేమహి ॥ ౩ ॥ స్వస్త్యయనం తార్క్ష్యమరిష్టనేమిం మహద్భూతం వాయసం దేవతానామ్ । అసురఘ్నమిన్ద్రసఖం సమత్సు బృహద్యశో నావమివారుహేమ ॥ అంహోముచమాఙ్గిరసం గయం చ స్వస్త్యాత్రేయం మనసా చ తార్క్ష్యమ్ । ప్రయతపాణిశ్శరణం ప్రపద్యే స్వస్తి సంబాధేష్వభయం నో అస్తు ॥ ౪ ॥ శం న ఇన్ద్రాగ్నీ భవతామవోభిః=స్వస్తిభిస్సదా నః ॥ పర్జన్యాయ ప్రగాయత దివస్పుత్రాయ మీఢుషే । స నో యవసమిచ్ఛతు ॥ యో గర్భమోషధీనాం గవాం కృణోత్యర్వతామ్ । పర్జన్యః పురుషీణామ్ ॥ తస్మా ఇదాస్యే హవిర్జుహోతా మధుమత్తమమ్ ॥ ఇళాం నస్సంయతం కరత్ ॥ సంవత్సరం శశయానా బ్రాహ్మణా వ్రతచారిణః । వాచం పర్జన్యజిన్వితాం ప్రమణ్డూకా అవాదిషుః ॥ దివ్యా ఆపో అభియదేనమాయన్దృతిం న శుష్కం సరసీశయానమ్ । గవామహ న మా-

యుర్వత్సినీనాం మణ్డూకానాం వగ్నురత్రా సమేతి ॥ యదీమేనా
ఉశతో అభ్యవర్షీత్తృష్యావతః ప్రావృష్యాగతాయామ్ । అఖ్ఖలీకృ-
త్యా పితరం న పుత్రో అన్యో అన్యముపవదన్తమేతి ॥ అన్యో అన్య-
మనుగృభ్ణాత్యేనోరపాం ప్రసర్గే యదమన్దిషాతామ్ । మణ్డూకో
యదభివృష్టః కనిష్కన్పృశ్నిః సమ్పృఙ్క్తే హరితేన వాచమ్ ॥ యదే-
షామన్యో అన్యస్య వాచం శాక్తస్యేవ వదతి శిక్షమాణః । సర్వం
తదేషాం సమృధేవ పర్వ యత్సువాచో వదథనాధ్యప్సు ॥ గోమా-
యురేకో అజమాయురేకః పృశ్నిరేకో హరిత ఏక ఏషామ్ ।
సమానం నామ బిభ్రతో విరూపాః పురుత్రా వాచం పిపిశుర్వద-
న్తః ॥ బ్రాహ్మణాసో అతిరాత్రే న సోమే సరో న పూర్ణమభి-
తో వదన్తః । సంవత్సరస్య తదహః పరి ష్ఠ యన్మణ్డూకాః ప్రావృ-
షీణం బభూవ ॥ బ్రాహ్మణాసస్సోమినో వాచమక్రత బ్రహ్మ కృణ్వ-
న్తః పరివత్సరీణమ్ । అధ్వర్యవో ఘర్మిణస్సిష్విదానా ఆవిర్భ-
వన్తి గుహ్యా న కేచిత్ ॥ దేవహితిం జుగుపుర్ద్వాదశస్య ఋతుం
నరో న ప్రమినన్త్యేతే । సంవత్సరే ప్రావృష్యాగతాయాం తప్తా
ఘర్మా అశ్నువతే విసర్గమ్ । గోమాయురదాదజమాయురదాత్పృ-
శ్నిరదాద్ధరితో నో వసూని । గవాం మణ్డూకా దదతశ్శతాని సహ-
స్రసావే ప్రతిరన్త ఆయుః ॥

అథ మహానామ్నీవ్రతప్రయోగః

జన్మప్రభృతి త్రయోదశే వర్షే ప్రాగుక్తోదగయనాదికాలే మహానామ్నీవ్రతం కుర్యాత్ । తత్రాయం క్రమః :—పూర్వేద్యురాచార్యో బ్రహ్మచారిణా సహ సుస్నాతః కృతనిత్యక్రియః ప్రాణానాయమ్య తిథ్యాదికం సఙ్కీర్త్య ఏనం బ్రహ్మచారిణం మహానామ్నీరధ్యాపయిష్యమాణస్తదాదౌ మహానామ్నీవ్రతసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం హోమం కర్తుం తదఙ్గస్వస్తివాచనాఙ్కురార్పణగ్రహయజ్ఞాభ్యుదయికశ్రాద్ధాని కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య । పూర్వోక్తవర్త్మాని కృత్వా పరేద్యుర్వపనస్నానే చ కారయిత్వా బద్ధశిఖం బ్రహ్మచారిణం ప్రాగుక్తవత్సర్వమనుకూల్య ముహూర్తే స్వస్య దక్షిణత ఉపవేశ్య విధివత్కౌతుకసూత్రమాబధ్య సఙ్కల్పపూర్వకం ఉపలేపనాది అగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కర్మ ప్రాగుక్తవిధినా విధాయ సమిద్ద్వయమాదాయ తిథ్యాదికముచ్చార్య అస్య బ్రహ్మచారిణో మహానామ్నీవ్రతాఙ్గభూతహోమం కర్తుం దేవతాపరిగ్రహార్థమన్వాధానం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య అస్మిన్నన్వాహితేఽగ్నావిత్యాద్యఘారావాజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా త్రిరగ్నిం పవమానం ప్రజాపతిం చాజ్యేన శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాది సద్యో యక్ష్య ఇత్యన్తముక్త్వా వ్యాహృత్యాఽగ్నావాధాయ ఉద్దేశత్యాగం కృత్వా పరిసమూహనాద్యాజ్యసంస్కారపర్యన్తం ప్రాగుక్తవత్కుర్యాత్ ।

అథాచార్య ఉత్థాయాగ్నేః పశ్చాదవస్థాయ బ్రహ్మచారిణం ప్రాఙ్ముఖమవస్థాప్య కౌపీనార్థం త్రివృతం కార్పాససూత్రమాబధ్య

కౌపీనం ధారయిత్వా యువం వస్త్రాణీతి మన్త్రావృత్త్యా అహతం శుక్లవాసః పరిధాప్య అన్యేన కాషాయవస్త్రేణ ప్రావృణుయాత్ । తతో యజ్ఞోపవీతం సమన్త్రం ధారయిత్వా తత ఆత్మనోఽగ్నేశ్చ మధ్యే యజ్ఞపాత్రోత్తరభాగం గమయిత్వా తత్ర తం విధివదాచ- మయ్య పూర్వవదానీయోపవేశ్య తతో బహిః ప్రాజ్యాసాదనాద్య గ్న్యలంకరణాన్తం కర్మ కృత్వా బ్రహ్మచారిణా దక్షిణహస్తేన స్పృష్టస్సన్ ఆఘారాన్తం కృత్వా ఆజ్యభాగవర్జమ్ ।

అగ్న ఆయూంషి త్రయాణాం మన్త్రాణాం శతం వైఖానసా ఋషయః । అగ్నిః పవమానో దేవతా గాయత్రీ ఛన్దః । ప్రధానా- జ్యహోమే వినియోగః—

౧ "అగ్న ఆయూంషి పవసే" స్వాహా ॥ అగ్నయే పవ- మానాయేదమ్ ॥

౨ "అగ్నిర్ ఋషిః పవమానః" స్వాహా ॥ అగ్నయే పవ- మానాయేదమ్ ॥

3 "అగ్నే పవస్వ స్వపాః" స్వాహా ॥ అగ్నయే పవమా- నాయెదమ్ ॥

ప్రజాపతె హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్—

ర ప్రజాపతె న త్వదేతాన్యన్యః—రయీణాం స్వాహా ॥ ప్రజాపతయ ఇదమ్ ॥ చతుర్భిర్మన్త్రైశ్చతస్ర ఆజ్యాహుతీర్జుహు- యాత్ ॥ అనన్తరమాచార్య ఉత్తరతోఽగ్నేః ప్రాఙ్ముఖస్తిష్ఠేత్ ॥

బ్రహ్మచార్యప్యగ్న్యాచార్యయోర్మధ్యే గత్వా ఆచార్యస్య పురస్తాదభిముఖస్తిష్ఠేత్ । తత ఆచార్యః సంయతాత్మా సూర్యాత్మా

పావకాత్మా సః తస్య శుచిత్వసిద్ధ్యర్థం సవితృదేవతాప్రీత్యర్థం అఞ్జలిపూరణం కుర్యాత్ ॥ తత్రాయం క్రమః—

జలపాత్రోదకేన శిష్యాఞ్జలిమాపూర్య తతస్స్వస్యాఞ్జలి-మన్యేన పూరయిత్వా।

తత్సవితుర్వృణీమహ ఇత్యస్య శ్యావాశ్వస్సవితాఽనుష్టుప్

“తత్సవితుర్వృణీమహే—ధీమహి” ॥ అనేన మన్త్రేణ స్వాఞ్జలిస్థోదకం శిష్యాఞ్జల్యుదకే ఆసిచ్య తజ్జలం వటోరఞ్జలినైవా-వస్రావయేత్ । తత ఆచార్యో వటోర్హ—స్తగ్రహణం కుర్యాత్ । తత్రాయం క్రమః—

దేవస్య త్వా సవితుః—హస్తాభ్యాం హస్తం గృహ్ణామ్యము-కశర్మన్నితి వటోరాభివాదనికనామ శర్మాన్తం సమ్బుద్ధ్యా యజు-రన్తే నిర్దిశ్య దక్షిణేన పాణినా వటోస్సాఙ్గుష్ఠం దక్షిణం పాణిం గృహీత్వా పునరపి పూర్వవదుదకపూరణాది కృత్వా సవితా తే హస్తమగ్రభీత్ ఇతి మన్త్రాన్తే పూర్వవద్వటునామ నిర్దిశ్య హస్తం గృహీత్వా పునరపి పూర్వవత్పూరయిత్వా అగ్నిరాచార్యస్తవ ఇతి మన్త్రాన్తే పూర్వవత్తన్నామ నిర్దిశ్య హస్తం గృహ్ణీయాత్ । తతో వటుపరిరక్షణార్థం వ్రతపతయే ఆదిత్యాయ వటుం దదామీతి మనసా స్మరన్ దద్యాత్ । తత్రాయం క్రమః—బ్రహ్మచారిణా సహ నిష్క్రమ్య దేవసవితరేష తే బ్రహ్మచారీ తం గోపాయ స మా మృతేత్యాచార్యో బ్రహ్మచారిణమాదిత్యమీక్షయేత్ । తతస్తావు-భావపి పూర్వవదుత్తరతోఽగ్నేరన్యోన్యాభిముఖౌ తిష్ఠేతామ్ । తత ఆచార్యః కస్య బ్రహ్మచార్యసి ప్రాణస్య బ్రహ్మచార్యసి కస్త్వా కముపనయతే కాయత్వా పరి దదామీతి మన్త్రం జపన్ వటుం

ప్రజాపతయె రక్షణార్థం మనసా సమర్ప్య పూర్వవదుపవిశ్య ఇయం దురుక్తేతి మన్త్రేణ మేఖలామాబధ్య అదాన్తం దమయిత్వా మామితి మన్త్రేణ దణ్డం ప్రదాయ పురాణాని యజ్ఞోపవీతాదీని జలె నిక్షిప్య స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాపయెత్ ॥

తతః గురుర్మహానామ్నీవ్రతం సంవత్సరం చరేతి బ్రహ్మచారిణం ప్రతివదేత్ । స చరిష్యామీత్యుక్త్వా సంవత్సరపర్యన్తం కేశశ్మశ్రులోమనఖధారణభిక్షాచరణాది వ్రతం పూర్వవచ్చరెత్ ॥

తతః పూర్ణే సంవత్సరే ఉత్తరాయణే శుక్లపక్షే బ్రహ్మచారీ గురుముఖాన్మహానామ్నీశ్శ్రోష్యన్ గ్రామాద్బహిర్వివిక్తం శుచిప్రదేశం దేవాలయాదికం గచ్ఛేత్ । తత్ర గురుస్తిథ్యాదికం సఙ్కీర్త్య అస్య బ్రహ్మచారిణో మహానామ్నీశ్రవణాఙ్గభూతవ్రతపరిపూర్తి ద్వారా శ్రీపరమెశ్వరప్రీత్యర్థం తదఙ్గహోమం కర్తుముపలేపనాది కర్మ కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య స్థణ్డిలోల్లెఖనాద్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కర్మ కృత్వా పునస్తిథ్యాదికం సఙ్కీర్త్య అస్మిన్ హోమె దేవతాపరిగ్రహార్థమన్వాధానం కరిష్యె ఇత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా అగ్నిం సంరాధనీం కామమగ్నిమనూయుస్తీమనుమతిం ప్రదాతారమగ్నిం వాయుం సూర్యం కృసరాన్నద్రవ్యేణ శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాది సద్యో యక్ష్య ఇత్యన్వాధాయ పరిసమూహనాది పూర్ణపాత్రనిధానాన్తం కర్మ కృత్వా తతో బ్రహ్మచారీ స్థాలీపాకవిధానేన హోమాయాత్మభోజనాయ చ పర్యాప్తాం స్తణ్డులాన్నవభ్యో దెవతాభ్యస్తూష్ణీం నిరుప్య తత్రైవ ప్రోక్ష్య మహానామ్నీదెవతాప్రీత్యర్థం తత్ర తిలాన్నిక్షిప్య శ్రపయిత్వా ఆచార్యాయ శృతస్థాలీపాక ఇతి విజ్ఞాపయీత । తత ఆచార్యో బ్రహ్మ-

చారిణం వ్రతలోపః పృచ్ఛేత్ తతో బ్రహ్మచారిణా వ్రతలోపే ఉచ్యమానే తస్య గౌరవలాఘవే విచార్య గురుశ్చేదర్థోక్తప్రాయశ్చిత్తం కారయిత్వా పునస్సంవత్సరం వ్రతమాదిశేత్ । లఘుశ్చేత్ప్రాయశ్చిత్తమేవ కారయిత్వా శుచీభూతేన తేనాన్వారబ్ధ ఆచార్య ఆజ్యసంస్కారాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వా అవదానధర్మేణ చరుమవదాయ అగ్నావగ్నిరిత్యాదిభిః ఏకత్రింశతోక్తైః మన్త్రైర్వ్యస్తాభిర్వ్యాహృతిభిశ్చ నవాహుతీర్జుహుయాత్ । తత్ర మన్త్రాః

అగ్నావగ్నిశ్చరతి ప్రవిష్ట ఋషీణాం పుత్రో అధిరాజ ఏషః । తస్మై జుహోమి హవిషా ఘృతేన మా దేవానాం మోముహద్భాగధేయం మో అస్మాకం మోముహద్భాగధేయం స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

యా తిరశ్చీ విపద్యతేఽహం విధరణీ ఇతి । తాం త్వా ఘృతస్య ధారయా యజే సంరాధనీమహం స్వాహా । సంరాధన్యా ఇదం న మమ ॥

యస్మై త్వా కామకామాయ వయం సమ్రాడ్యజామహే । తమస్మభ్యం కామం దత్త్వాఽథేదం త్వం ఘృతం పిబ స్వాహా ॥ కామాయ ఇదం న మమ ॥

అయం నో అగ్నిర్వరివః కృణోత్వయం మృధః పుర ఏతు ప్రభిన్దన్ । అయం శత్రూన్ జయతు జర్హృషాణోఽయం వాజం జయతు వాజనాతౌ స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం నమమ ।

అసూయన్త్యై ఽనుమత్యై స్వాహా। అసూయన్త్యై చానుమత్యా ఇదమ్। పరిదాత్రే స్వాహా। ప్రదాత్ర ఇదమ్। భూః స్వాహా। అగ్నయ ఇదమ్। భువః స్వాహా। వాయవ ఇదమ్। స్వః స్వాహా। సూర్యాయేదమ్।

తతః స్విష్టకృదర్థం స్రుచి చరుమవదాయ బర్హిషి నిధాయ బ్రహ్మచారిణమేతత్స్థాలీపాకం సర్వమశానేతి బ్రూయాత్। స చ సర్వం చరుమశ్నీయాత్। ఆచార్యో భుక్తవన్తమాచాన్తం బ్రహ్మచారిణం ప్రతి వ్రతపతిమాదిత్యం వ్రతపరిపూర్తయే ఉపతిష్ఠస్వేతి ప్రైషం బ్రూయాత్। తతో బ్రహ్మచారీ అగ్నేః ప్రాఞ్జలిః—

త్వం వ్రతానాం వ్రతపతిరసి వ్రతం చరిష్యామి తచ్ఛకేయం తేన శకేయం తేన రాధ్యాసమితి మన్త్రేణాదిత్యముపతిష్ఠమానస్తిష్ఠేత్।

తత ఆచార్య ఆలోక్యాలోకనాసంభాష్యసంభాషణనివృత్త్యర్థం బ్రహ్మచారిణాఽక్షిసంమీలనం కారయిత్వా। త్రయస్త్రింశద్దేవతాప్రీత్యర్థం వేదత్రయమనుస్మరన్ అహతేన వాససా బ్రహ్మచారిణో ముఖసహితం శిరో వామకర్ణప్రదేశమారభ్య త్రిః ప్రదక్షిణం వేష్టయిత్వా యథా న తద్వాసః పతతి తథా బద్ధ్వా ఏకరాత్రం త్రిరాత్రం వా ఏవంభూతో ఽస్వపవస్వేతి ప్రైషముక్త్వా స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాపయేత్ ॥

బ్రహ్మచారీ తు అవశ్యం కర్తవ్యం సన్ధ్యావన్దనాదితరత్ స్నానభోజనాది కర్మ కుర్వాణః తం కాలం నయేత్। తత్ర ఏకరాత్రనయనపక్షే ద్వితీయదివసే త్రిరాత్రనయనపక్షే చతుర్థదివసే

గ్రామాద్బహిరపరాజితాయాం దిశి స్త్రీసంచారరహితే శుచౌ దేశే అన్యో బ్రహ్మచారీ అగ్నిస్థణ్డిలాదుత్తరతో ఽసిముసలకమణ్డలుమశ్మానం నిధాయ తత్ప్రత్యగుదగ్దేశే మహానామ్న్యాదిసంశ్రవస్థలే పిశఙ్గనా-మ్నీం యోగినామాశ్రయార్థం రమ్యాం రక్తవర్ణాం ద్విహా-యనీం వత్సతరీం తదసంభవే శ్వేతాం వా బధ్వా ఆచార్యాయా-వేదయేత్ ।

తత ఆచార్యస్తు స్థణ్డిలోల్లేఖనాది పర్యుక్షణాన్తమగ్నిప్రతిష్ఠా-పనం కర్మ కృత్వా పశ్చిమే దేశే ప్రాగగ్రేషు తృణేష్వాసనస్థ-దేవాన్ సంమానయన్నివ తదభిముఖ ఉపవిశేత్ । తతశ్శిష్యో వేష్టి-తవస్త్రం శిరస్సంప్రసార్య ముఖం ప్రక్షాళ్య కణ్ఠస్నానం కృత్వా ఆచ-మ్యాగ్నిమాచార్యం చ ప్రదక్షిణీకృత్య గురుమభివాద్య తస్యైవ ఆసనదర్భమూలేష్వేవ నైర్ఋతిస్థాన్ రాక్షసాన్ నిరీక్షణేన నిర్ద-హన్ తదభిముఖ ఉపవిశ్య రక్షసామన్తరాగమననివారణార్థం స్వహస్తమాచార్యహస్తేన సహ సంధాయ మనసా మహానామ్నీం భో ఽనుబ్రూహీతి గురుం బ్రూయాత్ । తతో గురుః కాలే ప్రమా-ణేన తదుక్తం ప్రశ్నం జ్ఞాత్వా పునస్తదహరుత్పన్నవ్రతలోపాన్ దృష్ట్వా అనుతాపినే శ్రద్దధానాయ శిష్యాయ స్వయమక్షిణీ సంమీ-ల్య విదా మఘవన్నిత్యాద్యా నవర్చః ॥ ఏవా హ్యేవైవా హ్యగ్న ఇత్యాదీని నవ పురీషపదాని చ త్రివారం బ్రూయాత్ ॥

విదా మఘవన్ విదా గాతుమనుశంసిషో దిశః । శిక్షా శచీ-నాం పతే పూర్వీణాం పురూవసో । ఆభిష్ట్వమభిష్టిభిః ప్రచేతన ప్ర-చేతయ । ఇన్ద్ర ద్యుమ్నాయ న ఇష ఏవా హి శక్రః । రాయే వాజా-

య వజ్రివశ్శవిష్ఠ వజ్రిన్నృఞ్జసే। మంహిష్ఠ వజ్రిన్నృఞ్జస ఆయాహి
పిబ మత్స్వ। విదా రాయస్సువీర్యం భువో వాజానాం పతిర్వశాఁ
అను। మంహిష్ఠ వజ్రిన్నృఞ్జసే యశ్శవిష్ఠశ్శూరాణామ్। యో
మంహిష్ఠో మఘోనాం చికిత్వో అభి నో నయ। ఇన్ద్రో విదే తమ-
స్తుషే వశీ హి శక్రః। తమూతయే హవామహే జేతారమపరాజి-
తమ్। స నః పర్షదతి ద్విషః క్రతుశ్ఛన్ద ఋతం బృహత్। ఇన్ద్రం
ధనస్య సాతయే హవామహే జేతారమపరాజితమ్। స నః పర్ష-
దతిద్విషస్స నః పర్షదతి స్రిధః। పూర్వస్య యత్తే అద్రివస్సుమ్న
ఆధేహి నో వసో। పూర్తిశ్శవిష్ఠ శస్యత ఈశే హి శక్రః। నూనం
తన్నవ్యం సంన్యసే ప్రభో జనస్య వృత్రహన్। సమర్యేషు బ్రవావహై
శూరో యో గోషు గచ్ఛతి సఖా సుశేవో అద్వయుః॥ ఏవా
హ్యేవైవా హ్యగ్నా3ఇ। ఏవా హ్యేవైవా హీన్ద్రా3మ్। ఏవా
హ్యేవైవా హి విష్ణా3ఉ। ఏవా హ్యేవైవా హి పూషా3న్।
ఏవా హ్యేవైవా హి దేవాః। ఏవా హి శక్రో వశీ హి శక్రో వశాఁ
అను। ఆయో మన్యాయ మన్యవ ఉపో మన్యాయ మన్యవే। ఉ-
పేహి విశ్వధ। విదా మఘవన్విదో3మ్॥ శిష్యోఽపి త్రివారం
పఠేత్॥ తతశ్శిష్యస్య శిరోవేష్టనమున్ముచ్య ఆదిత్యమీక్షస్వేతి వ-
దేత్। తతో బ్రహ్మచారీ మిత్రస్య త్వా చక్షుషా ప్రతీక్షే మిత్రస్య
త్వా చక్షుషా సమీక్షే ఇతి మన్త్రద్వయేనాదిత్యావేక్షణం కు-

ర్యాత్ । తతోఽస్వాదిసంభారైః సహితా దిశో మిత్రస్య త్వా చక్షుషాఽనువీక్ష ఇతి మన్త్రేణేక్షేత । పునరాదిత్యమీక్షస్వేత్యుక్త్వా మిత్రస్య త్వా చక్షుషా ప్రతిపశ్యామి యోఽస్మాన్ద్వేష్టి యం చ వయం ద్విష్మస్తం చక్షుషో హేతిరృచ్ఛత్వితి మన్త్రేణాదిత్యమీక్షేత । తతోఽగ్న ఇళేత్యాద్యష్టభిర్మన్త్రైర్ముఖముపస్పృశేత్ ।

తత్ర మన్త్రాః—

అగ్న ఇళా నమ ఇళా నమ ఋషిభ్యో మన్త్రకృద్భ్యో మన్త్రపతిభ్యో నమో వో అస్తు దేవేభ్యః శివా నశ్శన్తమా భవ సుమృళీకా సరస్వతి । మా తే వ్యోమ సన్దృశి ॥

భద్రం కర్ణేభిరిత్యస్య రాహూగణో గోతమో విశ్వేదేవాస్త్రిష్టుప్—

భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవా భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్యజత్రాః । స్థిరైరఙ్గైస్తుష్టువాంసస్తనూభిర్వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః ॥

శం న ఇన్ద్రాగ్నీ ఇత్యస్య వసిష్ఠో విశ్వేదేవాస్త్రిష్టుప్—

శం న ఇన్ద్రాగ్నీ భవతామవోభిః శం న ఇన్ద్రావరుణా రాతహవ్యా । శమిన్ద్రాసోమా సువితాయ శం యోః శం న ఇన్ద్రాపూషణా వాజసాతౌ ॥

స్తుషే జనమిత్యస్య ఋజ్యశ్వో విశ్వేదేవాస్త్రిష్టుప్—

స్తుషే జనం సువ్రతం నవ్యసీభిర్గీర్భిర్మిత్రావరుణా సు-

ష్మన్నయన్తా। త ఆగమన్తు త ఇహ శ్రువన్తు సుక్షత్రాసో వరుణో మిత్రో అగ్నిః॥

కయా నశ్చిత్ర ఇతి తృచస్య వామదేవ ఇన్ద్రో గాయత్రీ—

కయా నశ్చిత్ర ఆభువదూతీ సదావృధస్సఖా। కయా శచిష్ఠయా వృతా॥ కస్త్వా సత్యో మదానాం మంహిష్ఠో మత్సదన్ధసః। దృఢా చిదారుజే వసు॥ అభీషుణస్సఖీనామవితా జరితౄణామ్। శతం భవాస్యూతిభిః॥

స్యోనా మేధాతిథిర్భూమిర్గాయత్రీ—

స్యోనా పృథివి భవానృక్షరా నివేశనీ। యచ్ఛా నశ్శర్మ సప్రథః॥

ఏతైర్మన్త్రైర్భూమిముపస్పృశ్య వత్సతరీం గురవే దత్వా, అనుప్రవచనీయహోమార్థం పూర్వవత్తణ్డులాన్ భిక్షయిత్వా గురవే నివేద్య దివైవ బ్రహ్మౌదనహోమం కుర్యాత్। తత్రాయం క్రమః—దేశకాలౌ నిర్దిశ్య మమ మహానామ్న్యధ్యయనాఙ్గభూతమనుప్రవచనీయహోమం కరిష్య ఇతి సఙ్కల్ప్య ఉల్లేఖనాద్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కర్మ కృత్వా పునర్దేశకాలౌ నిర్దిశ్య అస్మిన్ననుప్రవచనీయహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమన్వాధానం కరిష్య ఇత్యాద్యాఘారావాజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా సదసస్పతిం మహానామ్నీః ఋషీన్ ప్రధానదేవతాశ్చరుద్రవ్యేణ శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాది సద్యో యక్ష్య ఇత్యన్తముక్త్వా సమిద్ద్వయమగ్నావాధాయోద్దేశత్యాగం కృత్వా పరిసమూహనాది పూర్ణపాత్రనిధానాన్తం కృత్వా తద్భైక్షతణ్డులాంశ్చతురశ్చతురో ముష్టీన్ తూష్ణీం దేవతాత్రయస్య విప్ర-

భోజనస్య చ పర్యాప్తం నిరూప్య తత్రైవ ప్రోష్య శ్రావయిత్వా శ్రు-
తో౽నుప్రవచనీయ ఇత్యాచార్యాయ నివేదయేత్ । తతశ్శిష్యేణ
సహ దక్షిణపాణినా౽న్వారబ్ధ ఆచార్య ఆజ్యసంస్కారాద్యాఘా-
రాన్తం కృత్వా ఆజ్యభాగవర్జం అవదానధర్మేణ చరుమవదాయ
సదసస్పతిమద్భుతమితి మన్త్రేణ ప్రథమామాహుతిం మహానామ్నీభ్య-
స్స్వాహేతి ద్వితీయామాహుతిం ఋషిభ్యస్స్వాహేతి తృతీయామాహుతిం
హుత్వా స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య కర్మాన్తే కర్తవ్యం
స్వస్తివాచనం పూర్వవత్కృత్వా బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వా వేదస-
మాప్తిరస్త్వితి భవన్తో బ్రువన్త్వితి వదేత్ । తే౽పి వేదసమాప్తిర-
స్త్వితి ప్రతిబ్రూయుః ॥

ఇతి మహానామ్నీవ్రతప్రయోగః.

అథ మహావ్రతప్రయోగః

ఆచార్యః పూర్వవదుదగయనాదికాలే స్వస్తివాచనాదిహోమ-
శేషసమాప్తిపర్యన్తం మహానామ్నీవ్రతవత్కృత్వా సంవత్సర-
పర్యన్తం మహావ్రతమాచరేతి బ్రహ్మచారిణం ప్రతిప్రైషముక్త్వా
తేన సంవత్సరం వ్రత ఆచరితే గ్రామాద్బహిర్గత్వా శుచౌ దేశే
ప్రాగగ్రేషు దర్భేషు ప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య శిష్యేణ విధివదభివాదన-
పూర్వం మహావ్రతం భో అనుబ్రూహీతి యాచనికవృత్త్యోక్తస్తం
బ్రహ్మచారిణం ప్రాఙ్ముఖ ఉపవేశ్య అథ మహావ్రతమిన్ద్రోమిత్యాద్యా-
రణ్యకం ప్రతిబ్రూయాత్ ॥

అథ మహావ్రతమ్ :—ఇన్ద్రో వై వృత్రం హత్వా మహాన-
భవద్యన్మహానభవత్తన్మహావ్రతమభవత్తన్మహావ్రతస్య మహావ్రతత్వ-

మ్। ద్వే ఏతస్యాహ్న ఆజ్యే కుర్యాదితి హైక ఆహురేకమితి త్వేవ స్థితమ్। ప్ర వో దేవాయాగ్నయ ఇతి రాద్ధికామః। విశో విశో వో అతిథిమితి పుష్టికామః। పుష్టిర్వై విశః పుష్టిమాన్భవతీతి। అతిథిమితి పదం భవతి। నైతత్ కుర్యాదిత్యాహురీశ్వరోఽతిథిరేవ చరితోః। తదు హా స్మాహ కుర్యాదేవ। ఈశో వై భవతి యశ్శ్రైష్ఠతామశ్నుతే స వా అతిథిర్భవతి। న వా అసన్తమాతిథ్యాయాద్రియన్తే। తస్మాదు కామమేవైతత్ కుర్యాత్। నయుద్యేతత్కుర్యాత్। అగన్మ వృత్రహన్తమమిత్యేతం తృచం ప్రథమం కుర్యాత్। ఏతద్వా అహరీప్సన్తస్సంవత్సరమాసతే త ఆగచ్ఛన్తి। త ఏతేఽనుష్టుప్శీర్షాణస్త్రయస్తృచా భవన్తి బ్రహ్మ వై గాయత్రీ వాగనుష్టుప్ బ్రహ్మణైవ తద్వాచం సన్దధాతి। అబోధ్యగ్నిస్సమిధా జనానామితి కీర్తికామః। హోతాఽజనిష్ట చేతన ఇతి ప్రజాపశుకామః॥

తతో బ్రహ్మచారీ త్రివారముక్త్వా పూర్వవన్మన్త్రైర్వ్రతమోనాదిత్యావేక్షణం కుర్యాత్। తతో గురుశిష్యావగ్న ఇళాదిభిర్మన్త్రైర్భూమిముపస్పృశేతామ్। తతశ్శిష్యస్తు దివా ప్రసన్నౌదనం పక్త్వా ఆచార్యాయ నివేదయేత్। తత ఆచార్యో మహానామ్నీభ్యస్స్వాహేతిస్థానే మహావ్రతాయ స్వాహేతి యోజయిత్వా సర్వమనుప్రవచనీయం కుర్యాత్। ఆచార్యాభావే శిష్యస్స్వయమేవ మహావ్రతాధ్యయనాదికం కుర్యాత్॥

ఇతి మహావ్రతప్రయోగః

అథోపనిషద్వ్రతప్రయోగః.

ఆచార్యః పూర్వవత్స్వస్తివాచనాదిహోమశేషసమాప్తిపర్యన్తముపనిషద్వ్రతమాచరేతి శిష్యం ప్రత్యుక్త్వా శిష్యేణ తదా సంవత్సరం వ్రతం చారయిత్వా గ్రామాద్బహిర్గత్వా—

అథాతస్సంహితాయా ఉపనిషత్ । పృథివీ పూర్వరూపమ్ । ద్యౌరుత్తరరూపమ్ । వాయుస్సంహితేతి మాణ్డూకేయః । ఆకాశస్సంహితేత్యస్య మాక్షవ్యో వేదయాఞ్చక్రే । సహావిశరిష్యాత్తో మేన సమంహ్యస్య పుత్రేణ సమగాదితి । సమానే హ్యైతత్పరిహాతో మేన ఇత్యాగస్త్యః । సమానం హ్యేతద్భవతి వాయుశ్చాకాశశ్చ । ఇత్యధిదైవతమథాధ్యాత్మమ్ । వాక్ పూర్వరూపమ్ । మన ఉత్తరరూపమ్ । ప్రాణస్సంహితేతి శూరవీరో మాణ్డూకేయః । అథ హాస్య పుత్ర ఆహ జ్యేష్ఠో మనః పూర్వరూపమ్ । వాగుత్తరరూపమ్ । మనసా వా అగ్రే సఙ్కల్పయత్యథ వాచా వ్యాహరతి తస్మాన్మన ఏవ పూర్వరూపం వాగుత్తరరూపమ్ । ప్రాణస్త్వేవ సంహితేతి । సమానమేనయోరత్ర పితుశ్చ పుత్రస్య చ । స ఏషో౽శ్వరథః ప్రష్టివాహనో మనో వాక్ప్రాణసంహితః । స య ఏవమేతాం సంహితాం వేద సంధీయతే ప్రజయా పశుభిర్యశసా బ్రహ్మవర్చసేన స్వర్గేణ లోకేన సర్వమాయురేతి । ఇతి ను మాణ్డూకేయానామ్ ॥ ఇత్యారణ్యకం పూర్వవద్బ్రూయాత్ ॥

తతో బ్రహ్మచారీ తత్రైవ త్రివారముక్త్వా మిత్రస్య త్వేత్యాదిమన్త్రద్వయేనాదిత్యావేక్షణం కుర్యాత్ । తతో గురుశిష్యావగ్న ఇవేత్యాదిమన్త్రాభ్యామిమం స్పృశేతామ్ । తతశ్శిష్యస్తు దివా బ్రహ్మాదనం శ్రవయేత్ । తత ఆచార్యో మహావ్రతాయ స్వాహేతి స్థానే ఉపనిషదే స్వాహేతి యోజయిత్వా సర్వమనుప్రవచనీయం కుర్యాత్ । ఆచార్యాభావే శిష్యస్స్వయమేవాధ్యయనాదికం కుర్యాత్ ॥

ఇత్యుపనిషద్వ్రతప్రయోగః.
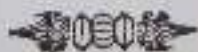
అథ గోదానికవ్రతప్రయోగః

జన్మప్రభృతి షోడశే వర్షే ఉదగయనే శుక్లపక్షే చౌలప్రకరణోక్తతిథ్యాదిషు గోదానవ్రతం నామ కర్మ కుర్యాత్ । తత్రాయం క్రమః—పూర్వేద్యురాచార్యః కృతనిత్యక్రియః కృతస్నానం బ్రహ్మచారిణం స్వస్య దక్షిణత ఉపవేశ్య ప్రాణానాయమ్య తిథ్యాదికం సఙ్కీర్త్య అస్య బ్రహ్మచారిణో గోదానవ్రతం కర్తుం తదఙ్గభూతస్వస్తివాచనాఙ్కురార్పణగ్రహయజ్ఞాభ్యుదయికాని కరిష్యే ఇతి ప్రత్యేకం సఙ్కల్ప్య పూర్వోక్తప్రకారేణ తాని కృత్వా పరేద్యుః కృతనిత్యక్రియం బ్రహ్మచారిణం పూర్వవదుపవేశ్య ఉపలేపనాగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కర్మ కృత్వా పునర్దేశకాలౌ సఙ్కీర్త్య మమా క్రియమాణగోదానికహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమన్వాధానం కరిష్యే ఇతి సఙ్కల్ప్య అస్మిన్నన్వాహితేఽగ్నావిత్యాది అఘారావాజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా త్రిరగ్నిం పవమానం ప్రజాపతిం చ ఏతాః ప్రధానదేవతా ఆజ్యేన శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాద్యుక్త్వా సమిద్ద్వయమగ్నావాధాయ సీమన్తోక్తరీత్యా పూర్ణపాత్రనిధానాన్తం పురస్తనం తన్త్రమనుష్ఠాయ ఉదగగ్నేరాస్తీర్ణేషు దర్భేషు వ్రీహియవమాషతిలైః పృథక్పృథక్పూరితాని నవాని చత్వారి శరావాణి క్రమేణైకైకశః ప్రాక్సంస్థాన్యాసాదయేత్ ।

తతః ప్రత్యగగ్నేరాసీనస్య కర్తుర్దక్షిణతో మాణవకస్య మాతా ప్రాఙ్ముఖీ ఆసీత । తతో మాతుః పురస్తాదగ్నేః పశ్చాదానడుహశకృచ్ఛరావం శమీపర్ణశరావం చ నిదధ్యాత్ । తతో బ్రహ్మచారీ ఏకవింశతికుశాఙ్కురాన్ దధానో మాతుర్దక్షిణతో నివసేత్ । తతో బ్రహ్మచారిణాఽన్వారబ్ధః కర్తా పురస్తనం తన్త్రమాఘారాన్తం కృత్వా ॥

అగ్న ఆయూంషీతి త్రయాణాం మన్త్రాణాం శతం వైఖానసా ఋషయః అగ్నిః పవమానో దేవతా గాయత్రీచ్ఛన్దః ॥ ప్రధానాజ్యహోమే వినియోగః ॥ "అగ్న ఆయూంషి పవసే....దుచ్ఛునాం స్వాహా" ॥ అగ్నయే పవమానాయేదం న మమ ॥

అగ్నిరృషిః—మహాగయం స్వాహా ॥ అగ్నయే పవమానాయేదమ్ ॥

అగ్నే పవస్వ స్వపాః—పోషం స్వాహా ॥ అగ్నయే పవమానాయేదమ్ ॥

ప్రజాపతే హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్—

ప్రజాపతే న త్వదేతాన్యన్యః—రయీణాం స్వాహా ॥ ప్రజాపతయ ఇదమ్ ॥ ఇత్యేతైశ్చతుర్భిర్మన్త్రైరాజ్యాహుతీర్హుత్వా సంవత్సరోద్దేశత్యాగం కుర్యాత్ । శీతముష్ణం చోభే వారిణీ పాత్రాభ్యాం పృథగానీయ వటోః పశ్చిమదేశే స్థిత్వా తదుదకద్వయమన్యస్మిన్పాత్రే పాణిభ్యాముష్ణేన వాయ ఉదకేనేహీతి మన్త్రేణ యుగపన్నినీయ తదేకదేశం గృహీత్వా నవనీతేన దధ్నా వా మిశ్రయిత్వా వటోర్వామశ్మశ్రుప్రదేశమారభ్య ప్రదక్షిణమదితిశ్శ్మశ్రూణి వపత్వాప ఉన్దన్తు వర్చస ఇతి మన్త్రం ప్రతిక్లేదనమావర్తయన్ త్రివారం శ్మశ్రూణ్యేవ క్లేదయిత్వా బ్రహ్మహస్తస్థితేష్వేకవింశతికుశాఙ్కురేషు త్రీన్కుశాఙ్కురానాదాయ కుమారాభిముఖం పశ్చిమాగ్రానోషధే త్రాయస్వ మామితి మన్త్రేణ దక్షిణశ్మశ్రుభాగే నిధాయ శేషాఙ్కురేషు తామ్రమయం క్షురం స్వధితే మామా హింసీరితి మన్త్రేణ నిధాయ యేనావపదితి మన్త్రేణ సశ్మశ్రుకాన్కుశాఙ్కురాన్ ఛిత్త్వా తాన్కుశాఙ్కురాన్ప్రాగగ్రాన్కృత్వా శమీపర్ణాశ్శరావాచ్ఛమీపర్ణాన్యాదాయ తైస్సహైకీకృత్య మాతుః కరే దద్యాత్ ।

సా చ మాతా తాః కేశశ్మశ్రులోమావర్తకుశాఙ్కురానానడుహే గోమయే పాత్రగ్రాః నిదధ్యాత్ । ఏవం ద్వితీయాదిచ్ఛేదనేషు కుశాఙ్కురత్రయవిధానాది సమస్తం కర్తవ్యమ్ । విశేషస్తు— యేన ధాతేతి ద్వితీయచ్ఛేదనే । యేన భూయశ్చరాత్యామితి తృతీయే । చతుర్థే యేనావపద్యేన ధాతా యేన భూయశ్చేతి త్రయో మన్త్రాః ॥ ఏవం దక్షిణశ్మశ్రుభాగే చత్వారి ఛేదనాని కృత్వా । ఉత్తరశ్మశ్రుభాగే వ్యవయా రీత్యా త్రీణి ఛేదనాన్యాదిత ఆరభ్య మన్త్రైస్త్రయేణ కుర్యాత్ । తతః క్షురధారాం

యత్ క్షురేణ మర్చయతా సుపేశసా వప్తా వపసి శ్మశ్రూణి శున్ధి శిరో ముఖం మాస్యాయుః ప్రమోషీరితి ॥

అనేనాగ్రత ఆరభ్య ఆమూలమవమృజ్య నాపితమాహూయ శీతోష్ణాభిరద్భిరబ్ధం కుర్వాణోఽక్షుణ్వన్కుశలీ కుర్వితి ప్రైషేణానుశాస్య తత్ప్రైషార్థం చావబోధ్య తేన నాపితేన పూర్వసేకావశిష్టైః శీతోష్ణామ్బుభిః పాణినాఽఽర్ద్రీకృత్య కేశశ్మశ్రులోమనఖాన్యుదక్సంస్థాని వాపయిత్వా స్నాతం బ్రహ్మచారిణం పూర్వవదుపవేశ్య స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య తచ్ఛ్రీహ్యాదిపాత్రచతుష్టయం నాపితాయ దద్యాత్ ।

తతో బ్రహ్మచారీ అహశ్శేషం మౌనీ భవన్నిత్వా వన్దితసాయంసన్ధ్యోఽథ గురోరన్తికం గత్వా వరం దదామీతి వాచం విసృజ్య తస్మా అనడ్వాహం గాం చ దక్షిణాత్వేన యాచయిత్వా వా దద్యాత్ । తతః పరేద్యుస్సంవత్సరపర్యన్తం గోదానవ్రతమాచరేత్యాచార్యేణోక్తో బ్రహ్మచారీ సంవత్సరపర్యన్తం కేశశ్మశ్రూణి ధృత్వా

పూర్వోక్తబ్రహ్మచారినియమేన గురుసమీపేవ్రతం చరిత్వా కర్మా-
న్తే కర్తవ్యం స్వస్తివాచనం పూర్వవత్కుర్యాత్ ।

ఇతి గోదానిక వ్రతప్రయోగః

అథ సమావర్తన ప్రయోగః

ఆచరితనియమమహానామ్న్యాదివ్రతచతుష్టయో బ్రహ్మ-
చారీ గురుణాఽనుజ్ఞాత ఆచార్యగృహే స్వగృహే వా సమావర్తనం
నామ కర్మ కుర్యాత్ ।

నియమవ్రతచతుష్టయలోపపక్షే పూర్వేద్యుస్తద్దినే వా
దేశకాలౌ సంకీర్త్య మమ యథోక్తశౌచాచమనసన్ధ్యావన్దనభిక్షా-
భిక్షాగ్నికార్యరాహిత్యశూద్రాదిస్పర్శనకౌపీనకటిసూత్రయజ్ఞోపవీత
మేఖలాదణ్డాజినత్యాగదివాస్వాపచ్ఛత్రధారణపాదుకాధ్యారోహణ-
మాలాధారణోద్వర్తనానులేపనాఞ్జనజలక్రీడాద్యాతన్నృత్తగీతవా-
ద్యాద్యభిరతిపాషణ్డాదిసంభాషణపర్యుషితభోజనాద్యత్యశనాదిబ్ర-
హ్మచర్యవ్రతలోపజనితసకలదోషపరిహారార్థం మహానామ్న్యాదివ్ర-
తలోపజనితసకలదోషపరిహారద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రా-
యశ్చిత్తహోమం సకృచ్ఛ్రాచరణం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య స్థణ్డిలో-
ల్లేఖనాద్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కర్మ కృత్వా

పునస్తద్దినే కాలకథనపూర్వకమస్మిన్ ప్రాయశ్చిత్తహోమే దేవ-
తాపరిగ్రహార్థమిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా అగ్నిం
వాయుం సూర్యం ప్రజాపతిం చాజ్యేన భూరగ్నయ ఇత్యాదిభిశ్చ-

తుర్భిర్మహావ్యాహృత్యుక్తదేవతా ఆజ్యేన పునర్వ్యస్తసమస్తవ్యా-
హృతిభిరాజ్యేన మహానామ్న్యాదివ్రతలోపార్థం గాయత్ర్యా అష్టో-
త్తరశతవారమష్టావింశతివారమష్టవారం వా ప్రతివ్రతమాజ్యేన శేషే-
ణేత్యాది పద్యో యక్ష్య ఇత్యన్తముక్త్వాఽన్వాధాయ పరిసమూహ-
నాద్యాజ్యభాగాన్తం కర్మ కృత్వా స్రువేణాజ్యమాదాయ వ్యాహృ-
తిభిర్జుహుయాత్ ॥

ఓం భూస్స్వాహా అగ్నయ ఇదమ్। భువస్స్వాహా వాయవ
ఇదమ్। స్వస్స్వాహా సూర్యాయేదమ్। భూర్భువస్స్వస్స్వాహా ప్ర-
జాపతయ ఇదమ్। ఇతి హుత్వా—

ఓం భూరగ్నయే చ పృథివ్యై చ మహతే చ స్వాహా
అగ్నయే పృథివ్యై మహత ఇదం న మమ॥ భువో వాయవే చా-
న్తరిక్షాయ చ మహతే చ స్వాహా వాయవేఽన్తరిక్షాయ మహత
ఇదం న మమ॥ సువరాదిత్యాయ చ దివే చ మహతే చ స్వాహా
ఆదిత్యాయ దివే మహత ఇదం న మమ। భూర్భువస్సువశ్చన్ద్రమసే
చ నక్షత్రేభ్యశ్చ దిగ్భ్యశ్చ మహతే చ స్వాహా చన్ద్రమసే నక్ష-
త్రేభ్యో దిగ్భ్యో మహత ఇదం న మమ॥

ఇతి చతస్ర ఆజ్యాహుతీర్హుత్వా పునర్వ్యాహృతిభిర్జుహు-
యాత్-ఓం భూస్స్వాహా అగ్నయ ఇదం న మమ। భువస్స్వాహా
వాయవ ఇదమ్। స్వస్స్వాహా సూర్యాయేదమ్। భూర్భువస్స్వస్స్వా
హా ప్రజాపతయ ఇదం న మమ। ఇతి హుత్వా॥

తత్సవితుర్విశ్వామిత్రస్సవితా గాయత్రీ—

తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచోదయాత్స్వాహా ॥

సవిత్ర ఇదం న మమ ॥ ఇతి గాయత్ర్యా పూర్వోక్తసంఖ్యయా యథాక్రమం ప్రతిప్రతిం హుత్వోద్దిశ్య త్యజేత్ ॥ బ్రహ్మచర్యనియమలోపదోషాపనోదనార్థం కృచ్ఛ్రత్రయం, వ్రతచతుష్టయలోపజనితదోషాపనోదనార్థం చ ప్రత్యేకమేకైకకృచ్ఛ్రప్రత్యామ్నాయత్వేన పరికల్పితం సువర్ణాది బ్రాహ్మణేభ్యో దత్వా తైస్సకలదోషపరిహారద్వారా సమావర్తనయోగ్యతాసిద్ధిరస్త్విత్యుక్తే తాన్ ప్రణమ్య స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య శుద్ధాత్మా స బ్రహ్మచారీ కృతనిత్యక్రియః కృతప్రాతరగ్నికార్యో మణ్యాద్యేకాదశద్రవ్యాణి సంపాద్య ప్రాణానాయమ్య తిథ్యాది సంకీర్త్య మమ గృహస్థాద్యాశ్రమాన్తరప్రాప్తిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సమావర్తనాఖ్యం కర్మ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య తదఙ్గభూతస్వస్తివాచనాఙ్కురార్పణగ్రహయజ్ఞాభ్యుదయికాని పూర్వోక్తవత్కృత్వా ॥

తతో యజ్ఞియవృక్షస్యైకాం ప్రాదేశసమ్మితాం సమిధమాహృత్య భూమేరన్యత్రోపరి నిధాయ బ్రహ్మచర్యవ్రతసంపూర్త్యర్థం బ్రాహ్మణాయ గాం దత్వా విధివత్కౌతుకసూత్రమాబధ్య ఉపలేపనాద్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కర్మ కృత్వా పునర్దేశకాలౌ సఙ్కీర్త్యాస్మిన్ సమావర్తనహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాద్యాఘారావాజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా త్రిరగ్నిం పవమానం ప్రజాపతిం చాజ్యేన, అగ్నిముపసమిధా, విశ్వాన్ దేవాన్ దశసమిద్భిశ్చేత్యేతావద్యుక్త్వాన్వాధాయ పరిసమూహనాది పూర్ణపాత్రనిధానాన్తేఽగ్నేరుత్తరతో

వ్రీహియవమాషతిలశరావాణి చాలవచ్ఛమీపర్ణాద్యాసాదయేత్ ॥ తతో బ్రహ్మైకవింశతికుశాఞ్జలీన్ దధానో మాతుర్దక్షిణతో నివసేత్ । బ్రహ్మాచార్యాగ్న్యర్చనాద్యాఘారాన్తం కృత్వా—

అగ్న ఆయూంషీత్యాది త్రయాణాం మన్త్రాణాం శతం వైఖానసా అగ్నిః పవమానసోమో గాయత్రీ ॥

అగ్న ఆయూంషి—దుచ్ఛునామ్ స్వాహా ॥ అగ్నయె పవమానాయెదం న మమ ॥

అగ్నిర్ ఋషిః—మహాగ్రయం స్వాహా ॥ అగ్నయె పవమానాయెదం న మమ ॥

అగ్నె పవస్వ—మయి పోషం స్వాహా ॥ అగ్నయె పవమానాయెదం న మమ ॥

ప్రజాపతె న త్వదిత్యస్య హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్—

ప్రజాపతె—రయీణాం స్వాహా ॥ ప్రజాపతయ ఇదం న మమ ॥ ఇతి చతుర్భిర్మన్త్రైర్జుహుయాత్ ॥

తతో బ్రహ్మా శీతముష్ణం చోభె వారిణీ పాత్రాభ్యాం పృథగానీయ వటోః పశ్చిమదేశే స్థిత్వా తదుదకద్వయమన్యస్మిన్ పాత్రే "ఉష్ణేన వాయవుదకేనేహి" ఇతి మన్త్రేణ యుగపన్నినీయ తదేకదేశం గృహీత్వా నవనీతేన దధ్నా వా మిశ్రయిత్వా వటోర్వామశ్మశ్రుప్రదేశమారభ్య పరిదక్షిణం "అదితిశ్శ్మశ్రూణి వపత్వాప ఉన్దన్తు వర్చసే" ఇతి మన్త్రం ప్రతిక్లేదనమావర్తయన్ త్రివారం

శ్మశ్రూణ్యేవ క్లేదయిత్వా స్వహస్తస్థితేష్వఙ్కురేషు త్రీనఙ్కురానాదాయ దక్షిణశ్మశ్రుభాగే పశ్చిమాగ్రాన్నిదధ్యాత్। తతో బ్రహ్మచారీ "ఓషధే త్రాయస్వ మామ్" ఇతి జపేత్। తేష్వఙ్కురేషు తామ్రమయం క్షురం బ్రహ్మా నిదధ్యాత్। "స్వధితే మా మా హింసీః" ఇతి బ్రహ్మచారీ జపిత్వా—

"యేనావపత్సవితా క్షురేణ సోమస్య రాజ్ఞో వరుణస్య విద్వాన్। తేన బ్రహ్మాణో వపతేదమస్యాయుష్మాఞ్జరదష్టిర్యథాసమ్"॥

ఇత్యుచ్చరేత్॥ తతో బ్రహ్మా సశ్మశ్రుకాన్ కుశాఙ్కురాన్ ఛిత్వా తానఙ్కురాన్ ప్రాగగ్రాన్ కృత్వా శమీపర్ణశరావాచ్ఛమీపర్ణాన్యాదాయ తైస్సహైకీకృత్య మాతుః కరే దద్యాత్। సా చ తానానడుహే గోమయే నిదధ్యాత్॥

ఏవం ద్వితీయాదిచ్ఛేదనేషు కుశాఙ్కురత్రయనిధానాది సమస్తం కర్తవ్యమ్। ఛేదనే మన్త్రభేదః—

యేన ధాతా బృహస్పతేరగ్నేరిన్ద్రస్య చాయుషేఽవపత్। తేన త ఆయుషే వపామి సుశ్లోక్యాయ స్వస్తయే॥ ఇతి ద్వితీయచ్ఛేదనే॥

యేన భూయశ్చ రాత్ర్యాం జ్యోక్చ పశ్యాతి సూర్యమ్। తేన త ఆయుషే వపామి సుశ్లోక్యాయ స్వస్తయే॥ ఇతి తృతీయచ్ఛేదనే॥

చతుర్థే తు యేనావపద్యేన ధాతా యేన భూయశ్చేతి త్ర-యోఽపి మన్త్రాస్స్యుః ॥ ఏవం చత్వారి ఛేదనాని దక్షిణశ్మశ్రుభాగే కృత్వా ఉత్తరశ్మశ్రుభాగేఽపి త్రీణ్యేవ ఛేదనాన్యాదితః కుర్యాన్న సర్వైశ్చతుర్థమ్ ॥

యత్క్షురేణ మర్చయతా సుపేశసా వప్తా వపసి శ్మశ్రూణి। శున్ధి శిరో ముఖం మా న ఆయుః ప్రమోషీః ॥

ఇత్యనేనాగ్రత ఆరభ్యామూలం క్షురధారామనవమృజ్య నాపి-తమాహూయ శీతోష్ణాభిరద్భిరుక్షణం కుర్వాణోఽక్షుణ్వన్ కుశలీ కేశశ్మశ్రులోమనఖాన్యుదక్సంస్థాని కుర్వితి ప్రైషేణానుశాస్య తం-త్రైప్రైషార్థం చావబోధ్య తేన నాపితేన పూర్వసేకావశిష్టైశ్శీతోష్ణా-మ్బుభిరగ్రపాణినాఽఽర్ద్రీకృత్య కేశశ్మశ్రులోమనఖాన్యుదక్సంస్థాని వాపయిత్వా వ్రీహ్యాదిపాత్రచతుష్టయం సహిరణ్యం నాపితాయ దద్యాత్ ॥

తతః కరఞ్జబీజపిష్టేన స్వశరీరముద్వర్త్య శీతోష్ణైరుదకైః స్నాత్వా ద్విరాచమ్య పునర్వహ్నేరన్తికమాగత్యైకం నవం వస్త్రం సమన్త్రం పరిధాయాన్యద్వస్త్రం ప్రావృణుయాత్ । ద్విరాచమ్య పాణినాఽఞ్జనమాదాయ, "అశ్మనస్తేజోఽసి చక్షుర్మే పాహి" ఇతి మన్త్రేణ సవ్యదక్షిణచక్షుషీ క్రమేణాక్త్వా "అశ్మనస్తేజోసి శ్రోత్రం మే పాహి" ఇత్యనేన కుణ్డలాభ్యాం దక్షిణసవ్యశ్రోత్రే అలంకృత్య, కుఙ్కుమాద్యుపలిప్తాభ్యాం పాణిభ్యాం పూర్వం ముఖం పశ్చాది-తరాఙ్గాన్యుపలిప్య కరౌ ప్రక్షాళ్య, "అనాతాఽస్య నార్తోఽహం భూయాసమ్" ఇత్యనేన శిరసి స్రజం బధ్వా, "దేవానాం ప్రతిష్ఠే

ష్ఠస్సర్వతో మా పాతమ్" ఇతి మన్త్రేణ చర్మమయ్యావుపానహౌ దక్షిణసవ్యపాదాభ్యామారుహ్య "దివశ్ఛదాసి" ఇతి మన్త్రేణ ఛత్రం ధృత్వా, "వేణురసి వానస్పత్యోఽసి సర్వతో మా పాహి"॥

ఇతి మన్త్రేణ వైణవం దణ్డం గృహీత్వా—

ఆయుష్యం వర్చస్యమితి సూక్తస్య సనకసనన్దనసనాతనాదయ ఋషయః। హిరణ్యం దేవతా। ఆద్యాశ్చతస్రోఽనుష్టుభః, పఞ్చమీ త్రిష్టుప్, షష్ఠ్యనుష్టుప్, సప్తమ్యతిశక్వరీ, అష్టమీనవమ్యౌ త్రిష్టుభౌ, దశమ్యనుష్టుబేకాదశీ। మణ్యాద్యలఙ్కరణధారణే వినియోగః—

ఆయుష్యం వర్చస్యం రాయస్పోషమౌద్భిదమ్। ఇదం హిరణ్యం వర్చస్వ జ్జైత్రాయావిశతాదు మామ్॥ ఉచ్చైర్వాజి పృతనాషాట్ సభాసాహం ధనఞ్జయమ్। సర్వాస్సమగ్రా ఋద్ధయో హిరణ్యేఽస్మిన్ సమాహితాః॥ శునమహం హిరణ్యస్య పితుర్నామేవ జగ్రభ। తేన మాం సూర్యత్వచమకరం పురుషు ప్రియమ్॥ సమ్రాజం చ విరాజం చాభిష్టిర్యా చ మే ధ్రువా। లక్ష్మీ రాష్ట్రస్య యా ముఖే తయా మామిన్ద్ర సంసృజ॥ అగ్నేః ప్రయాతం పరియద్ధిరణ్యమమృతం జజ్ఞే అధి మర్త్యేషు। య ఏనద్వేద స ఇదేనజహాతి జరా మృత్యుర్భవతి యో బిభర్తి॥ యద్వేద రాజా వరుణో యదు దేవీ సరస్వతీ। ఇన్ద్రో యద్వృత్రహా వేద తన్మే వర్చస ఆయుషా॥ న తద్రక్షాంసి న పిశాచాస్తరన్తి దేవానామోజః

ప్రథమజం హ్యేతత్ । యో బిభర్తి దాక్షాయణం హిరణ్యం
స దేవేషు కృణుతే దీర్ఘమాయుస్స మనుష్యేషు కృణుతే దీర్ఘ-
మాయుః ॥ యదాబధ్నన్ దాక్షాయణా హిరణ్యం శతానీకాయ
సుమనస్యమానాః । తన్మ ఆబధ్నామి శతశారదాయాయుష్మాన్
జరదష్టిర్యథాసత్ ॥ ఘృతాదుల్లుప్తం మధుమత్సువర్ణం ధనంజయం
ధరుణం ధారయిష్ణు । ఋణక్సపత్నాన్దధరాంశ్చ కృణ్వదారోహ మాం
మహతే సౌభగాయ ॥ ప్రియం మా కురు దేవేషు ప్రియం రాజసు
మా కురు । ప్రియం విశ్వేషు గోప్త్రేషు మయి ధేహి రుచారుచా ॥
అర్వాఞ్చమిన్ద్రమముతో హవామహే యో గోజిద్ధనజిదశ్వజిద్యః ।
ఇమం నో యజ్ఞం విహవే జుషస్వాస్య కుర్మో హరివో మేదినం త్వా ॥

ఇత్యనేన స్వర్ణమణిమాలికాం ధృత్వా, అథాచారాద్యాత్రాం కాంచిత్పదాని గత్వా ఉష్ణీషేణ ప్రాదక్షిణ్యేన శిరస్సంవేష్ట్యోపానహౌ సంత్యజ్య ఉపరి నిహితాం సమిధం గృహీత్వా తిష్ఠన్నేవ—

స్మృతం చ మ ఇత్యాదిమన్త్రసమూహస్య ప్రజాపతిరగ్నిరతిధృతిశ్ఛన్దః । సమిదాధానే వినియోగః—

స్మృతం చ మేఽస్మృతం చ మే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ । నిన్దా చ మేఽనిన్దా చ మే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ । విద్యా చ మేఽవిద్యా చ మే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ । శ్రద్ధా చ మేఽశ్రద్ధా చ మే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ । ప్రజ్ఞా చ మేఽప్రజ్ఞా చ మే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ । ఇష్టం చ మేఽనిష్టం చ మే తన్మ ఉభయం

వ్రతమ్ । దత్తం చ మేఽదత్తం చ మే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ ।
అధీతం చ మేఽనధీతం చ మే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ । కృతం చ
మేఽకృతం చ మే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ । సత్యం చ మేఽసత్యం
చ మే తన్మ ఉభయం వ్రతమ్ । శ్రుతం చ మేఽశ్రుతం చ మే తన్మ
ఉభయం వ్రతమ్ । వ్రతం చ మేఽవ్రతం చ మే తన్మ ఉభయం
వ్రతమ్ ॥

యదగ్నే సైన్ద్రస్య సప్రజాపతికస్య సర్షికస్య సర్షిరాజ-
న్యస్య సపితృకస్య సపితృరాజన్యస్య సమనుష్యస్య సమనుష్యరాజ-
న్యస్య సాకాశస్య సాతికాశస్య సానూకాశస్య సప్రతికాశస్య సదేవ-
మనుష్యస్య సగన్ధర్వాప్సరస్కస్య సహారణ్యైశ్చ పశుభిర్గ్రామ్యైశ్చ
యన్మ ఆత్మన ఆత్మని వ్రతం తన్మే సర్వవ్రతమిదమహామగ్నే సర్వవ్రతో
భవామి స్వాహా ॥ ఇతి హుత్వా అగ్నయ ఇదం న మమ ॥ ఇత్యు-
ద్దిశ్య త్యక్త్వా ఉపవిశ్య—

మమాగ్నే వర్చ ఇతి దశర్చస్య సూక్తస్య విహవ్యో విశ్వే-
దేవాస్త్రిష్టుప్ — అన్త్యా జగతీ — దశసమిద్ధోమే వినియోగః ॥

మమాగ్నే వర్చో విహవేష్వస్తు వయం త్వేన్ధానాస్తన్వం
పుషేమ । మహ్యం నమన్తాం ప్రదిశశ్చతస్రస్త్వయాఽధ్యక్షేణ పృ-
తనా జయేమ స్వాహా ॥ ౧ ॥

విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇదం న మమ ॥ ఏవమగ్రేఽపి సర్వత్ర ॥

మమ దేవా విహవే సన్తు సర్వ ఇన్ద్రవన్తో మరుతో విష్ణు-
రగ్నిః । మమాన్తరిక్షమురులోకమస్తు మహ్యం వాతః పవతాం

కామే అస్మిన్ స్వాహా ॥ ౨ ॥ మయి దేవా ద్రవిణమాయజన్తాం మ-
య్యాశీరస్తు మయి దేవహూతిః । దైవ్యా హోతారో వనుషన్త
పూర్వేఽరిష్టాస్స్యామ తనువా సువీరాస్స్వాహా ॥ ౩ ॥ మహ్యం య-
జన్తు మమ యాని హవ్యాఽఽకూతిస్సత్యా మనసో మే అస్తు । ఏనో
మా నిగాం కతమచ్చ నాహం విశ్వేదేవాసో అధివోచతా న-
స్స్వాహా ॥ ౪ ॥

దేవీష్షడుర్వీరురు నః కృణోత విశ్వేదేవాస ఇహ వీరయధ్వమ్ ।
మా హాస్మహి ప్రజయా మా తనూభిర్మా రధామ ద్విషతే సోమ
రాజన్ స్వాహా ॥ ౫ ॥ అగ్నే మన్యుం ప్రతినుదన్ పరేషామదబ్ధో
గోపాః పరిపాహి నస్త్వమ్ । ప్రత్యఞ్చో యన్తు నిగుతః పునస్తేఽ-
మైషాం చిత్తం ప్రబుధాం వినేశత్స్వాహా ॥ ౬ ॥ ధాతా ధాతౄణాం
భువనస్య యస్పతిర్దేవం త్రాతారమభిమాతిషాహమ్ । ఇమం
యజ్ఞమశ్వినోభా బృహస్పతిర్దేవాః పాన్తు యజమానం న్యర్థా-
త్స్వాహా ॥ ౭ ॥

ఉరువ్యచా నో మహిషశ్శర్మ యంసదస్మిన్ హవే పురు-
హూతః పురుక్షుః । స నః ప్రజాయై హర్యశ్వ మృళయేన్ద్ర మా
నో రీరిషో మా పరాదాస్స్వాహా ॥ ౮ ॥ యే నస్సపత్నా అప తే భవ-

త్విన్ద్రాగ్నిభ్యామవబాధామహే తాన్। వసవో రుద్రా ఆదిత్యా ఉపరిస్పృశం మోగ్రం చేత్తారమధిరాజమక్రన్ స్వాహా ॥ ౯ ॥

అర్వాఞ్చమిన్ద్రమముతో హవామహే యో గోజిద్ధనజిదశ్వజిద్యః। ఇమం నో యజ్ఞం విహవే జుషస్వాస్య కుర్మో హరివో మేదినం త్వా స్వాహా ॥ ౧౦ ॥

అనేన సూక్తేన ప్రత్యృచం స్వాహాకారం దశస్వేకైకాం సమిధం హుత్వా విశ్వేభ్యో దేవేభ్య ఇతి సర్వత్రోద్దిశ్య త్యక్త్వా స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాపయేత్ ॥

తతస్స్నాతకో నైమిత్తికాది వినా "నక్తం నగ్నశ్చ న స్నాస్యామి। నగ్నాం స్త్రియం నేక్షే। వర్షతి న ధావామి। వృక్షం నారోహామి। కూపం నావరోహామి। సంశయం నాభ్యాపద్యే" ఇత్యేవం సఙ్కల్పం కృత్వా కౌపీనం మేఖలాం చ విసృజ్య కర్మాన్తే కర్తవ్యం పూర్వవత్కృత్వా విప్రాశిషో గృహ్ణీయాత్ ॥

ఇత్యేష సమావర్తన ప్రయోగః.

అథ వివాహ ప్రయోగః

ఆచార్యగృహే స్వగృహే వా కృతసమావర్తనో వరః కన్యాం కులతో గుణతశ్చ సమ్యక్పరీక్ష్య అష్టాదశవిధజన్మయోగ-మేకవింశతిదోషరహితం లగ్నం చ విచార్య అన్తశ్శకునజ్ఞానార్థం

శ్రీవిష్ణుపురాణమభ్యర్చనపూర్వకం సమ్యఙ్నిరీక్ష్య తత్ప్రీత్యై చైవ సన్తోషకరీం కన్యాం శుభతిథౌ పరిగ్రహీష్యన్ వివాహదినాత్పూర్వే- ద్యుస్సద్యో వా కృతమఙ్గళస్నానో వరః కృతనిత్యక్రియః ప్రాణానా- యమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య మమ దేవర్షిపితృఋణాపాకరణహేతు- భూతధర్మప్రజోత్పాదనసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం కన్యాపరి- గ్రహణం కర్తుం తదఙ్గభూతం స్వస్తివాచనాఙ్కురార్పణగ్రహయ- జ్ఞాది కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య, తతో విధివత్పిత్రా నాన్దీశ్రాద్ధం కార- యేత్ । పితా చ—మమ కుమారస్య వివాహకాలే మమ పితృప్రీ- తిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం నాన్దీశ్రాద్ధం కరిష్యే ఇతి సంకల్పం కృత్వా కుర్యాత్ ।

కన్యాపితా చైవం స్వశాఖోక్తరీత్యా స్వస్తివాచనాభ్యుదయి- కాది కృత్వా రవావర్ధాస్తమితేఽర్ధోదితే వా వస్త్రయుగ్మవేష్టితే స్వర్ణయుతే శుద్ధజలపూరితే తణ్డులోపరి స్థితే నవకలశే తామ్రమ- యజలయన్త్రం స్థాపయేత్ । తత్ర మన్త్రః—

ముఖ్యం త్వమసి యన్త్రాణాం బ్రహ్మణా నిర్మితం పురా ।
దోషాభావాయ దంపత్యోః కాలసాధనకారణమ్ ॥

తతో వరో బ్రాహ్మణైస్సహ సాత్త్వికాహారం భుక్త్వా ఈష- ద్ధౌతం నవం శ్వేతం సదశం పరేణాధృతం వస్త్రయుగ్మం ధృత్వా అలంకృతః ప్రసిద్ధదేవతాం నమస్కృత్య యథావిభవం యాన- మారుహ్య ధృతసితచ్ఛత్రస్స్వర్చితైః జ్ఞాతిబాన్ధవైస్సుమఙ్గల్యసూక్త- పఠనపరైః బ్రాహ్మణైః పురస్త్రీభిః దర్పణపూర్ణకలశకన్యాపుష్పాక్ష- తదీపమాలాధ్వజలాజైర్మఙ్గళతూర్యఘోషైస్సహ వధూగృహం గత్వా తద్ద్వారదేశే ప్రాఙ్ముఖస్స్థిత్వా నీరాజనపూర్ణకుమ్భయుక్తైః

పురస్త్రీజనైః ప్రత్యుద్యాతో నీరాజితోఽన్తర్గృహం ప్రవిశ్య తత్ర సోత్తరచ్ఛదే హారితదర్భాస్తీర్ణే చతుష్పాదే భద్రపీఠే ప్రాఙ్ముఖ ఉప-విశ్యయుగ్మాన్ పితురాప్తాన్ ప్రశస్తాచారకర్మణో బ్రాహ్మణాన్ మదర్థం కన్యాం వృణీధ్వమితి వరో బ్రూయాత్ । తే చానృక్షరా ఋజవస్సన్తు పన్థా ఇతి మన్త్రం జపిత్వా—

అనృక్షరా ఋజవస్సన్తు పన్థా యేభిస్సఖాయో యన్తి నో వరేయమ్ । సమర్యమా సంభగో నో నినీయాత్ సంజాస్పత్యం సుయమమస్తు దేవాః ॥

శుభ పీఠ ప్రాఙ్ముఖ్యా ఆసీనాయాః దాతృజ్ఞాతిబాన్ధవోపే-తాయాః కన్యాయాః పాణౌ ఫలం ప్రదాయ కల్యాణే కాలే వృణీరన్నాసీనాః ప్రత్యఙ్ముఖాః అముకగోత్రోద్భవాయాముష్య ప్రపౌ-త్రాయాముష్య పౌత్రాయాముష్య పుత్రాయాముకనామ్నే వ-రాయ, అముకగోత్రోద్భవామముష్య ప్రపౌత్రీమముష్య పౌత్రీమ-ముష్య పుత్రీమముకనామ్నీమిమాం కన్యాం భార్యాత్వాయ వృణీమహే ఇతి బ్రూయుః.

అథ దాతా భార్యాజ్ఞాతిబన్ధుసమేతో యథోక్తమనూద్య వృణీధ్వమితి బ్రూయాత్ । పునరేవం ద్విః ప్రయుజ్య దాతా ప్ర-దాస్యామీతి చోచ్చైస్త్రిర్బ్రూయాత్ । అథాచార్యాద్వరపితృవ-స్త్రప్రాన్తే హరిద్రాఖణ్డపూగీఫలనారికేళఫలగన్ధాక్షతసహితతామ్బూ-లం దద్యాత్తేనైవ కన్యాపితృవస్త్రప్రాన్తే చైవం దద్యాత్ । తతో దాతా—

వాచా దత్తా మయా కన్యా పుత్రార్థం స్వీకృతా త్వయా ।

కన్యావలోకనవిధౌ నిశ్చితస్త్వం సుఖీ భవ ॥

ఇతి వరపితరం ప్రతివదేత్ । సోఽపి—

> వాచా దత్తా త్వయా కన్యా పుత్రార్థం స్వీకృతా మయా ।
> వరావలోకనవిధౌ నిశ్చితస్త్వం సుఖీ భవ ॥

ఇతి దాతారం ప్రతివదేత్ ।

అథ బ్రాహ్మణాః ఓం స్వస్తీత్యుక్త్వా శివా ఆపస్సన్తు సౌమనస్యమస్తు అక్షతం చారిష్టం చాస్తు దీర్ఘమాయుశ్శాన్తిః పుష్టిస్తుష్టిశ్చాస్తు ఇత్యుక్త్వా చైతద్వస్సత్యమృద్ధిమదస్త్వితి త్రిరనూద్య 'సమానీవ ఆకూతిః, ప్రసుగ్మన్తా ధియసానస్య సక్షణి' ఇత్యేతే పఠేయుః ॥

సమానీవ ఆకూతిస్సమానా హృదయాని వః । సమానమస్తు వో మనో యథా వస్సుసహాసతి ॥ ౧ ॥ ప్రసుగ్మన్తా ధియసానస్య సక్షణి వరేభిర్వరాఁ అభిషు ప్రసీదతః । అస్మాకమిన్ద్ర ఉభయం జుజోషతి యత్సోమ్యస్యాన్ధసో బుబోధతి ॥ ౨ ॥

అథ దాతా పాత్రస్థసితతణ్డులపుఞ్జేషు శచీమావాహయేత్ ।

త్రైలోక్యవల్లభాం దివ్యాం గన్ధమాల్యామ్బరాన్వితామ్ । సర్వలక్షణసంయుక్తాం సర్వాభరణభూషితామ్ । అనర్ఘ్యమణిమాలాభిర్భాసయన్తీం దిగన్తరమ్ । విలాసినీసహస్రైస్తైస్సేవ్యమానామహర్నిశమ్ ॥

ఆవాహయామీత్యావాహ్య షోడశోపచారైస్సంపూజయేత్ । తాం దేవీం మన్త్రేణ కన్యా ప్రార్థయేత్ ॥ తత్ర మన్త్రః—

దేవేన్ద్రాణి నమస్తుభ్యం దేవేన్ద్రప్రియభామిని। వివాహం భాగ్యమారోగ్యం పుత్రలాభం చ దేహి మే॥ తతః పురన్ధ్రీః కన్యాయై కల్యాణ్యః కులధర్మోపచారాన్ కుర్యుః॥

తతో దాతా వరస్య పురతః ప్రత్యఙ్ముఖీమలంకృతామహతవాససం గన్ధానులిప్తాం స్రగ్విణీం భుక్తవతీం కన్యాం భద్రపీఠ ఉపవేశ్య స్వయముదఙ్ముఖస్సామాల్య ఉపవిశ్య పాద్యార్థమర్ఘ్యార్థమాచమనీయార్థం శుద్ధాచమనీయార్థం జలపాత్రచతుష్టయం మధుపర్కపాత్రం గాం పఞ్చవింశతిదర్భైః ప్రాగగ్రం వామావర్తేన కృతం విష్టరం చ సంపాద్య ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య కన్యార్థినే గృహమాగతాయాస్మై స్నాతకాయ వరాయ కన్యాదానాఙ్గభూతం మధుపర్కం వరశాఖోక్తవిధినా కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య, ప్రాగుక్తలక్షణం దర్భమయం విష్టరమాదాయ విష్టరో విష్టరో విష్టర ఇతి త్రిర్నివేద్యాసనార్థం వరాయ దద్యాత్।

వరోఽపి తమాదాయ—

అహం వర్ష్మేత్యస్య వామదేవో విష్టరోఽనుష్టుప్ విష్టరోపవేశనే వినియోగః—

అహం వర్ష్మ సుజాతానాం విద్యుతామివ సూర్యః। ఇదం తమధితిష్ఠామి యో మా కశ్చాభిదాసతి॥

ఇత్యుదగగ్రే విష్టర ఉపవిశేత్। దాత్రా పాద్యమితి త్రిర్నివేదితేన జలేన క్రమాత్ప్రక్షాలితదక్షిణసవ్యచరణో లౌకికేనోదకేనాచమ్య, పూర్వవద్దాత్రా త్రిర్నివేదితమర్ఘ్యమఞ్జలినా ప్రతిగృహ్య తతస్త్రిర్నివేదితస్యాచమనీయస్యైకదేశం గృహీత్వా అమృతోపస్తరణమసి ఇతి మన్త్రేణ పీత్వా లౌకికజలేనాచమ్య అనీయ-

మానం మధుపర్కం 'మిత్రస్య త్వా చక్షుషా ప్రతీక్షే' ఇత్యవేక్ష్య 'మధుపర్కః' ఇతి ప్రోక్తే నివేదితం 'దేవస్య త్వా సవితుః ప్రసవేఽ-శ్వినోర్బాహుభ్యాం పూష్ణో హస్తాభ్యాం ప్రతిగృహ్ణామి' ఇతి తదఞ్జ-లినా ప్రతిగృహ్య మధు వాతా ఋతాయత ఇతి తృచేనావాఙ్ముఖో వీక్ష్య—

మధు వాతా ఋతాయతే మధు క్షరన్తి సిన్ధవః। మాధ్వీ-ర్నః సన్త్వోషధీః। మధు నక్తముతోషసో మధుమత్పార్థివం రజః। మధు ద్యౌరస్తు నః పితా। మధుమాన్నో వనస్పతిర్మధుమాఁ అస్తు సూర్యః। మాధ్వీర్గావో భవన్తు నః॥

తత్పాత్రం సవ్యహస్తే ధృత్వా అఙ్గుష్ఠానామికాభ్యాం మధు-పర్కం త్రిః ప్రదక్షిణమాలోడ్య అఙ్గులిగతం మధుపర్కకణం 'వస-వస్త్వా గాయత్రేణ ఛన్దసా భక్షయన్తు' ఇతి పురస్తాత్ క్షిపేత్, ఏవం 'రుద్రాస్త్వా త్రైష్టుభేన ఛన్దసా భక్షయన్తు' ఇతి దక్షిణతః, 'ఆదిత్యాస్త్వా జాగతేన ఛన్దసా భక్షయన్తు' ఇత్యుత్తరతః, 'భూతే-భ్యస్త్వా' ఇతి మన్త్రేణ ప్రత్యుద్గ్రహణముచ్చరేత్ మధ్యాత్త్రిరు-ద్గృహ్య త్రిరుత్క్షిప్య భూమౌ మధుపర్కపాత్రం నిధాయ మధుపర్కైక-దేశం గృహీత్వా 'విరాజో దోహోఽసి' ఇతి ప్రాశ్య లౌకికేనోద-కేనాచమ్య, పునరేకదేశం గృహీత్వా 'విరాజో దోహమశీయ' ఇతి ప్రాశ్య, పూర్వవదాచమ్య, పునః పూర్వవద్గృహీత్వా 'మయి దోహః పద్యాయై విరాజః' ఇతి ప్రాశ్య పూర్వవదాచమ్య మధు-పర్కశేషముదఙ్ముఖోఽప్సు నిక్షిప్య పూర్వనివేదితాచమనీయోదక-మేకదేశతో గృహీత్వా 'అమృతాపిధానమసి' ఇతి మన్త్రేణ పీత్వా,

లౌకికేనోదకేనాచమ్య పూర్వనివేదితాచమనీయ జలశేషం వరః గృహీత్వా 'సత్యం యశశ్శ్రీః మయిశ్రీః శ్రయతాం' ఇతి మన్త్రముచ్చార్య నిరవశేషమాచమనీయమాచమ్య పునర్లౌకికేన ద్విరాచమ్య, గౌః, ఇతి త్రిర్నివేదితాం గాం

మాతా రుద్రాణామిత్యస్య భార్గవో జమదగ్నిర్మిత్రావరుణౌ త్రిష్టుప్ గోరుత్సర్జనే వినియోగః ।

మాతా రుద్రాణాం దుహితా వసూనాం స్వసాఽఽదిత్యానామమృతస్య నాభిః । ప్రనువోచం చికితుషే జనాయ మాగామనాగామదితిం వధిష్ట ॥ ఓముత్సృజత ఇత్యుక్త్వా విసర్జయేత్ ॥

అథ దాతా వరం గన్ధపుష్పాక్షతవస్త్రాభరణాదిభిస్సంపూజ్య తేన సహాగతానపి సంపూజయేత్ ॥

అత్రైవ ద్వితీయయజ్ఞోపవీతధారణమితి కేచిత్ ।

అథ కన్యాదానానన్తరం నిరీక్షణం కర్తవ్యమిత్యుక్తం గృహ్యాపరిశిష్టే, శౌనకేన నిరీక్షణానన్తరం దానమిత్యుక్తత్వాత్ప్రిమరాచారస్యాపి తథా దృష్టత్వాన్నిరీక్షణమేవాగ్రే నిష్యతే—

స్వలంకృతే దేశే మఙ్గళతూర్యఘోషే క్రియమాణే పూర్వాపరభాగయోర్మహాన్తాన్తరాళం విహాయ ప్రత్యేకం ప్రస్థపరిమితసితతణ్డులరాశీ కృత్వా తన్మధ్యే గన్ధాదినా కృతస్వస్తికచిహ్నం తిరస్కరిణీసంజ్ఞకవస్త్రముత్తరదశం బ్రాహ్మణా ధారయేయుః ॥

అథ పూర్వస్మిన్ రాశౌ ప్రత్యఙ్ముఖం వరం పశ్చిమరాశౌ చ ప్రాఙ్ముఖం కన్యామథవా పూర్వస్మిన్ కన్యామపరస్మిన్ వరం ప్రత్యేకం ధృతగుడజీరకపాణీ స్థాపయేయుః । తౌ వధూవరౌ మన-

సీష్టదేవతాం ధ్యాయన్తౌ సమాహితౌ తిష్ఠేతామ్। అథ బ్రాహ్మణాః సూర్యాసూక్తసంజ్ఞకసత్యేనోత్తభితేతి సూక్తం పఠేయుః, పురన్ధ్ర్యో మఙ్గళగీతీః కుర్యుః.

—సూర్యాసూక్తమ్—

సత్యేనోత్తభితా భూమిః సూర్యేణోత్తభితా ద్యౌః। ఋతేనాదిత్యాస్తిష్ఠన్తి దివి సోమో అధి శ్రితః॥ సోమేనాదిత్యా బలినః సోమేన పృథివీ మహీ। అథో నక్షత్రాణామేషాముపస్థే సోమ ఆహితః॥ సోమం మన్యతే పపివాన్యత్సంపింషన్త్యోషధిమ్। సోమం యం బ్రహ్మాణో విదుర్న తస్యాశ్నాతి కశ్చన॥ ఆచ్ఛద్విధానైర్గుపితో బార్హతైస్సోమ రక్షితః। గ్రావ్ణామిచ్ఛృణ్వన్తిష్ఠసి న తే అశ్నాతి పార్థివః। యత్త్వా దేవ ప్రపిబన్తి తత ఆప్యాయసే పునః। వాయుస్సోమస్య రక్షితా సమానాం మాస ఆకృతిః॥ ౧॥

రైభ్యాసీదనుదేయీ నారాశంసీ న్యోచనీ। సూర్యాయా భద్రమిద్వాసో గాథయైతి పరిష్కృతమ్॥ చిత్తిరా ఉపబర్హణం చక్షురా అభ్యఞ్జనమ్। ద్యౌర్భూమిః కోశ ఆసీద్యదయాత్సూర్యా పతిమ్। స్తోమా ఆసన్ప్రతిధయః కురీరం ఛన్ద ఓపశః। సూర్యాయా అశ్వినా వరాగ్నిరాసీత్పురోగవః॥ సోమో వధూయురభవదశ్వినాస్తాముభా వరా। సూర్యాం యత్పత్యే శంసన్తీం మనసా సవితాఽదదాత్॥ మనో అస్యా అన ఆసీద్ద్యౌరాసీదుత చ్ఛదిః। శుక్రావనడ్వాహావాస్తాం యదయాత్సూర్యా గృహమ్॥ ౨॥

ఋక్సామాభ్యామభిహితౌ గావౌ తే సామనావితః। శ్రోత్రం తే చక్రే ఆస్తాం దివి పన్థాశ్చరాచరః। శుచీ తే చక్రే యాత్యా వ్యానో అక్ష ఆహతః। అనో మనస్మయం సూర్యారోహత్ప్రయతీ పతిమ్॥ సూర్యాయా వహతుః ప్రాగాత్సవితా యమవాసృజత్। అఘాసు హన్యన్తే గావోఽర్జున్యోః పర్యుహ్యతే॥ యదశ్వినా పృచ్ఛమానావయాతం త్రిచక్రేణ వహతుం సూర్యాయాః। విశ్వే దేవా అను తద్వామజానన్పుత్రః పితరావవృణీత పూషా॥ యదయాతం శుభస్పతీ వరేయం సూర్యాముప। క్వైకం చక్రం వామాసీత్క్వ దేష్ట్రాయ తస్థథుః॥ ౩॥

ద్వే తే చక్రే సూర్యే బ్రహ్మాణ ఋతుథా విదుః। అథైకం చక్రం యద్గుహా తదద్ధాతయ ఇద్విదుః॥ సూర్యాయై దేవేభ్యో మిత్రాయ వరుణాయ చ। యే భూతస్య ప్రచేతస ఇదం తేభ్యోఽకరం నమః॥ పూర్వాపరం చరతో మాయయైతౌ శిశూ క్రీళన్తౌ పరి యాతో అధ్వరమ్। విశ్వాన్యన్యో భువనాభిచష్ట ఋతూఁరన్యో విదధజ్జాయతే పునః॥ నవోనవో భవతి జాయమానోఽహ్నాం కేతురుషసామేత్యగ్రమ్। భాగం దేవేభ్యో విదధాత్యాయన్ప్ర చన్ద్రమాస్తిరతే దీర్ఘమాయుః। సుకింశుకం శల్మలిం విశ్వరూపం హిరణ్యవర్ణం సువృతం సుచక్రమ్। ఆరోహ సూర్యే అమృతస్య లోకం స్యోనం పత్యే వహతుం కృణుష్వ॥ ౪॥

ఉదీర్ష్వాతః పతివతీ హ్యేషా విశ్వావసుం నమసా గీర్భిరీళే । అన్యామిచ్ఛ పితృషదం వ్యక్తాం స తే భాగో జనుషా తస్య విద్ధి ॥ ఉదీర్ష్వాతో విశ్వావసో నమసేళామహే త్వా । అన్యామిచ్ఛ ప్రఫర్వ్యꣳ సం జాయాం పత్యా సృజ ॥ అనృక్షరా ఋజవస్సన్తు పన్థా యేభిస్సఖాయో యన్తి నో వరేయమ్ । సమర్యమా సంభగో నో నినీయాత్సꣳజాస్పత్యꣳ సుయమమస్తు దేవాః ॥ ప్ర త్వా ముఞ్చామి వరుణస్య పాశాద్యేన త్వాబధ్నాత్సవితా సుశేవః । ఋతస్య యోనౌ సుకృతస్య లోకేఽరిష్టాం త్వా సహ పత్యా దధామి ॥ ప్రేతో ముఞ్చామి నాముతస్సుబద్ధామముతస్కరమ్ । యథేయమిన్ద్ర మీఢ్వస్సుపుత్రా సుభగాసతి ॥ ౫ ॥

పూషా త్వేతో నయతు హస్తగృహ్యాశ్వినా త్వా ప్రవహతాం రథేన । గృహాన్గచ్ఛ గృహపత్నీ యథాఽసో వశినీ త్వం విదథమావదాసి ॥ ఇహ ప్రియం ప్రజయా తే సమృధ్యతామస్మిన్గృహే గార్హపత్యాయ జాగృహి । ఏనా పత్యా తన్వꣳ సంసృజస్వాధా జివ్రీ విదథమావదాథః ॥ నీలలోహితం భవతి కృత్యాసక్తిర్వ్యజ్యతే । ఏధన్తే అస్యా జ్ఞాతయః పతిర్బన్ధేషు బధ్యతే । పరా దేహి శాముల్యం బ్రహ్మభ్యో విభజా వసు । కృత్యైషా పద్వతీ భూత్వ్యా జాయా విశతే పతిమ్ । అశ్రీరా తనూర్భవతి రుశతీ పాపయాఽముయా । పతిర్యద్వధ్వో వాససా స్వమఙ్గమభిధిత్సతే ॥ ౬ ॥

యే వధ్వశ్చన్ద్రం వహతుం యక్ష్మా యన్తి జనాదను। పునస్తాన్యజ్ఞియా దేవా నయన్తు యత ఆగతాః॥ మా విదన్పరిపన్థినో య ఆసీదన్తి దమ్పతీ। సుగేభిర్దుర్గమతీతామప ద్రాన్త్వరాతయః॥ సుమఙ్గలీరియం వధూరిమాం సమేత పశ్యత। సౌభాగ్యమస్యై దత్త్వాయాథాస్తం వి పరేతన॥ తృష్టమేతత్కటుకమేతదపాష్ఠవద్విష-వన్నైతదత్తవే। సూర్యాం యో బ్రహ్మా విద్యాత్స ఇద్వాధూయ-మర్హతి॥ ఆశసనం విశసనమథో అధి వికర్తనమ్। సూర్యాయాః పశ్య రూపాణి తాని బ్రహ్మా తు శున్ధతి॥ ౭॥

గృభ్ణామి తే సౌభగత్వాయ హస్తం మయా పత్యా జర-దష్టిర్యథాఽసః। భగో అర్యమా సవితా పురన్ధిర్మహ్యం త్వాఽ-దుర్గార్హపత్యాయ దేవాః॥ తాం పూషఞ్ఛివతమామేరయస్వ యస్యాం బీజం మనుష్యా వపన్తి। యా న ఊరూ ఉశతీ విశ్రయాతే యస్యాముశన్తః ప్రహరామ శేపమ్॥ తుభ్యమగ్రే పర్యవహం-త్సూర్యాం వహతునా సహ। పునః పతిభ్యో జాయాం దా అగ్నే ప్రజయా సహ। పునః పత్నీమగ్నిరదాదాయుషా సహ వర్చసా। దీర్ఘాయురస్యా యః పతిర్జీవాతి శరదశ్శతమ్॥ సోమః ప్రథమో వివిదే గన్ధర్వో వివిద ఉత్తరః। తృతీయో అగ్నిష్టే పతిస్తురీయస్తే మను-ష్యజాః॥ ౮॥

సోమోఽదదద్గన్ధర్వాయ గన్ధర్వోఽదదదగ్నయే । రయిం చ పుత్రాంశ్చాదాదగ్నిర్మహ్యమథో ఇమామ్ ॥ ఇహైవ స్తం మా వియౌష్టం విశ్వమాయుర్వ్యశ్నుతమ్ । క్రీళన్తౌ పుత్రైర్నప్తృభిర్మోదమానౌ స్వే గృహే । ఆ నః ప్రజాం జనయతు ప్రజాపతిరాజరసాయ సమనక్త్వర్యమా । అదుర్మఙ్గలీః పతిలోకమావిశ శం నో భవ ద్విపదే శం చతుష్పదే ॥ అఘోరచక్షురపతిఘ్న్యేధి శివా పశుభ్యస్సుమనాస్సువర్చాః । వీరసూర్దేవకామా స్యోనా శం నో భవ ద్విపదే శం చతుష్పదే ॥ ఇమాం త్వమిన్ద్ర మీఢ్వస్సుపుత్రాం సుభగాం కృణు । దశాస్యాం పుత్రానాధేహి పతిమేకాదశం కృధి ॥ సమ్రాజ్ఞీ శ్వశురే భవ సమ్రాజ్ఞీ శ్వశ్ర్వాం భవ । ననాన్దరి సమ్రాజ్ఞీ భవ సమ్రాజ్ఞీ అధి దేవృషు ॥ సమఞ్జన్తు విశ్వేదేవాస్సమాపో హృదయాని నౌ । సం మాతరిశ్వా సం ధాతా సముదేష్ట్రీ దధాతు నౌ ॥ తదేవ లగ్నమిత్యాదిమఙ్గలాష్టకసంజ్ఞకపద్యాదౌ చ పఠ్యమానే జ్యోతిషికేన ప్రదిష్టే కాలే పటోఽన్తఃపటతిరస్కరిణీముదగపవార్య కన్యావరౌ పరస్పరం గుడజీరకాన్ వికిరన్తౌ పరస్పరం చ నిరీక్షేతామ్ ॥

తతో వరః ‘అభ్రాతృఘ్నీం వరుణాపతిఘ్నీం బృహస్పతే । ఇన్ద్రాపుత్రఘ్నీం లక్ష్మ్యన్తామస్యై సవితుస్సువ’ ఇతి జపన్ కన్యాం నిరీక్షేత, ‘అఘోరచక్షురపతిఘ్న్యేధి’ ఇతి మన్త్రం చ కన్యయా నిరీక్ష్యమాణో జపిత్వా—

అఘోరచక్షురపతిఘ్న్యేధి శివా పశుభ్యః సుమనాః సువర్చాః । వీరసూర్దేవకామా స్యోనా శం నో భవ ద్విపదే శం చతుష్పదే ॥

. అనృక్షరా ఋజవః సన్తు పన్థా ఇతి మన్త్రేణ—

'అనృక్షరా ఋజవః సన్తు పన్థా యేభిః సఖాయో యన్తి నో వరేయమ్ । సమర్యమా సంభగో నో నినీయాత్సం జాస్పత్యం సుయమమస్తు దేవాః'

స్వయం ప్రాఙ్ముఖో భూత్వా వధూం ప్రత్యఙ్ముఖీం కృత్వా దర్భాగ్రేణ తస్యాః భ్రువోర్మధ్యం వ్యాహృతిభిః పరిమృజ్య దర్భం నిరస్యాప ఉపస్పృశేత్ ॥

అథ బ్రాహ్మణాః పురన్ధ్రిశ్చ తామాశీర్వాదైరభినన్దయేయుః ॥

అథ కన్యాదానాద్యర్థం వినియోజ్యస్య జలస్య శుద్ధిం కుర్యాత్ । దక్షిణతః పురోధా ఉదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య వధూవరయోర్మధ్యే ప్రాగగ్రోదగగ్రాన్ దర్భానాస్తీర్య తైజసం పూర్ణకలశం నిధాయ వ్రీహియవానోప్య గన్ధాదిభిరలంకృత్య దూర్వాపల్లవైర్ముఖమాస్తీర్య అబ్లిఙ్గాభి ఋగ్భిరభిమన్త్రయేత్ ॥

ఆపో హి ష్ఠా మయోభువస్తా న ఊర్జే దధాతన । మహే రణాయ చక్షసే । యో వః శివతమో రసస్తస్య భాజయతేహ నః । ఉశతీరివ మాతరః । తస్మా అరంగమామ వో యస్య క్షయాయ జిన్వథ । ఆపో జనయథా చ నః ॥ ౧ ॥

ఆపో యం వః ప్రథమం దేవయన్త ఇన్ద్రపానమూర్మిమకృణ్వతేళః । తం వో వయం శుచిమరిప్రమద్య ఘృతప్రుషం మధు-

మస్తం వనేమ ॥ తమూర్మిమాపో మధుమత్తమం వో౽పాం నపాద-వత్వాశుహేమా । యస్మిన్నిన్ద్రో వసుభిర్మాదయాతే తమశ్యామ దేవయన్తో వో అద్య ॥ ౨ ॥

శతపవిత్రాస్స్వధయా మదన్తీర్దేవీర్దేవానామపియన్తి పాథః ॥ తా ఇన్ద్రస్య న మినన్తి వ్రతాని సిన్ధుభ్యో హవ్యం ఘృతవజ్జుహోత ।

యాస్సూర్యో రశ్మిభిరాతతాన యాభ్య ఇన్ద్రో అరదద్గాతు-మూర్మిమ్ । తే సిన్ధవో వరివో ధాతనానో యూయం పాత స్వస్తిభి-స్సదా నః ॥ ౪ ॥

అథ దాతా ‘పుణ్యాహం భవన్తో బ్రువన్తు స్వస్తి భవన్తో బ్రువన్తు ఋద్ధిం భవన్తో బ్రువన్తు’ ఇత్యేవం త్రివారం మన్ద్రమధ్యమోచ్చ-స్వరైర్వాక్యత్రయం బ్రాహ్మణాన్ ప్రత్యుచ్చార్య, తథా బ్రాహ్మణై-రపి ‘ఓం పుణ్యాహం’ ఇత్యాద్యుక్త్వా ‘శివా ఆపస్సన్తు సౌమనస్య-మస్తు అక్షతమరిష్టం చాస్తు దీర్ఘమాయుశ్శాన్తిః పుష్టిస్తుష్టిశ్చాస్తు, తిథికరణముహూర్తనక్షత్రసంపదస్తు’ ఇత్యుక్తే భార్యాదిసమేతః ప్రా-ణానాయమ్య మహాసంకల్పపూర్వకం దేశకాలౌ సఙ్కీర్త్య, మమ సమస్తపితౄణాం నిరతిశయసానన్దబ్రహ్మలోకావాప్త్యాదికన్యాదాన-కల్పోక్తసంపూర్ణఫలావాప్తిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం కన్యా-దానం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య, వరం వస్త్రభూషణాదిభిర్యథాశక్త్యలం-కృత్య తథా కన్యాం చాలంకృత్య వరహస్తే హిరణ్యం నిధాయ స-పత్నీక ఉత్థాయోదఙ్ముఖ ఏవ పూర్వార్చితకలశోదకం స్వహస్తే గృహీత్వా కన్యాం సంప్రతిగృహ్య—

కన్యాం కనకసంపన్నాం కనకాభరణైర్యుతామ్। దాస్యామి విష్ణవే తుభ్యం బ్రహ్మలోకజిగీషయా॥ విశ్వంభరః సర్వభూతాః సాక్షిణ్యస్సర్వదేవతాః। ఇమాం కన్యాం ప్రదాస్యామి పితౄణాం తారణాయ చ॥

ఇతి మన్త్రాన్ పఠిత్వా, అముకగోత్రోద్భవామముష్య ప్రపౌత్రీమముష్య పౌత్రీమముష్య పుత్రీమముకనామ్నీమిమాం శ్రీరూపాం ప్రజాపతిదేవతాకాం కన్యాం, అముకగోత్రోద్భవాయాముష్య ప్రపౌత్రాయాముష్య పౌత్రాయాముష్య పుత్రాయాముకనామ్నే శ్రీధరరూపిణే వరాయ తుభ్యం మమ సమస్తపితౄణాం నిరతిశయానన్దబ్రహ్మలోకావాప్త్యాదికన్యాదానకల్పోక్తసంపూర్ణఫలావాప్తిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీతికామోఽహం ప్రజాసహత్వకర్మభ్యస్సంప్రదదే ప్రతిగృహ్ణాతు భవానితి బ్రువన్వరస్య పాణౌ కన్యాహస్తం నిధాయ కలశోదకధారామవిచ్ఛిన్నాం భార్యయా సేచయన్మనసా ప్రజాపతిః ప్రీయతామితి స్మరన్, 'ధర్మే చార్థే చ కామే చ నాతిచరితవ్యా త్వయేయమ్' ఇతి వదేత్। 'నాతిచరామి' ఇతి వరః ప్రతిబ్రూయాత్। తతో దాతా—

గౌరీం కన్యామిమాం విప్ర యథాశక్తి విభూషితామ్।
గోత్రాయ శర్మణే తుభ్యం దత్తాం విప్ర సమాశ్రయ॥
కన్యే మమాగ్రతో భూయాః కన్యే మే దేవి పార్శ్వయోః।
కన్యే మే సర్వతో భూయాస్త్వద్దానాన్మోక్షమాప్నుయాం॥

ఇతి ప్రార్థయేత్॥ అథ వరః—'పుణ్యాహం భవన్తో బ్రువన్తు' ఇత్యాది వాక్యముక్త్వా తథా బ్రాహ్మణైరపి 'ఓం పుణ్యాహం' ఇత్యాద్యుక్తే కన్యాయా దక్షిణాంసమభిమృశ్య 'క ఇదం కస్మా అదాత్కామః కామాయాదాత్కామో దాతా కామః ప్రతిగ్రహీతా

కామేనత్వా ప్రతిగృహ్ణామి కామైతత్తే వృష్టిరసి ద్యౌస్త్వా దదాతు' ఇతి జపిత్వా 'ధర్మప్రజాసంపత్త్యర్థం కన్యాం ప్రతిగృహ్ణామి' ఇతి బ్రూయాత్ । పునరేవం 'క ఇదం కస్మా అదాత్' ఇత్యారభ్య 'ప్రతిగృహ్ణామి' ఇత్యన్తం ద్విః ప్రయుజ్య 'ఓం స్వస్తి' ఇతి బ్రూయాత్ ॥

అథ పురోధా దాతృవరౌ పఠేయుః 'ఋతస్య హి శురుధస్సన్తి పూర్వీః' ఇతి తిస్రో జపిత్వా—

ఋతస్య హి శురుధస్సన్తి పూర్వీ ఋతస్య ధీతిర్వృజినానిహన్తి । ఋతస్య శ్లోకో బధిరా తతర్ద కర్ణా బుధానశ్శుచమాన ఆయోః ॥ ౧ ॥ ఋతస్య దృళ్హా ధరుణాని సన్తి పురూణి చన్ద్రా వపుషే వపూంషి । ఋతేన దీర్ఘమిషణన్త పృక్ష ఋతేన గావ ఋతమావివేశుః ॥ ౨ ॥ ఋతం యేమాన ఋతమిద్వనోత్యృతస్య శుష్మస్తురయా ఉ గవ్యుః । ఋతాయ పృథ్వీ బహులే గభీరే ఋతాయ ధేనూ పరమే దుహాతే ॥ ౩ ॥

'ఏతద్వస్సత్యమృద్ధిమదస్తు' ఇతి బ్రూయాత్ ॥

అథ దాతా—'కన్యాదానాఙ్గమనుదానాని కరిష్యే' ఇతి సంకల్ప్య గోభూహిరణ్యదాసీయానశయ్యామత్రాద్యనుదానం మన్త్రపూర్వకం దద్యాత్ ॥ తత్ర మన్త్రాః—

యజ్ఞసాధనభూతా యా విశ్వస్యాఘప్రణాశినీ । విశ్వరూపధరో దేవః ప్రీయతామనయా గవా ॥ ౧ ॥ సర్వసస్యాశ్రయా భూమిర్వరాహేణ సముద్ధృతా । అనన్తసస్యఫలదా అతశ్శాన్తిం ప్రయ-

చ్ఛతు ॥ ౨ ॥ హిరణ్యగర్భగర్భస్థం హేమ బీజం విభావసోః । అన-
న్తపుణ్యఫలదమతశ్శాన్తిం ప్రయచ్ఛతు ॥ ౩ ॥ అశూన్యశయనం నిత్య-
మనూనాం శ్రియమున్నతిమ్ । సౌభాగ్యం దేహి మే పుష్టిం శయ్యా-
దానేన కేశవ ॥ ౪ ॥ హిరణ్యగర్భసంభూతం సౌవర్ణం చాఙ్గులీయ-
కమ్ । సర్వప్రదం ప్రయచ్ఛామి ప్రీణాతు కమలాపతిః ॥ ౫ ॥ క్షీరో-
దమథనే పూర్వముజ్జ్వలం కుణ్డలద్వయమ్ । శ్రియా సహ సము
ద్భూతం దదే శ్రీః ప్రీయతాం సదా ॥ ౬ ॥ యాని పాపాన్యనేకాని
కామోత్థాని కృతాని వై । కాంస్యపాత్రప్రదానేన తాని నశ్యన్తు మే
సదా ॥ ౭ ॥ పరాపవాదపైశున్యాదభక్ష్యస్య చ భక్షణాత్ । ఉత్ప-
న్నపాపం దానేన తామ్రపాత్రస్య నశ్యతు ॥ ౮ ॥ ఇదం గృహం గృ-
హాణ త్వం సర్వోపస్కరసంయుతమ్ । తవ విప్ర ప్రసాదేన మమా-
స్త్వభిమతం ఫలమ్ ॥ ౯ ॥ సాలగ్రామశిలాచక్రే భువనాని చతుర్దశ ।
యస్మాద్వసన్తి తద్దానాత్సర్వం దత్తమిహాస్తు తే ॥ ౧౦ ॥

అత్రైవ వరేణ కన్యాయాః కుక్ష్యభిమర్శనం కార్యమితి కేచిత్ ॥
అథ వధూవరావాయుర్వర్ధనకరమక్షతారోపణం కుర్యాతామ్—

తైజసేన పాత్రేణ క్షీరమానీయ ఘృతమాసిచ్య పాత్రాన్త-
రేణార్ద్రాక్షతశుద్ధతణ్డులానాదాయ వరః ప్రక్షాళితపాణిః ప్రక్షాళిత-
వధ్వఞ్జలౌ క్షీరఘృతం పాణినా ద్విరుపస్తీర్య ద్వివారం తణ్డులా-
న్నోప్య ద్వివారం తేనైవాభిఘారయేత్ । ఏవం వరాఞ్జలావన్యేన
పూరితే దాతా తదఞ్జల్యోస్సువర్ణం నిధాయ వరాఞ్జలిం కన్యా-
ఞ్జల్యుపరి నిధాయ 'కన్యా తారయతు దక్షిణాః పాన్తు బహు దేయం
చాస్తు పుణ్యం వర్ధతాం శాన్తిః పుష్టిస్తుష్టిశ్చాస్తు తిథికరణముహూ-
ర్తనక్షత్రలగ్నసంపదస్తు' ఇత్యుచ్చార్య కన్యాఞ్జలిస్థితానక్షతా-

వరమూర్ధ్న్యారోపయేత్తతో వరస్స్వాఞ్జలిస్థితానక్షతాన్ కన్యాశిరసి నిక్షిపేత్ । ఏవం ద్వివారం కుర్యాత్ । తతః కన్యా వరాఞ్జలిం ద్విరుపస్తీర్య ద్విస్తణ్డులైరాపూర్య ద్విరభిఘార్య స్వాఞ్జలిమన్యేన పూరయేత్ । దాతా హిరణ్యం పూర్వవన్నిధాయ కన్యాఞ్జలిం వరాఞ్జల్యుపరి నిధాయ 'కన్యా తారయతు' ఇత్యాది పూర్వవదుక్త్వా వరేణ కన్యామూర్ధన్యక్షతేషు ప్రక్షిప్తేషు స్వయం కన్యాముద్ధృత్య వరమూర్ధన్యక్షతానారోపయేత్ । ఏవం పునర్ద్వివారం కుర్యాత్ । అథ వరో వధ్వఞ్జలిం పూర్వవదాపూర్య స్వాఞ్జలిమన్యేన పూరయేత్పూర్వవదుభౌ వధూపూర్వకమారోపయేతామ్ ।

అథ పురోధాః కాంస్యే పూర్వార్పితకలశోదకమాసిచ్య అనాధృష్టమిత్యస్య వామదేవ ఆపో బృహతీ—

'అనాధృష్టమస్యనాధృష్యం దేవానామోజోఽభిశస్తిపాః । అనభిశస్త్యఞ్జసా సత్యముపగేషం స్వితే మాధాః' ॥

ఇత్యభిమన్త్ర్య, ఔదుమ్బర్యాఽఽర్ద్రయా శాఖయా సపలాశయా సహిరణ్యపవిత్రయా సకుశదూర్వాపల్లవయాఽఽపోహిష్ఠాద్యబ్లిఙ్గకైర్మన్త్రైర్వధూవరావభిషిఞ్చేత్ —

ఆపో హిష్ఠా మయోభువః........జనయథా చ నః ॥

అథ వరస్స్వశేఖరపుష్పదళమాదాయ క్షీరఘృతేనాప్లావ్య కన్యాలలాటే తిలకం కుర్యాత్ । సాఽపి స్వశేఖరపుష్పదళేన వరలలాటే తిలకం కృత్వా పుష్పమాలాం వరస్య కణ్ఠే నిదధ్యాత్ । వరోఽపి కన్యాకణ్ఠే పుష్పమాలాం నిదధ్యాత్ ॥

అథ బ్రాహ్మణా వధూవరయోశ్చతుర్దిక్షు స్థిత్వా దుగ్ధాక్తేన ద్విగుణశుక్లసూత్రేణ దమ్పత్యోః కణ్ఠదేశే ప్రాగుదీచీమారభ్య ప్రదక్షిణావృతేన 'పరిత్వా గిర్వణః' ఇతి మన్త్రేణ—

పరి త్వా గిర్వణో గిర ఇమా భవన్తు విశ్వతః । వృద్ధాయు-
మను వృద్ధయో జుష్టా భవన్తు జుష్టయః ॥

'దశావనిభ్య' ఇతి చతసృభిః—

దశావనిభ్యో దశకక్ష్యేభ్యో దశయోక్త్రేభ్యో దశయోజనే-
భ్యః । దశాభీశుభ్యో అర్చతాజరేభ్యో దశ ధురో దశ యుక్తా వహద్భ్యః
॥ ౧ ॥ తే అద్రయో దశయన్త్రాస ఆశవస్తేషామాధానం పర్యేతి హ-
ర్యతమ్ । త ఊ సుతస్య సోమ్యస్యాన్ధసోంఽశోః పీయూషం ప్రథమస్య
భేజిరే ॥ ౨ ॥ తే సోమాదో హరీ ఇన్ద్రస్య నింసతేంఽశుం దుహన్తో
అధ్యాసతే గవి । తేభిర్దుగ్ధం పపివాన్సోమ్యం మధ్విన్ద్రో వర్ధతే ప్రథతే
వృషాయతే ॥ ౩ ॥ వృషా వో అంశుర్న కిలా రిషాథన నళావన్తస్సద-
మిత్స్థనాశితాః । రైవత్యేవ మహసా చారవస్థన యస్య గ్రావాణో-
అజుషధ్వమధ్వరమ్ ॥ ౪ ॥

'ఋక్చ వా' ఇతి ఖణ్డాభ్యాం చ పశ్చాద్వృతం కుర్వన్తి,

—ఋక్చ వా ఇతి ఖణ్డః—

ఋక్చ వా ఇదమగ్రే సామ చాస్తాం, సైవ నామ ఋగాసీ-
దమో నామ సామ, సా వా ఋక్సామోపావదన్మిథునం సంభవావ,
ప్రజాత్యా ఇతి । నేత్యబ్రవీత్సామ జ్యాయాన్వా, అతో మమ మహి-
మేతి, తే, ద్వే భూత్వోపావదతాం, తేన ప్రతిచన సమవదత, తాస్తిస్రో
భూత్వోపావదంస్తత్తిసృభిస్సమ భవద్యత్తిసృభిస్సమభవత్తస్మాత్తిసృభిః

స్తువన్తి తిసృభిరుద్గాయన్తి తిసృభిర్హి సామ సంమితం, తస్మాదేకస్య
బహ్వ్యో జాయా భవన్తి, నైకస్యై బహవస్సహ పతయో, యద్వై
తత్సా చామశ్చ సమభవతాం, తత్సామాభవత్తత్సామ్నస్సామత్వం,
సామన్భవతి, య ఏవం వేద। యో వై భవతి, యశ్శ్రైష్ఠతామశ్నుతే,
స సామన్భవత్యసామన్య ఇతి హి నిన్దన్తి, తే వై పఞ్చాన్యద్భూత్వా,
పఞ్చాన్యద్భూత్వాకల్పేతామాహావశ్చ హింకారశ్చ, ప్రస్తావశ్చ ప్రథ-
మా చ, ఋగుద్గీథశ్చ, మధ్యమా చ ప్రతిహారశ్చోత్తమా చ, నిధనం
చ వషట్కారశ్చ, తే యత్పఞ్చాన్యద్భూత్వా పఞ్చాన్యద్భూత్వాకల్పే
తాం, తస్మాదాహుః పాఙ్క్తో యజ్ఞః పాఙ్క్తాః పశవ ఇతి। యదు విరా-
జం దశినీమభిసమపద్యేతాం, తస్మాదాహుర్విరాజి యజ్ఞో దశిన్యాం
ప్రతిష్ఠిత ఇత్యాత్మా వై స్తోత్రియః ప్రజాఽనురూపః పత్నీ ధాయ్యా
పశవః ప్రగాథో గృహాస్సూక్తం, స వా అస్మింశ్చ లోకేఽముష్మింశ్చ
ప్రజయా చ పశుభిశ్చ గృహేషు వసతి య ఏవం వేద ॥ ౧ ॥

స్తోత్రియం శంసత్యాత్మా వై స్తోత్రియస్తం మధ్యమయా
వాచా శంసత్యాత్మానమేవ తత్సంస్కురుతేఽనురూపం శంసతి, ప్రజా
వా అనురూపస్స ఉచ్చైస్తరామివానురూపశ్శంస్తవ్యః ప్రజామేవ
తచ్ఛ్రేయసీమాత్మనః కురుతే। ధాయ్యాం శంసతి పత్నీ వై ధాయ్యా
సా నీచైస్తరామివ, ధాయ్యా శంస్తవ్యా, అప్రతివాదినీ హాస్య గృ-
హేషు పత్నీ భవతి, యత్రైవం విద్వాన్నీచైస్తరాం, ధాయ్యాం శంసతి
ప్రగాథం శంసతి, సస్వరవత్యా వాచా శంస్తవ్యః, పశవో వై స్వరః
పశవః ప్రగాథః, పశూనామవరుద్ధ్యై। ఇన్ద్రస్య ను వీర్యాణి ప్రవో-
చమితి సూక్తం శంసతి, తద్వా ఏతత్ప్రియమిన్ద్రస్య సూక్తం, నిష్కే-
వల్యం, హైరణ్యస్తూపమేతేన వై సూక్తేన, హిరణ్యస్తూప ఆఙ్గిరస

ఇన్ద్రస్య ప్రియం ధామోపాగచ్ఛత్స పరమం లోకమజయదుపేన్ద్రస్య ప్రియం ధామ గచ్ఛతి, జయతి పరమం లోకం, య ఏవం వేద। గృహా వై ప్రతిష్ఠాసూక్తం, తత్ప్రతిష్ఠితతమయా వాచా శంస్తవ్యం, తస్మాద్యద్యపి దూర ఇవ పశూఁల్లభతే గృహానేవైనానాజిగమిషతి, గృహా హి పశూనాం ప్రతిష్ఠా ప్రతిష్ఠా ॥ ౨ ॥

ఉత్తమా ప్రతిష్ఠా, తద్దైవం క్షత్రం, సా శ్రీస్తదాధిపత్యం, తద్బ్రధ్నస్య విష్టపం, తత్ప్రజాపతేరాయతనం, తత్స్వారాజ్యమృధ్నోత్యేతమేవైతాభిరేకవింశత్యైకవింశత్యా ॥ 3 ॥

యాజ్యయా యజతి ప్రత్తిరైవ యాజ్యా పుణ్యైవ లక్ష్మీః పుణ్యామేవ తల్లక్ష్మీం సంభావయతి పుణ్యాం లక్ష్మీం సంస్కురుతే।

యచ్ఛ్వావాఞ్ఛ్వే ద్యావాపృథివీయం శంసతి, ద్యావాపృథివీ వై ప్రతిష్ఠే, ఇయమేవేహ ప్రతిష్ఠాఽసావముత్ర తద్యద్ద్యావాపృథివీయం శంసతి ప్రతిష్ఠయోరేవైనం తత్ప్రతిష్ఠాపయతి ॥ ౫ ॥

ద్వంద్వమిన్ద్రేణ దేవతాశ్శంస్యన్తే ద్వంద్వం వై మిథునం, తస్మాద్ద్వంద్వాన్మిథునం ప్రజాయతే ప్రజాత్యై ప్రజాయతే ప్రజయా పశుభిర్య ఏవం వేద। అథ హైతే పోత్రీయాశ్చ నేష్ట్రీయాశ్చ చత్వార ఋతుయాజాష్షళృచస్సా విరాడ్దశినీ, తద్విరాజి యజ్ఞం దశిన్యాం ప్రతిష్ఠాపయన్తి ప్రతిష్ఠాపయన్తి ॥ ౬ ॥

మహీ ద్యౌః పృథివీ చ నస్తే హి, ద్యావాపృథివీ విశ్వశమ్భువేతి, ద్యావాపృథివీయే శంసతి, ద్యావాపృథివీ వై ప్రతిష్ఠే, ఇయమేవేహ ప్రతిష్ఠాఽసావముత్ర తద్యద్ద్యావాపృథివీయే శంసతి, ప్రతిష్ఠయోరేవైనం తత్ప్రతిష్ఠాపయతి ॥ ౭ ॥

ధారయన్ధారయన్నితి శంసతి, ప్రసంసాద్వా అనన్తస్య విభాయ తద్యథా పునరాగ్రన్థం పునర్గ్రన్థమన్తం బధ్నీయాన్మయూఖం వా-ఽన్తతో ధారణాయ, నిహన్యాత్తాదృక్తత్ ॥ ధారయన్ధారయన్నితి శంసతి, సన్తత్యై సన్తతైస్త్రైహోరవ్యవచ్ఛిన్నైర్యన్తి, య ఏవం వి-ద్వాంసో యన్తి యన్తి ॥ ౮ ॥

దక్షిణా అను సుబ్రహ్మణ్యా సంతిష్ఠతే, వాగ్వై సుబ్రహ్మణ్యా-ఽన్నం దక్షిణాఽన్నాద్య ఏవ తద్వాచి, యజ్ఞమన్తతః ప్రతిష్ఠాపయన్తి ప్రతిష్ఠాపయన్తి ॥ ౯ ॥

హిరణ్యకశిపావాసీన ఆచష్టే, హిరణ్యకశిపావాసీనః ప్రతిగృ-ణాతి, యశో వై హిరణ్యం, యశసైవైనం తత్సమర్ధయత్యోమిత్యృ-చః ప్రతిగర ఏవం తథేతి గాథాయా, ఓమితి వై దైవం, తథేతి మానుషం, దైవేన చైవైనం తన్మానుషేణ చ పాపాదేనసః ప్రముఞ్చతి తస్మాద్యో రాజా విజితీ స్యాదప్యయజమాన ఆఖ్యాపయేతైవైతచ్ఛౌన-శ్శేపమాఖ్యానం, న హాస్మిన్నల్పం చ నైనః పరిశిష్యతే। సహస్ర-మాఖ్యాత్రే దద్యాచ్ఛతం ప్రతిగరిత్ర, ఏతే చైవాసనే శ్వేతశ్చాశ్వ-తరీ, రథో హోతుః, పుత్రకామా హాప్యాఖ్యాపయేరన్, లభన్తే హ పుత్రాన్ లభన్తే హ పుత్రాన్ ॥ ౧౦ ॥

దేవ సవితర్దేవయజనం మే దేహి, దేవయజ్యాయా ఇతి దేవయజనం యాచతి, స యత్రత్ర యాచిత, ఉత్తరాం సర్వతోఽయం తథా దదామీతి, హైవం తదాహ, తస్య హ న కాచన రిష్టిర్భవతి దేవేన సవిత్రా ప్రసూతస్యోత్తరోత్తరిణీం హ శ్రియమశ్నుతేఽశ్నుతే హ ప్రజానామైశ్వర్యమాధిపత్యమ్ ॥ ౧౧ ॥

తే ఏతే అధ్యనూచ్యేతే, అగ్నేర్గాయత్ర్యభవత్సయుగ్వేతి కల్పతే హ వా అస్య యోగక్షేమ ఉత్తరోత్తరిణీం హ శ్రియమశ్నుతేఽశ్నుతే హ ప్రజానామైశ్వర్యమాధిపత్యమ్ ॥ ౧౨ ॥

సామ్రాజ్యం భౌజ్యం స్వారాజ్యం వైరాజ్యం పారమేష్ఠ్యం రాజ్యం మాహారాజ్యమాధిపత్యమయం సమన్తపర్యాయీ స్యాత్సార్వభౌమస్సార్వాయుష ఆఽన్తాదాపరార్ధాత్పృథివ్యై సముద్రపర్యన్తాయా ఏకరాళితి ॥ ౧౩ ॥

ధ్రువా ద్యౌర్ధ్రువా పృథివీ ధ్రువాసః పర్వతా ఇమే ।

ధ్రువం విశ్వమిదం జగద్ధ్రువో రాజా విశామయమ్ ॥ ధ్రువం తే రాజా వరుణో ధ్రువం దేవో బృహస్పతిః । ధ్రువం త ఇన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ రాష్ట్రం ధారయతాం ధ్రువమ్ ॥ తదస్తు మిత్రావరుణా తదగ్నే శంయోరస్మభ్యమిదమస్తు శస్తమ్ । అశీమహి గాధముత ప్రతిష్ఠాం నమో దివే బృహతే సాదనాయ ॥

తతః కటిప్రదేశే చాన్యదపి కఙ్కణావృతం కృత్వా, ఉపరితనతన్తూనుపర్యున్నీయాధస్తాత్తన్తూనధస్తాదుపనయేయుః ॥ ఏకైకం వస్త్రగుణీకృతోర్ణాసూత్రేణ సంయోజ్య హరిద్రాఖణ్డం బద్ధ్వా కుఙ్కుమాదినాఽనులిప్య వధూవరయోర్దద్యుః । తౌ వధూవరౌ తత్సూత్రద్వయం సమ్పూజ్య మనసీష్టదేవతాం ధ్యాయేతామ్ ॥

పురోధసా 'విశ్వేత్తా తే సవనేషు' ఇతి మన్త్ర ఉచ్చరితే

'విశ్వేత్తా తే సవనేషు ప్రవాచ్యా యా చకర్థ మఘవన్నిన్ద్ర

సున్వతే। పారావత్తం యత్పురు సంభృతం వస్వపావృణోశ్శరభాయ ఋషిబన్ధవే'

వరస్య దక్షిణహస్తే కన్యా తత్సూత్రమాబధ్నీయాత్। వరోఽపి "శ్రియేజాత" ఇతి మన్త్రేణ కన్యాయా వామహస్తే బధ్నీయాత్॥

శ్రియే జాతశ్శ్రియ ఆనిరియాయ శ్రియం వయో జరితృభ్యో దధాతి। శ్రియం వసానా అమృతత్వమాయన్భవన్తి సత్యా సమిథా మితద్రౌ। శ్రియ ఏవైనం తచ్ఛ్రియామాదధాతి సన్తతమృచా వషట్కృత్యం సన్తత్యై సన్ధీయతే ప్రజయా పశుభిర్య ఏవం వేద॥

పూర్వకృత కౌతుకసూత్రేచే త్తదేవ బధ్నీయాతామ్॥

అథ పురోధా వధూం వరస్య దక్షిణతః ప్రాఙ్ముఖముపవేశ్య శతం జీవేతి ద్వాభ్యాం, బృహత్సామేత్యేకయా, యే యక్ష్మాస ఇత్య-ష్టాభిస్త్రియమ్బకమిత్యేకయా చాస్త్రై రక్షాం కుర్యాత్॥

శతం జీవ శరదో వర్ధమానశ్శతం హేమన్తాఞ్ఛతము వసన్తాన్। శతమిన్ద్రాగ్నీ సవితా బృహస్పతిశ్శతాయుషా హవిషేమం పునర్దుః॥

ఆహార్షం త్వావిదం త్వా పునరాగాః పునర్నవ। సర్వాఙ్గ సర్వం తే చక్షుస్సర్వమాయుశ్చ తే విదమ్॥

బృహత్సామ క్షత్రభృద్వృద్ధవృష్ణ్యం త్రిష్టుభౌజశ్శుభితముగ్రవీరమ్। ఇన్ద్ర స్తోమేన పఞ్చదశేన మధ్యమిదం వాతేన సగరేణ రక్ష॥

యే యజ్ఞేన దక్షిణయా సమక్తా ఇన్ద్రస్య సఖ్యమమృతత్వమానశ। తేభ్యో భద్రమఙ్గిరసో వో అస్తు ప్రతిగృభ్ణీత మానవం సుమేధసః॥ య ఉదాజన్ పితరో గోమయం వస్వృతేనాభిన్దన్పరివత్సరే వలమ్। దీర్ఘాయుత్వమఙ్గిరసో వో అస్తు ప్రతిగృభ్ణీత మానవం సుమేధసః॥ య ఋతేన సూర్యమారోహయన్ దివ్యప్రథయన్ పృథివీం మాతరం వి। సుప్రజాస్త్వమఙ్గిరసో వో అస్తు ప్రతిగృభ్ణీత మానవం సుమేధసః॥ అయం నాభా వదతి వల్గు వో గృహే దేవపుత్రా ఋషయస్తచ్ఛృణోతన। సుబ్రహ్మణ్యమఙ్గిరసో వో అస్తు ప్రతిగృభ్ణీత మానవం సుమేధసః॥ విరూపాస ఇదృషయస్త ఇద్గమ్భీరవేపసః। తే అఙ్గిరసస్సూనవస్తే అగ్నేః పరి జజ్ఞిరే॥ యే అగ్నేః పరి జజ్ఞిరే విరూపాసో దివస్పరి। నవగ్వో ను దశగ్వో అఙ్గిరస్తమస్సచా దేవేషు మంహతే॥ ఇన్ద్రేణ యుజా నిస్సృజన్త వాఘతో వ్రజం గోమన్తమశ్వినమ్। సహస్రం మే దదతో అష్టకర్ణ్యశ్శ్రవో దేవేష్వక్రత॥ ప్ర నూనం జాయతామయం మనుస్తోక్మేవ రోహతు॥ యస్సహస్రం శతాశ్వం సద్యో దానాయ మంహతే॥

త్ర్యమ్బకం యజామహే సుగన్ధిం పుష్టివర్ధనమ్। ఉర్వారుకమివ బన్ధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మాఽమృతాత్॥

వరః కౌతుకబన్ధాఙ్గభూతదక్షిణామాచార్యాదిభ్యో దత్వా వివాహప్రతిలక్షణం గణాధిపం నమస్కుర్యాత్ — 'గణానాం త్వా

గణపతిం హవామహే' ఇతి, 'ఆ తూ న ఇన్ద్ర క్షుమన్తం' ఇతి చ మన్త్రద్వయావృత్త్యా—

గణానాం త్వా గణపతిం హవామహే కవిం కవీనాముపమశ్రవస్తమమ్। జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్పత ఆ నశ్శృణ్వన్నూతిభిస్సీద సాదనమ్॥ ఆ తూ న ఇన్ద్ర క్షుమన్తం చిత్రం గ్రాభం సంగృభాయ। మహాహస్తీ దక్షిణేన॥

తయోరుత్తరీయాన్తయోః పఞ్చ పఞ్చ పూగఫలాని సహిరణ్యాని పురోధా బధ్నీయాత్। వధూవరౌ వివాహవ్రతసమాప్తిపర్యన్తం తద్గ్రన్థిద్వయం న విసృజేతామ్॥

తతః పురోధా నీలలోహితం భవతీతి మన్త్రేణ—

నీలలోహితం భవతి కృత్యాసక్తిర్వ్యజ్యతే। ఏధన్తే అస్యా జ్ఞాతయః పతిర్బన్ధేషు బధ్యతే॥

తయోరుత్తరీయాన్తావాబధ్నీయాత్। తతస్సభార్యో దాతా వృద్ధాః పురన్ధ్ర్యో జ్ఞాతిబాన్ధవాశ్చ క్రమాదాశీర్భిరార్ద్రాక్షతారోపణం కుర్యుః॥

అథ దమ్పతీ పాత్రస్థసితతణ్డులపుఞ్జేషు శ్రీమహాలక్ష్మీం పార్వతీం శచీం చావాహ్య తత్సమీపే మఙ్గళసూత్రసంజ్ఞకకృష్ణమణిమాలికాం చ సంస్థాప్య నామమన్త్రేణ దేవతాత్రయం చ క్రమేణ షోడశోపచారైస్స్వర్ణమణిమాలికాం చ సంపూజ్య ప్రార్థయేతామ్॥ వరః కృష్ణమణిసంజ్ఞకమఙ్గళసూత్రమాదాయేష్టదేవతాం స్మరన్,

'మాఙ్గల్యం తన్తునాఽనేన మమ జీవనహేతునా। కణ్ఠే బ-
ధ్నామి సుభగే త్వం జీవ శరదాం శతమ్॥'

ఇతి మన్త్రముచ్చరన్ బధ్నీయాత్। తదానీం వరో వధూం
వస్త్రభూషణైశ్చ్రశాకారాదిభూషణైశ్చాయుష్యం వర్చస్యమితి సూ-
క్తం పఠన్ భూషయేత్।

ఆయుష్యం వర్చస్యం — హారిణో మేదినం త్వా॥

వధూర్మఙ్గళద్రవ్యపరిపూర్ణాన్యుపాయనాని సువాసినీభ్యో
లక్ష్మ్యాదిదేవతాప్రీత్యై దద్యాత్.

వధూవరౌ తిథ్యాది సంకీర్త్య చతుర్థదివసపర్యన్తం వివా-
హవ్రతం కరిష్యావహే ఇతి సంకల్ప్య, ప్రథమదివసే రోహిణీసోమా-
భూత్వా దాక్షాయణీమావాహనాదిభిః పూజయేతామ్॥

అథ వధూవరౌ సద్మనో వామభాగే నిర్మితాం హస్తోచ్ఛ్రితాం
సమన్తతశ్చతుర్హస్తప్రమాణాం హంసశుకాదియుక్తచతుస్తమ్భ-
యుక్తమణ్టపాం చతుర్దిక్షు సోపానయుక్తాం ప్రాగుదక్ప్రవణాం
విచిత్రకుమ్భతోరణభృఙ్గారపుష్పరఙ్గవల్లీదీపైరలంకృతాం వాద్యనృ-
త్తగీతైర్మనోహరాం ప్రయుజ్యమానాశీర్వచనపూర్ణితబ్రాహ్మణైర్వి-
విధాలఙ్కారయుక్తపురన్ధ్రీభిశ్చ యుక్తాం వివాహవేదికామాగచ్ఛే-
తామ్॥

అథ వరస్స్వయమాసనమధ్యాస్యోత్తరదేశేస్థితాం నియమిత-
వాచం వధూం పశ్చిమమార్గేణానీయ స్వదక్షిణత ఉపవేశ్య ప్రాణా-
నాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య మమ సహధర్మచారిణీసంబన్ధసంపా-
దనీయౌపాసనాగ్నిపరిగ్రహార్థం పాణిగ్రహణహోమం కరిష్య ఇతి
సంకల్ప్య స్థణ్డిలోల్లేఖనాద్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనాన్తం కర్మ కృత్వా, ప్రత్య-

గగ్నేర్దృషదం సోపలాం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాగుదీచ్యాముదకుమ్భం ధా-
న్యరాశేరుపరి నిధాయ వస్త్రైరపిధాయ గన్ధపుష్పైరలంకృత్య అగ్నిం
ధ్యాత్వా ఉదగగ్నేస్సప్త తణ్డులరాశీనుపకల్ప్య సమిద్ద్వయమాదాయ
దేశకాలకథనపూర్వకమస్మిన్ వివాహహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థ-
మిత్యాద్యాఘారావాజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా త్రిరగ్నిం పవమానం త్వ-
మర్యమా ప్రజాపతిం చాజ్యేన, అర్యమాగ్నిం వరుణాగ్నిం పూ-
షాగ్నిం ప్రజాపతిం చ లాజద్రవ్యేణ శేషేణేత్యాద్యుక్త్వా, అన్వా-
ధాయ పరిసమూహనాద్యాజ్యాధిశ్రవణాన్తం కృత్వాఽఽజ్యం లాజై-
స్సహ పర్యగ్ని కృత్వాఽఽజ్యోత్పవనాది బర్హిరాస్యాసాదనాన్తం
కృత్వా లాజాన్ గాయత్ర్యా ప్రోక్ష్య ఆజ్యాద్దక్షిణతో బర్హిషి
నిధాయ స్రువసంమార్జనాద్యాఘారాన్తే—"అగ్న ఆయూంషి పవసే"
ఇత్యాదిభిస్తిసృభిః

అగ్న ఆయూంషీత్యాదిత్రయాణాం మన్త్రాణాం శతం వైఖా-
నసా అగ్నిః పవమానో గాయత్రీ, వివాహప్రధానాజ్యహోమే విని-
యోగః—

అగ్న ఆయూంషి—ఆరే బాధస్వ దుచ్ఛునాం స్వాహా, అ-
గ్నయె పవమానాయేదం న మమ ॥

అగ్నిర్ ఋషిః—మహాగయం స్వాహా। అగ్నయే పవమా-
నాయేదం న మమ ॥

అగ్నే పవస్వ—మయి పోషం స్వాహా। అగ్నయే పవ-
మానాయేదం న మమ ॥

'త్వమర్యమా భవసి' ఇత్యనేన—

త్వమర్యమా వసుశ్రుతోఽగ్నిస్త్రిష్టుప్। వివాహప్రధానా-
జ్యహోమె వినియోగః—

త్వమర్యమా భవసి యత్కనీనాం నామ స్వధావన్గుహ్యం బిభర్షి । అఞ్జన్తి మిత్రం సుధితం న గోభిర్యద్దమ్పతీ సమనసా కృణో-షి స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ।

ప్రజాపతే న త్వదిత్యేకేన చ—

ప్రజాపతే న త్వదిత్యస్య హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్ । వివాహప్రధానాజ్యహోమే వినియోగః—

ప్రజాపతే—రయీణాం స్వాహా । ప్రజాపతయ ఇదం న మమ । ఆజ్యాహుతిశ్చక్రమగ్నేః పశ్చిమజిహ్వాయాం హుత్వోద్దే-శత్యాగం కృత్వా, వరః ప్రత్యఙ్ముఖస్తిష్ఠన్ ప్రాఙ్ముఖ్యా ఉపవిష్టా-యా వధ్వా ఉత్తానకరస్యాఙ్గుష్ఠప్రదేశమవాఙ్ముఖేన కరేణ

గృభ్ణామి త ఇత్యస్య సూర్యాసావిత్రీ (౨) త్రిష్టుప్ వధూపా-ణిగ్రహణే వినియోగః—

గృభ్ణామి తే సౌభగత్వాయ హస్తం మయా పత్యా జర-దష్టిర్యథాఽసః ॥ భగో అర్యమా సవితా పురన్ధిర్మహ్యం త్వాఽదు-ర్గార్హపత్యాయ దేవాః ॥

అనేన మన్త్రేణ గృహీత్వోత్థాపితాయా వధ్వాః కరౌ ప్రసా-ర్య అఞ్జలిం కారయిత్వా స్రువేణాజ్యమాదాయోపస్తీర్య తద్భ్రా-త్రా భ్రాతృస్థానీయేన వా తిష్ఠతా శూర్పస్థాన్ లాజాన్ ముష్టిపరి-మితాన్ తస్యా అఞ్జలౌ ద్విరావాప్య స్వయం పాత్రస్థానభిఘారయేత్ అవత్తం చాభిఘార్య—

అర్యమణం ను వామదేవోఽర్యమాఽగ్నిరనుష్టుప్—వివా-హప్రధానలాజహోమే వినియోగః—

అర్యమణ్ణం ను దేవం కన్యా అగ్నిమయక్షత । స ఇమాం దేవో అర్యమా ప్రేతో ముఞ్చాతు నాముతస్స్వాహా ॥

ఇతి మన్త్రముక్త్వాఽఞ్జలివిచ్ఛేదనమకుర్వన్ అఙ్గుళ్యగ్రైరఞ్జలిపార్శ్వేన హావయేత్ । స్వయమర్యమ్ణ ఆగ్నయ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా దృషదముపలం వర్జయిత్వా, పూర్ణకుమ్భ్యుపహితమగ్నిం—

అమోఽహమస్మి సా త్వం సా త్వమస్యమోఽహం ద్యౌరహం పృథివీ త్వం సామాహమృక్త్వం తావేవ వివహావహై ప్రజాం ప్రజనయావహై సంప్రియౌ రోచిష్ణూ సుమనస్యమానౌ జీవేవ శరదశ్శతమ్ ॥

ఇతి మన్త్రేణ స్వయమగ్రే గచ్ఛన్ వధ్వా సహ ప్రదక్షిణీకృత్య తాం ప్రాఙ్ముఖీం కృత్వా—

ఇమమశ్మానమిత్యస్య వామదేవో వధూరనుష్టుప్ । అశ్మారోహణే వినియోగః—

ఇమమశ్మానమారోహాశ్మేవ త్వం స్థిరా భవ । సహస్వ పృతనాయతోఽభితిష్ఠ పృతన్యతః ॥

ఇతి మన్త్రేణ ద్వాభ్యాం పాదాభ్యామపి దృషదమారోహ్య, పూర్వవత్తదఞ్జలిముపస్తీర్య లాజావదానం ద్విః కారయిత్వాఽభిఘార్య

వరుణం ను వామదేవో వరుణాగ్నిరనుష్టుప్ వివాహప్రధానలాజహోమే వినియోగః—

వరుణం ను దేవం కన్యా అగ్నిమయక్షత। స ఇమాం దేవో వరుణః ప్రేతో ముఞ్చాతు నాముతస్స్వాహా ॥

ఇతి మన్త్రేణ హావయిత్వా వరుణాగ్నయ ఇదం న మమేత్యు-ద్దిశ్య త్యక్త్వా పునః పూర్వవద్వధ్వా సహ ప్రదక్షిణీకృత్య దృషద-మారోప్య పునరుపస్తీర్య ద్విరావాప్యాభిఘార్య—

పూషణం ను నామదేవః పూషాగ్నిరనుష్టుప్। వివాహప్ర-ధానలాజహోమే వినియోగః—

పూషణం ను దేవం కన్యా అగ్నిమయక్షత। స ఇమాం దేవః పూషా ప్రేతో ముఞ్చాతు నాముతస్స్వాహా ॥

ఇతి మన్త్రేణ హావయిత్వా పూషాగ్నయ ఇదం న మమేత్యు-ద్దిశ్య త్యక్త్వా పునః పూర్వవత్ప్రదక్షిణీకృత్య దృషదమారోప్య స్వయం ‘ప్రజాపతయే స్వాహా’ ఇతి స్మరన్నవశిష్టాన్లాజాన్ ఆత్మా-భిముఖం శూర్పకోణేనైవ నిరవశేషం తత్రైవ హావయేత్ ॥

తతో వధూం పరిగృహ్య అగ్నేరుదీచ్యాం సప్తతణ్డులరాశిషు ‘ఇష ఏకపదీ భవ సా మామనువ్రతా భవ పుత్రాన్ విన్దావహై బహూంస్తే సన్తు జరదష్టయః’ ఇతి ప్రథమరాశౌ, ‘ఊర్జే ద్విపదీ భవ సా మామనువ్రతా భవ పుత్రాన్—జరదష్టయః’ ఇతి ద్వితీ-యం, ‘రాయస్పోషాయ త్రిపదీ భవ సా మామను—జరదష్టయః’ ఇతి తృతీయం, ‘మాయో భవ్యాయ చతుష్పదీ భవ సా మామ-నువ్రతా—జరదష్టయః’ ఇతి చతుర్థం, ‘ప్రజాభ్యః పఞ్చపదీ భవ సా మామను—జరదష్టయః’ ఇతి పఞ్చమం, ‘ఋతుభ్యష్షట్పదీ భవ సా మామను—జరదష్టయః’ ఇతి షష్ఠం, సఖా సప్తపదీ భవ

సా మామను—జరదష్టయః' ఇతి సప్తమరాశిం చ వధ్వా దక్షిణ-పాదేన ప్రత్యగాదిషు క్రమేణాభ్యుత్క్రామయన్ స్వశిరసా వధూశి-రస్సంయోజ్య కలశస్థముదకమాదాయ ప్రథమమాత్మశిరః పశ్చాద్వ-ధూశిరః 'శాన్తిరస్తు' ఇత్యాదిపఞ్చదశమన్త్రైరభిషిచ్య పూర్వవ-దాసిత్వాఽఽజ్యేన స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య పూర్వ-బద్ధోత్తరీయాన్తౌ తూష్ణీం విస్రస్య రాత్రౌ ధ్రువమరున్ధతీం సప్త ఋ-షీంశ్చ వధ్వా సహ దృష్ట్వా 'జీవపత్నీం ప్రజాం విన్దేయ' ఇతి మన్త్రం పత్న్యా వాచయేత్। తతో వధూర్వాగ్నియమం విసృ-జేత్। ఏతదాది వివాహాగ్నిమభిరక్షేత్॥

—ఇత్యేష వివాహప్రయోగః—

అథ నిత్యోపాసనవిధిః

అథైష వివాహో దివా చేద్దివైవ వివాహహోమం కృత్వా విధివత్సాయంసన్ధ్యాముపాస్యౌపాసనం కృత్వా గృహప్రవేశహోమం కుర్యాత్। పూర్వరాత్రౌ వివాహశ్చేన్నవనాడికాయాః పూర్వ-మౌపాసనం కృత్వా గృహప్రవేశహోమం కుర్యాత్తదుపరి వివాహ-శ్చేత్తత్కాల ఏవ వివాహహోమం కృత్వా ఔపాసనకర్మణోఽతీ-తకాలత్వాత్ పరేద్యుస్సాయమౌపాసనం కృత్వా పశ్చాద్గృహప్ర-వేశహోమం కుర్యాత్॥

తత్రాదౌ వివాహాగ్నిం ప్రజ్వాల్య ప్రాణానాయమ్య తిథ్యాది సంకీర్త్య, అస్మిన్ వివాహాగ్నౌ యథోక్తకాలే ఉక్తద్రవ్యేషు యథా-

లాభద్రవ్యేణ యావజ్జీవమౌపాసనం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య, చత్వారి శృంగేత్యగ్నిమూర్తిం ధ్యాత్వా సోదకేన పాణినా సమన్తాత్పరిదక్షిణం పునఃపునరుదకమాదాయ త్రిః పరిమృజ్య పూర్వవత్పరిస్తీర్య త్రిరుదకమాదాయ త్రిః పర్యుక్ష్య ప్రక్షాళితాన్వ్రీహితణ్డులాన్ శుద్ధపాత్రే నిక్షిప్య తత్పాత్రమగ్నేరుత్తరతో నిధాయ జ్వలతా దర్భేణావజ్వల్య ప్రోక్ష్య తేనైవ త్రిః పర్యగ్ని కృత్వా తదుల్ముకం నిరస్యాగ్నేః పశ్చిమతః కుశానాస్తీర్య తత్ర సమిధా సహ హవిర్నిధాయ, విశ్వాని న ఇత్యాది ఋగ్భ్యాం గన్ధాదినాఽగ్నిమభ్యర్చ్య, దక్షిణజాన్వాచ్య తత్సమిధం తూష్ణీమగ్నౌ ప్రక్షిప్య అప ఉపస్పృశ్య, సమిధి ప్రదీప్తాయాం సత్యాం విగూమాల్పజ్వాలాఙ్గారేఽగ్నౌ శతసంఖ్యాకాన్ తణ్డులాన్, ప్రస్థధాన్యస్య చతుష్షష్టితమభాగపరిమితాన్ వా తణ్డులాన్ దక్షిణహస్తేనాదాయ సవ్యపాణిం హృది నిధాయాఙ్గుల్యుత్తరపార్శ్వేన సమిన్మూలతో ద్వ్యఙ్గులప్రదేశే అగ్నయే స్వాహా అగ్నయ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా, తస్యా ఐశానదేశే పూర్వాహుతేర్జ్యాయసీమాహుతిం ప్రజాపతిపదం చతుర్థ్యన్తం మనసా ధ్యాయన్ స్వాహేత్యుచ్చార్యాసంస్పృష్టం హుత్వా ప్రజాపతయ ఇదం న మమేత్యుద్దిశ్య త్యక్త్వా పరిస్తరణాని విసృజ్య పరిసమూహనపర్యుక్షణే కృత్వా ఉపస్థానం కుర్యాత్ ॥

అగ్న ఆయూంషీతి త్రయాణాం శతం వైఖానసా అగ్నిః పవమానసోమో గాయత్రీ అగ్న్యుపస్థానే వినియోగః—

అగ్న ఆయూంషి పవస ఆ సువోర్జమిషం చ నః। ఆరే బాధస్వ దుచ్ఛునామ్॥ అగ్నిర్ ఋషిః పవమానః పాఞ్చజన్యః పురోహితః। తమీమహే మహాగయమ్॥ అగ్నే పవస్వ స్వపా అస్మే వర్చస్సువీర్యమ్। దధద్రయిం మయి పోషమ్॥

అగ్నే త్వం న ఇతి సూక్తస్య బన్ధుస్సుబన్ధుశ్శ్రుతబన్ధుర్విప్ర-బన్ధుశ్చ ఋషయోఽగ్నిర్దేవతా ద్విపదా విరాట్ ఛన్దః । అగ్న్యుపస్థానే వినియోగః —

అగ్నే త్వం నో అన్తమ ఉత త్రాతా శివో భవా వరూథ్యః ॥ వసురగ్నిర్వసుశ్రవా అచ్ఛా నక్షి ద్యుమత్తమం రయిం దాః ॥ స నో బోధి శ్రుధీ హవమురుష్యా ణో అఘాయతస్సమస్మాత్ । తం త్వా శోచిష్ఠ దీదివస్సుమ్నాయ నూనమీమహే సఖిభ్యః ॥

ప్రజాపతే న త్వదిత్యస్య హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్ ప్రజాపత్యుపస్థానే వినియోగః —

ప్రజాపతే న త్వదేతాన్యన్యో విశ్వా జాతాని పరి తా బ-భూవ । యత్కామాస్తే జుహుమస్తన్నో అస్తు వయం స్యామ ప-తయో రయీణామ్ ॥

తన్తుం తన్వన్నిత్యస్య దేవా అగ్నిర్జగతీ । అగ్న్యుపస్థానే వినియోగః —

తన్తుం తన్వన్రజసో భానుమన్విహి జ్యోతిష్మతః పథో రక్ష ధియా కృతాన్ । అనుల్బణం వయత జోగువామపో మనుర్భవ జనయా దైవ్యం జనమ్ ॥

హిరణ్యగర్భ ఇత్యస్య హిరణ్యగర్భః ప్రజాపతిస్త్రిష్టుప్ । ప్రజాపత్యుపస్థానే వినియోగః —

హిరణ్యగర్భస్సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతిరేక ఆసీత్ । స దాధార పృథివీం ద్యాముతేమాం కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ ॥

ఏతైర్మన్త్రైర్వాయవ్యదేశే ప్రహ్వీభూతః కృతాఞ్జలిస్స్థిత్వా-ఽగ్నిమీక్షమాణ ఉపస్థాయ పునరుపవిశ్య—మానస్తోక ఇత్యస్య కుత్సో రుద్రో జగతీ । భస్మాదానే వినియోగః—

మా నస్తోకే తనయే మా న ఆయుషి మా నో గోషు మా నో అశ్వేషు రీరిషః । వీరాన్మా నో రుద్ర భామితో వధీర్హవిష్మన్తస్సదమిత్త్వా హవామహే ॥

ఇత్యనేన భస్మాదాయ యథాచారం త్ర్యాయుషమిత్యాదినా ధృత్వా న్యూనాతిరిక్తాచ్ఛిద్రతార్థం శ్రీవిష్ణుస్మరణం కృత్వా అనేన హోమేన శ్రీపరమేశ్వరః ప్రీయతామిత్యుచ్చార్యాచామేత్ ॥

ఏవమేవ ప్రాతరౌపాసనమ్ ॥ తత్ర సూర్యాయ స్వాహేతి ప్రాతరాహుతిః । ఉపస్థానకాలే—సూర్యో నో దివస్పాత్విత్యస్య చక్షుస్సూర్యో గాయత్రీ । సూర్యోపస్థానే వినియోగః—

సూర్యో నో దివస్పాతు వాతో అన్తరిక్షాత్ । అగ్నిర్నః పార్థివేభ్యః ॥

ఉదుత్యమిత్యస్య ప్రస్కణ్వస్సూర్యో గాయత్రీ । సూర్యోపస్థానే వినియోగః—

ఉదు త్యం జాతవేదసం దేవం వహన్తి కేతవః । దృశే విశ్వాయ సూర్యమ్ ॥

చిత్రం దేవానామిత్యస్య కుత్సస్సూర్యస్త్రిష్టుప్। సూర్యోప-స్థానే వినియోగః—

చిత్రం దేవానాముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః॥ ఆప్రా ద్యావాపృథివీ అన్తరిక్షం సూర్య ఆత్మా జగతస్తస్థుషశ్చ॥

నమో మిత్రస్యేత్యభితపాస్సూర్యో జగతీ। సూర్యోప-స్థానే వినియోగః—

నమో మిత్రస్య వరుణస్య చక్షసే మహో దేవాయ తదృతం సపర్యత। దూరేదృశే దేవజాతాయ కేతవే దివస్పుత్రాయ సూర్యాయ శంసత॥

ఏతైశ్చతుర్భిర్మన్త్రైః ప్రాజాపత్యైశ్చోపస్థానమితరత్సర్వం సమానమ్॥

ఇతి నిత్యోపాసనప్రయోగః.

—: అథ గృహప్రవేశహోమః :—

అథ వరో వధ్వా సహ భద్రపీఠే ప్రాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ స్మృత్వా, మమ వివాహాగ్నేర్గృహ్యత్వసిద్ధి-ద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం గృహప్రవేశహోమాఖ్యం కర్మ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య అగ్నిం ప్రబోధ్య ధ్యాత్వా సమిద్ద్వయమాదాయ అస్మిన్ గృహప్రవేశహోమే దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా, సూర్యాసావిత్రీం చతురావృత్తమాజ్యేన శేషేణేత్యాద్యుక్త్వాఽన్వాధాయ పరిసమూహనపర్యుక్షణే కృత్వా

ప్రత్యగగ్నేస్స్వదక్షిణదేశే ప్రాగ్గ్రీవముత్తరలోమానడుహం చర్మా-
స్తీర్య తస్మిన్ వధూముపవేశ్య పాత్రాసాదనాద్యలంకరణాన్తం కృత్వా
తయాఽన్వారబ్ధస్సన్నిధ్మాధానాద్యాజ్యభాగాన్తే—

ఆ నః ప్రజామితి ఋక్చతుష్టయస్య సూర్యాసావిత్రీ సూ-
ర్యాసావిత్రీ ప్రథమా జగతీ, ద్వితీయా త్రిష్టుబన్త్యే ద్వే అనుష్టుభౌ।
గృహప్రవేశనీయప్రధానాజ్యహోమే వినియోగః—

ఆ నః ప్రజాం జనయతు ప్రజాపతిరాజరసాయ సమనక్త్వ-
ర్యమా। అదుర్మఙ్గలీః పతిలోకమా విశ శం నో భవ ద్విపదే శం
చతుష్పదే స్వాహా ॥ ౧॥ సూర్యాసావిత్ర్యై ఇదం న మమ ॥

అఘోరచక్షురపతిఘ్న్యేధి శివా పశుభ్యస్సుమనాస్సువ-
ర్చాః। వీరసూర్దేవకామా స్యోనా శం నో భవ ద్విపదే శం చతు-
ష్పదే స్వాహా ॥ ౨॥ సూర్యాసావిత్ర్యై ఇదం న మమ ॥

ఇమాం త్వమిన్ద్రమీఢ్వస్సుపుత్రాం సుభగాం కృణు। ద-
శాస్యాం పుత్రానాధేహి పతిమేకాదశం కృధి స్వాహా ॥ ౩॥ సూ-
ర్యాసావిత్ర్యై ఇదం న మమ ॥

సంరాజ్ఞీ శ్వశురే భవ సంరాజ్ఞీ శ్వశ్ర్వాం భవ। ననాన్దరి
సంరాజ్ఞీ భవ సంరాజ్ఞీ అధి దేవృషు స్వాహా ॥ ౪॥ సూర్యాసావి-
త్ర్యై ఇదం న మమ ॥

ఇతి చతస్ర ఆజ్యాహుతీర్హుత్వా, సమఞ్జన్త్వితి ఋచా సమఞ్జ-

త్రివృత్యస్య సూర్యాసావిత్ర్యనుష్టుప్ । ఆజ్యశేషేణ హృదయాఞ్జనే వినియోగః —

సమఞ్జన్తు విశ్వే దేవాస్సమాపో హృదయాని నౌ । సం మాతరిశ్వా సం ధాతా సము దేష్ట్రీ దధాతు నౌ ॥ ౧ ॥

హుతశిష్టాజ్యేన స్వస్య వధ్వాశ్చ హృదయే అఙ్క్త్వా హస్తం ప్రక్షాళ్య స్విష్టకృదాదిహోమశేషం సమాప్య సువాసినీభిః కృతరాజ-తనిగ్రహా ఆశిషో బ్రాహ్మణేభ్యో గృహ్ణీయాత్ ॥

ఇతి గృహప్రవేశహోమప్రయోగః

అథ ద్వితీయాహే వధూవరావప్సరోగన్ధర్వౌ భూత్వా మ-హాదేవీం, తృతీయాహే స్వాహాగ్నీ భూత్వా కాళికాం, చతుర్థాహే మానవౌ భూత్వా శాఙ్కరీం చావాహనాదిభిః పూజయేతామ్ ॥

ఏవంచతుర్షు దివసేషు బ్రాహ్మణభోజనవేదోక్తాశీర్వాదపూ-ర్వకం వ్రతాచరణం కుర్యాతామ్ ॥

—: అథ నాకబలిః :—

గృహప్రవేశహోమదినాదారభ్య చతుర్థదివసే దర్శసంక్రమ-వ్యతీపాతవర్జితే శుభ సమదినే వా గృహప్రవేశం కారయిష్య-మాణః శ్వశురగృహేఽభ్యజ్య స్నాత్వా రాత్రౌ నాకబల్యాఖ్యము-త్సవం కుర్యాత్ ॥ తత్రాయం క్రమః —

గృహమధ్యే విస్తీర్ణశ్లక్ష్ణసమభూమౌ చతుర్భద్రసంజ్ఞక-మానససరోవరనిర్మాణార్థం వసుసఙ్ఖ్యాకరేఖాస్తిర్యగూర్ధ్వం చ సమాలిఖ్య తేన ఫలితైకోనపఞ్చాశత్కోష్ఠానాం మధ్యే బాహ్యచ-

తుష్కోణేషు ప్రత్యేకమష్టరేఖాః ప్రమృజ్య, మధ్యే త్రయోదశ గృహాణి ప్రమృజ్య, ఏవమవశిష్టద్వాదశగృహోపేతమష్టకోణాన్వితం చతుర్ద్వారోపశోభితం చతుర్భద్రాఖ్యం సరః కృత్వా తన్మధ్యే షట్కోణమణ్డలం రచయిత్వా, తన్మధ్యే త్రికోణమణ్డలం రచయిత్వా, తత్పరితస్సితాక్షతైర్భిత్తిం రచయిత్వా, తత్ర బ్రాహ్మీం మాహేశ్వరీం, కౌమారీం, వైష్ణవీం, వారాహీం, ఇన్ద్రాణీం, చాముణ్డామితి సప్తమాతృకాస్సమ్యగ్రచయిత్వా, సరోమధ్యే సితాక్షతైః హంసశుకపద్మాదీన్ సమ్యక్పరికల్ప్య, సరోబహిస్తదాకారేణ కృష్ణశ్వేతహరిచ్ఛుక్లరక్తపీతాక్షతైష్షట్ప్రాకారాన్ రచయిత్వా తద్బహిః పూర్వభాగే రక్తాక్షతైర్బ్రహ్మాణం, పశ్చిమభాగే పీతాక్షతైశ్శఙ్కరం, బహిఃకోణాగ్రభాగేషు ఫలచ్ఛదయుక్తవల్లీం, నైఋత్యాం శ్వేతతణ్డులేన వాయవ్యభాగే లవణేన చాన్యోన్యాభిముఖౌ ప్రాక్ద్వారౌ హస్తినౌ రచయిత్వా, చిత్రితం కర్పూరమిశ్రజలపూరితం కుమ్భం కర్ణికామధ్యే సంస్థాప్య, సరసో బహిరుత్తరభాగే గుడజీరకే, ఫలపుష్పసంయుక్తాం పోటలాం ద్రుపదం సంస్థాప్య, స్వయం పశ్చిమభాగే స్త్రియా సహ సోత్తరచ్ఛదే భద్రపీఠే ఉపవిశ్య ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య మమ వధ్వాఽఽశ్రితవిశ్వావసుసంజ్ఞకగన్ధర్వనిరాసపూర్వస్త్రీత్వసిద్ధిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం నాకబల్యాఖ్యముత్సవం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య, సరోమధ్యే హిరణ్యగర్భమావాహయేత్తత్ర మన్త్రః—

హిరణ్యగర్భస్సమవర్తతాగ్రే భూతస్య జాతః పతిరేక ఆసీత్ । స దాధార పృథివీం ద్యాముతేమాం కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ ॥

తస్మిన్ కుమ్భే దాక్షాయణీమావాహయేత్ —

దాక్షాయణీం మహాదేవీం సర్వసంపత్ప్రదాయినీమ్ ।
వరపాశాఙ్కుశయుతాం తథా చాభయశాలినీమ్ ॥
రత్నకేయూరకటకమకుటాద్యైరలంకృతామ్ ।
విచిత్రవసనోపేతాం సర్వలక్షణలక్షితామ్ ॥
విలాసినీసహస్రైస్సేవ్యమానామహర్నిశమ్ ।
దేవాసురైరపి సదా వన్ద్యమానపదామ్బుజామ్ ॥
అణిమాదిగుణోపేతామష్టైశ్వర్యప్రదాయినీమ్ ।

ఏవంరూపాం దేవీం ధ్యాత్వా, కుమ్భే ఆవాహ్య పద్మస్య ప్రాగాదిసప్తదళేషు యథాక్రమం బ్రాహ్మ్యాదిసప్తమాతౄః, త్రికోణమణ్డలాగ్రేషు పూర్వాదితిసృషు దిక్షు యథాక్రమం మహాదేవీం కాళీం శాఙ్కరీం, షట్కోణమణ్డలాత్పూర్వభాగే బ్రహ్మాణం-సావిత్రీం దక్షిణభాగే శంకరం-దుర్గాం, పశ్చిమభాగే లక్ష్మీం-నారాయణం, ఉత్తరభాగే ఇన్ద్రం-శచీం, తద్బహిః పూర్వాద్యష్టదిక్షు కపాలినం-భీషణం-చణ్డం రుణ్డం (రురుం) క్రోధం-ఉన్మత్తం-అసితాఙ్గం-సంహారం, తత్రైవ కుముద-కుముదాక్ష-పుణ్డరీక-వామన-పుష్పదన్త-సార్వభౌమ సుప్రతీకాఞ్జన-సంజ్ఞకానష్ట దిగ్గజాన్, ఇన్ద్రాదిలోకపాలాంశ్చ, సరోమధ్యే అప్సరసస్సోమం-గన్ధర్వం-పావకం దేవ్యభిముఖమావాహ్య హిరణ్యగర్భాదిపావకాన్తదేవతాభ్యస్తత్తన్నామమన్త్రైరాసనాదిపుష్ప-సమర్పణాన్తోపచారాన్ కృత్వా, పుష్పమాలాద్యలంకృతాం ఛురికాం కుమ్భసమీపే నిధాయ—

ఛురికే త్వం మహాదేవి సర్వదేవాభిపూజితా । అతస్త్వాం పూజయిష్యామి సర్వసంపత్ప్రదా భవ ॥

ఇతి సంప్రార్థ్య తస్యా ఆవాహనాదిపుష్పసమర్పణాన్తోపచారాన్ కృత్వా పూర్వరచితం హస్తిద్వయమావాహనాదిపుష్పసమర్పణాన్తోపచారైస్సమ్యగభ్యర్చ్య, ఆవాహిత దేవతాభ్యో ధూపదీపనైవేద్యాద్యుపచారాన్ సమర్ప్య నాగయోశ్చ పృథగుపహారం దత్వా సరోవరం పరితో దీపమాలాదిభిరలంకుర్యాత్ । తతః కన్యాపితా దంపతీ వస్త్రాదిభిరలంకుర్యాత్ । 'అత్ర కన్యాకర్తా సముద్యద్దీర్ఘతనీలలోహితబన్ధనం వరేణ' ఇతి పుస్తకాన్తరే । తతో వధ్వా సహ సత్యేనోత్తభితేతి సూక్తం శ్రుత్వా తత్పారకాయ వధూవరిహితం వస్త్రద్వయం దాపయేత్ ।

తతః కన్యామాతా భూషణైశ్శ్వేతవస్త్రైరలంకృతా అన్నాపూపపూరితం పాత్రాన్తరేణ పిహితం అన్యయా సువాసిన్యాఽఽరోపితం దీపసహితం భాజనం మూర్ధ్ని ధృత్వా, తదుపరి ఛురికాం ధృత్వా పశ్చిమద్వారి సరోవరం ప్రవిశ్య సమాహితా తత్కుమ్భం ప్రదక్షిణీకృత్య తత్పాత్రం కుమ్భస్య పురతో నిధాయ తత్పాత్రమధ్యస్థం కించిదన్నం కుమ్భే నిక్షిప్య తత్కుమ్భం కించిదాలిప్య పునః కించిద్గృహీత్వా సర్వాసు దిక్షు వినిక్షిపేత్ ॥ తతో వరమాతా వధూమాతరం పట్టవస్త్రాద్యైస్సంపూజయేత్ ॥ తతో జాయాపతీ ముదా స్వం స్వం కరిణమధిరుహ్య అన్యోన్యాభిముఖౌ భూత్వా ఆ తూ న ఇన్ద్రేతి సూక్తముచ్చారయన్తౌ—

ఆ తూ న ఇన్ద్ర క్షుమన్తం చిత్రం గ్రాభం సం గృభాయ । మహాహస్తీ దక్షిణేన ॥ విద్మా హి త్వా తువికూర్మిం తువిదేష్ణం తువీమఘం । తువిమాత్రమవోభిః ॥ నహి త్వా శూర దేవా న

మర్తాసో దిత్సన్తమ్। క్షీమం న గాం వారయన్తే॥ పరో నిష్వస్త్రిం స్తనామెశానం వస్వస్స్వరాజమ్। న రాధసా మర్ధిషన్నః॥ పరిష్టోమదుప గాసిషచ్ఛృణ్వత్సాను గీయమానమ్। అభి రాధసా జుగురత్॥ ఆ నో భర దక్షిణేనాభి సవ్యేన ప్ర మృశ॥ ఇన్ద్ర మా నో వసోర్నిర్భాక్॥ ఉప క్రమస్వా భర ధృషతా ధృష్ణో జనానామ్। అదాశూష్టరస్య వేదః॥ ఇన్ద్ర య ఉ ను తే అస్తి వాజో విప్రేభిస్సనిత్వః। అస్మాభిస్సుతం సనుహి॥ సద్యోజువస్తే వాజా అస్మభ్యం విశ్వశ్చన్ద్రాః। వశైశ్చ మక్షూ జరన్తే॥

స్నేహాద్యాచయిత్వా పశ్చిమాభిముఖం కుర్యాతామ్। తతో వరః పూర్వవదుపవిశేత్తద్వామభాగే కన్యోపవిశేత్। తతో వరో బ్రాహ్మణేభ్యోఽన్నం దత్వా కర్మానైకర్తవ్యం స్వస్తివాచనం పూర్వవత్కుర్యాత్॥

ఇతి నాకబలిః.

— అథ గృహప్రవేశవిధిః —

శ్వశురేణ దీయమానాని దాసీదాసపర్యఙ్కాదీని, బహువిధాన్యాశీర్వచనాని చ స్వీకృత్య బన్ధుభిస్స్వలంకృతః కారితస్వగృహదేవతాపూజః స్వలంకృతయా వధ్వా సహ వివాహాగ్నిం శకటే సంస్థాప్య తమగ్రతోఽజస్రం నయన్, స్వలంకృతం కృతబ్రాహ్మణభోజనం స్వగృహం తేన సహ ప్రవిశేత్। తత్రాయం క్రమః—

పూషా త్వేత్యస్య సూర్యాసావిత్రీ సూర్యాసావిత్రీ త్రిష్టుప్—

పూషా త్వేతో నయతు హస్తగృహ్యాశ్వినా త్వా ప్ర వహతాం రథేన। గృహాన్ గచ్ఛ గృహపత్నీ యథాఽసో వశినీ త్వం విదథమా వదాసి॥ అనేన మన్త్రేణ వధూం యథార్హం గజాదియానమారోప్య,

(యదా సా రోదితి తదా జీవం రుదన్తీతి మన్త్రం పఠేత్ ।

జీవం రుదన్తి వి మయన్తే అధ్వరే దీర్ఘామను ప్రసితిం దీధియుర్నరః। వామం పితృభ్యో య ఇదం సమేరిరే మయః పతిభ్యో జనయః పరిష్వజే॥)

సుమఙ్గలీసూక్తపఠనపరైర్బ్రాహ్మణైర్బన్ధుభిస్సువాసినీభిరష్టమఙ్గళసంజ్ఞకదర్పణపూర్ణకలశకన్యాపుష్పాక్షతదీపమాలాధ్వజలాజైర్మఙ్గళతూర్యనాదైశ్చ సహ సితచ్ఛత్రోపశోభితస్స్వగృహసమీపం గత్వా సువాసినీభిర్నీరాజితవిగ్రహో వధూపాణిం సంగృహ్య :—

ఇహ ప్రియం ప్రజయా తే సమృధ్యతామస్మిన్ గృహే గార్హపత్యాయ జాగృహి। ఏనా పత్యా తన్వం౧సం సృజస్వాథా జివ్రీ విదథమా వదాథః॥

ఇతి మన్త్రేణ శుభే ముహూర్తేఽన్తర్గృహం ప్రవిశ్య తత్ర విధివత్పుణ్యాహం వాచయిత్వా శుభే ముహూర్తే తాముపగచ్ఛేత్ ॥

ఇతి గృహప్రవేశవిధిః సమాప్తః.

— అథ స్తమ్భబలిః —

వరో వధ్వా సహ వక్ష్యమదివసేఽభ్యజ్య స్నాత్వా దేశకాలౌ సంకీర్త్య అనయోరాయురారోగ్యాదిసర్వకామావాప్తిద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం స్తమ్భబల్యాఖ్యం కర్మ కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య బన్ధుభిర్బ్రాహ్మణైస్సహ స్వస్తివాచనం కృత్వా, పూర్వదివసే సమర్చితం కుమ్భం పలాశపుష్పచూర్ణాదిమిశ్రితపయసోదకేన సంపూర్య తస్మిన్ కుమ్భే వసన్తమాధవం —

కనకారుణభాసురం ప్రసన్నం హయవక్త్రం మదనస్య సామచర్యం। ద్విభుజం ధృతపల్లవప్రసూనం భజతామిష్టదమర్చయేద్వసన్తమ్॥

ఇతి ధ్యాత్వా। ఆవాహనాది షోడశోపచారైరభ్యర్చ్య నానాభక్ష్యాన్నైః స్తమ్భేషు బలిం దద్యాత్। తతః కుమ్భే సువర్ణాఙ్గులీయకం సంస్థాప్య తత్ర దమ్పతీ ధృతకౌతుకసూత్రే నిక్షిపేతామ్। అథ బ్రాహ్మణాస్త్వఞ్జలినాఽబ్దైవతాకమన్త్రైర్వసన్తమాధవఖణ్డోక్తమన్త్రైశ్చ దమ్పతీ మార్జయేయుః॥

తతో వరో వసన్తాదిషడృతూన్, కుముదాదిదిగ్గజాన్ ఇన్ద్రాదిలోకపాలాంశ్చ ప్రణవాదిచతుర్థ్యన్తనామమన్త్రైస్సంప్రార్థ్య బన్ధుభిస్సహ భుఞ్జీత॥

ఇతి స్తమ్భబలిప్రయోగః.

అథ వసన్తమాధవఖణ్డః.
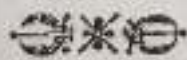
దీక్షా వై దేవేభ్యోఽపాక్రామత్తాం వాసన్తికాభ్యాం మాసాభ్యామన్వయుఞ్జత తాం వాసన్తికాభ్యాం మాసాభ్యాం నోదా-

ప్నువంస్తాం గ్రైష్మాభ్యాం తాం వార్షికాభ్యాం తాం శారదా-
భ్యాం తాం హైమన్తికాభ్యాం మాసాభ్యామన్వయుఞ్జత తాం
హైమన్తికాభ్యాం మాసాభ్యాం నోదాప్నువంస్తాం శైశిరాభ్యాం
మాసాభ్యామన్వయుఞ్జత తాం శైశిరాభ్యాం మాసాభ్యామాప్ను-
వన్నాప్నోతి యదిదాప్నోతి, నైనం ద్విషన్నాప్నోతి య ఏవం వేద ॥
తస్మాద్యం సత్రియా దీక్షేరన్నేతయోరేవ శైశిరయోర్మాసయో-
రాగతయోర్దీక్షేరన్ సాక్షాదేవ తద్దీక్షాయామాగతాయాం దీక్షన్తే
ప్రత్యక్షాద్దీక్షాం పరిగృహ్ణాతి । తస్మాదేతయోరేవ శైశిరయోర్మాస-
యోరాగతయోర్యే చైవ గ్రామ్యాః పశవో యే చారణ్యా అణి-
మాణమేవ తత్పరుషిమాణం నియన్తి దీక్షారూపమేవ తదుప నిప్ల-
వన్తే స పురస్తాద్దీక్షాయాః ప్రజాపత్యం పశుమాలభతే తస్య సప్త-
దశ సామిధేనీరనుబ్రూయాత్సప్తదశో వై ప్రజాపతిః ప్రజాపతేరా-
ప్త్యై తస్య ప్రియో జామదగ్న్యో భవన్తి । తదాహుర్యదన్యేషు
పశుషు యథప్యాః ప్రియో భవన్త్యథ కస్మాదస్మింత్సర్వేషాం జామ-
దగ్న్యో భవతి । సర్వరూపా వై జామదగ్న్యః సర్వసమృద్ధాస్తద్యజ్జా-
మదగ్న్యో భవన్తి సర్వరూపతాయై సర్వసమృద్ధ్యై । తస్య వాయ-
వ్యః పశుపురోడాశో భవతి తదాహుర్యదన్యదేవత్య ఉత పశు-
ర్భవత్యథ కస్మాద్వాయవ్యః పశుపురోడాశః క్రియత ఇతి । ? ప్రజా-
పతిర్వై యజ్ఞో యజ్ఞస్యాయాతయామతాయా ఇతి బ్రూయాద్యదు
వాయవ్యస్తేన ప్రజాపతేర్నైతి వాయుర్హ్యేవ ప్రజాపతిస్తదుక్త-
మృషిణా పవమానః ప్రజాపతిరితి సత్రము చేత్సంవ్యాప్యాగ్నే
యజేకన్త్సర్వే దీక్షేరన్ సర్వే పునరుయుర్వసన్తమభ్యుదవస్యన్త్యూ-
ర్జైవ వసన్త ఇషమేవ తదూర్జమభ్యుదవస్యతి ॥

ఇతి వసన్తమాధవఖణ్డః

ఘనగర్జితశాన్తిః

బ్రహ్మౌదనపాకాత్పూర్వం గర్జితేన సూచితస్య బ్రహ్మచార్యాధ్యయనవిఘ్నస్య నిరాసద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ఘనగర్జితశాన్తిం కరిష్యే ఇతి సఙ్కల్ప్య। స్వస్తివాచనం కృత్వా ఆచార్యవరణే కృతే ఆచార్యోఽగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా, సవితారం అష్టోత్తరశతసంఖ్యయా సాజ్యపాయసపలాశసమిద్భిః గాయత్రీమన్త్రేణ శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాద్యుక్త్వా ప్రధానదేవతాయై గ్రహసిద్ధపాయసహోమాన్తే బృహస్పతిసూక్తజపం కుర్యాత్। అన్తే ఆచార్యాయ ధేనుం దత్వా శతం యథాశక్తి బ్రాహ్మణాన్ భోజయిత్వా అనుప్రవచనీయహోమం కుర్యాత్॥

ఇతి ఘనగర్జితశాన్తిః.

ఘనగర్జితశాన్తౌ జపార్థం బృహస్పతిసూక్తమితి లిఖితస్య సూక్తస్య బృహస్పతిసూక్తభిన్నత్వాత్ ఇన్ద్రాబృహస్పతిసూక్తత్వాచ్చ అత్ర పునః కేవలం బృహస్పతిసూక్తమేవ లిఖ్యతే—

—అథ బృహస్పతిసూక్తమ్—

ఇమాం ధియమితి ద్వాదశర్చస్య సూక్తస్య అయాస్యో బృహస్పతిస్త్రిష్టుప్। బృహస్పతిసూక్తజపే వినియోగః—

ఇమాం ధియం సప్తశీర్ష్ణీం పితా న ఋతప్రజాతాం బృహతీమవిన్దత్। తురీయం స్విజ్జనయద్విశ్వజన్యోఽయాస్య ఉక్థమిన్ద్రాయ శంసన్॥ ఋతం శంసన్త ఋజు దీధ్యానా దివస్పుత్రాసో అసురస్య వీరాః। విప్రం పదమఙ్గిరసో దధానా యజ్ఞస్య ధామ ప్రథమం మ-

వన్త॥ హంసైరివ సఖిభిర్వావదద్భిరశ్మన్మయాని నహనా వ్యస్యన్।
బృహస్పతిరభి కనిక్రదద్గా ఉత ప్రాస్తౌదుచ్చ విద్వాఁ అగాయత్॥
అవో ద్వాభ్యాం పర ఏకయా గా గుహా తిష్ఠన్తీరనృతస్య సేతౌ।
బృహస్పతిస్తమసి జ్యోతిరిచ్ఛన్నుదుస్రా ఆకర్వి హి తిస్ర ఆవః॥
విభిద్యా పురం శయాథేమపాచీం నిస్త్రీణి సాకముదధేరకృన్తత్।
బృహస్పతిరుషసం సూర్యం గామర్కం వివేద స్తనయన్నివ ద్యౌః॥
ఇన్ద్రో వలం రక్షితారం దుఘానాం కరేణేవ వి చకర్తా రవేణ।
స్వేదాఞ్జిభిరాశిరమిచ్ఛమానోఽరోదయత్పణిమా గా అముష్ణాత్॥
స ఈం సత్యేభిః సఖిభిః శుచద్భిర్గోధాయసం వి ధనసైరదర్దః।
బ్రహ్మణస్పతిర్వృషభిర్వరాహైర్ఘర్మస్వేదేభిర్ద్రవిణం వ్యానట్॥
తే సత్యేన మనసా గోపతిం గా ఇయానాస ఇషణయన్త ధీభిః।
బృహస్పతిర్మిథోఅవద్యపేభిరుదుస్రియా అసృజత స్వయుగ్భిః॥
తం వర్ధయన్తో మతిభిః శివాభిః సింహమివ నానదతం సధస్థే। బృ-
హస్పతిం వృషణం శూరసాతౌ భరేభరే అను మదేమ జిష్ణుమ్॥
యదా వాజమసనద్విశ్వరూపమా ద్యామరుక్షదుత్తరాణి సద్మ।
బృహస్పతిం వృషణం వర్ధయన్తో నానా సన్తో బిభ్రతో జ్యోతి-
రాసా॥ సత్యామాశిషం కృణుతా వయోధై కీరిం చిద్ధ్యవథ స్వేభి-
రేవైః। పశ్చా మృధో అప భవన్తు విశ్వాస్తద్రోదసీ శృణుతం విశ్వ-
మిన్వే॥ ఇన్ద్రో మహ్నా మహతో అర్ణవస్య వి మూర్ధానమభి-

నదబ్భుర్వా దస్య। అహన్నహిమరిణాత్సప్త సిన్ధూన్దేవైర్ద్యావాపృథివీ ప్రావతం నః ॥

ఇదం వామాస్యే హవిః ప్రియమిన్ద్రాబృహస్పతీ। ఉక్థం మదశ్చ శస్యతే। అయం వాం పరిషిచ్యతే సోమ ఇన్ద్రాబృహస్పతీ। చారుర్మదాయ పీతయే। ఆ న ఇన్ద్రాబృహస్పతీ గృహమిన్ద్రశ్చ గచ్ఛతమ్। సోమపా సోమపీతయే। అస్మే ఇన్ద్రాబృహస్పతీ రయిం ధత్తం శతగ్వినమ్। అశ్వావన్తం సహస్రిణమ్। ఇన్ద్రాబృహస్పతీ వయం సుతే గీర్భిర్హవామహే। మాదయేథాం తదోకసా॥ ఏవా పిత్రే విశ్వదేవాయ వృష్ణే యజ్ఞైర్విధేమ నమసా హవిర్భిః। బృహస్పతే సుప్రజా వీరవన్తో వయం స్యామ పతయో రయీణామ్। స ఇద్రాజా ప్రతిజన్యాని విశ్వా శుష్మేణ తస్థావభి వీర్యేణ। బృహస్పతిం యస్సుభృతం బిభర్తి వల్గూయతి వన్దతే పూర్వభాజమ్। స ఇత్క్షేతి సుధిత ఓకసి స్వే తస్మా ఇళా పిన్వతే విశ్వదానీమ్। తస్మై విశస్స్వయమేవా నమన్తే యస్మిన్బ్రహ్మా రాజని పూర్వ ఏతి। అప్రతీతో జయతి సం ధనాని ప్రతిజన్యాన్యుత యా సజన్యా। అవస్యవే యో వరివః కృణోతి బ్రహ్మణే రాజా తమవన్తి దేవాః। ఇన్ద్రశ్చ సోమం పిబతం బృహస్పతేఽస్మిన్యజ్ఞే మన్దసానా వృషణ్వసూ। ఆ వాం విశన్త్విన్దవస్స్వాభువోఽస్మే రయిం సర్వవీరం నియచ్ఛతమ్॥

ఇతి బృహస్పతిసూక్తమ్.

—:ఉపనయనాగ్నినాశే ప్రాయశ్చిత్తమ్:—

మేధాజననాత్పూర్వ మగ్నినాశేన తూ దోషస్సూచితః తద్దోషపరిహారార్థం నష్టస్యోపనయనాగ్నేః పునరుత్పత్తిం కరిష్యే ఇతి సఙ్కల్ప్య—స్వస్తివాచనం కృత్వా, అగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ఉపనయనహోమవత్ప్రధానాహుతీర్హుత్వా కటిసూత్రధారణాదిమాణవకసంస్కారైః క్షౌరణాగ్నికార్యగాయత్ర్యుపదేశభిక్షాదిరహితైరగ్నిముత్పాద్య అనుప్రవచనీయపూర్వం భావ్యగ్నికార్యం, అనుప్రవచనీయహోమం చ కృత్వా మేధాజననాత్ప్రాక్తనాని అగ్నికార్యాణి, మేధాజననం చ కార్యమ్। అత్ర త్ర్యవరాన్ బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్ ॥

ఇత్యుపనయనాగ్నినాశే ప్రాయశ్చిత్తమ్.

—:వివాహమధ్యే అగ్నౌవినష్టే ప్రాయశ్చిత్తమ్:—

చతుర్థమధ్యేఽప్యనలే వినష్టే సన్ధానమగ్నే స్త్వథలౌకికాగ్నౌ।
ఔపాసనాత్ప్రాగనలే వినష్టే వివాహహోమం విధివచ్చ కుర్యాత్ ॥

వివాహోద్వాపనాత్పూర్వమనలే శాన్తిమాగతే।
పరిషేచనాదికం కృత్వా హోమశేషం సమాపయేత్ ॥

వివాహమధ్యే ఔపాసనాత్పూర్వమగ్నినాశే సతి తూ దోషస్సూచితః తద్దోషపరిహారార్థం నష్టస్యాగ్నేః పునరుత్పత్తిపూర్వకవివాహహోమం కరిష్యే ॥ ఇతి సంకల్ప్య లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య సన్ధానహోమం కుర్యాత్। పరిషేచనాదికం కృత్వా హోమశేషం సమాపయేత్। ఔపాసనానన్తరం చతుర్థదివసాత్పూర్వం నష్ట-

స్యాగ్నేః పునరుత్పత్తికరణె లౌకికాగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య, పునస్స్నానం కృత్వా ఔపాసనాదిం కుర్యాత్ ॥

ఇతి వివాహాగ్నినాశ ప్రాయశ్చిత్తమ్.

—: అథ సమస్యహోమః :—

సాయంప్రాతర్హోమౌ సమస్య కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య పూర్వవత్సాయంకాలహోమాన్తం కృత్వా, పర్యుక్ష్య, పునర్ద్రవ్యం సంస్కృత్య, సమిధం ప్రక్షిప్య, సూర్యప్రజాపతిభ్యామాహుతీ దత్వా, హవిష్మాన్తమిత్యుపస్థాయ, నిత్యవత్ప్రజావత్యుపస్థానం కుర్యాత్ ॥

ఇతి సమస్యహోమః

—: అథ పక్షహోమః :—

ప్రతిపదస్సాయమారభ్య చతుర్దశీసాయముపర్యన్తకాన్ పక్షహోమాన్ తన్త్రేణ కరిష్యే—సాయం తణ్డులాన్ ప్రాతర్ద్వయమె వృద్ధిక్షయానుసారేణ చతుర్దశాదివారం గృహీత్వా, హోమకాలే అగ్నయే స్వాహేతి సర్వాన్ పూర్వపాత్రస్థానేకదైవ హుత్వా, ద్వితీయపాత్రస్థాన్ ప్రజాపతయె తథైవ జుహుయాత్ । ఏవం ద్వితీయాయాం అద్య ప్రాతరారభ్య పర్వప్రాతరవధికాన్ పక్షహోమాన్ తన్త్రేణ కరిష్యే ఇత్యాది సాయంవత్ । విశేషస్తు—ప్రథమపాత్రస్థాన్ సూర్యాయ స్వాహేతి జుహుయాత్ ద్వితీయపాత్రస్థాన్ ప్రజాపతయె హుత్వా, ఉభయత్ర సమిదేకోపస్థానాది సర్వవత్.

ఇతి పక్షహోమః.

మహాసఙ్కల్పప్రారంభః

అథ మహాసఙ్కల్పమాహ॥—॥ దేవలః ॥ మహాదానేషు యజ్ఞాదౌ ప్రాయశ్చిత్తేషు కర్మసు । కన్యాదానే నదీస్నానే మహాసఙ్కల్పమాచరేత్ ॥ మరీచిః । కన్యాదానే నదీస్నానే తులాదానాదిషు ద్విజః । ప్రాయశ్చిత్తేషు యజ్ఞాదౌ వ్రతాదిషు విశేషతః ॥ ఏతదాదిషు సర్వత్ర మహాసంకల్పమాదరాత్ । కృత్వా యత్కురుతే కర్మ తదానన్త్యాయ కల్పతే ॥ ఇతి ॥ సఙ్కల్పప్రకారః—

అస్య శ్రీభగవతో మహాపురుషస్యానివార్యవీర్యస్యాఖిలలోకపరిపాలనపరాయణస్య శ్రీనారాయణస్య నిత్యనిరుపమనిరవధికాప్రమేయమహిమమహితమాయాశక్త్యా భ్రామ్యమాణమహాజలౌఘమధ్యే పరిభ్రమతాం క్రమాద్దశగుణోత్తరైరస్తేజోవాయ్వాకాశాహంకారమహదవ్యక్తాత్మకసప్తావరణైః పరివేష్టితానామనేకకోటిబ్రహ్మాణ్డానామేకతమేఽస్మిన్మహతి బ్రహ్మాణ్డమణ్డలే, ఆధారశక్తికూర్మవరాహానన్తాదిభాగప్రతిష్ఠితానాం, అతలవితలసుతలతలాతలరసాతలమహాతల పాతాలాఖ్య సప్తలోకానామూర్ధ్వభాగే, భువర్లోకసువర్లోకమహర్లోకజనోలోకతపోలోకసత్యలోకాఖ్యసప్తలోకానామధోభాగే, ఐరావతపుణ్డరీకవామనకుముదాఞ్జనపుష్పదన్తసార్వభౌమసుప్రతీకాఖ్యాష్టదిగ్గజోల్లసచ్ఛుణ్డాదణ్డోత్తమ్భితే, అయోధ్యామధురామాయాకాశీకాఞ్చ్యవన్తీద్వారవత్యమరావతీభోగవతీసిద్ధవత్యమరావతీకైలాసవంశీసంయమినీనిరఋతిసింధుమతీగన్ధవత్యలకావతీయశోవతీబ్రహ్మపత్యనేకపుణ్యపురీవిరాజితే, ఇన్ద్రాగ్నియమనిరృతివరుణవాయుకుబేరేశా-

ద్రావాఖ్యాష్టదిక్పాలపాలితే, అనలానిలప్రత్యూషప్రభాససోమాధ్వర-
ధ్రువాఖ్యాష్టవసువిరాజితే, సూర్యచన్ద్రాఙ్గారకబుధబృహస్పతి-
శుక్రశనైశ్చరరాహుకేత్వాఖ్యనవగ్రహపరిపాలితే, ఆవహప్రవహ-
సంవహోద్వహవివహపరావహపరివహాఖ్యసప్తమరుత్సఞ్చారసంజీవిత-
జీవనికురుమ్బే, విన్ధ్యారణ్య దణ్డకారణ్య చమ్పకారణ్య శ్వేతారణ్య-
నైమిశారణ్య, ద్వైతారణ్య గుహారణ్య దేవదారువనేక్షువన కదళీ-
కావనాఖ్యదశారణ్యపరిమణ్డితే, శివ శమ్భుపినాకిగిరిశహరస్థాణు
భర్గభైరవ సదాశివ కపాలీశ్వరాఖ్యైకాదశరుద్రైర్విద్యోతితే, మిత్రా-
ర్యమత్వష్టృధాతృ వివస్వదరుణభగాంశుమదిన్ద్ర పర్జన్యవిష్ణు పూ-
షాఖ్యద్వాదశాదిత్యప్రకాశితే, భిణ్డివాలదణ్డభుశుణ్డీసబళిక, ముసల
చక్రలవిత్ర, కాళరాత్రిద్రుఘణ, బాణస్థూణాశక్తితోమర పరిఘ పట్టిశ,
మహాష్టిక్షురకుంతదశకంటక పాశపాశముద్గరశతఘ్నీసీరగదాగోశీర్షమ-
యూఖీమాయూఖపినాకాసిధేనుకాస్త్రరేఖాహస్తాముక్తవజ్రాఖ్యద్వాత్రిం-
శదాయుధమణ్డల మణ్డితదోర్దణ్డ, శ్రీరామజామదగ్న్యదిలీపాఙ్గ-
గమాన్ధాతృ, శశబిందుశిబిమాన్ధాతృమరుత్తభరత యయాతి, పృథు
భగీరథ రన్తిదేవ సుహోత్రాఖ్య షోడశభూపాలపాలితే, విశాలాక్షీ
మీనాక్షీ కామాక్షీ సింహికాశాంకరీకుబ్జికామహాలక్ష్మీ మహాదేవీ
మహాకాళీ పార్వతీ సుప్రభా భ్రమరామ్బికా, విన్ధ్యవాసినీ యోగినీ
హిమరూపిణీ మాణిక్యదేవీకాద్రవెయీ, పూర్ణేత్యాఖ్యాష్టాదశ దేవీ-
పీఠసమలంకృతే, యమనియమాసనప్రాణాయామ ప్రత్యాహార
ధ్యాన ధారణ సమాధ్యష్టాఙ్గయోగనిష్ఠాగరిష్ఠవసిష్ఠ వాలఖిల్య విశ్వా-
మిత్రవాల్మీకి జమదగ్ని చ్యవన దుర్వాసః కపిలమౌద్గల్య కౌండిన్య-
కశ్యప గార్గ్య గౌతమాఙ్గిరస, దక్షపరాశరజైమిని పతఞ్జలికణ్వబో-
ధాయనాశ్వలాయన కాత్యాయన, ద్రాహ్యాయణ వైశమ్పాయనా-

వస్తమ్బజాబాలిమార్కణ్డేయ మాణ్డవ్య భరద్వాజ సనకసనన్దన సన-
త్కుమారసనత్సుజాతాగస్త్య శౌనకాద్యనేకమునిరాజవిరాజితే, మ-
లయమహేన్ద్రసహ్యశుక్తిమదృక్షవద్వింధ్యపారియాత్రాఖ్యసప్తకులాచ
లవలయితే, ఋశ్యమూకమతఙ్గకిష్కిన్ధమాల్యవద్ధిరణ్యశృఙ్గాఖ్యపం-
చమహానగసమధిష్ఠితే, లవణేక్షుసురాసర్పిర్దధిక్షీరశుద్ధోదకాఖ్యసప్త-
సముద్రసంవృతే, వేదవేదాఙ్గేతిహాసాగమన్యాయకావ్యాలంకార-
నాటకగానకవిత్వ, కామశాస్త్రద్యూతనైపుణ్య దేశభాషాజ్ఞానలిపిక-
ర్మవాచన, సమస్తావధానస్వరశాస్త్రశకున సాముద్రిక, రత్నపరీక్షా
స్వర్ణపరీక్షా౽శ్వలక్షణ గజలక్షణ, మల్లవిద్యా పాకకర్మ, దోహళ-
గన్ధవాద ధాతువాద, ఖనివాద రసవాదాగ్నిస్తమ్భ జలస్తమ్భవా-
యుస్తమ్భ ఖడ్గస్తమ్భ, వశ్యాకర్షణ మోహనవిద్వేషణోచ్చాటన,
మారణకాలవఞ్చన వాణిజ్యపాశుపాల్యకృష్యాసవకర్మలావుక, యుద్ధ
మృగయా రతికౌశలాదృశ్యకరణీ ద్యూతకరణీ, చిత్రలోహపాషాణ
మృద్దారువేణుచర్మామ్బరక్రియా, చౌర్యౌషధసిద్ధి మన్త్రసిద్ధిస్వరవ-
ఞ్చనాదృష్టివఞ్చనాఞ్జన జలప్లవనవాక్సిద్ధి ఘుటికాసిద్ధిపాదుకాసిద్ధీ-
న్ద్రజాల మహేన్ద్రజాలాఖ్యచతుష్షష్టివిద్యాః సద్యోయమాన, నిరవ-
ద్యవిద్వజ్జనవిద్యోతితే, అఙ్గవఙ్గకళిఙ్గ కాశ్మీరకామ్భోజకామరూప-
సౌవీరసౌరాష్ట్ర, బఙ్గాళ నేపాళమలయాళ కేరళ సింహళ, పాఞ్చాల-
చోళ కోసల కున్తళ జ్వాలా సాల్వ మగధమాగధ, మాళవమత్స్య-
వత్సమద్రమైత్ర సిన్ధుసైన్ధవాన్ధ్ర గాన్ధారలాటవరాట కర్ణాటద్రవిడ
ద్రావిడ పాణ్డ్యపుళిన్దపారశీక బాహ్లీక, బర్బరవిదర్భ కేకయకురుకిరాత
దశార్ణహూణకొఙ్కణకోఙ్కణ, యవన శూరసేన ఘూర్జరవిదేహ
చేకిభోజవన్త్యాఖ్య షట్పఞ్చాశద్దేశసమలంకృతే, భాగీరథీ భీమరథీ
సరస్వతీ గౌతమీ నర్మదా, యమునా కృష్ణావేణీ వేణుకాతుఙ్గభద్రా-

చన్ద్రభాగా వరుణా మలాపహారిణీ, కావేరీ కపిలా కౌణ్డినీ కృతమా-
లావిపాశాశాతావినీపూర్ణిమా తామ్రపర్ణీ వేగవతీ హేమవతీ వేత్రవతీ
నేత్రవతీ విశోకా కౌశికీ గణ్డకీ గోముఖీ, పినాకినీ పుణ్యాదాద్యనేక
మహానదీవిరాజితే, వారాణసీ చిదమ్బర శ్రీశైలాహోబల వేఙ్క-
టాచల శ్రీరఙ్గ సేతు జమ్బుకేశ్వర, కుమ్భఘోణ హాలాస్యగజారణ్య
గోకర్ణ, రామనాథపురావర్తపురాన్తశయనామరగిరి, యాదవగిరి
కరిగిరి కకుద్గిరి, శ్వేతగిరి నీలగిరి గోవర్ధనగిరి, గయాప్రయాగాద్యనేక
పుణ్యక్షేత్రసంయుతే, హరిశ్చన్ద్ర నళ పురుకుత్స పురూరవస్సగర
కార్తవీర్యాఖ్యషట్చక్రవర్తిపరిపాలితే, బ్రాహ్మీమాహేశ్వరీ కౌమారీ
వైష్ణవీన్ద్రాణీ వారాహీచాముణ్డాఖ్యసప్తమాతృకావిరాజితే, సావిత్రీ
సత్యవతీ దమయన్తీసుదయన్తీ లోపాముద్రా సుకన్యా, కైకేయీ సుశీ-
లానసూయారున్ధతీప్రభృతి మహాపతివ్రతాసన్దోహసమలంకృతే,
రమ్యరమణకద్వారకా సింహళ కైవల్య మలయాశ్వభద్ర, కేతుగో-
ఖిలావన్త్యపుష్కరబుధభద్రైవత నిమ్లోచనీ యామ్య పారావార
లఙ్కాసౌరకృతమాలాఖ్యాష్టాదశోపద్వీపవిరాజితే, పఞ్చాశత్కోటి-
యోజనవిస్తీర్ణేఽస్మిన్ భూమణ్డలే సున్దరతర చన్దనమన్దార కోవిదార
కుటజవటపాటల, కరవీరకురణ్టకకణ్టకి పిప్పలకపూర్జర కదలీఖర్జూర-
నారికేళ రసాల, తమాలతాళహిన్తాళ కృతమాల పరిపవకుళవఞ్జుళ
పున్నాగజమ్బూ జమ్బీర నిమ్బకదమ్బ, నారఙ్గ లవఙ్గ రుద్రాక్షేక్షు
కపిత్థాశ్వత్థ బిల్వభల్లాతకసల్లకీబదరీ లికుచచమ్పక, కేతకీకున్దాలబ-
న్ధూక, సిన్ధువారపిచుమన్దోదుమ్బర, పలాశ పారిజాతాద్యనేకానోక-
హనివహనిరన్తర మనోహరనన్దనవన ప్రీసావహాక్రీడావన విహరద్దే-
వదానవగరుడగన్ధర్వ కిన్నరకింపురుష, సిద్ధసాధ్యవిద్యాధర యక్షరా-
క్షసాది, దివ్యజననివాస సమలఙ్కృతశీతాంశుశైవలబిన్దుముకున్దమ-

స్థిర కల్పిత వైకుణ్ఠతమణిశైల, శక్రశైలమహాకపిల మహాశైల, వజ్రా-
శైల గజశైల భద్రశైల, వసుధారవసుమార కుమారకాలఞ్జర, కాం-
జ్జరపాణ్డరపుష్కర వైడూర్యపారియాత్ర, సహస్రశిఖరమయూర
తామ్రాభ్రశిఖవాప, సురసహంసనాగ, కుముదముకుటత్రికూట, కటు
శృఙ్గనాట మహామేఘసుమేఘ, సుగన్ధగన్ధమాదన సుపార్శ్వ సుషే-
ణ, సుకఙ్కనకవిరజాది, కేసరశిఖరవిసర భాసుర సేతుధరాధరస్య దక-
క్షిణదిగ్భాగే జమ్బూప్లక్ష కుశ క్రౌఞ్చ శాకశాల్మలి పుష్కరాఖ్య-
సప్తద్వీపానాం మధ్యే జమ్బూద్వీపే, భారతకింపురుష హరివర్షేలావృత-
భద్రాశ్వ కేతుమాల, హిరణ్యకరమణక కురువర్షాఖ్య నవవర్షా-
ణాం మధ్యే, భారతవర్షే, ఇన్ద్రకశేరు తామ్ర గభస్తిపున్నాగగన్ధర్వ
సౌమ్య వరుణభరతాఖ్య నవఖణ్డానాం మధ్యే, భరతఖణ్డే, విలసితశ-
యజని నిరూపనిఖిలజన కలుషనికరవిధుర ఖరకిరణసదృశ కమలకస్యా-
కా కమనీయకృపీటి పూర కావేరిజనధ్వనురమఙ్గళతర తుఙ్గతరఙ్గ కర-
మ్బురా పరిగళపరిపూత పవమానపరిస్పన్ద పరమపావన ప్రచురతర
నిఖిలసస్యసమృద్ధి సమేధమాన కర్ణాట జనపదాధిష్ఠాన సహ్యాభి-
ధాన గిరివరపశ్చిమపరిభాగే, దణ్డకారణ్యేఽస్మిన్ ప్రజాపతిక్షేత్రే శ-
ఙ్ఖచక్రగదా శార్ఙ్గ నన్దకాఖ్య పఞ్చమహాయుధధరస్య, దివ్యరత్నఖ-
చిత కిరీటహార కేయూర నూపురమకరకుణ్డల ప్రముఖప్రస్ఫురదప్రా-
కృతభూషణావలీవిభూషితస్య, చతురాననపురన్దర ప్రముఖసకలసు-
రాసుర నికరశిర స్తటీ విరాజమాన మకుటకటకఘటిత దివ్యరత్న
మరీచి పరమ్పరానీరాజితోపాన్త చరణామ్బురుహస్య, నిఖిలలో-
కానుజిఘృక్షాస్వీకృత మత్స్య కూర్మ వరాహ నారసింహ వామన
భార్గవ రామ శ్రీరామ బలరామ బౌద్ధకల్క్యాద్యనేకావతార
వైభవస్య ప్రహ్లాద నారద పరాశర పుణ్డరీక వ్యాసామ్బరీష శుక

శౌనకభీష్మ దాల్భ్యరుక్మాఙ్గదార్జున వసిష్ఠ విభీషణ బలి హనుమ-
దాఖ్య షోడశ మహాభాగవత విమలతర హృదయాన్తరాళనిరన్తర
నిరర్గళ దోళావిహారసమాసక్తస్య, గర్భస్థానేక కోటిబ్రహ్మాణ్డమణ్డలస్య
భగవతో లక్ష్మీపతేర్నారాయణస్య, నాభిసరోజమధ్య సముద్భూ-
తస్య, చరాచరాత్మక నిఖిలప్రపఞ్చనిర్మాణ కపటనాటకసూత్ర
ధారస్య, శారదనీరదపారద సచ్ఛాయవాగ్దేవతా నిరర్గళ నిరన్తర-
విహరణవిలాసభవనాయమాన వదనారవిన్దస్య, సరసతరసారస నిక-
రభాసుర మానససరోవర విహరణలాలస మానసరాజహంసవాహ-
నస్య, శ్రీభగవదాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్యాద్యబ్రహ్మణః ప్రథమ-
పరార్ధే, పఞ్చాశద్వత్సరేష్వతీతేషు, ద్వితీయపరార్ధే ప్రథమవర్షే
ప్రథమమాసే ప్రథమపక్షే ప్రథమదివసే అహ్ని ద్వితీయయామే
తృతీయేముహూర్తే ప్రథమప్రాగ్యామసమయే పార్థివకూర్మ-
ప్రళయానన్త శ్వేతవరాహ బ్రాహ్మసావిత్రాఖ్య సప్తకల్పానాం మధ్యే
శ్వేతవరాహకల్పే స్వాయమ్భువ స్వారోచిషోత్తమ తామసరైవత చా-
క్షుష వైవస్వత సూర్యసావర్ణి ధర్మసావర్ణి దక్షసావర్ణి
రుద్రసావర్ణి బ్రహ్మసావర్ణ్యగ్నిసావర్ణి వేదసావర్ణ్యాఖ్య చతుర్దశ-
మన్వన్తరాణాం మధ్యే సప్తమే వైవస్వతమన్వన్తరే, సప్తవింశతిమ-
హాయుగేష్వతీతేష్వష్టావింశతితమే మహాయుగే, కృత త్రేతా ద్వా-
పర కలియుగాఖ్య చతుర్యుగాణాం మధ్యే అష్టావింశతిసహస్రోత్తర
సప్తదశలక్షాబ్దే కృతయుగే, షణ్ణవతిసహస్రోత్తర ద్వాదశలక్షాబ్దే
త్రేతాయుగే, చతుష్షష్టిసహస్రోత్తరాష్టలక్షాబ్దే ద్వాపరయుగే చ
సమతీతే, ద్వాత్రింశత్సహస్రాన్విత చతుర్లక్షాబ్దే వర్తమానే కలి-
యుగే ప్రథమపాదే, యుధిష్ఠిర విక్రమ శాలివాహన విజయాభినన్దన
నాగార్జున కలిభూపాఖ్య శకపురుషమధ్యే పరిగణిత శాలివాహనశకే,

బౌద్ధావతారే, బ్రాహ్మదైవపిత్ర్య ప్రాజాపత్య బార్హస్పత్య సౌర-
చాన్ద్రసావనానాక్షత్ర మానాఖ్య నవమాన మధ్యపరిగణితేన చాన్ద్ర-
మానేన ప్రవర్తమానే, ప్రభవాదీనాం షష్ట్యాస్సంవత్సరాణాం మ-
ధ్యేఽముక సంవత్సరే, దక్షిణాయనోత్తరాయణయోర్మధ్యేఽము-
కాయనే, వసంతాది షడృతూనాం మధ్యేఽముకఋతౌ, చైత్రాది-
ద్వాదశమాస మధ్యేఽముకమాసే, శుక్ల కృష్ణపక్షయోర్మధ్యే-
ఽముకపక్షే, ప్రతిపదాది తిథిమధ్యేఽముక శుభతిథౌ, భానుప్రభృ-
తివాసరమధ్యేఽముక వాసరే, అశ్విన్యాదినక్షత్రమధ్యేఽముకనక్ష-
త్రే, విష్కమ్భాదియోగమధ్యేఽముకయోగే, బవాదికరణమధ్యేఽ-
ముకకరణే, అస్మిన్ శుభముహూర్తే, గఙ్గావాలుకాభిస్సప్తర్షి-
మండలపర్యన్తం కృతరాశేర్వర్షసహస్రప్రమాణావసానే ఏకైకవాలు-
కాపకర్షణక్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ సమాప్తికాలే, దశపూర్వే-
షాం దశాపరేషాం మధ్యమానాం పితౄణాం మనుష్యసకుటుమ్బా-
న్య పరకాల తీర్త్వా శాశ్వతబ్రహ్మలోకనివాస సిద్ధ్యర్థం, గోధూమై-
స్సూర్యమణ్డల పర్యన్తం కృతరాశేర్వర్షసహస్రప్రమాణావసానే
ఏకైకగోధూమాపకర్షణ క్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ సమాప్తి-
కాలే శాశ్వతబ్రహ్మలోకనివాససిద్ధ్యర్థం మాషైస్సప్తర్షిమణ్డలపర్యన్తం
కృతరాశేర్వర్షసహస్ర ప్రమాణావసానే ఏకైకమాషాపకర్షణక్రమేణ
సర్వరాశ్యపకర్షణ సమాప్తికాలే శాశ్వత బ్రహ్మలోక నివాససి-
ద్ధ్యర్థం సర్షపైర్నభోమణ్డలపర్యన్తం కృతరాశేర్వర్షసహస్ర ప్రమాణా-
వసానే ఏకైకసర్షపాపకర్షణ క్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ సమా-
ప్తికాలే శాశ్వతబ్రహ్మలోక నివాససిద్ధ్యర్థం, తిలైర్ధ్రువక్షేత్రమణ్డలప-
ర్యన్తం కృతరాశేర్వర్షసహస్రప్రమాణావసానే ఏకైకతిలాపకర్షణ-
క్రమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణ సమాప్తికాలే శాశ్వతబ్రహ్మలోకని-

వాససిద్ధ్యర్థం త్ర్యణుకైర్బ్రహ్మాణ్డోర్ధ్వకటాహావధ్యన్తం కృతరా-
శేర్దివ్యసహస్రవర్షావసానే ఏకైకత్ర్యణుకాపకర్షణక్రమేణ సర్వ
రాశ్యపకర్షణ సమ్మితకాలే శాశ్వత బ్రహ్మలోకనివాస సిద్ధ్యర్థం
త్రిగుణీకృతాగ్నిష్టోమాతిరాత్ర వాజపేయ పౌణ్డరీక రాజసూయా-
శ్వమేధాదిసమస్తక్రతు ఫలావాప్త్యర్థం ఇహజన్మని జన్మాన్తరేషుచ
బాల్యకౌమారయౌవనవార్ధకేషు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థాసు జ్ఞా-
నతో ఽజ్ఞానతశ్చ కామతో ఽకామతశ్చ స్వతః పరప్రేరణయాచ సం-
భావితానాం సర్వేషాం పాపానామపనోదనార్థం ఇష్టదేవతాప్రీ-
త్యర్థం ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్య చతుర్విధ పురుషార్థసిద్ధ్యర్థం
క్షేమస్థైర్య విజయాయురారోగ్యైశ్వర్యాదీనా ముత్తరోత్తరాభి-
వృద్ధ్యర్థం మత్స్యపురాణోక్తషోడశమహాదానాన్తర్గతయథాశక్త్య-
లంకృతకన్యాదానమహం కరిష్యే ॥

— ఇతి మహాసఙ్కల్పః —

ఉపనయనమఙ్గళాష్టకమ్

ఆదౌ గణేశస్తదను స్వయంభూస్తతో గిరీశస్తదనన్తరం హరిః ।
ఏతే సదా దేవగణా దిశన్తు వటోశ్చిరాయుశ్శుభకీర్తివిద్యాః ॥ ౧ ॥
సుమేరుపారత్నగిరీన్ద్రసిలశైలాపవిన్ధ్యాచలహేమకూటాః । సర్వే గి-
రీన్ద్రాస్సతతం దిశన్తు వటోశ్చిరాయుః—విద్యాః ॥ ౨ ॥ గోదావరీ
సిన్ధుమాలాపహారీ వేగావతీ నాదవతీ ప్రశస్తాః । నద్యస్సమస్తాస్సతతం
దిశన్తు వటోశ్చిరాయు—విద్యాః ॥ ౩ ॥ కృష్ణాజినం దర్భమయీ చ
మౌఞ్జీ పాలాశదణ్డః పరిధానశాటీ । యజ్ఞోపవీతం చ దిశన్తు నిత్యం

వటో శ్చిరాయు శ్శుభకీర్తి విద్యాః ॥ ౪ ॥ తామ్బూలగన్ధాక్షతవస్త్ర-పుష్పదీపాఙ్కురాశీర్వచనాని యాని। పుణ్యాహవాక్యాని దిశన్తు తాని వటో శ్చిరాయు శ్శుభకీర్తి విద్యాః ॥ ౫ ॥ మన్దారధాత్రీరు-హపారిజాతసంతానకల్పద్రుమచన్దనాని। కల్పద్రుమాఖ్యాని దిశన్తు తాని వటో శ్చిరాయుశ్శుభకీర్తివిద్యాః ॥ ౬ ॥ జమ్భారివైశ్వానరకా-లపుణ్యాపన్నిరృతిరాడ్వాయుకుబేరశర్వాః। ఏతే సదా దిక్పతయో ది-శన్తు వటో శ్చిరాయుశ్శుభకీర్తివిద్యాః ॥ ౭ ॥ ఓఙ్కారసవ్యాహృతి-మన్త్రముద్రాస్నాని త్రిగాయత్రీసరస్వతీస్వరాః। ఛన్దాంసి వేదాశ్చ దిశన్తు సర్వే వటో శ్చిరాయుశ్శుభకీర్తివిద్యాః ॥ ౮ ॥ వసిష్ఠజాబాలి-పరాశరాత్రివాధూలబోధాయనజామదగ్న్యాః। భృగ్వఙ్గిరోగౌతమ-కాశ్యపాశ్చ వటో శ్చిరాయుశ్శుభకీర్తివిద్యాః ॥ ౯ ॥

వివాహమఙ్గళాష్టకాని

సోమేశాబ్జభవాష్టదిక్పతిముఖై ర్దేవైర్వసిష్ఠాదిభిః బ్రహ్మా-ర్షిప్రవరైశ్చ నారదముఖై ర్దేవర్షిభిర్వ్యాపితే। ఆసీనో రమయా భువా సహ మహావైవాహికే మణ్టపే శ్రీమాన్ శిఖిపురీశ్వరో నర-హరిః కుర్యాజ్జగన్మఙ్గళమ్ ॥ ౧ ॥

ప్రహ్లాదం దురువాపశోకజలధేరుత్తారయన్నిగమాం, బా-హ్యాన్తఃపరిపూర్ణతాం ప్రకటయన్ స్తమ్భం విభిద్య బలాత్। హేమాక్షాగ్రజమాశుఘ్నన నఖరైర్యో మఙ్గళానాం నిధిః శ్రీమాన్-మఙ్గళమ్ ॥ ౨ ॥

యత్పాదాబ్జమరన్దబిన్దుసదృశీ గఙ్గా జగత్పావనీ, యన్నామ-స్మరణం దదాతి సకలాన్ కామాన్నృణామన్వహమ్। యత్సేవా భవసాగరైకతరణిస్సోఽయం జగన్నాయకః శ్రీమాన్ ....మఙ్గళమ్ ॥ ౩ ॥

అన్యోన్యాభినవాతిలావణ్యనిధౌ శృఙ్గారభఙ్గ్యావహాం, లక్ష్మీ-వీక్షణనైఖరీమనుభవన్ తత్పాణిసఙ్గోత్సవే। సానన్దం స్మరసారవశ్యపిశునం రోమాఞ్చముద్వేలయన్ శ్రీమాన్ ....మఙ్గళమ్ ॥ ౪ ॥

కల్యాణైకనికేతనస్సుజనతాకల్యాణసంధాయకః, కల్యాణక్ర-దకేళిదో గుణనిధిః కల్యాణకల్యాణదః। కల్యాణాద్రిసమానసార-విభవః కల్యాణసారాత్మకః శ్రీమాన్ ....మఙ్గళమ్ ॥ ౫ ॥

లక్ష్మీదత్తవరాం పులిన్దతనయాం లావణ్యసారాత్మికాం, సం-రక్తాం సుమపుఞ్జరీం కరుణయా జగ్రాహ లీలాప్రదః। సర్వజ్ఞః క్ర-ధితశ్చిరన్తన ఋషీస్సు బ్రహ్మచారీతి యః శ్రీమాన్ ....మఙ్గళమ్ ॥ ౬ ॥

సత్యాసత్యవివేచనైకకుశలస్సత్యప్రియస్సత్యవాక్సత్యజ్ఞానసు-ఖాత్మకస్సుఖకరస్సత్యావతారో హరిః। సత్యః కేవలచిన్మయో సతి జనాసత్యాపహస్సర్వదా శ్రీమాన్ ....మఙ్గళమ్ ॥ ౭ ॥

రాజీవాయతలోచనః ప్రవిలసద్రాజీవమిత్రప్రభః, రాజీవా-ఙ్ఘ్రిరజోవిధూతవృజినబ్రహ్మర్షిరాజస్సదా। రాజీవైకనికేతనాము-ఖలసద్రాజీవపుష్పంధయః శ్రీమాన్ ....మఙ్గళమ్ ॥ ౮ ॥

ఇత్యేతద్వరమఙ్గళాష్టకమిదం లక్ష్మీనృసింహస్య యః, కల్యా-ణోత్సవవేదికాసు పఠతే వధ్వా వరస్య శ్రియై। మాఙ్గల్యం సుతస-మ్పదం సువిమాలాం కీర్తిం చ దత్వా విభుః శ్రీమాన్ ....మఙ్గళమ్ ॥ ౯ ॥

లక్ష్మీర్యస్య పరిగ్రహః కమలభూస్సూనుర్గరుత్మాన్రథః పౌత్రశ్చన్ద్రవిభూషణః సురగురుశ్శేషశ్చ శయ్యాఽఽసనమ్। బ్రహ్మాణ్డం వరమన్దిరం సురగణా యస్య ప్రభోస్సేవకాస్స త్రైలోక్యకుటుమ్బపాలనపరః కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్॥ ౧

బ్రహ్మా వాయుగిరీశశేషగరుడా దేవేన్ద్రకామౌ గురుశ్చన్ద్రార్కౌ వరుణానలౌ మనుయమౌ విత్తేశవిఘ్నేశ్వరౌ। నాసత్యౌ నిఋతిర్మరుద్గణయుతాః పర్జన్యమిత్రాదయస్సస్త్రీకాస్సురపుఙ్గవాః ప్రతిదినం కుర్వన్తు వాం మఙ్గళమ్॥ ౨

విశ్వామిత్రపరాశరౌర్వభృగవోఽగస్త్యః పులస్త్యః క్రతుః శ్రీమానత్రిమరీచికౌత్సపులహాశ్శక్తిర్వసిష్ఠోఽఙ్గిరాః। మాణ్డవ్యో జమదగ్నిగౌతమభరద్వాజాదయస్తాపసాస్సస్త్రీకా మునిపుఙ్గవాః ప్రతిదినం కుర్వన్తు వాం మఙ్గళమ్॥ ౩

మాన్ధాతా నహుషోఽమ్బరీషసగరౌ రాజా పృథుర్హైహయః శ్రీమాన్ధర్మసుతో నలో దశరథో రామో యయాతిర్యదుః। ఇక్ష్వాకుశ్చ విభీషణశ్చ భరతశ్చోత్తానపాదధ్రువావిత్యేతే భువి భూభుజః ప్రతిదినం కుర్వన్తు వాం మఙ్గళమ్॥ ౪

అశ్వత్థో బదరీ చ చన్దనతరుర్మన్దారకల్పద్రుమౌ జమ్బూనిమ్బకదమ్బచూతసరళా వృక్షాశ్చ యే క్షీరిణః। సర్వే తే ఫలమిశ్రితం వనచయం వైభ్రాజితం భ్రాజితం రమ్యం చైత్రరథం సునన్దనవనం కుర్వన్తు వాం మఙ్గళమ్॥ ౫

గౌరీ శ్రీరదితిశ్చ కద్రువినతే జ్యోతిస్తు పూర్ణావతీ సావిత్రీ చ సరస్వతీ చ సురభిస్సత్యవ్రతాఽరున్ధతీ। స్వాహా జామ్బవతీ చ రుక్మభగినీ దుస్స్వప్నవిధ్వంసినీ దేవీ చామ్బునిధిస్సమీనమకరః కుర్వన్తు వాం మఙ్గళమ్॥ ౬

ఆదిత్యాదినవగ్రహాశ్శుభకరా మేషాదయో రాశయో నక్షత్రాణి సయోగకాశ్చ తిథయస్తద్దేవతాస్తద్గణాః । మాసాబ్దా ఋతవస్తథైవదివసాస్సన్ధ్యాస్తథా రాత్రయస్సర్వే స్థావరజఙ్గమాః ప్రతిదినం కుర్వన్తు వాం మఙ్గళమ్ ॥ ౭

గఙ్గా సిన్ధుసరస్వతీ చ యమునా గోదావరీ నర్మదా కృష్ణా భీమరథీ చ ఫల్గుసరయూశ్శ్రీగణ్డకీ గోమతీ । కావేరీ కపిలా ప్రయాగసహితా వేత్రావతీత్యాదయో నద్యశ్శ్రీహరిపాదపఙ్కజభవాః కుర్వన్తు వాం మఙ్గళమ్ ॥ ౮

భాస్వాన్కాశ్యపగోత్రజోఽరుణరుచిర్యస్సింహపోఽర్కస్సమిత్, షట్త్రిస్థో దశగశ్శుభశ్శశిగురూ భౌమశ్చ మిత్రం సదా । శుక్రో మన్దరిపుః కళిఙ్గజనపశ్చాగ్నీశ్వరౌ దేవతే, మధ్యే వర్తులపూర్వదిగ్దినకరః, కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ ॥ ౧

చన్ద్రః కర్కటకప్రభుస్సితనిభశ్చాత్రేయగోత్రోద్భవశ్చాగ్నేయశ్చతురశ్రవారుణముఖశ్చాపో హ్యుమాధీశ్వరః । షట్సప్తాగ్నిదశైకగశ్శుభకరో నారీబుధార్కప్రియస్స్వామీ యామునిజః పలాశసమిధః కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ ॥ ౨

భౌమో దక్షిణదిక్త్రికోణనిలయో విఘ్నేశ్వరః ఖాదిరస్స్వామీ వృశ్చికమేషయోస్సురగురుశ్చార్కశ్శశీ సౌహృదః । జ్ఞోఽరిష్షట్త్రిఫలప్రదశ్చ వసుధాస్కన్దౌ క్రమాద్దేవతే, భారద్వాజకులోద్భవోఽరుణరుచిః కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ । ౩

సౌమ్యః పీత ఉదఙ్ముఖస్సమిదపామార్గోఽత్రిగోత్రోద్భవో బాణేశానదిశస్సుహృద్రవిసితౌ వైరీన్దురస్య సమాః । కన్యాయుగ్మ-

పతిదఃశాష్టకచతుష్షష్ట్రిత్రగశ్శోభనో, విష్ణుః పూరుషదైవతో మగధపః కుర్యాత్సదా మఙ్గళం ॥ ౪

జీవశ్చాఙ్గిరగోత్ర ఉత్తరముఖో దీర్ఘోత్తరాశాస్థితః పీతోఽశ్వత్థసమిత్సురన్ధ్రగవిధిః కోదణ్డమీనాధిపః । సూర్యేన్దుక్షితిజప్రియో బుధసితౌ శత్రూ సమస్సూర్యజస్సప్తద్వ్యేకదశ్యాగస్తు శుభదః కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ ॥ ౫

శుక్రో భార్గవగోత్రజస్సితనిభః పూర్వాస్యముఖః పూర్వదిక్ పాఞ్చాలశ్రీ వృషభస్తులాధిపమహారాష్ట్రాధిపో దుమ్బరః । ఇన్ద్రాణీ మఘవా చ సౌమ్యరవిజౌ మిత్రేఽర్కచన్ద్రావరీ షష్ఠ్యాభృష్టశవర్జితో భృగుసుతః కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ ॥ ౬

మన్దః కృష్ణనిభస్తు పశ్చిమముఖస్సౌరాష్ట్రపః కాశ్యపో నక్రేశో ఘటకుమ్భహృద్బుధభృగూ వైరీ స్వవత్స్మోసుతః । స్థానం పశ్చిమదిక్ప్రజాపతియమౌ దేవౌ ధనుస్త్వాసనం షట్త్రిస్థశ్శుభకృచ్ఛనీ రవిసుతః కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ ॥ ౭

రాహుస్సింహళదేశపో నిఋతిః కృష్ణాఙ్గశూర్పాసనో యః పైఠీనసిగోత్రజోఽస్య తు సమిద్దూర్వా ముఖం దక్షిణమ్ । యస్సర్పోఽప్యధిదైవతం నిఋతిః ప్రత్యాధిదేవస్సదా షట్త్రిస్థశ్శుభకృచ్చ సింహికసుతః కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ ॥ ౮

కేతుర్జైమినిగోత్రజః కుశసమిద్వాయవ్యకోణే స్థితశ్చిత్రాఙ్కధ్వజలాఞ్ఛనో హి భగవాన్యో దక్షిణాశాముఖః । బ్రహ్మా చైవ తు చిత్రగుప్త అధిపః ప్రత్యాధిదేవస్సదా షట్త్రిస్థశ్శుభకృచ్చ బర్బరపతిః కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ ॥

జాతః పఙ్క్తిరథస్య భాగ్యవశతో భాస్వత్కులే నిర్మలే సౌమిత్రిప్రముఖైస్సహోదరగణైస్సంసేవితస్సాదరమ్ । సంతోషం జనయన్సమస్తజగతాం శౌర్యాదిభిస్సద్గుణైః శ్రీరామః కుసుమాస్త్రకోటిసదృశః కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ ॥ ౧

ఆహూతో మునినా మఖావనకృతే సౌమిత్రిణా సంయుతః తీర్త్వాఽథో సరయూం ప్రసన్నసలిలాం బ్రహ్మర్షిభిస్సేవితామ్ । జిత్వాఽనార్యగుణాంసుకేతుతనయాం మోదంమునేరావహన్ శ్రీరామః కుసుమాస్త్రకోటి + మఙ్గళమ్ ॥ ౨

లబ్ధ్వాఽస్త్రాణి మహాన్తి కౌశికమునేస్సంతాపితాన్యాస్వరైః మారీచప్రముఖాన్ మహాబలయుతాన్యుద్ధే శరైరాశరాన్ । జిత్వాఽమోఘపరాక్రమేణ మహతా శౌర్యశ్రియాఽఽలిఙ్గితః శ్రీరామః కుసుమాస్త్రకోటి + మఙ్గళమ్ ॥ 3

నిర్వృత్తావభృథే తదా మునివరే సేన్ద్రైస్సురైస్సంనుతః సర్షి-ర్లక్ష్మణసంయుతోఽథ మిథిలాం ద్రష్టుం పురీం ప్రస్థితః । తీర్త్వాపుణ్య-జలాం భగీరథసుతాం సంజాతసన్ధ్యాక్రియః శ్రీరామః కుసుమాస్త్రకోటి + మఙ్గళమ్ ॥ ౪

దృష్ట్వా గౌతమమౌనివర్యవనితాం పాషాణభావం గతాం కృత్వా పాదసరోజధూళికణికాసంసర్గతః పావితామ్ । తద్భర్త్రైవ సమర్చితోఽథమునినా తుష్టాత్మనా చ స్తుతః శ్రీరామః కుసుమాస్త్ర-కోటి + మఙ్గళమ్ ॥ ౫

యుక్తః కౌశికసన్దనేన మునినా తుష్టైర్మునీన్ద్రైర్వృతః ప్రాప్య శ్రీయుతమైథిలేన్ద్రనగరీం తద్యజ్ఞవాటీంగతః । తత్రార్చ్యాం మిథిలా-

ధిపేన రచితాం స్వీకృత్య మోదాన్వితః శ్రీరామః కుసుమాస్త్ర-
కోటి+మఙ్గళమ్ ॥ ౬

శైవం చాపమపారశౌర్యమహిమా దృష్ట్వాఽథ సజ్జం క్ష-
ణాత్ కృత్వాఽఽరోప్య శరం విభజ్య సహసా సభాసు తైస్సం-
స్తుతః । కన్యా మఙ్గళమాలికాం జనకజాన్యస్తాం వహన్ప్రీమతః శ్రీ
రామః కుసుమాస్త్రకోటి+మఙ్గళమ్ ॥ ౭

ఉద్వాహోత్సవదర్శనాయ మిళితైః పౌరాదిభిస్సాదరైః దృ-
ష్టో మణ్టపవేదికాన్తరలసత్సౌవర్ణపీఠస్థితః । భూపుత్ర్యాః కలయన్ప్ర-
మోదభరితః పాణిగ్రహం సాదరం శ్రీరామః కుసుమాస్త్రకోటిస-
దృశం కుర్యాత్సదా మఙ్గళమ్ ॥ ౮

శ్రీమద్వేఙ్కటసూరిణా విరచితం శ్రీకణ్ఠనిత్యార్చనాత్
సాక్ష్యం స్వాదుతరాం మనోజ్ఞకవితామాసేదుషా శాశ్వతీమ్ । మర్త్య
శ్శ్రీకరమఙ్గళాష్టకమిదం కల్యాణకాలే పఠన్ కల్యాణాచలకార్ముకస్య
కృపయా కల్యాణభాగ్జాయతే ॥

పునస్సంధానప్రయోగః

యది ప్రమాదాద్గృహాగ్నినాశస్తదా హోమకాలశ్చేద్వ్యతి-
మానః స్త్రియా సహ స్నానాదినా శుచిర్భూత్వా ఆయతనస్థిత-
భస్మ సర్వమపనీయ తదాయతనం గోమయేనోపలిప్య ఉల్లేఖనాదికం
కృత్వా యథాశక్తి సికతాదిసంభారాన్నిక్షిప్య । శ్రోత్రియాగారా-
దగ్నిమాహృత్య వ్యాహృతిభిర్విధివదగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య ప్రబోధ్య

ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య । మమ ఆపది ప్రమాదాన్న-
ష్టాగ్నేః పునస్సంధానం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య । చత్వారి శృఙ్గేత్యా-
దినాఽగ్నిం ధ్యాత్వా పరిసమూహనాదికం కృత్వా ఆజ్యం విధివ-
త్సంస్కృత్యాగ్నేః పశ్చాత్ దర్భేషు తదాజ్యం నిధాయ స్రువం
సంమృజ్య । అయాశ్చేతి మన్త్రేణాహుతిం హుత్వా ఉద్దేశత్యాగౌ
కృత్వా తత్కాలహోమం పూర్వవత్కుర్యాత్ । హోమకాలే
అగ్నిరనుగతశ్చేత్తదైవ పూర్వవత్పునస్సంధానం కృత్వా అన్యహో-
మకాలపర్యన్తం పూర్వోక్తనియమేన స్త్రియా సహ అనశ్నన్
స్థిత్వా కాలహోమం కుర్యాత్ । ఏవమాపది ప్రమాదాదగ్నినాశే
అగ్నినాశదినాదారభ్య త్రిరాత్రపర్యన్తం ప్రాణాయామశతం ద్వాద-
శదినపర్యన్తం ఏకదినోపవాసమేవం తత్తద్దినానుసారి ప్రాయశ్చిత్తం
కృత్వా అయాశ్చేతి మన్త్రేణ పునస్సంధానం కుర్యాత్ । తద్ద్వాద-
శదివసానాం మధ్యేఽన్యనాపద్యాలస్యాదేక కాలమపి త్యక్తాగ్నిర్య-
థాశక్తి కించిత్సువర్ణదానం ద్వాదశదినపర్యన్తం ఏకదినోపవాసః
మాసద్వయపర్యన్తం త్రిరాత్రముపవాసః అబ్దపర్యన్తం మాసం
పయోవ్రతం ద్వివర్షపర్యన్తం చాన్ద్రాయణం సామాయనం చ
తదూర్ధ్వం త్వబ్దకృచ్ఛ్రం ధనినో గోదానం చేత్యేవంప్రమాదా-
దాలస్యరూపాపరాధానుసారి తత్తత్కాలోక్తప్రాయశ్చిత్తం తత్త-
త్ప్రతినిధిరూపసువర్ణదానాదినా కృత్వా పునస్సంధానం కుర్యా-
త్తత్రాయం క్రమః—

పూర్వోక్తమగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య సమిద్ద్వయమాదాయ పున-
ర్దేశకాలౌ సంకీర్త్య । అత్ర పునస్సంధానహోమే దేవతాపరిగ్ర-
హార్థమన్వాధానం కరిష్య ఇత్యాద్యాఘారావాజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా

త్రిరగ్నిం పవమానం ప్రజాపతిం చాజ్యేన అర్యమాగ్నిం వరుణాగ్నిం పూషాగ్నిం ప్రజాపతిం చ లాజద్రవ్యేణ సూర్యాసావిత్రీం చతుర్వారమాజ్యేన శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాది సద్యోయుక్త్య ఇత్యన్తముక్త్వా సమిద్ద్వయమగ్న్యాధాయ పరిసమూహనాద్యాజ్యే దర్భాగ్రద్వయశుపగాన్తం కృత్వాఽఽజ్యేన సహలాజాన్పర్యగ్ని కృత్వా ఉదగుద్వాసస్య అఘారాన్తం కృత్వా। అగ్న ఆయూంషీత్యాదితిసృభిర్మన్త్రైః, ప్రజాపతే నత్వదితి మన్త్రద్వయేన చాజ్యం హుత్వా। ప్రక్షాళితపద్వజ్ఞలా స్వయమాజ్యేనోపస్తీర్య లాజాన్ ద్విర్వారమోహ్య శేషమభిఘార్య అవత్తం చాభిఘార్య। అర్యమణం న్విత్యస్య వామదేవోఽర్యమాఽనుష్టుప్—

అర్యమణం ను—నాముతస్స్వాహా। అర్యమ్ణేఽగ్నయ ఇదం న మమ॥

తిష్ఠన్త్యా వధ్వా హావయేత్। వరుణం న్వితి పూషణం న్వితి మన్త్రద్వయేన చ పృథక్పృథక్ హావయేత్। అథవా ఆచార్యః స్మృత్యుక్తప్రకారేణ స్వయమేవ కుర్యాత్। వరుణం న్విత్యస్య మన్త్రస్య వామదేవోఽనుష్టుప్—

వరుణం ను—నాముతస్స్వాహా। వరుణాయాగ్నయ ఇదం న మమ॥

పూషణం న్విత్యస్య వామదేవః పూషానుష్టుప్—

పూషణం ను దేవం—నాముతస్స్వాహా। పూష్ణేఽగ్నయ ఇదమ్॥

తతః అవశిష్టాన్ లాజాన్ శూర్పకోణేన ప్రజాపతిం మనసా స్మరన్ తథైవ హావయేత్।

ఆ నః ప్రజామితి చతసృణాం సూర్యాసావిత్రీ (ఋ) ప్రథమా జగతీ ద్వితీయా త్రిష్టుప్ తృతీయాచతుర్థ్యావనుష్టుభౌ ॥

ఆ నః ప్రజాం—చతుష్పదే స్వాహా। సూర్యాయై సావిత్ర్యై ఇదమ్।

అఘోరచక్షుః—చతుష్పదే స్వాహా। సూర్యాసావిత్ర్యై ఇదమ్॥ ఇమాం త్వమిన్ద్రమీఢ్వః—కృధి స్వాహా। సూర్యాసావిత్ర్యై ఇదమ్॥ సమ్రాజ్ఞీ—దేవృషు స్వాహా। సూర్యాసావిత్ర్యై ఇదమ్॥ సమఞ్జన్తు—దధాతు నౌ। ఇతి మన్త్రాన్త్యశేషేణ స్వస్య హృదయం చాలభ్య। స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య పూర్ణపాత్రనయనాది హోమం కుర్యాత్ ॥

ఇతి పునస్సంధానప్రయోగః
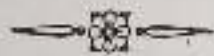
అథ ద్విభార్యాగ్నిసంసర్గప్రయోగః

ఉభావగ్నీ పూర్వోక్తప్రకారేణ స్థణ్డిలయోః ప్రతిష్ఠాప్య జ్యేష్ఠభార్యాగ్నిసమీపే ఉపవిశ్య ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య మమ భార్యాద్వయాగ్నిసంసర్గద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాయశ్చిత్తాజ్యహోమం కరిష్యే ఇతి సంకల్ప్య। పరిసమూహనాది స్రువసంమార్జనాన్తం కృత్వా జ్యేష్ఠభార్యాన్వారబ్ధోఽగ్నిమీళే ఇతి నవర్చస్య సూక్తస్య మధుచ్ఛన్దాగ్నిర్గాయత్రీ॥ అగ్నిమీళే—రత్నధాతమం స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదమ్। అగ్నిః పూర్వేభిః—వక్షతి స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదమ్॥ అగ్నినా రయిం—

వత్తిమం స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదమ్ । అగ్నయం — గచ్ఛతి స్వాహా ॥
అగ్నయ ఇదమ్ ॥ అగ్నిర్హోతా — అగమత్స్వాహా ॥ అగ్నయ
ఇదమ్ ॥ యదఙ్గ దాశుషే — మఙ్గిరస్స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదమ్ ॥ ఉప
త్వాఽగ్నే — ఏమసి స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదమ్ ॥ రాజన్తమధ్వరాణాం
స్వేదమె స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదమ్ ॥ స నః పితేవ సూనవె — స్వ-
స్తయె స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదమ్ ॥ ఏతైర్మన్త్రైస్స్వాహాకారం వ-
రన్ ప్రత్యృచం హుత్వా అగ్నే త్వం నో అన్తమ ఇతి సూక్తేనాగ్ని-
ముపస్థాయ పరిసమూహనాదికం కృత్వా । తమగ్నిం అయం తె
యోనిరితి మన్త్రేణ సమిధ్యారోప్య ॥ తత ఉత్తరతస్స్థితకనిష్ఠపత్న్య-
గ్నిసమీపె ఉపవిశ్య ప్రత్యవరోహ జాతవేద ఇతి మన్త్రేణ తత్సమి-
ధమగ్నౌ ప్రక్షిప్య ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ కథయిత్వా అస్మిన్
అగ్నిద్వయసంసర్గహోమె దేవతాపరిగ్రహార్థమన్వాధానం కరిష్య
ఇత్యుక్త్వా । అస్మిన్నన్వాహితేఽగ్నావిత్యాది చక్షుషీ ఆజ్యేనేత్యన్త-
ముక్త్వా ప్రధానదేవతామగ్నిం షడ్వారమాజ్యేన శేషేణ స్విష్టకృత-
మిత్యాది సద్యో యక్ష్య ఇత్యన్తముక్త్వా । సమిద్ద్వయమగ్నావా-
ధాయ పరిసమూహనాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వా ఉభాభ్యామన్వా-
రబ్ధః —

అగ్నినాగ్నిస్సమిధ్యత ఇత్యస్య కాణ్వో మేధాతిథిరగ్నిర్గాయత్రీ)
అగ్నిద్వయసంసర్గప్రధానాజ్యహోమె వినియోగః —

అగ్నినాఽగ్నిస్సమిధ్యతే కవిర్గృహపతిర్యువా । హవ్య-
వాడ్జుహ్వాస్యస్స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదమ్ ॥ త్వం హ్యగ్నె అగ్నినె-
త్యస్య ఆఙ్గిరసో విరూపోఽగ్నిర్గాయత్రీ — త్వం హ్యగ్నె అగ్నినా

విప్రో విప్రేణ సన్త్సతా। సఖా సఖ్యా సమిధ్యసే స్వాహా। అగ్నయ ఇదం న మమ॥ అస్తీదమధిమన్థనమితి తృచస్య విశ్వామిత్రోఽగ్నిరనుష్టుప్। అన్త్యే ద్వే త్రిష్టుభౌ॥

అస్తీదమధిమన్థనమస్తి ప్రజననం కృతమ్। ఏతాం విశ్పత్నీమా భరాగ్నిం మన్థామ పూర్వథా స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదమ్॥ అరణ్యోర్నిహితో జాతవేదా గర్భ ఇవ సుధితో గర్భిణీషు। దివే దివ ఈడ్యో జాగృవద్భిర్హవిష్మద్భిర్మనుష్యేభిరగ్నిః స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥ ఉత్తానాయామవ భరా చికిత్వాన్త్సద్యః ప్రవీతా వృషణం జజాన। అరుషస్తూపో రుశదస్య పాజ ఇళాయాస్పుత్రో వయునేఽజనిష్ట స్వాహా॥ అగ్నయ ఇదం న మమ॥

పాహి నో అగ్న ఇత్యస్య ప్రగాథో భర్గోఽగ్నిర్బృహతీ। పాహి నో అగ్న ఏకయా పాహ్యుత ద్వితీయయా। పాహి గీర్భిస్తిసృభిరూర్జాం పతే పాహి చతసృభిర్వసో స్వాహా।

ఏతైర్మన్త్రైర్హుత్వా స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాప్య పూర్వవత్సమ్భారవత్యాయతనే తమగ్నిం ప్రతిష్ఠాప్య యథాపూర్వం పరిచరేత్॥

ఇత్యగ్నిద్వయసంసర్గప్రయోగః
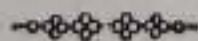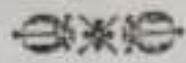
అథార్కవివాహవిధిః

ఆదిత్యదివసే వాఽపి హస్తర్క్షే వా శనైశ్చరే। శుభే దినే వా పూర్వాహ్ణే కుర్యాదర్కవివాహకమ్॥

వేళాదినియమో బ్రహ్మపురాణే దర్శితః—

గ్రామాత్ప్రాచ్యాముదీచ్యాం వా సుపుష్పఫలసంయుతమ్। పరీక్ష్య యత్నతోఽధస్తాత్ స్థణ్డిలాది యథావిధి॥

వ్యాసః—స్నాత్వాఽలంకృతగాత్రస్తు రక్తగన్ధాదిభూషితః। సపుష్పఫలశాఖైకమర్కగుల్మం సమాశ్రయేత్॥ తత్తల్లక్షణసంయుక్తం అర్కం సంస్థాప్య యత్నతః। అర్కకన్యాప్రదానార్థమాచార్యం కల్పయేత్పురా॥ అర్క సన్నిధిమాగత్య తతస్స్వస్త్యాది వాచయేత్। నాన్దీశ్రాద్ధం హిరణ్యేన చాష్టవర్గాన్ప్రపూజయేత్॥ పూజయేన్మధుపర్కేణ వరం విప్రస్య హస్తతః। యజ్ఞోపవీతం వస్త్రం చ హస్తకర్ణాదిభూషణమ్॥ ఉష్ణీషగన్ధమాల్యాదీన్ వరాయాస్మై ప్రదాపయేత్। స్వశాఖోక్తప్రకారేణ మధుపర్కం సమాచరేత్॥ కృత్వాఽర్కం పురతస్తిష్ఠన్ ప్రార్థయేత్తద్ద్విజోత్తమః। త్రిలోకవాసిన్సప్తాశ్వ ఛాయయా సహ భో రవే॥ తృతీయోద్వాహజం దోషం నివారయ సుఖం కురు। తతో ధ్యాత్వా దేవేశం ఛాయయా సహితం రవిమ్॥ వస్త్రైర్మాల్యైస్తథా గన్ధైస్తత్తన్మన్త్రేణ పూజయేత్। అర్కం ప్రదక్షిణం కుర్యాజ్జపేన్మన్త్రమిమం బుధః॥ మమ ప్రీతికరా యేయం మయా సృష్టా పురాతనీ। అర్కజా బ్రహ్మణా సృష్టా అస్మాకం ప్రతిరక్షతు। పునః ప్రదక్షిణం కుర్యాన్మన్త్రేణానేన

మన్త్రవిత్ । నమస్తే మఙ్గళే దేవి నమస్సవితురాత్మజే ॥ త్రాహి
మాం కృపయా దేవి పత్నీత్వం మే ఇహాగతా । తతశ్చ కన్యావరణం
త్రిపూర్వం కులముచ్చరేత్ ॥ ఆదిత్యస్సవితా చార్కః పుత్రీ పౌత్రీ
చ నప్త్రికా । గోత్రం కాశ్యపమిత్యుక్తం లోకే లౌకికమాచరేత్ ॥
సుముహూర్తే నిరీక్షేత స్వస్తిసూక్తముదీరయన్ । ఆశీర్భిస్సహితం
కుర్యాదాచార్యప్రముఖైర్ద్విజైః ॥ అథాచార్యం సమాహూయ
విధినా సంముఖాచ్ఛ తామ్ । ప్రతిగృహ్య తతో హోమం గృహ్యో
క్తవిధినాఽఽచరేత్ ॥ అర్కకన్యామిమాం విప్ర యథాశక్తివిభూ-
షితామ్ । గోత్రాయ శర్మణే తుభ్యం దత్తాం విప్ర సమాశ్రయ ॥
అఙ్జల్యుత్తకర్మాణి కృతకఙ్కణపూర్వకమ్ । యావత్పుష్పావృతం
సూత్రం తావదర్కం ప్రవేష్టయేత్ ॥ స్వశాఖోక్తేన మన్త్రేణ గా-
యత్ర్యా వాఽథవా జపేత్ । పఞ్చకృత్య పునస్సూత్రం స్కన్ధే బ-
ధ్నాతి మన్త్రితః ॥ బృహత్సామేతి మన్త్రేణ సూత్రరక్షాం ప్రకల్ప-
యేత్ । అర్కస్య పురతః పశ్చాద్దక్షిణోత్తరయోస్తథా ॥ కుమ్భాం-
శ్చ నిక్షిపేత్పశ్చాదాగ్నేయాదిచతుష్టయే । సవస్త్రం ప్రతికుమ్భం
చ త్రిసూత్రేణైవ వేష్టయేత్ ॥ హరిద్రాగన్ధసంయుక్తం పూరయే-
చ్ఛీతళం జలమ్ । ప్రతికుమ్భం మహావిష్ణుం సంపూజ్య పరమేశ్వరమ్ ॥
పాద్యార్ఘ్యాదీని వాద్యాన్తం కుర్యాన్నామ్నైవ మన్త్రవిత్ ॥

ఇత్యర్కవివాహవిధిః.

అథ శౌనకోక్తార్కవివాహవిధిః

తృతీయే తు వివాహే తు సంప్రాప్తే పురుషస్య తు । అర్కం
వివాహం వక్ష్యామి శౌనకోక్తవిధానతః ॥ అర్కసన్నిధిమాగత్య తత్ర

స్వస్త్యాది వాచయేత్ । నాన్దీశ్రాద్ధం ప్రకుర్వీత స్థణ్డిలం చోపకల్ప-
యేత్ ॥ అర్కమభ్యర్చ్య విధినా గన్ధపుష్పాక్షతాదిభిః । స్వయం
చాలంకృత స్తద్వద్వస్త్రమాల్యాదిభూషణైః ॥ అర్కస్యోత్తరదేశేతు
సమన్వారబ్ధ ఏతయా । ఉల్లేఖనాదికం కుర్యాదాఘారాన్తమతః పరమ్
ఆజ్యాహుతిం చ జుహుయాత్ సంగోభిరిత్యేకయా ఋచా । యస్మై
త్వా కామకామాయే త్యేతయర్చా తతఃపరమ్ ॥ వ్యస్తాభిశ్చ సమ-
స్తాభి స్తతశ్చ స్విష్టకృద్భవేత్ । పరిషేచనపర్యన్తమయా స్యేత్యాదిభిః
క్రియాత్ ॥ పునః ప్రదక్షిణం కృత్వా మన్త్రమేతముదాహరేత్ ।
మయా కృతమిదం కర్మ స్థావరేషు జరాయుణా ॥ అపత్యకామినో
దేహి తత్సర్వం క్షన్తుమర్హసి । ఇత్యుక్త్వా శాన్తిసూక్తాని జపిత్వా
విసృజేత్పునః ॥ గోయుగ్మం దక్షిణాం దద్యాదాచార్యాయ చ భక్తితః ॥
ఇతరేభ్యోపి విప్రేభ్యో దక్షిణాం చాపి శక్తితః ॥ తత్సర్వం గురవే
దద్యాదస్తై పుణ్యాహమాచరేత్ । చతుర్థదివసేఽతీతే పూర్వ-
వత్సంప్రపూజ్య చ ॥ విసృజ్య హోమమగ్నిం చ విధినా మానుషీం
పరామ్ । ఉద్వహేదన్యథా నైవ పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిమాన్ ॥ న
పశూన్న చ మిత్రాణి మఙ్గళం చ న గచ్ఛతి । ఏవమేవ ద్విజశ్రేష్ఠ
విధినా సమ్యగుద్వహేత్ ॥ ధనధాన్యసమృద్ధిశ్చ ఇచ్ఛాశక్తిః పరత్ర
చ ఇతి ॥

ఇత్యర్కవివాహవిధిః

అథార్కవివాహప్రయోగః

ప్రాణానాయమ్య దేశకాలౌ సంకీర్త్య అర్కవివాహహోమం
కరిష్య ఇతి సంకల్ప్య । తత్ర దేవతాపరిగ్రహార్థమిత్యాద్యాఘారా-

స్తముక్త్వా బృహస్పతిమగ్నిమగ్నిం వాయుం సూర్యం ప్రజాపతిం చాజ్యేన శేషేణ స్విష్టకృతమిత్యాద్యాఘారావాజ్యేనేత్యన్తముక్త్వా ।

సంగోభిరిత్యస్య ఆఙ్గిరసో బృహస్పతిర్దేవతా త్రిష్టుప్ ఛన్దః ।

సంగోభిరాఙ్గిరసో నక్షమాణో భగ ఇవేదర్యమణం నినాయ । జనే మిత్రో న దమ్పతీ అనక్తి బృహస్పతే వాజయాశూఁరివాజౌ స్వాహా ॥ బృహస్పతయ ఇదమ్ । అనేన మన్త్రేణాజ్యాహుతిం హుత్వా । యస్త్వా కామకామాయ వయం సమ్రాడ్యజామహే । తమస్మభ్యం కామం దత్త్వాఽథేదం త్వం ఘృతం పిబ స్వాహా ॥ అగ్నయ ఇదం న మమ ॥

తతో వ్యస్తసమస్తాశ్చ వ్యాహృతీర్హుత్వా ॥ స్విష్టకృదాది హోమశేషం సమాపయేత్ ॥

ఇత్యర్కవివాహవిధిః

॥ అథాశ్వలాయనీయపూర్వప్రయోగసోపానకారికాః. ॥

తత్రాదౌ జాతకర్మణః, నామకర్మణశ్చ ॥ స్నానం తు పుణ్యాహమతస్తు నాన్దీ సంప్రాశనం శ్రోత్రియుగాంశ్చ యుగ్మమ్ । సందృశ్య చావస్థితిమాసపూజా మాసత్రనైసర్గికనామకం స్యాత్ ॥

అన్నప్రాశనస్య ॥ కృత్వా పుణ్యాహనాన్ద్యాది దధి మధ్వాజ్యమిశ్రితమ్ । ప్రాశయేత్సర్వకామస్యాత్సిద్ధ్యై చాన్నపతే ఇతి ॥

చౌలకర్మణః ॥ ప్రధానహోమశ్శిశిరోష్ణతోయైః శిరస్త్రిలేపో నవనీతదధ్నా । స్యాద్దర్భసంచ్ఛేదనమస్య వాపః స్నానం తతస్స్విష్టకృదాదికం స్యాత్ ॥

ఉపనయనస్య—కృచ్ఛ్రం చరేద్భోజనవాపనే చ నిరీక్షణం స్యాదుపలేపనాద్యమ్। సంస్కృత్య సర్పిః కటకృష్ణచర్మ యజ్ఞోపవీతాచమనాది హోమః॥ జలాఞ్జలిస్సూర్యనిరీక్షణం చ కస్యేతి భాషా సగురుప్రసాదః। సమిన్నిధానం శ్రవణోపదేశః హృత్సంస్పర్శనం మౌఞ్జీపలాశదణ్డః। శిష్టౌ తతస్స్విష్టకృదాదిహోమః సమాపనం తత్ర చ మాతృభిక్షా॥

మేధాజననస్య—పుణ్యాహపూజే సావిత్ర్యా నవవస్త్రాదిధారణమ్। ప్రదక్షిణమపస్సిఞ్చేత్ సుశ్రవస్సుశ్రవా ఇతి॥

ఉపాకర్మణః॥ పుణ్యాహమాధానమథాజ్యభాగౌ ప్రధానమాజ్యైర్దధిసక్తుభిశ్చ। సస్విష్టకృద్దానమథోపవీతం ధార్యం తతః ప్రాశనమార్జనే చ॥ ఉపక్రమస్తత్ర ఋగాదికానాం సాఙ్గశ్రుతీనాం హవనస్య పూర్ణమ్॥

ఉత్సర్జనస్య॥ పుణ్యాహసప్తర్షిసమర్చనం స్యాత్ ఆజ్యేన సావిత్రనవాహుతిశ్చ। అగ్న్యాదిదేవాశ్చరుణాఽత్రహోమః శేషేణ సాపిష్టకృతం శ్రుతీనామ్॥ ఉపక్రమో హోమసమాపనం చ సంతర్పణం స్యాద్ధుతదేవతానామ్। దైవం తథాఽఽర్షం పితృతర్పణం చ ఋష్యర్చనం సూక్తజపః ప్రతీన్ద్రః॥

ప్రతిచతుష్టయస్య॥ యథోపనీతౌ సకలం తథైవ కార్యం దధ్యాన్నమథాస్య మౌఞ్జ్యాః। పాలాశదణ్డస్య చ ధారణం స్యాత్ తతశ్చ సాపిష్టకృతం సమాప్తిః॥ హవిర్గ్రహస్థాలిసపూర్ణపాత్రనిధానమన్త్రశ్రవణం పురోవత్॥ తథాఽఽజ్యభాగౌ హవనం ప్రధానం నిధాయ సాపిష్టకృదర్థమన్నమ్॥ ప్రాశ్యోపతిష్ఠేత సహాప్రరశ్మిం సంమీల్య వస్త్రేణ ముఖం తతశ్చ। కుర్యాదథ స్విష్టకృ-

దాదిహోమసమాప్తిమారణ్యకవాచనం స్యాత్ ॥ నిరీక్షణం దాన-
మశ్చ సమ్మృతేః దిశశ్చ భూస్పర్శనమన్త్రిజాపః। బ్రహ్మోదనం
తత్ర మహావ్రతాదౌ అవేతనం వేదనిరూపణం స్యాత్ ॥ బ్రహ్మౌ-
దనం సర్వసమానమేతత్ గోదానికం చౌలవదత్ర కార్యమ్ ॥

సమావర్తనస్య ॥ గురుమర్థేన సంపూజ్య తేనానుజ్ఞామ-
వాప్య చ। ఊర్ధ్వం సమిత్స్వస్త్యయనం చ నాన్దీ కృచ్ఛ్రత్రికం కృ-
త్వా పృథగగ్ని కార్యమ్। సంకల్ప్య లేఖావ్యనలప్రతిష్ఠాద్యాఘా-
రహోమస్తదనన్తరం తు ॥ ప్రధానహోమో ముఖలోమవాపనం
కరజసంస్కారమథాభిషేచనమ్। వస్త్రాజినే కుణ్డలగన్ధలేపః స్రక్పా-
దుకాఛత్రసవేణుదణ్డమ్ ॥ మణిం శిరోవేష్టనమూర్ధ్వశాఖా హో-
మస్తతస్స్యాద్దశభిస్సమిద్భిః। భూరాది హుత్వాఽథ సమాప్తిహో-
మో యజ్ఞోపవీతస్య తు ధారణం స్యాత్ ॥ మేఖలాదీని సంత్యజ్య
శిష్టసంకల్పమారభేత్ ॥ తతో నసక్తమిత్యాది గురునాదివిసర్జనమ్ ॥
లౌకికం తు సమాశ్రిత్య కాశీయాత్రాం సమాచరేత్। నీరాజనం
తతో లబ్ధ్వా బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తతః ॥ స్వస్తిగృహముఖం కుర్యా
న్నాన్దీకర్మ చ తాపుభా। వదేద్యస్స్వస్తివచనం సంకల్పస్తదనన్త-
రమ్ ॥

మధుపర్కస్య ॥ సంకల్ప్య విష్టరం చైవ పాద్యార్ఘ్యాచమ-
నీయకమ్। త్రిర్నివేదనమేతద్వై ఆచామేత్పునరమ్బుభిః ॥ మధు-
పర్కం చ సంవీక్ష్య ధృత్వా పాత్రం స్వపాణినా। ఆలోడనాదికం
కృత్వా భూమౌ పాత్రం నిధాయ చ ॥ త్రిః ప్రాశ్యాచమ్య చాచ-
మ్య గామితి త్రిర్నివేదయేత్। యజ్ఞోపవీతవస్త్రాది భూషాలాఙ్కాంశ్చ
ధారయేత్ ॥

వివాహస్య ॥ ఆదౌ తు కన్యావరణం ముహూర్తం నిరీ-
క్షణం దానమథాక్షతానామ్ ॥ ఆరోపణం కఙ్కణసూత్రబన్ధో హారి
ద్రవస్త్రం నవవస్త్రబన్ధః ॥ ప్రధానహోమస్తు కరగ్రహశ్చ భ్రాత్రా
దినిక్షిప్తసులాజహోమః ॥ ప్రదక్షిణం చాప్యుపలాధిరోహో ధ్రువ-
ద్విసర్గస్త్రిభిరర్యమాదిభిః ॥ ఉత్క్రామయేత్సప్తపదాని వధ్వా
వరస్య కుమ్భోదకమార్జనం చ । తతశ్చ సౌవిష్టకృదాదిహోమ-
సమాపనం వస్త్రయుగాగ్రబన్ధమ్ ॥ విప్రస్య సందర్శనమరున్ధతీనాం
ఔపాసనం స్యాద్ధవనం ప్రవిశ్య ।

నాకబలికర్మణః ॥ దాక్షాయణ్యాదిపూజా చ సువాసిన్యోః
ప్రదక్షిణమ్ । గజారోహణమన్యోన్యం ఫలతామ్బూలదాపనమ్ ॥
పుణ్యాహపూజాం కుర్వీత వసన్తస్యావచారకమ్ । స్తమ్భార్చనం చ
కృత్వా తు కఙ్కణస్య విసర్జనమ్ ॥

అథాత్మసమారోపణ సమిత్సమారోపణ ప్రకరణమ్—
తత్రేయమాశ్వలాయనకారికా—

అగ్నిః ప్రయాతి చేత్పాణిం ప్రతిపద్యేత ఇత్యృచ । జిఘ్రే-
త్పాణిం స్తతః కాల ఆహృత్యాగ్నిం సముచ్ఛ్రయసేత్ ॥ ప్రామమ్హరణ-
కాలే తు కర్తైతత్సముదాహృతమ్ । కృతే పాణిసమారోపే తద్ధ-
మార్జనమే మే కృణు ॥ జలే నిమజ్జన న స్నాయాన్నో పెమూచ్ఛ
స్త్రియం తథా । కృత్వా మూత్రపురీషే చ చిరం నాసీత వాఽ-
శుచిః ॥ అపక్వేవం ప్రకుర్వీత ప్రాయశ్చిత్తాహుతిహూయతేత్ । సమిధం

ప్రతిపేద్వాఽగ్నే అయం తే యోనిరిత్యృచా ॥ అగ్నే ప్రత్యవ-
రోహేతి కాలే తామాదధాత్యథ । అనేనైవ తు పూర్వస్మిన్ వత్స-
ఒప్యగ్నిం సముచ్ఛ్వసేత్ ॥

ఇత్యాశ్వలాయనకారికాయాం ద్వితీయాధ్యాయె

అగ్నేరల్పసమారోపణవిధిః.

అథాగ్నిసన్ధానమ్—తత్రైవ తృతీయాధ్యాయె—

ఔపాసనే తు గచ్ఛేచ్చేదుకలేపాది పూర్వవత్ । ఆహృతం
శ్రోత్రియాగారాత్ప్రతిష్ఠాప్య హవిర్భుజమ్ ॥ అన్యస్మాద్ధోమకాలా-
త్రీన్నాశ్నీయాద్యది వా గృహీ । పయఃపానాది వా శక్త్యా సం-
స్కృత్యాజ్యం చ పూర్వవత్ । అయాశ్చేత్యనయా హుత్వా యథా
పూర్వం జుహోత్యథ ॥ వ్యాహృతిభిర్వాఽథ కైశ్చిదుక్తమేవం హి
సూరిభిః ॥

ఇత్యగ్నిసన్ధానవిధిః.

చౌలోపనీత్యోర్యరఖలవ్రతేషు బ్రహ్మౌదనే దారపరిగ్రహే చ ।
స్నానే చ గోదానవిధౌ చ సర్వే నైవాజ్యభాగౌ ప్రవదన్తి సన్తః ॥
యత్రాగ్నిః పవమానోఽస్తి యత్ర వా సదసస్పతిః । తత్రాజ్యభాగౌ
నైవేష్టౌ పునరాధానకం వినా ॥

॥ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు ॥

అశుద్ధ సంశోధనమ్

పుట.	పంక్తి	అశుద్ధం.	శుద్ధం.
౧౨	౧౫	బ్రవామహై	బ్రవామహై
౧౭	౫	నామ్ । క్షేపీ	నాం క్షేపీ
౧౮	౯	త్సరో:	త్సర:
౩౪	౬	శత్రూన్	శత్రూన్
౩౫	౧	సావృకా	సావృకా
౩౬	౮	యజ్ఞ	యజ్ఞ
౩౭	౧౨	సేవ్వధి	సేవ్వధి
౫౫	౩	క్రర్మమ:	క్రమ:
౫౮	౧౬	ర్తయి	ర్తయి
౬౫	౨	ధారా మధు	ధారా మధు
౬౮	౧౫ ౧౭	అగ్నే, అగ్నే	అగ్నే, అగ్నే
౬౯	౫	యవిష్ఠ	యవిష్ఠ
౯౫	౩ ౧౭	స్తవ మే, అకేశత్రాం	స్తవ మే, అకేశత్రాం
౯౮	౩, ౬	ఇన్ద్రాగ్నీ, యశస్య	ఇన్ద్రాగ్నీ, యశస్య
౧౦౩	౧౦ ౧౬	మరుత్త, బృహద్వ	మరుత్త, బృహద్వ
౧౦౭	౨	శంసనూ	శంసః నూ
౧౩౧	౨౦	లోకకాగిం	లోకకాగ్నిం
౧౩౨	౧	అస్మి	అస్మిగ్
౧౪౦	౮	హోత్రమిమం	హోత్రా మిమం
౧౪౧	౭	తేన బ్రహ్మణో	తేన బ్రహ్మణో

పుట.	పంక్తి	అశుద్ధం.	శుద్ధం.
౧౪౩	౧౯	శూదాి	శూద్రీ
౧౭౯	౧౪	యువన	యువన
౧౯౭	౧౧	జమక్రీడా	జలక్రీడ
౨౦౧	౧౧	మాతు....చ	పఠాత్మనే ప్రయచ్ఛతి।
,,	౧౬ ౧౯	త్ర	మ
౨౦౩	౫	చేకాదశీ	చేకాదశీ జగతీ
౨౦౪	౯ ౧౦	అవాఞ్చ....త్వా	స్థితో
౨౦౬	౫	ద్విషతే	ద్విషతే
౨౦౫	౧౭	బ్రహ్మణాం	బ్రహ్మణా
౨౧౪	౧౭ ౧౬	ద్వ్యాఖ్యామి, పఠిమ్	ద్వ్యాఖ్యామిః, పఠిమ్
౨౧౭	౪	వా సృజత్	వా సృజత్
౨౧౬	౧ ౧౦ ౧౯	3, యమిన్ద్రి, 3	3, యమిన్ద్రి, 3,
౨౧౮	౫ ౧౨ ౧౬	శుద్ధతి, 3న, దక్శతమ్	శుద్ధతి, 3న, దక్శతమ్
౨౧౫	౯ ౧౦	పఠిమెకా, ప్రమాక్షీ	పఠిమేకా, ప్రమాక్షీ
౨౨౨	౧౧	వపూంషి	వపూంషి
౨౨౪	౧౨	శా జోఽమో	నా మోఽజో
౨౪౯	౧ ౧౭	శ్వాహ్వత్రా, విధథ	శ్వనాత్వా, విదథ
౨౭౩	౧౦	భిదివిణ్ణం	భిద్రీవిణ్ణం
౨౮౬	౧౩	పతే	పతే
౨౫౦ ౨౫౧	౪ ౪	గోభి, ణం, పా	గోభి, ణం, పాం